

FRANZ SKUTSCH—ΕΡΡΙΚΟΥ ΣΚΑΣΣΗ

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΤΙΝΙΚΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ
(ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑΝ)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ 1953 - 1954 ΚΑΙ 1954 - 1955

ΑΘΗΝΑΙ
1955

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὴν παροῦσαν «εἰσαγωγὴν» εἰς τὸ Λατινογερμανικὸν Λεξικὸν τοῦ Stowasser (3 ἔκδ. 1908, σ. VII-XXII) γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Λατινιστοῦ Franz Skutsch *, ἀμεταβλήτως ἐπανεκτιδομένην καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις ἐκδόσεσιν, ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταφράσωμεν διὰ τὸ σύντομον, ἀπλοῦν, σαφὲς καὶ εὐμέθοδον αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἑξελληνίσει ταύτῃ δὲν περιορίσθημεν ἀπλῶς εἰς τὸ μεταφραστικὸν μόνον μέρος ἀλλ' ἐπηνέγκαμεν, ἀποβλέψαντες εἰς Ἑλληνας μελετητάς, πολλὰς βελτιώσεις καὶ προσθήκας. Τοῦτο δ' ἐπράξαμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα καταστήσωμεν τὴν μελέτην ταύτην μᾶλλον εὐληπτον καὶ προσιτὴν τοῖς παρ' ἡμῖν οὐ μόνον περὶ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν σπουδάζουσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τοῖς Γυμνασίοις διδάσκουσι τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ γράμματα, οἵτινες στεροῦνται ἐπιτόμων ἑλληνικῶν βιβλίων τοῦ εἵδους τούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα προσαρμόσωμεν τὰ διδάγματα τῆς τότε ἐπιστήμης πρὸς τὰ νεώτερα πορίσματα αὐτῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐφροντίσαμεν ὅπως μὴ διασπασθῇ διὰ τῶν ἐπιφερομένων μεταβολῶν ἡ τοῦ νοήματος συνέχεια τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου.

Τὴν προσπάθειαν ἡμῶν ταύτην ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν ἰδίᾳ α) πρὸς πληρεστέραν χάριν σαφηνείας ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου, β) πρὸς παράθεσιν πλείονων παραδειγμάτων λίαν χρησίμων εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν καὶ καλυτέραν ἐμπέδωσιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, γ) πρὸς συχνότερον παραλληλισμὸν διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς Λατινικῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν τε ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν καὶ δ) πρὸς δήλωσιν ἀντιθέτων ἢ διαφόρων γνῶμῶν.

Πρὸς διάκρισιν, τὰ συμπληρώματα ἡμῶν ἐν μὲν τῷ κειμένῳ ἐνεκλείσα-

* Ὁ πρωταγωνιστὴς οὗτος τῆς φιλολογικῆς διαπραγματεύσεως τῆς Λατινικῆς γραμματικῆς ἀοιδίμος καθηγητὴς Franz Skutsch ἐγεννήθη ἐν Neisse τῆς Σιλεσίας τὴν 6 Ἰαν. 1866 καὶ ἀπέθανεν ἐν Breslau τὴν 29 Σεπτ. 1912. Περὶ τοῦ βίου, τῶν ἔργων καὶ τῆς φιλολογικῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς ἰ. Wilhelm Kroll (Kleine Schriften von Franz Skutsch, Leipzig - Berlin III - XXVI, S. 531). Χαρακτηριστικὴ τῆς ἀξίας τοῦ Skutsch εἶναι ἡ ἐπιγραμματικὴ κατάκλεις τοῦ πολλοῦ W. M. Lindsay ἐν τῇ νεκρολογίᾳ αὐτοῦ (Classical Review, Νοέμβρ. 1912): «What shall we do now that our protagonist is gone?».

μεν ἐντὸς τετραγώνων παχειῶν ἀγκυλῶν [], ἐν δὲ ταῖς ἡριθμημέναις σημειώσεσι προσεγράψαμεν ἐν ἀρχῇ τὰ γράμματα Σ(ημείωσις) Μ(εταφραστοῦ) δηλώσαντες τὰς ἐλαχίστας (7 τὸν ἀριθμὸν) ὑποσημειώσεις τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου δι' ἰσαρίθμων ἀστερίσκων.

Τὰς παρατηρήσεις καὶ τὸ γλωσσολογικὸν ὕλικὸν τῶν ἡμετέρων συμπληρωμάτων ἡρύσθημεν κυρίως ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ δοκιμωτέρων γλωσσολογικῶν συγγραμμάτων. Εἰς ἕνια μόνον τούτων γίνεται παραπομπή ἐφ' ὅσον ἐκρίθη τοῦτο ἀναγκαῖον. Βιβλιογραφίαν ἰδὲ ἐν τέλει.

Τέλος ρητέον ὅτι ἐν τοῖς οἰκείοις λήμμασι τοῦ ὕφ' ἡμῶν ἐκδοθησομένου Λατινοελληνικοῦ Λεξικοῦ ** πρὸς ἐξοικονόμησιν χώρου (διὰ τῆς μὴ ἐπαναλήψεως ἐκάστοτε τῶν αὐτῶν), θὰ γίνεται ἀναφορὰ αὐτῶν εἰς τὰς ἀντιστοίχους παραγράφους τῆς παρουσῆς μελέτης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Αὐγούστου 1954.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΑΝΤ. ΣΚΑΣΣΗΣ

Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Λατίν. Φιλολογίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

** Τὸ Λατινοελληνικὸν Λεξικόν, οὗ δειγμάτων ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι (ἔτ. 1935 - 1936, σ. 209 - 216 καὶ ἔτ. 1938, σ. 30 - 80) τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἦτο πρὸ δεκαετίας περίπου ἔτοιμον πρὸς ἐκδοσιν, ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ ἐκάη ὑπὸ Γερμανῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ ἐπιταχθεῖσῃ ἐν Π. Φαλήρῳ οἰκίᾳ μου χρησιμοποιησάντων τὰ χειρόγραφα δελτία μου διὰ προσάναμμα τῆς ἐστίας τοῦ μαγειρείου. Τῆς πράξεως ταύτης μαρτύριον εἶναι τὸ εἰς χεῖράς μου ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ ἐν Π. Φαλήρῳ Γερμανοῦ Φρουράρχου (ὑπ' ἀρ. I 855 τῆς 12 Ἰουνίου 1941) ἀναφέροντος τὸ γεγονὸς πρὸς τὸ ὕφ' ὃ ὑπήγετο Φρουραρχεῖον τοῦ Πειραιῶς.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπελήφθημεν πάλιν τῆς συγγραφῆς ὅλως νέου Λεξικοῦ οὗ ἐλπίζομεν νὰ ἀρχίσῃ προσεχῶς ἡ δημοσίευσίς (ἰδ. περὶ αὐτοῦ Περιόδ. Πλάτωνα ἔτ. 1949, σ. 282 - 294, ἔγγραφ. τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς Ἀθηνῶν ἀρ. 206/13 - 2 - 53, τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου ἀρ. 4506/1552 τῆς 19 - 2 - 53, ἔγγρ. Ὑπουργείου Ὁρωσκειυμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας ἀρ. 18031/14 - 3 - 53 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν προτείνοντος τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου μου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ). Ἐπίσης δημοσιεύομεν ἐν τῇ παρουσίᾳ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου τὴν ἀρχὴν τοῦ Α ἐν συνεχείᾳ, ἐπίσης ἐν τῷ ἐπιστημ. περιοδικῷ Ἀθηνᾶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Β ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐν τῷ περιοδ. Πλάτων τὴν ἀρχὴν τοῦ Γ ἐν συνεχείᾳ, ὡς specimen τοῦ ἐκδοθησομένου Λεξικοῦ μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ἐκάστη γλῶσσα εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξελίξεως πολλῶν χιλιετηρίδων. Τῆς ἐξελίξεως ὅμως ταύτης μόνον ἐκεῖνο τὸ μέρος δύναται παρ' ἡμῶν ἀπ' εὐθείας νὰ γνωσθῇ, ὅπερ ἀνήκει εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Τὴν προῖστορικὴν ἐξέλιξιν γλῶσσης τινός, π.χ. τῆς Λατινικῆς, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν μόνον διὰ τῆς συγκρίσεως πρὸς συγγενεῖς γλώσσας ¹.

1. Σ.Μ. Εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχικὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν ἀνήκουσιν αἱ καλούμεναι Ἰαπετικάι (ἢ ἄλλως, ἀνακριβῶς πως, Ἰνδογερμανικάι ἢ Ἰνδοευρωπαϊκάι) γλῶσσαι, ὥς κοινῆς εἶναι ὁσαύτως καταγωγῆς ἐκ τῆς ἀρχικῆς σημιτικῆς καὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν σημιτικὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν (α) ἀνατολικὴν σημιτικὴν [ἦτοι Ἀκκαδικὴν ἢ Ἀσσυροβαβυλωνιακὴν]. β) δυτικὴν σημιτικὴν [ἦτοι ἀφ' ἐνὸς Χαναναίαν καὶ Ἀραμαϊκὴν, καὶ ἀφ' ἐτέρου Ἀραβικὴν καὶ νότιον Ἀραβικὴν μετὰ τῆς Αἰθιοπικῆς]]. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πίνακος τῆς γραμματικῆς τοῦ C. D. Buck (σελ. 1 ἐξ.) ἀναγράφομεν μετὰ τινων ἐπὶ τὸ πληρέστερον ἀναπτύξεων τὰς Ἰαπετικὰς γλώσσας (ιδ. καὶ Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἀν., τ. Α', σ. 40 ἐξ. Meill. - Vendr., § 6 ἐξ.).

1. Ἰνδοιρανικὴ [ἢ Ἀρία]: α) Ἰνδική: Βεδικὴ ἢ Βαιδική, Σανσκριτικὴ (κλασσικὴ Σανσκριτικὴ [τ.ἐ. γραμματικῶς κατεσκευασμένη, δόκιμος]). β) Ἰρανικὴ: ἄβεστικὴ, ἀρχαία Περσικὴ [ἢ γλῶσσα τῶν ἐπὶ τῶν Ἀχαιμενιδῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἡ Παλαιοβακτριανὴ ἢ Zend τ.ἐ. ἡ γλῶσσα τῶν ἱερῶν βιβλίων τοῦ Zarastustra, ἡ λεγόμενη Avesta ἢ Zend - Avesta].
2. Ἀρμενικὴ [(ἐντοπισμένη ἐν τῇ ὄρεινῇ χώρᾳ τῇ μεταξὺ τῆς Μεσοποταμίας, τῶν μεσημβρινῶν κοιλάδων τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς νοτιοανατολικῆς παραλίας τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, λίαν ἐπηρασμένη ἐκ τῆς ἱρανικῆς)].
3. Ἀλβανικὴ [(ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτῆς φαίνεται τρόπον τινὰ ὡς συνέχεια τῆς Ἰλλυρικῆς. Διαχωρίζεται διὰ τοῦ ῥοῦ τοῦ Γενούσου (νῦν Chkoumbi) εἰς δύο διαλέκτους: α) πρὸς Β. τὴν γκεγκικὴν (Γκέγκηδες, Μαλισσόροι, Μιρδίται). β) πρὸς Ν. τὴν τοσκικὴν (Τόσκηδες), ἥς τύποι ἐν χρήσει ἐν ἀλβανικαῖς ἀποικίαις τῆς Ἰταλίας (ἐν Καλαβρίᾳ, Ἀπουλίᾳ, Ἀβρουζίᾳ) καὶ τῆς Σικελίας. Ταύτης λείψανα παρ' ἡμῖν ἐν Ἐλευσίνι καὶ Μενιδίῳ (Μαινιδίῳ)].
4. Ἑλληνικὴ Α') ἀνατολικὴ Ἑλληνικὴ: 1) ἰωνικὴ - ἀττικὴ διάλεκτος [α) κυρίως Ἰωνικὴ τῆς Ἰωνικῆς δωκεαπόλεως καὶ τῶν νήσων Χίου, Σάμου, Πάρου (καὶ τῆς ἀποικίας αὐτῆς Θάσου), Σίφνου, Νάξου, Κέας, Ἀμοργοῦ, Τήνου κ.ἄ., τῆς Εὐβοίας (Χαλκίδος μετὰ τῶν ἀποικίων αὐτῆς Κύμης, Ρηγίου, καθὼς καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἐρετρίας] καὶ β) ἡ κυρίως Ἀττικὴ, ἐξ ἥς προῆλθεν ἡ λεγομένη «Κοινὴ» (περιέχουσα καὶ στοιχεῖα ἐκ τῆς Ἰωνικῆς, πολλὰ ὀλίγα ἐκ τῆς Δωρικῆς) καὶ ἐκ ταύτης τὰ νεώτερα Ἑλληνικὰ ἰδιώματα πλὴν τοῦ τῆς Τσακωνικῆς. 2) [ἡ διάλεκτος τῶν Ἀχαιῶν ἥς λείψανα]: ἡ Ἀρχαδικὴ [ἐπιγραφαὶ Τεγέας, Μαντινείας, Ὀρχομενοῦ], ἡ Κυπρία [ἐπιγρ. Ἰδαλίου. Παμφυλία τῆς μεσημβρ. ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπιγρ. Σιλλύου]. 3) Αἰολικὴ [τῆς Μ. Ἀσίας]: Λεσβία [Ἀλκαῖος,

§ 2. Συγγενέσταιται πρὸς τὴν Λατινικὴν εἶναι αἱ γλῶσσαι τῶν ἄλλων Ἱταλικῶν φύλων, ἡ Ὀμβρική, ἡ Οὐολσκιική, ἡ Μαρσιική, ἡ Ὀσκιική (ἡ γλῶσσα τῶν Σαυνιτῶν ἢ Σαμνιτῶν) κλπ. Τὰ εὐκολώτερον εὐδιάκριτα [καὶ

- Σαπφῶ], Θεσσαλική [βόρειος], Βοιωτική. Β) δυτικὴ Ἑλληνική: α) Β.Δ. Ἑλληνική: Δοκρική, Φωκική [ἀρχαιότεραι ἐπιγρ. Δελφῶν], Ἡλεία [Β.Δ. Πελοπόννησος, ἐπιγρ. Ὀλυμπίας]. β) Δωρικὴ: Λακωνική [μετὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς (Κερκύρας, Φλιούντος, Σικυῶνος) ἐξ ἧς διὰ τῆς νεωτέρας Λακωνικῆς τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων τῆς Ρώμης προήλθεν ἡ περὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Πάρνωνος Τσακωνική διάλεκτος], Ἀργολική, Κορινθία [μετὰ τῶν ἀποικιῶν, Μεσσηνιακή, Μεγαρική μετὰ τῶν ἀποικιῶν Σελινοῦντος, Βυζαντίου κ.ἄ.], Κρητικὴ [νόμοι τῆς Γόρτυνος], [τῆς Μήλου τῆς Θήρας μετὰ τῆς ἀποικίας αὐτῆς Κυρήνης, Ροδία] [τῶν νήσων Κῶ, Καλύμνου, Κνίδου, Ἀστυπαλαίας, Τήλου, Νισύρου, Ἀνάφης, Φολεγάνδρου], καὶ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς μεσημβρ. Ἱταλίας καὶ τῆς Σικελίας (Τάραντος, Ἡρακλείας, Ἀκράγαντος, Γέλας, Συρακουσῶν). Ἰδ. καὶ Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Ἱστορία τῶν Ἀρχαίων διαλέκτων, Ἀθῆναι 1924, Τοῦ αὐτοῦ, Tsakonische Gramm. Berlin - Athen 1926. Σταματ. σ. 4 ἐξ.
5. Ἱταλική: Α) Λατινοφαλιστικὴ [τὰ πάλαι ποτὲ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Λατίου λαλούμενα ἰδιώματα τῆς Ρώμης, ὁ *sermo urbanus* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *sermo rusticus* τῶν ἰδιωμάτων Λανουβίου, Φαλερίων, Πραίνεστοῦ. Ὁ *sermo urbanus* τῆς Ρώμης μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐκυρίαρχησε τῶν ἄλλων ἰδιωμάτων, ἀποῦ ἐξέστῃσι αὐτὰ καὶ τὸ ὁσχοομβρικὸν καὶ ἀπερρόφησε καὶ αὐτὰς τὰς μὴ Ἱταλικὰς γλώσσας, τὴν Ἑτρουσκικὴν καὶ τὴν Κελτικὴν τοῦ βορρᾶ, τὴν Μεσσαπλίαν τοῦ νότου, ἐπεβλήθη τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ δυτικοῦ κόσμου (Γαλατίας, Ἰσπανίας καὶ βορείου Ἀφρικῆς) καὶ κατέστη τέλος ἡ λογία γλῶσσα ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης πολὺ ἔπειτα ἀφ' ὅτου εἶχε παύσει νὰ ὁμιλῆται, διατηρουμένη εἰσέτι μόνον ὡς γλῶσσα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς Λατινικῆς προήλθεν ὁ *sermo plebeius* ἢ *vulgaris* ἐξ οὗ ἔπειτα ἐσχηματίσθησαν αἱ καλούμεναι ῥωμανικαὶ ἢ νεολατινικαὶ γλῶσσαι (ὧν κυριώτεραί ἡ Ἱταλική, Προβηγκιανή, Γαλλικὴ, Καταλανικὴ, Ἰσπανικὴ, Πορτογαλικὴ, Ραιτορρωμανικὴ, Ρουμανικὴ ἢ Βλαχικὴ κ.ἄ.). Πρβλ. καὶ Χατζιδ., Ἀκαδ. Ἀν. τ. Α', σ. 76 ἐξ. Witn. - Zoll. - Χατζιδ., σ. 355. Β) Ὀσχοομβρικὴ [ἢ Ὀμβροοσκιική]: α) Ὀσκιική [ἢ διάλεκτος τῶν Σαυνιτῶν περιλαμβάνουσα καὶ τὰς διαλέκτους τῶν Βρεττίων, τῶν Πικεντινῶν, τῶν Λευκανῶν καὶ τέλος τῶν Καμπανῶν. Ἦτο ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Καπύης, τῆς Πομπηίας, τῆς Ἀβέλλης (Cippus Abellanus), τῆς Βαντίας (Tabula Bantina). Γειτονικὴ διάλεκτος ἦτο ἡ τῶν Παλιγνῶν (ἧς κέντρον τὸ Corfinium)]. β) Ὀμβρική [Tabulae Iguvinae ἢ Eugubinae, 7 τὸν ἀριθμὸν χαλκοῦ πίνακες. Ἐν τῷ μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Ὀσκων καὶ Ὀμβρῶν τόπῳ ὁμιλοῦντο αἱ λεγόμεναι Σαβελλικαὶ διαλέκτοι (τῶν Οὐόλσκων, Μαρσῶν, Μαρρουνικῶν, Οὐήστινων κ.ἄ.).
6. Κελτικὴ: ἡπειρωτικὴ Κελτικὴ [ἢ Γαλατικὴ ἀπορροφηθεῖσα ὑπὸ τῆς Λατινικῆς ἀνεπαρκῶς γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῶν]. Τῆς Κελτικῆς διεσώθη ἡ νησιωτικὴ Κελτικὴ διαιρουμένη εἰς δύο ομάδας: α) εἰς τὴν Γαίλικήν [ἧς κοιτὶς ἡ Ἰρλανδία], (παλαιὰν Ἰρικὴν) [Ἰρλανδικήν, Σκωτικὴν, Μανικὴν] καὶ β) εἰς τὴν βρεττανικὴν [ὁμιλουμένην ἐν τῇ Μεγ. Βρεττανίᾳ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτήσεως (43 μ.Χ. - 410 μ.Χ.), ὑποστᾶσαν τὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ εἶτα τὰς ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀγγλῶν λαοῦ Γερμανικῆς καταγωγῆς] (ἦτοι Γα-

σπουδαιότατα] τῶν γνωρισμάτων αὐτῶν εἶναι 1) ὅτι ἀντὶ λατινικοῦ qu ἔχουσι p καὶ 2) ὅτι [ἐν μέσῳ λέξεως] ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ b σχεδὸν πάντοτε παρουσιάζουσι f. Οὕτως εἰς τὸ λατιν. quis [quid, quod] ἀντιστοιχεῖ ἐν ταῖς

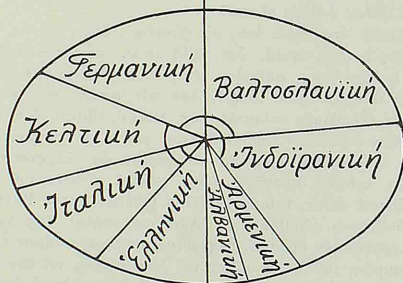
λατινῇ, Κορινθίῃ ἢ τῆς Κορνοῦλλης, τὴν Ἀρμορικανικὴν Βρετονικὴν ἢ τῆς Βρετανίης, ἄλλως Μικρᾷς Βρετανίας. (Ἰδ. καὶ Witn. Zoll. - Χατζιδ., σ. 351).

7. Γερμανική: Α) ἀνατολική Γερμανική: γοτθική. Β) βόρειος Γερμανική ἢ Νορδική [Ἰσλανδική, Νορβηγική, Σουηδική, Δανική]. Γ) δυτικὴ Γερμανική: α) ἀγγλοφρευσική (ἀρχαία ἀγγλικὴ καὶ ἀρχαία φρευσική). β) κάτω Γερμανική καὶ ἄνω Γερμανική (ἀρχαία Σαξονική, ἀρχαία κάτω Φραγκική ἢ Φραγκονική, ἀρχαία ἄνω Γερμανική (ιδ. καὶ Wittn. Zoll. - Χατζιδ., σ. 338 ἐξ.).

8. Βαλτοσλαβική [ἄλλως Σλαυοβαλτική ἢ Σλαυολιθουανική]: Α) Βαλτική: (ἀρχαία Λιθουανική, ἀρχαία Λεττική, ἀρχαία Πρωσική). Β) Σλαβική: α) νότιος Σλαβική (ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ Σλαβική) [ἐξ ἧς ἡ Βουλγαρική, Σερβοκροατικὴ, Σλοβενική]. β) δυτικὴ Σλαβική (Πολλαβική [(ἦτις ἐλαλείτο ποτε ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὸν μέσον ῥοὺν τοῦ Ἀλβίου ποταμοῦ) ὅθεν ἡ Βοημική ἢ Τσεχική, Σλοβακική καὶ Βενδικὴ ἄλλως σοραβική]. γ) ἀνατολικὴ Σλαβική (ὅθεν αἱ διάλεκτοι Μεγαλορωσική, Λευκορωσική, Οὐκρανική [ἄλλως Μικρορωσική ἢ Ρουθηνική]). (Ἰδ. καὶ Wittn. - Zoll. - Χατζιδ., σ. 347 ἐξ.).

Παραθέτομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ C. D. Buck παραστατικὸν διάγραμμα τῆς κατανομῆς τῶν γλωσσῶν ἀπὸ βάσεως οὐχὶ ἐθνολογικῆς ἀλλὰ φθολογικῆς εἰς «centum» (πρόφερε kentum) γλώσσας καὶ εἰς «satam» γλώσσας (ἀρχ. ἰνδ. satám, ἄβ. satem = centum). Ἰδ. καὶ Buck § 143 καὶ 144β. Σταματ. σ. 3 κ. 68. Καὶ ἰδία Schwyzler 54,1-2. 4 κ. 55².

Gentun-γλῶσσαι | Satám-γλῶσσαι



Εἰς τὰς ἀνωτέρω Ἰαπετικές γλώσσας δέον νὰ καταταχθῶσιν αἱ ἐξῆς δύο:

1. Τοχαρική τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. [Ταύτης ἀνεκαλύφθη μέγας ἀριθμὸς κειμένων (βουδδικῆς ἐμπνεύσεως ἐν μέρει ἐκ μεταφράσεων σανσκριτικῶν κειμένων καὶ ποιημάτων θρησκευτικοῦ καὶ ἄλλου περιεχομένου) ἀρχομένου τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐν τῷ Σινικῷ τ.ῆ. τῷ ἀνατολικῷ Τουρκιστάν (Σιν - Κιάν - Κιάνγκ). Ἐκ μαρτυριῶν ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γλῶσσα ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τὸ α' ἡμισυ

ρηθείσαις διαλέκτοις τὸ *pis*, [*pid*], εἰς τὸ λατ. *album* τὸ *alfom* [ἑλλην. ἄλφος ἐκ τ. **albhos*]. Τὸ ἐπίθετον *ruber* 'ἐρυθρὸς' εἶναι γνήσιος λατίν. τύπος, τὸ δὲ *rufus* 'ἐρυθρὸς' [ὁμβρ. *rufu*] πρέπει νὰ θεωρηθῇ [ἢ ὡς προελθὼν ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἀγορῶν ἢ] ὡς ἐπέισακτον ἐκ τινος τῶν ἀνωτέρω διαλέκτων [πρβλ. *vafer*, *bufo*, *scrofa*]. Οὕτως ἐξηγείται καὶ ἡ σχέσις τῶν ὀνομάτων *Alfius* - *Albius*, *Tifernum* - *Tiberis* *Tibur*, *Venāfrum* - *Vēlābrum*. Οἱ τύποι [ἄρα] οἱ ἔχοντες τὸ *f* δὲν εἶναι γνήσιοι λατινικοί².

Ὡς περ αἱ μνημονευθεῖσαι γλῶσσαι, οὕτω καὶ ἡ Λατινικὴ ὑπῆρξέ ποτε διάλεκτος τοπικῶς περιωρισμένη τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ὅπερ κατέειχε τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως χώραν. Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὸ γένος τοῦτο καθίστατο ὁσημέραι πολικτικῶς κυρίαρχον ἀπάσης τῆς Ἰταλίας, οὕτω καὶ ἡ διάλεκτος αὐτοῦ βαθμυδὸν ἐξέβαλλε καθ' ὁλοκληρίαν τὰς ρηθείσας διαλέκτους³ κατὰ τὰς τελευταίας π.Χ. ἑκατονταετηρίδας⁴.

τοῦ 7 μ.Χ. αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἡδὴ γνωστῶν κειμένων φαίνεται ἡ ὑπαρξις δύο διαλέκτων (Τοχαρικῆς Α καὶ Β). Πλείονα παρὰ Meill. - Cohen, σ. 35.

2. Ἡ Χετταϊκὴ (ἄλλως Χεττιτικὴ) ἀκμάσασα περὶ τὸ 1450 - 1200 π.Χ. Ταύτης ἔχομεν χιλιάδας ἐνεπιγράφων πινάκων (πολιτικῶν, φηροκευτικῶν καὶ νομικῶν περιεχομένου) μετὰ σφηνωειδοῦς γραφῆς ἐν συλλαβογραφικῷ ἀλφαβήτῳ ἀκκαδικῷ τ.ἔ. ἀνατολικῷ σημιτικῷ, ἐλθόντων εἰς φῶς (ἀπὸ τοῦ 1906 καὶ 1907) παρὰ τὸ Boghaz - Kōy (Μπογάτσκι) ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Μ. Ἀσίας 150 χλμ. πρὸς Α. τῆς Ἀγκύρας. Πλείονα παρὰ Meill. - Cohen, σ. 16 ἐξ. καὶ Gurney (Lond. 1952).

Ἡ τε Τοχαρικὴ καὶ ἡ Χετταϊκὴ ἀνήκουσιν εἰς τὰς <centum> - γλώσσας (Τοχαρ. Α Kant, Τοχαρ. Β Kante = centum). Ἐν τούτοις ἀπαιτεῖται εἰσέτι πολλὴ ἐργασία πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς Χετταϊκῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰς γλῶσσας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὰς γνωστὰς ἄλλας ὁμάδας γλωσσῶν.

2. Σ.Μ. [Πρβλ. λατ. *quis* ὅσκ. *pis* (ἐρωτημ., ἀορ., ἀοριστ. - ἀναφορ.), ὁμβρ. *pis-i* (ἀορ., ἀναφ.), λατ. *quid*, ὅσκ. *pid* (ἀορ. ἀοριστ. - ἀναφ.), ὁμβρ. *pir-e* (ἀοριστ. - ἀναφ.), λατ. ἀναφ. *qui*, ὅσκ. *pui*, ὁμβρ. *poi*, *roe*, λατ. ἐρωτ. *quod* ὅσκ. *puđ*, λατ. *quem* τίνα ὅσκ. *pim* (ἀορ.), λατ. αἰτ. *quam* ὅσκ. *paam* (ἀναφ. ἐρωτ.) κλπ. - ὁμβρ. *alfu*, ἑλλ. ἄλφος = λευκός, λατ. *tib(e)i*, *sib(e)i*, ὅσκ. *sifei*, ὁμβρ. *tefe*].

3. Σ.Μ. [Τῶν διαλέκτων τούτων βραχεὰ καὶ ὀλίγα ἐπιγραφικὰ λείψανα ἐσώθησαν πλὴν τῶν ὁσικῶν καὶ ὁμβρικῶν ἐπιγραφῶν ὧν ὑπάρχουσιν ἐκτενέστερά πως π.χ. αἱ περίφημοι *tabulae Iguvinae* (ἐπὶ χαλκοῖ πίνακες τοῦ Ἰγυβίου, πόλεως Ὀμβρικῆς), ἡ ὁσικὴ ἐπιγρ. *tabula Bantina* (χαλκοῦς πίναξ Βαντίνος) ἐν λατινικῷ ἀλφαβήτῳ καὶ ὁ *Cippus Abellānus* (ἡ Ἀβελλανὴ στήλη). Τῆς Λατινικῆς σφύζονται ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ (ἐν ἀρχαῖκῳ ἀλφαβήτῳ μετὰ χαρακτῆρων ἑλληνικῶν), ἡ βοιωτροφηδὸν γεγραμμένη τοῦ *Lapis niger* τῆς ὥμ. ἀγορᾶς τοῦ βου ἢ καὶ τοῦ 7ου αἰ. π.Χ., ἡ τοῦ *Duenos* (400 περ. π.Χ.) καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ γεγραμμένη τοῦ *Maniū* (*Fibula Praenestina* 600 περ. π.Χ.)⁵ πρβλ. καὶ τὴν εἰς τὸ Φαλσκικὸν ἰδίωμα ἀνήκουσαν ὥραϊαν ἐπιγραφὴν (τῆς *Coppa* τῆς *Civita - Castellana* τοῦ 5ου ἢ 4ου π.Χ. αἰ.: *foied vino pipafo, cra carefo* = *hodie vinum bibam, cras carebo*)].

4. Σ.Μ. [Ἡ λατινικὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος κατέστη καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἡ γλῶσσα τοῦ δημοσίου βίου ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἐγγράφοις].

§ 3. Αἱ ἰταλικάι διάλεκτοι ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ μίαν τῶν οὕτω δὴ καλουμένων [ἰαπετικῶν ἤ] ἰνδογερμανικῶν γλώσσων. Ἡ συγκριτικὴ Γλωσσικὴ κατέδειξεν ὅτι αἱ τῆς Δ. Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης γλῶσσαι πρέπει νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀρχικοῦ ἔθνους. Τούτου συνέχεια εἶναι ἔν μὲν τῇ Ἀσίᾳ οἱ Ἰνδοί, ὧν [γγραφομένη (δόκιμος)] γλῶσσα ἡ Σανσκριτικὴ, καὶ οἱ Βάκτριοι, ὧν [γγραπτὴ] γλῶσσα ἡ Ζενδική, ἔτι δὲ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ἔν δὲ τῇ Εὐρώπῃ πρὸς τοῖς Ἰταλικοῖς οἱ Ἑλλήνες, οἱ Κέλται, οἱ Γερμανοί, οἱ Ἰλλυριοὶ ἢ Ἀλβανοί, οἱ Σλαῖοι καὶ οἱ Λιθουανοὶ (ιδ. § 1 σημ. 1).

§ 4. Αἱ διαφοραί, αἷς παρατηροῦμεν μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Γερμανικῆς γλώσσης, καίτοι αὗται ἀνάγονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχικὴν γλῶσσαν, ὀφείλονται εἰς τοῦτο ὅτι οἱ λαλοῦντες αὐτὰς λαοὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἔθνους, χωρισθέντες ἀπώλεσαν τὴν στενὴν αὐτῶν συνοχὴν καὶ οὕτω αἱ γλῶσσαι αὐτῶν ἐχώρησαν εἰς ἰδίαν ἐκάστη ἐξέλιξιν. Τοῦτο παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐν τοῖς φθόγγοις ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τύποις καὶ ἐν τῇ τῶν λέξεων σημασίᾳ. Τῶν τριῶν τούτων στοιχείων ἐξετάζομεν ἐνταῦθα [κυρίως] ἐκεῖνα μόνον τὰ φαινόμενα, τὰ ὅποια συντελοῦσιν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ λατινικοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ (τὴν ἐτυμολογίαν). Ἐν τέλει ἐπισυνάπτομεν κεφάλαιον περὶ τῶν ξένων λέξεων, αἵτινες ἀποτελοῦσιν οὐχὶ σμικρὸν μέρος τοῦ λατινικοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ.

I. ΜΕΡΟΣ. ΕΚ ΤΗΣ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ.

1 Κεφάλαιον. Περὶ τῶν συμφώνων.

§ 5. Τὰ σύμφωνα διαιροῦνται ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐκφωνήσεως πρῶτον εἰς κλειστά ἢ ἀκαριαῖα καὶ δεύτερον εἰς προστριβῇ ἢ διαρκῇ. Εἰς μὲν τὰ πρῶτα ἀνήκουσι τὰ b, p, g [c], k [q], d, t, εἰς δὲ τὰ δεύτερα πάντα τὰ λοιπὰ σύμφωνα, τὰ πνευματώδη (ἢ συριστικά) f, w, s καὶ τὰ ὑγρά l, r, m, n. Δεύτερον διαιροῦνται εἰς ἡχηρά (b, g, d, z) καὶ εἰς ἄηχα (p, k, t, s), τρίτον δὲ εἰς ψιλὰ καὶ εἰς δασέα (ph, th, ch κλπ.). Κατὰ δὲ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἀρθροῦνται, διαιροῦνται εἰς οὐρανικά, εἰς χειλικά καὶ εἰς ὀδοντικά. Κάλλιστα διεσώθησαν οἱ φθόγγοι οὗτοι τῆς [*Ιαπετικῆς ἢ] Ἰνδο-γερμανικῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ :

	οὐρανικά	χειλικά	ὀδοντικά
tenues (ψιλὰ)	κ	π	τ
mediae (μέσα)	γ	β	δ
aspiratae (δασέα)	χ	φ	θ

§ 6. Τὸ δασὺ ὀδοντικὸν d [dh-]⁵ ἐμφανίζεται ἐν ἀρχῇ λέξεως ὡς f (πρβλ. καὶ Θεόδωρος, ῥωσ. Feodor, Μάρθα, ῥωσ. Marfa). Δι' ὃ τῷ θῦμῳς [θῦμιάω], ἀντιστοιχεῖ τὸ fūmus⁵ καὶ τῷ θύραι τὸ forēs. Ἐν μέσῳ δὲ λέξεως τῷ ἑλλ. θ [-dh-] ἀντιστοιχεῖ τὸ λατινικὸν d καὶ ἀν παράκειται r ἢ προηγῇται u ἀντιστοιχεῖ τὸ λατινικὸν b. Πρβλ. αἶθω - aedes, τιθέ-ναι -

5. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ θη-λή (μαστὸς γυναικὸς), θή-σατο (ἐθήλασε) λ. femina γυνή, κυρ. θηλάζουσα, fēlare (ἐξ οὗ fellāre), ἔ-θη-κα - fēcī, θερμὸς λ. formus].

con-dē-re, ad-dē-re * [σύν-θετος - con-ditus. ἀθάρα - ador]· [ἀρχ. ἰνδ. rudhirás, ἑλλ.] ξυρθρός - ruber [rubeo, rubor, οὔθαρ - uber], ἐλεύθερος [ἐ-λεύθερος] - liber [ἐκ τοῦ *luber ὁ ἐκ τοῦ *leudheros, πρβλ. ὁσκ. Lúvfreis = Liberi]°, iubet (ἀρχαίωτ. ioubet) - ἀρχ. ἰνδ. yodháyatī = θέτει εἰς κίνησιν.

§ 7. Ἀντὶ τοῦ δασέος χειλικοῦ φ ἡ Λατινικὴ ἔχει ἐν ἀρχῇ μὲν λέξεως *f*, ἐν μέσῳ δὲ λέξεως τὸ *b*°. Πρβλ. φήμη - fama, φέρω - fero, φηγός - fagus, ἀλφός - albus, νεφέλη - nebula, ὄρφανός - orbus°.

§ 8. Ἀντὶ τοῦ χ ἐν ἀρχῇ μὲν λέξεως ἀπαντᾷ ὅτε μὲν *h*, ὅτε δὲ *f*, ἐν μέσῳ δὲ λέξεως ὅτε μὲν *h*, ὅτε δὲ *g*°. Πρβλ. τοῦτο μὲν χαμαί - humus, χανδάνω - (pre)hendo, τοῦτο δὲ χέω, χύτρα [χυτός, χύδην] - fundo, [χειὰ (*χεΐα) - fovea], ἔτι δὲ ἀφ' ἐνός μὲν ὄχος [*φοχος - veho], ἀφ' ἐτέρου δὲ ἄγχω [ἄγχι] - ango [angustus (*angos-tos) anxius (*ang-s-ius)]**.

Ἐξ ἄλλου ἐναλλάσσονται ἀρχικὰ *f* καὶ *h* ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, ἀναμφιβόλως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαλέκτων. Ὁ [Παῦλος] Φῆστος (Festus [p. 84,5]) λέγει «faedum antiqui dicebant pro haedo [σαβιν. fēdus κατὰ τὸν Varr. l.l. 5,97] fostem pro hoste».

* Ἡ αὐτὴ ρίζα θη [dhē- πρβλ. λατ. fē (fē-ci)] ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ luci-dus = φῶς φέρων [geli-dus, fumi-dus], καὶ ἐν τῷ acer-bus (ācer [ἐκ τοῦ *acri-dh-os, *acr-dh-os, ācer-bo-s]) = ὁ ὀξύ ποιῶν. Ἰδ. καὶ § 74.

6. Σ.Μ. [Πρβλ. ἐπίσης morbus (*moro-dhos ὁ προξενῶν θάνατος, ἀλλὰ κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ *morbhos μαρasmus ἐπιφύων ἐκ ριζ. *mer- πρβλ. μαραιῶ. Ἐπίσης τὸ ἰνδογερμ. dhl-om (πρβλ. γενέθλη - ἔχελον ἀντὶ ἔχελον) ἐν τῇ Λατινικῇ πρὸ τοῦ 1 γίνεται -b- πρβλ. stābulum, pābulum (*stāblom, *pāblom)].

7. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ ἔ-φυν - fū-i, fū-erim (εἶτα fūī, fūe-rim), φυτός - fu-tūrus, ἄμφω - ambo].

8. Σ.Μ. [Τὰ λ. Brugēs - Φρύγες, ballaena - φάλλαϊνα, δὲν προέρχονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν ἑλληνικῶν λέξεων ἀλλὰ εἶναι δάνεια Ἰλλυρικά].

9. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ χειμα, χιών - hiems, παχύς - pinguis (*penguus)].

** Ἀρχικὸν *h* πολλάκις ἐσιγῆθη ὅλως παρὰ τοῖς Λατίνοις, ὥσπερ καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Γάλλοις καὶ Ἰταλοῖς, δι' ὃ λέγεται π.χ. ānser (= *hanser [ἐκ τοῦ ἰνδογερμ. *ghans]) παρὰ τὸ χήν, aruspex παρὰ τὸ haruspex [olus παρὰ τὸ holus - χλόη], ave παρὰ τὸ have. Ἐντεῦθεν προήλθον ὡσαύτως καὶ αἱ συναίρεσεις nīl, mī, prēndo, dēbeo, [cōrs], nēmo ἐκ τῶν nihil, mihi, prehendo, dehibeo (*dehabeo) [cohors], ne-hemo (§ 51). [Τοῦναντίον ἐτέθη ἐν ἀρχῇ *h* ἐκεῖ ἐνθα δὲν δικαιολογεῖται, οὕτω humerus ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ umerus (*omesos - *ōmsos [ὄμσος]) - ὄμος, *h*-erus ἀντὶ erus, harundo ἀντὶ arundo, haurio (πρβλ. Lucr. 5, 516 austrum) πρβλ. αὖω [*auso] ἐξαστήρ), *h*-absis [h-apsis], πρβλ. Plin. ep. 2, 17, 8 ἀντὶ apsis ἀψίς.]

§§ 9-13. Παραλείπονται ὡς ἀφορῶσαι εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν.

§ 14. Ἐν συνόψει ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀφώνων ἐμφανίζεται ἡμῖν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Λατινικῇ ὡς ἐν τῷ ἀκολουθῶν πίνακι :

Ἑλλην.	Λατίν.
κ	c (προφ. k)
γ	g
χ	h (ἐν ἀρχῇ h ἢ f, ἐν μέσῳ λέξεως h ἢ g)
π	p
β	b
φ	f (ἐν ἀρχῇ), b (ἐν μέσῳ λέξεως)
τ	t
δ	d
θ	f (ἐν ἀρχῇ), d ἢ b (ἐν μέσῳ λέξεως)

§ 15. Ὁ πίναξ ὅμως οὗτος ἔχει ἀνάγκην συμπληρώσεως. Οἱ ὑπερωϊκοὶ φθόγγοι ἐν τῇ [Ἰαπετικῇ ἢ] Ἰνδογερμανικῇ ἀπῆντων ἐν συνδυασμῶ μετὰ τοῦ w-φθόγγου. Ἐκ τῶν συνθέτων τούτων ὑπερωϊκῶν διεσώθη κάλλιστα ἐν τῇ λατινικῇ τὸ ψιλὸν qu, π.χ. quis, quid, [quae, quam], -que, quotus, sequor, equus. Ἐάν τις παραβάλλῃ πρὸς ταῦτα τὰ ἀντίστοιχα ἑλλήν. τίς, τί, τε, πόσος, ἔπομαι, ἵππος, παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλῶσση πρὸ λεπτοῦ μὲν φωνήεντος [ε, ι] ἀντιστοιχεῖ τ, πρὸ ἀδροῦ δὲ [ο] ἀντιστοιχεῖ π. Παρὰ ταῦτα ἀπαντᾷ ὑπὸ ἰδιαιτέρους ὄρους καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις κ ([βου-κό-κλος (τὸ -κ-διὰ τὸ προηγουμ. υ παρὰ τὸ αἰ-πόλος)] Ἰων. κοῖος, κόσος [κό-θεν]). Μόνον εἰς τὰς ἐπομένας δύο περιπτώσεις (§§ 16 κ. 17) ὑπέστη τὸ qu μεταβολάς.

§ 16. α) τὸ ἀντωνυμικὸν θέμα quo-ἑλλήν. πο-, ἀπώλεσεν ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ ἀρκτικὸν qu πολλαχῶς. Οὕτως ὁ συγκριτικὸς τύπος πότερος^{***}, ἰων. κό-

*** Τὰ εἰς -τερος συγκριτικά [πρβλ. νεώ-τερος, φίλ-τερος] ἦσαν κατ' ἀρχὰς συχνὰ ἐν τῇ Λατινικῇ, πρβλ. pos-teri, al-ter (παρὰ τὸ alius), u-ter, in-ter, dex-ter (πρβλ. δεξιί-τερος [παρὰ τὸ δεξιός, ἀντ. sinis-ter ἀρ-ιστερός πρβλ. καὶ λαλ-ίστερος]. Οὕτω καὶ τὰ magis-ter [ἀρχικῶς = ὁ μεγαλύτερος], minister [ἀρχικῶς = ὁ μικρότερος] (παρὰ τὰ magis, minus) εἶναι συγκριτικοὶ κυρίως τύποι. Ὅτε ὅμως κατόπιν ἡ συνειδήσις τῆς συγκριτικῆς φύσεως τοῦ -ter ἐξέλειπεν, ἐπλάσθησαν τὰ νέα συγκριτικά pos-ter-ior, in-ter-ior, dex-ter-ior κλπ. [Μένει ἀβέβαιον, ἐὰν καὶ ἡ κατάληξις -aster (ἥτις ἀντιστοιχεῖ τῇ ἑλλήν. -έστερος, π.χ. ὄρ-έστερος, ἐπιπεδ-έστερος) ἐν τῷ surd-aster, ole-aster, parasit-aster, Fulvi-aster, Antoni-aster, *pedit-aster (οὗ ὕψκρ. peditastellus) κ.ἄ. ἀνήκῃ ἐνταῦθα. Ἰδὲ § 75 κ. Schmalz § 172 VII B].

τερος, εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ λατ. *uter*, οὗ ὁ παλαιότερος τύπος ἐσώθη ἐν τῷ *ne-(c)uter* (=neuter)¹⁰. Οὕτω παρὰ τὸ *ubi* (κυρ. *cubi* [ῥοκ. *puf*, ὄμβρ. *pufe*]) ἐσώθη τὸ *ali-cūbi* [*nesciocūbi*, *nuncūbi*, *nēcūbi*, *sīcūbi*], παρὰ τὸ *unde* τὸ *ali-cunde* [*nēcunde*, *undecunde*], ἅτινα εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ σχέσει ὡς τὸ *quis* πρὸς τὸ *aliquis*.

§ 17. β) ὡσαύτως τὸ *qu* πρὸ τοῦ φωνήεντος *u* [-*quu-*] ἢ συμφώνου ἀπώλεσε τὸν *w*-φθόγγον, δηλ. κατέστη *c*, πρβλ. *quis*, *quem-cuius*, *cui*, *loqui*, *sequi* παρὰ τὸ *locūtus*, *secūtus*, *secundus* [**sequ-undus* **seq(u)-ondos*], *relinquo* παρὰ τὸ *relic-tus*¹¹. Πρὸς ταῦτα συναπτέον καὶ τὸ ὅτι ἐν τισι περιπτώσεσιν ἡ συλλαβὴ [*que-*] *quo-* [δηλ. τὸ *qu-* πρὸ τοῦ *o*] ἔγινε *co* [*coquo* ἐκ τοῦ **quequo*, ὃ ἐκ τοῦ **pekno*, ἑλλ. πέσσω] πρβλ. *colus* [**quolos*] = ἑλλ. πόλος [= ἄξων], [ἀλλὰ *sequor* κατ' ἀναλογίαν τοῦ *sequar*, *sequi* (πρβλ. *pedi-sequus*, *pedi-secus*), *equus* (διαλ. ἵκκος) κατ' ἀναλογίαν τοῦ *equi*, *equis*, ἐπίσης *quod*, *quorum*, *quot* ἀντὶ **cod*, **cōrum*, **cōti* κ.τ.τ. (πρβλ. *cottidie* [**quot(i)tei*]) διὰ τὸ *quae*, *quis*, *qui* κ.τ.τ.].

§ 18. Τὸ *gw-* ἀπαντᾷ ἐν μὲν τῇ Λατινικῇ ὡς *v*, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ (καὶ ὁμοίως ἐν τῇ Ὑσκιῇ καὶ Ὀμβρικῇ) ὡς *β*. Πρβλ. *venio* [ἀντὶ **gwm̃-jō*] — ἑλλ. βαίνω [**βάν-jō*] ῥοκ. *ben*-[*kūm-bened* = *cōnvenit*, ὄμβρ. *benust* = *vēnerit*] (= ἔρχεσθαι), [*vorāre* (ἐκ τοῦ **gworā*, **gworos*) — βορά, βορός], *vīnus* — ἑλλ. βίος, ῥοκ. *bīnus* = οἱ ζῶντες, *vesci* — ἑλλ. βόσκεισθαι¹². Τὸ ἑλληνικὸν βοῦς ἐπρεπε ἐν τῇ λατινικῇ νὰ εἶναι **vōs* [ἐκ τοῦ **gυōs*, ὄμβρ. αἰτ. *bum*, ὄρ. βῶν]. Τὸν τύπον *vōs* θὰ ἐδανείσθησαν πάντως οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τῶν Ὑσκων ἢ Ὀμβρων. Ὡσαύτως τὸ *gw* ἀποβάλλει τὸ *w* πρὸ συμφώνου, π.χ. [ἰνδογερμ.] *agwnos* (ᾧθεν ἑλλην. ἄβνός — ἀμνός) = *agnus* (§ 35).

§ 19. Καὶ τὸ ὑπερφθόγγον + *w-* εἶχε τὴν δασείαν μορφήν: ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ ἐμφανίζεται ὡς φ, ἐν δὲ τῇ Λατινικῇ ὡς *gv* ἢ *v*. Πρβλ. ἑλλην. νείφει [νιφετός, νιφὰς κ. τὴν αἰτ. νίφα ἐκ τοῦ *sneigh-* **snighv-s*] — λατ. *ninguit* — *nivem*.

10. Σ.Μ. [*uter* (*cuter* [πρβλ. *necuter*] ἐκ τ. **quuteros* ἀντὶ **quoteros* [ῥοκ. *pūtēreī-pid* = *in utroque*]), ἑλλ. πότερος].

11. Σ.Μ. [*reli-n-qu-o*, *relictus* (**reliqu-tus relictus*) πρβλ. κ. *quincunx* (**quinque*+*p̃ncia*, **quinqu(ē)unx*), *quercus* (δρυς) παρὰ τὸ *querquētum* (= δρυμὼν πρβλ. καὶ *Querquētulanus mons* (Tac. ann. 4, 65)].

12. Σ.Μ. [Ἡ συσχέτισις τοῦ *vescor* (ἐκ τοῦ *vē-* **ēsc-or* τοῦ *edo*) ἔνεκα μὴ ὑπάρξεως τύπου ῥοκοομβρικοῦ δὲν εἶναι τόσον πιθανή (Ernout - Meillet λ. *vescor*)].

§ 20. Καὶ περαιτέρω ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ὅχι μικραὶ διαφοραὶ ὡς πρὸς τὰ ἡμίφωνα *υ* καὶ *ι* (= *j*) καὶ τὸ συριστικὸν *s*. Καὶ κατὰ πρῶτον περὶ τοῦ *υ*. Τὸν φθόγγον τοῦτον σὺν τῷ χρόνῳ ἀπώλεσεν ὅλος ἡ Ἑλληνικὴ, ἐνῶ ἡ Λατινικὴ πιστῶς καθόλου διέσωσε, πρβλ. λατ. *vidēre* — ἑλλ. ἰδεῖν, ὃ εἶχε ποτε ἐν ἀρχῇ *F* καὶ τούτου ἕκνος πρόκειται ἡμῖν ἐν τῇ συλλαβικῇ αὐξήσει εἶδον (= ἔ-*F*-ιδον). Ὅμοιως *uīcus* — ἑλλ. οἶκος, *foīkos*, *vehor* — ὄχος (**F*όχος), *verbum* — μελλ. ἔρῳ (*F*ερῳ).

§ 21. Ἐκ τῶν περιπτώσεων ἐν αἷς ἐν τῇ Λατινικῇ ἀπεβλήθη τὸ *ν* μνημονεύομεν τὰς ἐπομένας : 1) τὸ *ν* ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ *ο* καὶ τοῦ *υ*, ἀλλ' εἴτα πολλὰ ἄλλοι ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποκατεστάθη. Ἐκ τοῦ οὐδ. *parvom* (ἀρχαιοτέρου *parvum*) προῆλθε τὸ *parum*, ἀλλὰ τοῦτο διεσώθη μόνον ὡς ἐπίρρημα [ἐκ τῆς ἐν. αἰτ. τοῦ οὐδ.] καὶ ἐν τῷ *parumper* (§ 47), ἐν ᾧ ὁ πτωτικὸς τύπος ἔγινεν αὐθις *parvum* κατ' ἀναλογίαν τῶν τύπων *parva*, *parvī*, *parvo* κλπ. (πρβλ. § 59, 2). 2) οὕτω προῆλθεν [ἡ ἐνικὴ ὀνομαστ. καὶ αἰτιατ. τοῦ ἀρσ. τοῦ] *deus*, *deum* ἐκ τοῦ *deīvos*, *deīvom* [*dēvos*, *dēvom*] ἀρχαιοτέρων τύπων τοῦ *divus* Εἴτα ἐξέπεσε τὸ *ν* καὶ ἔγινε *dēus* κατόπιν δὲ (συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα *vocalis ante vocalem corripitur*) *dēus* (πρβλ. *balnēum*, § 91 [ἐπίσης *cādūcēum* ἐκ τοῦ *kārvūkeion*, *platēa* (sc. *via*) ἐκ τοῦ *πλατεῖα*, *pausēa* (ὃ προϋποθέτει ναυσεία, παρὰ τὸ ναυσία, ναυτία. Ἀλλὰ *Medēa*, *Alexandrēa*, *-ndrīa*, *Darēus*, *Darīus* κ τ.τ. ὡς εἰσαχθέντα ὑπὸ τῶν λογίων βραδύτερον διασφύρουν τὴν μακρὰν προσφθίαν])¹³. Καὶ ἐν ᾧ ἤδη οἱ τύποι *diva* *divī* *divīs* κλπ. ἤγαγον εἰς σχηματισμὸν νέων τύπων τῶν *divus*, *divum*, διὰ τὸ *deus*, *deum* ἐσχηματίσθη νέα γενικὴ, δοτικὴ κλπ. *dei*, *deo* κλπ.

§ 22. 2) μεταξὺ ὁμοίων φωνηέντων τὸ *ν* ἐσιγήθη, ὅθεν *dītiā* ἀντὶ *divitiāe*, *sīs* ἀντὶ *sī* *vīs* ¹⁴.

§ 23. Μετὰ προηγούμενον *d* τὸ *ν* συνεχωνεύθη εἰς *b*. Ἐντεῦθεν ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς Λατίνοις ἐκ παραλλήλου οἱ ἀρχαῖοι τύποι *duellum* [παλαιότ.

13. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ τοῦ *bōs* γεν. πληθ. *bōum* (ἐκ τοῦ *bonom*), ἐπ. *dēorsum* (**dē-vorsum*), *sēorsum* (**sē-vorsum*)].

14. Σ.Μ. [Τὰ δύο ὁμοία φωνήεντα συναιροῦνται. Πρβλ. ἐπίσης πληθ. *praedēs* ἐγγυηταὶ (ἐν. *praes*) ἀρχαῖον λατίν. *prae-vides* (**prai-vides* ἐκ τοῦ *prai-vad-*, πρβλ. *vās* [*vādis* ἐγγυητής] Σικελ. δωρ. πρῶγγυος ἀντὶ προ-ἐγγυος, προῦγγυος), τὸ *vīta* (**vī vita* ὃ ἐκ τοῦ **vīvo-tā* [τοῦ *vīvo-s*] πρβλ. βίωτος, βιοτή (*βίωτος, βίω-τᾶ, βίος ἐκ τοῦ βίωτος, ἰνδογερμ. **gwīvos*), *aetas* ἐκ τοῦ **aivītās*, *aevum* αἰών. Τὸ *dīs* (οὐχὶ ἐκ τοῦ *deis* dot. ἀφ. τοῦ *deus* ἀλλὰ) ἐκ τοῦ *dī-vīs* (ἰδ. § 21), *lātrīna* ὁ λουτρόν, ἐκ τοῦ **lavā-trīna* τοῦ *lavāre*].

λατινικὸν *dvēlum προβλ. καὶ Dvellōnāi = Bellōnae], perduellio καὶ οἱ νεώτεροι bellum, rebellare. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ σχέσις τοῦ λατιν. bis πρὸς τὸ ἑλλην. δίς· ὁ ἀρχικὸς τύπος εἶναι *dvis (προβλ. duo), ἐξ οὗ παρὰ τοῖς Ἑλλησι (κατὰ τὴν § 20) ἀπεβλήθη τὸ v¹⁵.

§ 24. Καὶ τὸ ἑξῆς ἡμίφωνον [ἐν ἀρχῇ λέξεως] ἀπεβλήθη ὡς τὰ πολλὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ προβλ. ἦπαρ - iecur [ἐκ τοῦ iēqur ἢ iēqnr̥t]. Ἄλλ' ἐνίοτε ἐμφανίζεται καὶ ὡς ἀρχικὸν ζ προβλ. [*jugóm] ζεύγνυμι, ζυγὸν - iungo, iugum [ἢ ὡς δασὺ πνεῦμα, ἱαπ. *jū - ὕμεις]. Πάντοτε συνεχωνεύθη εἰς ζ μετ' ἀρχικοῦ d. Οὕτω Ζεῦ ἐκ τοῦ Δγεῦ, ἀλλὰ Διός. Ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο dj ἠπλοποιήθη εἰς j, ὅθεν τὸ Ζεῦ πάτερ, ἀρχικῶς *Jeu pater ἐξ οὗ (κατὰ τὰς §§ 47, 47 ἐξ.) Juppiter [Jū-piter]. Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Λατινικῇ τοῦναντίον τὸ σύμπλεγμα dj ἐτροπή, ὡς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, εἰς z: diabolus [Ital., Tert. κ.ἄ.], diaconus [Ital., Tert. κ.ἄ.], καὶ ἐν ταχείᾳ ὁμιλίᾳ djabolus [Ital.], djaconus, ὅθεν εἶτα zabolus [Paul. Nol., Hier. κ.ἄ. καὶ zabulus], zaconus [C.I.L. 3, 2654. Προβλ. καὶ zacones = diacones. Commodian. instr. 2, 26, 1].

§ 25. Συντηρητικώτερα τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ὡσαύτως ἡ Λατινικὴ καὶ ἐν τῇ διαθέσει τοῦ [ἀήχου] s. Οὕτως ἐν ἀρχῇ λέξεως πρὸ φωνήεντος διεσώθη, ἐν ᾧ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καταλείπεται ἐν h, τὸ λεγόμενον δασὺ πνεῦμα (spiritus asper): ὑπὲρ - super, ὑπὸ - sub, ἔρπω - serpo, ἄλ-ς - sal, ἔπομαι [*σέπομαι, Ἡέπομαι, ἔπομαι] - sequor (§ 15) κλπ.¹⁶.

§ 26. Ὡσπερ τὸ ἀπλοῦν s οὕτω καὶ τὸ σύμπλεγμα sv ἐν ἀρχῇ λέξεως πρὸ φωνήεντος ἀπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Λατίνοι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φυλάττουσι τοῦλάχιστον τὸ ἀρχικὸν s. Σαφέστατα διακρίνεται τὸ ἀρχικὸν σύμπλεγμα ἐν τῇ Γερμανικῇ προβλ. λατ. sudor [ἐκ τοῦ svoidōs, ἀρχ. ἰνδ. svēdatē ἰδρῶναι] - ἰδρῶς (ἀντὶ σφιδρῶς [προβλ. ἐπικ. Ἰων. ἰδος, ἀνιδιτὶ = ἀνιδρωτὶ]) - γερμ. Schweiss.

Τὸ svē τρέπεται ἐν τῇ Λατινικῇ εἰς sō: λατ. [socerus Πλαῦτος], socer [ἀντὶ svēcer ἐκ τοῦ Ἰνδογερμ. *svékuros καὶ -er κατὰ τινὰς ἀντὶ -ur κατὰ τὸ gener] - ἑλλ. ἑκυρὸς (ἀντὶ *σφεκυρὸς), γερμ. Schwieger(vater), Schwäher.

15. Σ.Μ. [Τὸ παρεκκλίνον (διὰ τὸ d ἐκ τοῦ *dv-) dī-rus (*dvei-ros ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ δεῖδω, δέος *δ(φ)ε-(ι)ος, δει-νὸς ρίζης (*δφει-νός, προβλ. καὶ τὸ Κορινθ. Δφεινία), εἶναι πιθανῶς τύπος διαλεκτικὸς τῆς λειτουργικῆς γλώσσης, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Servius εἰς Αἰν. 3, 235: Sabini et Umbri, quae nos mala, dira appellant].

16. Σ.Μ. [Προβλ. καὶ ἔξομαι ἔδρα - sedeo, ὅς - sus, ἄλλομαι - salio κτλ.].

§ 27. Τὸ σύμπλεγμα *s*+συμφώνῳ ἐν ἀρχῇ λέξεως διατίθεται διαφόρως ἐν τῇ Λατινικῇ ἢ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καθ' ὅσον τὸ πρὸς τὸ *s* συναπτόμενον σύμφωνον εἶναι ἄφωνον [κυρ. ἄηχον] ἢ ἄλλου εἵδους. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ *s* εἶναι πολὺ σταθερώτερον καὶ διεσώθῃ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ: stare – στήναι [stega – στέγη, stegnus – στεγνός], specio (conspicio, aspicio) – σκέπτομαι (διὰ μεταθέσεως τοῦ *k* καὶ *p* [*σπεκδομαι, σκεπ- ἐκ ῥίζ. *spek--]), scabo – σκάπτω. Βεβαίως ἐν τοιοῦτοις συμπλέγμασι δύναται τὸ *s* καὶ νὰ ἐκπίπτῃ, πρβλ. στέγω – tego (στέγη = τέγη [στέγος = τέγος], στεκτός – lēctum). [Ἴδ. καὶ § 28].

§ 28. Πρὸ ἄλλων συμφώνων, ἥτοι πρὸ ἡχηρῶν, τὸ ἀρκτικὸν *s* ὑπόκειται εἰς ἀποβολὴν ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ [ἐν μέρει] ἐν τῇ Ἑλληνικῇ: *nix* (ἀντὶ **snix* [πρβλ. *snignh-s*, ἑλλ. αἰτ. νίφα = *nivem*]) – *νιφὰς* [*νιξ πρβλ. νιφ-ετός, ἀγά-ννιφος], *νίφει*, *νείφει* (ἀντὶ *σνείφει [= **sneignvheti*]), *nurus* (ἀντὶ *snurus* [ἰνδογερμ. **snusós*]) – *νυὸς* (ἀντὶ *σνυός), [*mordeo* (ἀντὶ **smordeo* σμερδαλέος, σμερδνός ἀλλὰ ἀ-μέρδω, *nūbo* (ἀντὶ **sneubho* πρβλ. νύμφη), *cōnūbium* ἀντὶ *cō-snūbium*)]. [Ἐπίσης αἱ ἀπὸ *stl-* καὶ *spl-* ἀρχόμεναι λέξεις ἀπέβαλον ἐν τῇ Λατινικῇ τὰ δύο πρῶτα σύμφωνα ἢ [σπανιώτατα] μόνον τὸ μεσαῖον ἐν τῷ *stl-* ¹⁷. [later ἐκ τοῦ **splater* (?) λιθοῦαν. *spleziū*), *liēn* ἀντὶ **splihēn* ἑλλ. σπλὴν [*σπληγξ ἐξ οὗ σπλάγγνα, *splēn* *splēnicus*, *splēniticus* κλπ.] ἀλλὰ *splendeo* (παρὰ τὸ λιθ. *splēndziū*). Οὕτω αἱ λέξεις *līs* καὶ *locus* προήλθον ἐκ τῶν τύπων *slīs* *slocus* καὶ οὗτοι πάλιν ἐκ τοῦ *slīs* *stlocus* (πρβλ. *decemviri stlitibus iudicandis* [Cic. or. 156 καὶ C.I.L. 2, 113. Quint. 1, 4, 16: *quid stlocum stlitesque*?. Paul. Fest. p. 312, 6]).

§ 29. Ὡσπερ οἱ Ἑλληνες ἀπέβαλλον τὸ *s* πρὸ φωνήεντος ([§ 25]) ἐν ἀρχῇ λέξεως, οὕτω καὶ ἐν μέσῳ λέξεως μεταξὺ δύο φωνηέντων. Οὕτως ἐξηγοῦνται οἱ συνηρημένοι τύποι τῶν σιγμολήκτων θεμάτων: γένους ἐκ τοῦ *γένεος-ος (πρβλ. λατ. *generis*). Ἀλλὰ πρὸ συμφώνων [τοῦ *μ* καὶ τῶν ὀδοντ. τ θ] διεσώθῃ τὸ *s* ἐν μέσῳ λέξε. καὶ οὕτως ἐξηγεῖται τὸ ὅτι τύπων ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος προερχομένων οἱ μὲν φυλάττουσι τὸ *s*, οἱ δὲ οὐχί: ξεσ-τός παρὰ τὸ ξέω (*ξέσω, **qs-es-ō*), ἔσπασ-μαι, ἔσπασ-θην [σπαστός, σπασμός, σπάσ-μα] παρὰ τὸ σπάω (*σπάσω) [ἀλλὰ κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ **spā-iō* οὐχὶ ἐκ τοῦ **spā-sō*]. Ἐν τῇ λατινικῇ [ὅμως] τὸ μεταξὺ φωνηέντων ἀπλοῦν *s* μετεβλήθη εἰς *r* (ῥωτακισμός), [πλὴν ἐν λλ. ξενικαῖς ἢ δανείοις, οἷον *asinus*, *casa*, *cisium* [λ. κελτ.], *rosa* (ῥόδον [αἰολ. βρόδον, Φρόδον], ἀρχ. περσ. **vṛōda*)], ἀλλὰ διεσώθῃ πρὸ τῶν *t*, *p*, *c*, κατὰ τὴν κλίσιν καὶ παρα-

17. Σ.Μ. [Τὸ *stl-* ἐν ἀρχῇ διετερήθη μέχρι τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, εἴτα δὲ διὰ τοῦ *sl* κατέληξεν εἰς τὸ 1].

γωγὴν. Ἐντεῦθεν ἀπαντῶσι παρ' ἄλληλα : genus καὶ generis (ἀντὶ *genesis, πρβλ. ἄνωτ. γένους ἀντὶ *γένεος), honōs - honōris (ἐξ ἧς γενικῆς ἐπλάσθη καὶ νεώτερος τύπος honor [πρβλ. arbōs - arbor, labōs - labor, varōs - vapor]), Etrus-ci - Etrur-ia, Falis-ci - Faler-ii, Ligus-ticus καὶ Ligur-es (ἐλλ. Λίγυες = Ἀλίγυες), funes-tus, sceles-tus παρὰ τὰς γεν. funer-is, sceler-is, maes-tus παρὰ τὸ maer-eo καὶ cas-tus ἔγκρατης' παρὰ τὸ car-eo. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ὁ ἄορ. ūs-si καὶ τὸ ὕπιον ūs-tum παρὰ τὸν ἐνεστ. ūr-o ([ἐκ τοῦ *euso, πρβλ. ἐλλ. εὔω, ἀντὶ *ūso]), πρβλ. ges-si, ges-tum παρὰ τὸ gero (ἀντὶ *geso). Οὕτως ἐρμηνεύεται καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ dir-imo (ἀντὶ *dis-emo) καὶ dis-cedo. Ἐὰν ἐν ταῖς λέξεσι causa, casus, haesi (παρὰ τὸ haer-eo = *haes-eo) τὸ σ μεταξὺ φωνηέντων μένη ἀμετάβλητον, τοῦτο συμβαίνει ἐκ τοῦτου ὅτι κατ' ἀρχὰς ἦτο διπλοῦν -ss-, ἀφοῦ καὶ διὰ δύο -ss- γράφεται ἔτι caussa. Κατόπιν μακροῦ φωνήεντος καὶ διφθόγγου σαλεύει ἡ γραφὴ μεταξὺ ἀπλοῦ καὶ διπλοῦ συμφώνου, πρβλ. paulus καὶ paullus κλπ. (§ 36) ¹⁷.

§ 30. Κατὰ διάφορον τρόπον ἡ ὥς πρὸ τῶν t, c, p διατίθεται τὸ ἐν μέσῳ λέξεως s πρὸ πάντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν συμφώνων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀποβάλλεται τοῦτο μετ' ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως ἥτοι ἐκτάσεως τοῦ πρὸ αὐτοῦ βραχέος φωνήεντος πρὸς οἶονεϊ ἀναπληρῶσιν τοῦ ἀποβληθέντος s, πρβλ. π.χ. nīdus ἐκ τοῦ *nisdus [κυρ. nī-sd-os, τὸ -sd- εἶναι τὸ -s(e)d- τοῦ sed-eo], pōno ἐκ τοῦ [po-s(i)no>] *posno (ἀλλὰ pos-itus), dīnumero, dīvello καὶ πολυάριθμα ἄλλα σύνθετα μετὰ τοῦ dī- ἀντὶ τῶν *dis-numero, *dis-vello κλπ. Ἀνέκαθεν ἦτο μακρὸν τὸ προηγούμενον φωνήεν εἰς τὰς λέξεις vīn (= θέλεις;) ἐκ τοῦ vīs-ne, audīn (ἀκούεις;) ἐκ τοῦ audīs-ne [ἰ. καὶ § 53], iūdex 'δικαστῆς' ἐκ τοῦ *iūs-dex [ἀντὶ *iūs-dic-s = quod

17. Σ.Μ. [Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀπλοῦ συμφ. s δὲν ἔγενικεύθη εἰ μὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας (πρβλ. *Quint. inst. or.* 1, 7, 20). Ἡ κανονικὴ γραφὴ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Καίσαρος ἦτο caussa (ἀντὶ *caut-ta), ὁμοίως cāssus, dīvīssio (ἀντὶ *divid-tio). Ἡ λ. caussa φαίνεται ὅτι διετηρήθη παρὰ τὸ causa καθ' ὅλον τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα (ὡς ἀποτελοῦσα ὄρον τῆς δικαστικῆς γλώσσης, ἣτις ἡσμένιζε τοῖς ἀρχαῖοις). Τοῦναντίον ὁ Κοῖντιλιανὸς καὶ οἱ σύγχρονοι μετεχειρίζοντο μόνον cāsus, divīsisio. Οὕτως ἐξηγοῦνται ἐξαρέσεις τινὲς π.χ. quaeso καὶ quaesso (*Plaut. Men.* 230 *Ambr. Palimps.* κ.ά., Ἐπιγρ.) misi κ. missit (Ἐπιγρ.), vāsa (ὄν. καὶ αἰτ. πλθ. τοῦ vas) καὶ vāssa (*Plaut. Merc.* 781 *Ambr. Palimps.*) κ.ά. (*Niederm.* § 65 καὶ § 47, γερμ. ἐκδ. σ. 131 - 132. Meillet - Vendr. § 139). Ἰδ. καὶ § 36. Τὸ -ll- διατηρεῖται καθ' ὅλον εἰπεῖν μετὰ μακρὸν φωνήεν ἢ μετὰ δίφθογον, ἐκτὸς ἐὰν ἀκολουθῇ i, π.χ. paullum, Paullus, Paulla), Paulīnus, Paulīna (συχνόν. ἢ τὸ Paulīnus, Paullīna. *Niederm.* § 66 Β σ. 176 - 177 καὶ γερμ. ἐκδ. σ. 132). Ἰδ. καὶ Schmalz § 128].

iūs dicat. Τὸ -dex ἀντὶ -dix κατὰ τὸ auspex, orifex], audīre ἀντὶ *aus-dīre (οὗς διδόναι) [ἐτυμολογία σκοτεινὴ· κατ' ἄλλους πιθανώτ. ἐκ τοῦ *avis-dh-io >, *aus-dio· πρβλ. αἰσθάνομαι — αἰσθῆσθαι ἀντὶ *αἴσι-θ-έσθαι].

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐξηφανίσθησαν πολλαχῶς καὶ δλόκληρα συμπλέγματα συμφώνων, ἐὰν ἔλθοιεν εἰς -s. Οὕτω προήλθον τὰ āvolant, āmens παρὰ τὸ abs-volant, abs-mens, ἐξ ὧν διὰ τὸ δυσπρόφερτον ἀπεβλήθη τὸ b (πρβλ. asportare ἀντὶ abs-portare) καὶ κατόπιν κατ' ἀποβολὴν τοῦ s τὸ *asvolare, *asmens ἔγινεν āvolare, āmens καὶ τὸ *dis-mitto > dī-mitto, dis-vello > dī-vello. Καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ exmitto (*ecs-mitto ἐπειδὴ x = cs) ἐτραπή εἰς *es-mitto, ὅθεν τὸ ē-mitto. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθησε καὶ τὸ iūmentum. Καὶ ἐν τούτῳ τὸ -m κεῖται ἀντὶ τοῦ -xm-, ὡς μαρτυρεῖ ἀρχαιοτάτη [Λατινικὴ ἐπιγραφή, περ. τοῦ 500 π.Χ., ἐν τῷ Forum Romanum εὑρεθεῖσα, C.I.L. I² 1 iouxmenta]. Ἐκ τούτων καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐρμηνεία τοῦ agmen καὶ exāmen. Καὶ τὸ exāmen ἔγινε παρὰ τὸ agere. Τοῦτο καθίσταται πασιφανὲς ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὅψιν τὴν σημασίαν τοῦ «έσμου, σμήνους μελισσῶν». Ἡ λέξις ἄρα ἤτο ποτε *ex-ag-smen ἢ exax-men. Τὸ agmen ὁμῶς οὐδέποτε εἶχε s καὶ τούτου ἕνεκα δὲν ἀπώλεσε τὸ ὑπερωικὸν g¹⁸.

§ 31. Ληκτικὸν -s προεφέρετο ἐν τῇ [προκλασικῇ] Λατινικῇ οὕτως ἀσθενῶς, ὥστε καὶ ἐν τῇ γραφῇ δὲν ἐδηλοῦτο πάντοτε [ἐὰν τούτου προηγεῖτο βραχὺ φωνῆεν καὶ εἵπετο σύμφωνον]. Διὸ καὶ οἱ ἀρχαιοτάτοι ποιηταὶ δὲν ἔλαβον τοῦτο πολλάκις ὑπ' ὅψιν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στίχου.

Εἰς τούτων [Lucil. 1314 M ἰδ. καὶ Marx αὐτ.] γράφει λ.χ. ἐν ἐξαμέτρῳ :

tum late|ra lī(s) do|lor, cer|tissimu(s) | nuntiu(s) | mortis

Ἡ κατάληξις -is προυφέρετο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡς -e. Ἀναγνωστέος ἄρα ὡς ἐξῆς ὁ στίχος οὗτος :

tum late|rale do|lor, cer|tissime | nuntiu | mortis¹⁹

Οὕτως ἐξηγοῦνται οἱ δεῦτεροι τύποι τοῦ β' ἐν. προσ. τοῦ παθητ. [ἦτοι τῆς Μέσης καὶ Παθητ. φωνῆς οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς χρόνους τοῦ infectum, ἐξαιρέσει τῆς προστακτικῆς] : laudarē παρὰ τὸ laudarīs, amaberē παρὰ τὸ amaberīs [loquerē παρὰ τὸ loquerīs] κ.τ.τ.²⁰. Ἀλλὰ καὶ τὸ magē καὶ

18. Σ.Μ. [Ὁ τύπος exagmen, παράλληλος τοῦ exāmen, εἶναι νεοσχηματισμός κατὰ τὸ ag-men (ἐκ τοῦ ag-ere). Πρβλ. καὶ ἄλλα ἔχοντα -smen (ὄχι -men ὡς τὸ ag-men) π.χ. contā-men (ἐκ τοῦ *contag-smen), flū-men (ἐκ τοῦ *flug-smen), sū-men (ἐκ τοῦ *sūg-smen) ἢ -smento-m π.χ. frū-men-tum (ἐκ τοῦ frūg-smentom)].

19. Σ.Μ. [Πρβλ. Niederm. § 48 σ. 131, γεμ. ἐκδ. § 50 σ. 104 ἐξ.]

20. Σ.Μ. [Ἄλλ' ἡ χρονολογία εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐκδοχὴν αὐτήν, διότι τὸ -rē θεωρεῖται μᾶλλον ἀρχαιότερον ἢ τὸ -rīs. Ὁ Πλάτων ἀριθμεῖ ἐννέα ἀσφαλή

potē προῆλθον ὁμοίως [ἀπὸ τοῦ Πλαύτου καὶ ἐξῆς προβλ. Plaut. Men. 380 mage amet κ.ἀ.] ἐκ τῶν magīs, potīs. Τὸ potīs 'δυνατὸς' εἶναι κυρίως μόνον ὀνομαστικῇ τοῦ ἄρσ. = ἑλλ. πόσις (σύζυγος ἰδίως = κύριος, προβλ. δεσπότης). Ὅθεν λέγεται potis est = δύναται. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐκ τοῦ potīs ἔγινε τὸ pote κατὰ τὰ εἰρημένα ἐλέχθη καὶ pote est ἦτοι ὁ κοινότατος ἡμῖν τύπος potest.

§ 32. Ἐξ ἴσου πρὸς τὸ ληκτικὸν -s ἄσθενές ἦτο παρὰ τοῖς Λατίνοις καὶ τὸ ληκτικὸν -m πρὸ φωνηέντων. Διὰ τοῦτο οἱ ποιηταὶ χειρίζονται τὰς εἰς -m ληγούσας συλλαβὰς ὡς τὰς φωνηεντοελήκτους (quāam modo qui me unum atque unicum amicum habuit). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἀπαντᾷ co-acervo < com-acervo, circu-itus, [circu-i-tio], circu-eo = circum-itus [circum-itis], circum-eo κλπ. Λέγεται ἐκ παραλλήλου laudātum irī καὶ laudātu irī²¹, καὶ ἐν λέξεσιν ὡς animadverto, vēneo παρὰ τὰ animum adverto venum eo [προβλ. καὶ cav-aedium [aedium γεν. πλθ.] Plin. ep. 2, 17, 5 ἐκ τοῦ cavum aedium Varro l. 5, 161], ἔγινε πλήρης ἀποτριβὴ τοῦ m ὡς ἐν τῇ ποιήσει²².

§ 33. Ποικίλας φωνητικὰς ἀλλοιώσεις συνεπάγεται ἡ σύμπτωσης (ἐπαφῇ) δύο ἢ πλειόνων συμφώνων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐμνημονεύθησαν ἤδη ἀνωτέρω

παραδείγματα τοῦ -rīs καὶ ὁ Τερέντιος δύο μόνον. (Niederm. § 48 Rem. = γεσμ. ἐκδ. § 50 σ. 106 Anm.). Κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον συνυπῆρχον ἔτι αἱ δύο καταλήξεις ἐν τοῖς ἀποθετικοῖς καὶ παθητικοῖς ῥήμασιν. Ὁ Κικέρων μάλιστα ἐν τῷ β' ἐνικῷ προσώπῳ τῆς ὀριστικῆς χρησιμοποιεῖ τὸ -rīs πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως πρὸς τὴν προστακτικὴν (καὶ πρὸς τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστ.). Ernout § 178 σελ. 195].

21. Σ.Μ. [Δὲν γνωρίζω ἂν νῦν γράφεται ἐκ παραλλήλου laudātum irī καὶ laudātu irī. Βέβαιον εἶναι τοῦτο μόνον ὅτι ἀναγινώσκεται sublatu iri (ἀντὶ sublatum iri ἐν τῷ cod. A τοῦ bell. Alex. 19, 2, ἄλλοι codd. sublaturi, νῦν δὲ ἐκδίδεται sublatum iri). Περὶ τοῦ μέλλ. τοῦ ἀρμφ. τῆς παθητ. φωνῆς πλείονα Ernout § 316].

22. Σ.Μ. [Τοιαύτη παράλειψις ἐν τέλει λέξεως παρατηρεῖται καὶ εἰς ὀνόματα ἐν ἀρχαίαις λατιν. ἐπιγραφαῖς (259 π.Χ.) π.χ. pocolo (ὄνομ.) ἀντὶ pocolom, hunc oino = hunc unum (C. I. L. I² 9' προβλ. αὐτ. optumo = optimum, viro = virum. dono = donum, Corsica = Corsicam, Aleria = Aleriam παρὰ τὸ μοναδικὸν Lp-ciom), καὶ ἐν τῇ ὀλίγον μεταγενεστέρα ἐπιγραφῇ (C. I. L. I² 7) αὐτ. Taurasia Cisauna Samnio παρὰ τὸ τελευταῖον omne Loucanam. Ἡ τοιαύτη παράλειψις ὁμοῦ παρατηρεῖται κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐν ταῖς ἀμελέστερον γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς. Ἡ ἐπίσημος ὁμοῦ ὀρθογραφία ἐπανάγαγε τὸ -m (π.χ. ἐν τῷ S. C. de Bacchan. [τοῦ 186 π.Χ.] οὐδέποτε παραλείπεται τοῦτο). Πλὴν ὁμοῦ κατ' ἐξάίρεσιν ἐν τισὶν ἐπιγραφαῖς (ὡς C. I. L. VI 2120 κ.ἀ.) ἀπαντᾷ πρὸς τῷ -m ἐνίοτε -n π.χ. salvon et felicem quen, eorum ἐν τέλει τῆς φράσεως. 18. Niederm. § 51, 2 (γεσμ. ἐκδ.) σ. 112].

(§§ 24. 26 ἐξ. 30). Χάριν τῆς εὐκολωτέρας προφορᾶς ἀποβάλλονται συνήθως ἐν ἡ δύο σύμφωνα ἢ ἀφομοιοῦνται δύο τοιαῦτα. [Ἡ τοιαύτη ἐξ ἐπαφῆς ἀφομοίωσις καλεῖται καὶ ὀργανική]. Σύνηθες εἶναι τοῦτο καὶ ἐν τῇ συνθέσει προθέσεων μετὰ ῥημάτων. Ἄς ἐνθυμηθῇ τις τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα περὶ τοῦ *āvolant, dīvello, ēmitto* (§ 30) καὶ ἄς λάβῃ ὑπ' ὄψιν π.χ. τὰ μετὰ τῆς *ad* σύνθετα (*ac-cedo, af-fero, ag-gero, al-ligo, an-nuo, ap-pono, ar-ripio, a-sto* ἀντὶ *adsto, attendo* [§ 36]), τὰ μετὰ τῆς *con-* ἢ *com-* (*concedo, colligo, committo, comparo, corrigo*), τὰ μετὰ τῆς *per* (*pel-licio* ἀντὶ [*pér-lacio*] > *perlicio* [§§ 42. 43], τῆς *sub* ἢ *subs* (*suc-cedo, suf-ficio* [§ 43], *sug-gero, sum-mitto, sup-pono, sus-cipio, sustineo* ἀντὶ *subs-cipio, subs-teneo* [§ 43] κλπ. Οἱ ἐπὶ μέρους κανόνες δὲν ἀπαριθμοῦνται ἐνταῦθα. Περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος ἐκάστοτε ἐν τοῖς διαφόροις λήμμασι τοῦ λεξικοῦ [ἰ. σημ. 1]. Μόνον τὰ ἐξῆς φαινόμενα θέλομεν ὡς ἰδιαζόντως σπουδαῖα νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα.

§ 34. α) Τὰ συμπλέγματα *-mr-* καὶ *-sr-* ἐν μέσῳ λέξεως τρέπονται εἰς *-br-*, πρβλ. ἀφ' ἐνὸς μὲν *hī-bernus* παρὰ τὸ [**hīmrnos* > **hībrnos*], **hībrīnus* (§ 42), ἑλλ. χειμερινός [**gheimrinos*], ἀφ' ἑτέρου δὲ *fūnebris* παρὰ τὸ **fūnes-ris* (πρβλ. *fūnes-tus, fūneris* [τοῦ *fūnus*] § 29)²³. Ἐν ἀρχῇ λέξεως τὸ *sr-* τρέπεται εἰς *fr-* πρβλ. [*frigeo* ῥιγέω] *frīgus* [ἀντὶ **srīgus*] ἑλλ. ῥίγος παρὰ τὸ **srīgus*, [*frāgum* (**srāgom* παρὰ τὸ *ῥᾶξ*, ῥαγός. Ἰδ. καὶ §§ 42 καὶ 36 σημ.)].

§ 35. β) Τὸ *c-* πρὸ τοῦ *n* τρέπεται εἰς *g-*²⁴: *dīgnus* παρὰ τὸ *deceat* ἀντὶ **dec-nos*, ὅθεν *dīgnus* 'κεκοσμημένος, κεκαλλωπισμένος' *ilīgnus* ἀπὸ τοῦ *īlex* [γεν. *ilicis*] ἀντὶ **ilec-nos* [*salīgnus*, ἀπὸ τοῦ *salix*, γεν. *salicis*, ἀντὶ **salic-nus, sīgnum* 'σῆμα, σημεῖον', ἀντὶ **sec-nom* τοῦ *sec-o* (μᾶλλον ἢ τοῦ **seqw-* τοῦ *īnsequē* 'ἐννεπε')] πρβλ. § 48. Τὰ σύμφωνα *p-* καὶ *b-*

23. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ *cōn-sobr-īnus* 'ὁ ἐκ μητρικῆς πλευρᾶς υἱός τῆς ἀδελφῆς', ἐξ οὗ τὸ γαλλ. *cousin*, ἀπὸ θέμ. **sosr-* ἐκ τοῦ **svesor*) **svosor* (*soror*) ἀντὶ **con sosr-īnos* (**con-svesr-īnos*, ἐπίσης *membrum* 'μέλος' (ἐκ τοῦ **mēns-rom* ἑλλ. μηρός ἀντὶ μῆμο-ρός 'τὸ ἀνὸ κρεατῶδες μέρος τοῦ σκέλους') ἐκ τοῦ *mēns-ro, muliebris* (**mulies-ris* ἐκ θέμ. *mulies-* τοῦ *mulier*), *fūnebris* (ὡς ἀνωτέρω) πρβλ. *lūgubris* [*lūgūbris* *Lucr.* 4, 548] μᾶλλον ἐκ θέματος σιγμολήγτου **lugos-ris* ἢ ἐκ τοῦ **lūge-blis*). Ἰδ. καὶ § 77 σημ.]

24. Σ.Μ. [Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν λέξεσιν αἵτινες εἶναι δάνεια ἐκ τῆς ἑλληνικῆς: κύκνος - *cycnus* (ἀρχαῖός.) καὶ *cygnus* (νεώτ. ὅθεν τὸ γαλλ. *cygne*). Τέλος ἡ μακρότης τῆς παραληγούσης τοῦ *dīgnus sīgnum* μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Πρισκιανοῦ (II 82, 7) καὶ προσεπιμαρτυρεῖται δι' ἐπιγραφῶν *seīgnum* (C.I.L. I² 42, *sīgnum* VI 102343), τοῦναντίον (*sīgnum* νεώτ.) ὡς δηλοῖ τὸ *dīgnitas* παρὰ Διοσκορίδῃ (I 470, 7) καὶ τὸ ἰταλ. *segno* = *signum*].

πρὸ τοῦ η ῥέπονται εἰς m : *somnus* ἀντὶ **svep-nos* [>**svop-nos*] (§ 26), πρβλ. ἑλλ. ὕπνος, *scamnum* ἀντὶ **scabh-nom*, πρβλ. ὑποκορ. *scab-ellum* [*scab-illum*], [*Samnium* ἀντὶ **Sabniom* πρβλ. *Sab-inī*, *Sab-ellī*]. Ἵσως ἀνάγεται ἐνταῦθα τὸ *damnum* 'ζημία, βλάβη, φθορά' ἀντὶ *dar-nom*, πρβλ. *dar-s* καὶ ἑλλ. *δαπ-άνη*].

§ 36. Τὸ ἀνωτέρω (§ 33) μνημονευθὲν *attendo* εἶναι νέος τύπος. Ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις ἐκ δύο ἀφώνων ὀδοντικῶν (dt ἢ tt) προέκυπτε συχνότερον ss. Τοῦτο καθίσταται δῆλον ὁσάκις ἡ κατάληξις -tum τοῦ ὑπτιοῦ ἢ -tus τῆς μυχ. τοῦ παθητ. πρκμ. (*ama-tus*, *moni-tus* κλπ.) προσηρτάτο εἰς θέμα λῆγον εἰς d ἢ t : *passus* (τοῦ *patior*) ἀντὶ **pat-lus*, *fassus* (τοῦ *fateor*) ἀντὶ **fat-lus*, *aggressus* (τοῦ *aggredior*) ἀντὶ **aggred-tus*. Μετὰ τὰ μακρὰ φωνήεντα, τὰς διφθόγγους (§ 29 τέλ.) καὶ τὰ σύμφωνα ἀπλοποιεῖται τὸ διπλοῦν -ss- εἰς -s- : *occīsus* (τοῦ *occīdo*) ἀντὶ **occīd-tus*, *laesus* (τοῦ *laedo*) ἀντὶ **laed-tus*, *versus* (τοῦ *verto*) ἀντὶ **vert-tus* κ.τ.τ. Ἐξαιρουμένων αἱ λέξεις, ἐν αἷς μετὰ τὸ -dt- ἢ -tt- ἀκολουθεῖ r, ὁπότε προκύπτει συμπλέγμα -str- πρβλ. *claustrum* ἀντὶ **claudtrum*²⁵.

§ 37. Ἐνια συμφωνικὰ συμπλέγματα καθίστανται ὡσαύτως εὐπρό-

25. Σ.Μ. [Κυρίως μετὰ τῶν δύο συνεχομένων ὀδοντικῶν συμφώνων (-dt ἢ -tt-) παρεμβλήθη ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἰαπετικῇ παράσιτον (ἢ ὑποτυπῶδες) s (π.χ. -dst- ἢ -tst-) καὶ τὸ τριμελές τοῦτο συμπλέγμα διὰ διπλεύρου ἢ ἄλλως ἐτεροπλεύρου ἀφομοιώσεως ἔγινεν ἐπὶ Ἰταλικοῦ ἐδάφους -ss- (ἢ καὶ ἀπλοῦν -s- κατὰ τὴν § 29 τέλ.) π.χ. *cāssus* (τοῦ *cado* ἐκ τοῦ **cad-tos*), *passus* (μυχ. τοῦ *patior* ἐκ τοῦ **pat-tos*) πρβλ. *ēs(s)us*, *passus*, *plausus*, *fissus*, *quassus* πρβλ. ἐπίσης *mēssis* ἐκ τοῦ **mettis* (τοῦ *meto* κατὰ τὸ *sēmentis*). Niederm. § 92 γεγμ. ἐκδ. σ. 158 ἐξ. Ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ὁμως ἐδάφους ὁ μετὰ τῶν δύο ὀδοντικῶν ἀναπτυχθεὶς παράσιτος φθόγγος -σ- τῆς ἰαπετικῆς κατέληξεν εἰς πλήρη συριστικὸν -σ- (-στ-, -σθ-, -σδ-) τοῦ πρώτου ὀδοντικοῦ ἀποβληθέντος κατ' ἀνομοίωσιν (πεῖθ-ω [ἐπεῖθ-θην] ἐπεῖθ-σ-θην) ἐπεῖσ-θην κλπ.). Τὸ συμπλέγμα -ssr- (κατὰ τὸ πλείστον προσελθὸν ἐκ τοῦ -dtr-) κατέληξεν εἰς -str- διὰ παρεμβολῆς ἐπίσης ἐνὸς παρασίτου ἢ συνοδίτου φθόγγου (ἄλλως ἀνοργάνου ἢ μεταβατικοῦ λεγομένου) t, π.χ. *rā-strum* (ἐκ τοῦ *rāssrom* (**rād-t-rom*), *claustrum* (ἐκ τοῦ **clausstrom* (*claud-t-rom*)). Βεβαίως ἡ παρεμβολὴ τοῦ -t- θὰ συνέβη πρὸ τῆς ἀπλοποιήσεως τοῦ -ss- (διότι ἄλλως τὸ **clausrom* κλπ. θὰ ἐγένετο **claudtrum*, **rabrum* κατὰ τὰ ἐν § 34 εἰρημένα. Προσθεθῆτω ἐνταῦθα ὅτι ἐν συμπλέγμασι -ml-, -ms-, -mt- ἀνεφύη παράσιτον p (π.χ. *exem-p-lum* ἐκ τοῦ **exemo*) *eximo* (§ 41), (ἐνῶ γαλλ. ἀντὶ τοῦ ἀήχου p παρεμβάλλεται ἡχηρὸν b πρβλ. καὶ μετὰ τῶν τοῦ m καὶ z, π.χ. *cum(u)lum* - *comble*, *num(e)zum* - *nombre*, *pōn(e)re* - *pondre* κλπ.), *sim-p-lum* (>) *simpulum*) 'τὸ ἀπλοῦν' ἢ ἀπλὴ τιμὴ' (πρβλ. *simpulum solvere* = καταβάλλω μόνον τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν Plaut. Poen. 1362) ἐκ τοῦ **sem-lom* (πρβλ. *sem-el* *sim-p-lex*), *dēm-p-tus*, *cōm-p-sī*, *dēm-p-sī*, *prēm-p-sī*, *sūm-p-sī* (Niederm. ἔ.ἀ. σ. 162 ἐξ.)).

φερα διὰ τῆς μεταξὺ αὐτῶν παρεμβολῆς βραχείος φωνήεντος (τῆς οὕτω καλουμένης ἀναπτύξεως). Οὕτω παρὰ τὸ *periculum*, *otaculum*, *roculum*, [*riaculum*, *saeculum* κλπ.] εὐχρηστοῦσι καὶ οἱ ἀνεπτυγμένοι τύποι *periculum*, *otaculum*, *roculum*, [*riaculum*, *saeculum* κλπ.]. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρόσληψιν λέξεων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ἐν αἷς συμβαίνει νὰ ὑπάρῃ σύγκρουσις συμφώνων δυσπροφέρτων εἰς στόμα Ῥωμαίου. Οὕτως ἡ Ἄλ-κμ-ήνη ἔγινε *Alcumēna*, ἡ δρα-χμὴ *dracuma*. Παρὰ τὸ (δωρ.) Ἄσ-κλ-ᾱπιὸς [(Αἰσκλάπιος ἐν Ἐπιγρ.), ἀπ. Ἀσκληπίος], προῆλθε τὸ *Aesculapius* [πρβλ. καὶ *Herculēs* ἀντὶ *Hercles* παρὰ τὸ Ἡρακλῆς], *mina* ἐκ τοῦ μνᾶ [πρβλ. καὶ *techina* ἐκ τοῦ τέχνη] ^{25α}.

§ 38. Σύμφωνα ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα οὐ μόνον ὅταν εἶναι συνεχόμενα (σύμφωνα ἐξ ἐπαφῆς) § 33 ἐξ.), ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε ὅταν χωρίζονται ἀπ' ἄλλήλων δι' ἄλλων φθόγγων [σύμφωνα ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐξ ἀποστάσεως] :

1) Ἰδίᾳ παρατηρεῖται τοῦτο ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν μιᾷ λέξει δύο ὅμοια ὑγρά l – l ἢ r – r). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει α') ἐξαφανίζεται [ἐνεκα ἀνομοιώσεως] τὸ ἔτερον τῶν ῥηθέντων ὑγρῶν [πρβλ. ἑλλ. φαῦλος ἀντὶ *φλαῦλος, ἔκπαυλος ἀντὶ *ἐπλιγλος, Μαραθῶν ἀντὶ Μαραθρῶν (μάραθρον)] ἢ β') τρέπεται ἀνομοιωτικῶς τὸ ἔτερον l εἰς r, τὸ ἔτερον r εἰς l [πρβλ. ἑλλ. φλαῦρος ἀντὶ φαῦλος, πρβλ. γαλλ. *pèlerin* ὀφειλόμενον εἰς τὸ *pèlerinus* (C.I.L. III 4222)

25α. Σ.Μ. [Ἡ ἀνάπτυξις ἄλλοτε μὲν τελείων ἄλλοτε δὲ ἀπλῶς συνοδιτῶν φθόγγων (ἢ ἄλλως παρασίτων ἢ ἀνοργάνων ἢ μεταβατικῶν λεγομένων) συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὅταν ἐπιχειροῦντες νὰ σχηματίσωμεν διαδοχικῶς δύο σύμφωνα δὲν χωρήσωμεν, μετὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκφώνησιν τοῦ πρώτου, εὐθὺς εἰς τὴν τοῦ δευτέρου συμφώνου καὶ ἄνευ τινὸς ἐξόδου ρεύματος ἀέρος ἀλλὰ τοῦναντίον καταβιάσαντες τὴν γλῶσσαν ἔλθωμεν μετὰ τινος νωχελείας εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ φραγμοῦ τοῦ ἀπαραιτήτου εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐπομένου (οἷον τοῦ ν μετὰ τὸ π ἐν τῇ λ. καπνός). Τότε, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ καταβιβασμοῦ τῆς γλώσσης ἀντὶ φραγμοῦ ἐν τῷ στόματι ἀνοίγματός τινος παραγομένου, ἐκβάλλεται ἡχὸς τις ὃς κατὰ λόγον τῆς θέσεως, ἐν τῇ σχηματίζεται, λαμβάνει τὸ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον χρῶμα ἥτοι ἐμφανίζεται ὡς τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον φωνῆν (ἀντὶ καπνός, βαλμένος λέγεται καπινός, βαλμένος, ἀντὶ βόλτα, ψαλιτῆρι λέγεται ἐν Κρήτῃ βόλιτα ψαλιτῆρι). Ὁμοίως ἀναπτύσσονται καὶ σύμφωνα (πρβλ. *ανρός – ἀνδρός, *μεσημρία – μεσημβρία, χαμη(η)λός – χαμῖλός, χαμβλός ἐν τῇ Β. Ἑλλάδι, πρβλ. ἀνωτ. (σημ. 25) *contem-p-si*, *contem-p-tus* κλπ. Αἰτία τοῦτου εἶναι ὅτι μεταφέρεται ἡ γλῶσσα ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ πρώτου τῶν συμφώνων τούτων εἰς τὴν τοῦ δευτέρου διὰ τῆς χώρας τοῦ ἀναπτυσσομένου. Συνοδιτῆς δ' ἀπλῶς φθόγγος σχηματίζεται δι' ἀτελεστέραν ἀσθενῆ τῶν ὀργάνων ἄρθρωσιν π.χ. τὸ F ἐν τῷ σῦς ἀλλὰ *συσός, τὸ ὀλισθηρὸν γ ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ π.χ. ἀκούει, ἐκλαίε κ.τ.τ. οὕτω τὸ χ καὶ φ, π.χ. ἀντὶ κτίζω, πτέρνα λέγεται χτίζω, φτέρνα (ἐκ τοῦ κχ τίζω, φφ τέρνα. Τὰ ἀσθενῆ ταῦτα χ φ ὡς μεταβατικά ἐπέδωκαν κατὰ μικρὸν τόσον ὥστε νὰ παρασιωπηθῇ τὸ πρὸ αὐτῶν κ καὶ π. Ταῦτα ἐν περιλήψει καὶ σχεδὸν αὐτολεξεῖ ἀπὸ Χατζίδ. Ἀκαδ. Ἀν. Β, § 20].

ἀντὶ peregrinus]. Πρὸβλ. a) praestīgiae ἀντὶ praestrīgiae παρὰ τὸ praestringere, perc̄rēbui [καὶ perc̄rēbrui] παρὰ τὸ cr̄rēbrēscō [- perc̄rēbrēscō - perc̄rēbēscō]. [Τοῦτο καλεῖται προοδευτικὴ ἑξαφάνισις· πρὸβλ. ὁμοίως ἔλλ. δρύφακτος ἀντὶ δρύφρακτος, Ἀργολ. ῥόπτον ἀντὶ ῥόπτρον), καὶ κατ' ἀναδρομικὴν ἑξαφάνισιν (πρὸβλ. φατρία ἀντὶ φρατρία) taberna ἀντὶ *traberna (trabs), cavilla 'σκῶμμα' ἀντὶ *calvilla (ἐκ τοῦ calvor 'ἀπατῶ, καταχρῶμαι, κάμνω κακὴν χρῆσιν'). Οὕτως ἐξηγεῖται ὡσαύτως καὶ τὸ ὅτι πρωτόκλιτα καὶ δευτερόκλιτα ὀνόματα ἔχοντα -r εἰς τὸ θέμα των σχηματίζουσι τὴν γεν. πληθ. οὐχὶ τόσον εἰς -ārum, -ōrum, ὅσον, ἐὰν εἶναι δυνατόν, εἰς -um (ἀρχαιοτέραν βραχυτέραν κατάληξιν) π.χ. amphor-um, triumph-um, liber-um, triar-um, barbar-um. b) orāclum, periclum παρὰ τὰ simulācrum, sepulcrum. Ὡς ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἡ αὐτὴ κατάληξις ἀπαντᾷ ἄλλοτε μὲν ὡς -crum, ἄλλοτε δὲ ὡς -clum, ἀναλόγως τοῦ προηγουμένου ὕρου, οὕτω συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰς κατάληξεις -āris καὶ -ālis· πρὸβλ. consul-āris, milit-āris, singul-āris [intercal-āris, manipul-āris, lun-āris] πρὸς τὸ mur-ālis, plur-ālis [πρὸβλ. κεφαλαγία κ. κεφαλαργία κατὰ προοδευτικὴν ἀνομοίωσιν, καὶ ἀργαλέος ἀντὶ ἀλγαλέος, Ἀλῆατος ἀντὶ Ἀρίατος, ναύκροτος ἀντὶ ναύκλᾶτος κατ' ἀναδρομικὴν ἀνομοίωσιν]. Ἀνομοίωσις δύο ἐνρίων συμβαίνει καὶ εἰς τὸ [lump-um, καὶ μτγν.] lymp-um (δάνειος λέξις = ἔλλ. νύμφη).

2) Ἀντιστροφῶς παρατηρεῖται ἐνίοτε ἀφομοίωσις συμφώνων [ἐξ ἀποστάσεως ἢ ἐκ τῶν ἁπλῶ ἢ ἀρμονικῇ ἄλλως λεγομένη] οὐχὶ ἐξῆς ἀλλήλων χειμένων [π.χ. τοῦ πρώτου ὄντος ἀρχικοῦ τῆς α' συλλαβῆς καὶ τοῦ δευτέρου ἀρχικοῦ τῆς β' συλλ. Ἡ τοιαύτη τῶν συμφώνων ἀφομοίωσις, ὅτε μὲν προοδευτικὴ ἢ προχωρητικὴ, ὅτε δὲ ἀναδρομικὴ, εἶναι σπανία· πρὸβλ. λείριον - lili-um, prope < ἐκ τοῦ *proque] : quinque παρὰ τὸ *rinque [< repinque], ὡς δεικνύει τὸ ἔλλ. πέντε [αἰολ. πέμπε, πεμπαίνει, ἦτοι τὸ p- πρὸ τοῦ qu- ἔγινε καὶ αὐτὸ qu-²⁶. Πρὸβλ. ὁμοίως ἀφομοίωσιν ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. ἀντίδωρον - ἀντίντερο, δόντια - δόδια (Whitn. - Jol. - Χατζιδ. σ. 150)]

2. Κεφάλαιον. Περὶ τοῦ τόνου.

§ 39. Ὁ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τόνος (ἢ τονισμὸς [λατ. accentus δ.ἔ. προσφδία]) [ὡς καὶ τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς] συνίστατο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς

26. Σ.Μ. [Πρὸβλ. coquo (*quoquo < *quequo < *pequo, ὡς δεικνύει τὸ ἑλλ. πέσσω), quercus (Quercetulanus mons) ἀντὶ perquos. Ἄλλαι ἐξ ἀποστάσεως ἐπίσης ἀφομοιώσεις: bibo < *pibo πρὸβλ. ἀρχ. Ἰνδ. pibāti 'πίνει', barba < *farbā < *bhar-dhā (ἰ. καὶ § 6) ἐξ οὗ γεμ. Bart].

φωνῆς κατὰ τὸ ὕψος (ἦτο δηλ. μουσικὸς τόνος [ἄλλως προσφωδιακὸς ἢ μελωδιακὸς ἢ χρωματικὸς]), ὁ δὲ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν ἔντασιν τῆς φωνῆς κατὰ τὴν ἰσχὺν (τ.ἔ. ἦτο ἐκρηκτικὸς [ἄλλως δυναμικὸς ἢ ἰσχυρὸς τόνος])^{26α}. Διὸ ἐν τῇ Λατινικῇ παρατηροῦνται [μεγάλαι] ἐκ τοῦ τοιοῦτου τόνου ἐπιδράσεις, [συγκοπαὶ καὶ ἐξασθενώσεις τῶν ἀτόνων φωνηέντων, §§ 41. 42], αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τυγχάνουσιν ὅλως ἀλλότριαι τῆς Ἑλληνικῆς.

§ 40. Ἡ τονουμένη συλλαβὴ ὑπέστη ἐνίστε ἔνεκα τῆς ὀξείας προφορᾶς

26α. Σ.Μ. [Κατ' ἀρχὴν οἱ δύο οὔτοι τόνοι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων τῇ ἀληθείᾳ ὅμως παρουσιάζονται ὁμοῦ ἀλλ' ἐκάστοτε κυριαρχεῖ ὅτε μὲν ὁ εἰς ὅτε δὲ ὁ ἕτερος. Ἐπομένως ὅταν λέγομεν ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη ἔχει δυναμικὸν τόνον ἐννοοῦμεν ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ ἰδιαιτέρα ἐντασις τῆς φωνῆς καλύτερον γίνεται αἰσθητὴ ἢ τὸ μετ' αὐτῆς συνυπάρχον ὕψος τῆς φωνῆς. Ἀντιθέτως δὲ ὁμιλοῦμεν περὶ μουσικοῦ τόνου, ὅταν ἡ διαφορὰ κατὰ τὸ ὕψος εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον φύσεως μουσικῆς καὶ ἡ παρ' αὐτὴν ὑφισταμένη διαφορὰ κατὰ τὴν ἔντασιν τελεῖ σχετικόν τινα ὅλον δευτερεύοντα. Αἱ μαρτυρίαι τῶν Ῥωμαίων Γραμματικῶν καὶ τοῦ Κικέρωνος (*Varro* παρὰ τῷ *Sergius* G.L. IV, p. 525, 21 ἐξ. *Cic. orat.* 57) ὑποθέτουσι μουσικὴν τὴν φύσιν τοῦ λατινικοῦ τονισμοῦ. Εἰς τὴν τοιαύτην περὶ τοῦ τόνου ἐκδοχὴν εὐρέθησαν αἴφνης — ἤδη ἀπὸ τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. — ἄλλαι ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντιφάσκουσαι (*Pompejus* G.L. V, p. 126, 31 ἐξ. 127, 3 ἐξ.). ἐκδοχαὶ ὑποθέτουσαι δυναμικὸν τὸν λατινικὸν τόνον. Ἀπαραιτήτως ἄρα δέον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ἡ τονικὴ ἐξέλιξις ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀρξάμενῃ καὶ προϋόντος τοῦ χρόνου αἰεὶ ἐπιδίδουσα ἐξετόπισε τὸν μουσικὸν τόνον, ὅστις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ μουσικοῦ μέχρι τοῦ τέλους ἔτι τῆς ἐλευθέρας πολιτείας [χакὼς ὑπ' ἄλλων λεγομένης δημοκρατίας] κατέληξε νὰ γίνῃ δυναμικὸς τόνος, χωρὶς ὅμως δι' αὐτὸν τὸν λόγον νὰ ἀχρηστευθῇ ὁ παλαιότερον κατ' ἀκριβὴν μετάφρασιν τοῦ ἑλλήν. 'προσφδιά' δημιουργηθεὶς ὁρος 'accentus'. Δυναμικὸς δέ, σημειωθῆτω, εἶναι καὶ ὁ τόνος πασῶν τῶν ῥωμανικῶν γλωσσῶν. Τῆς μεταβατικῆς ταύτης καταστάσεως δείγματα εἶναι αἱ πολυάριθμοι τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν ἐπὶ τῆς προσφδίας παραβάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. ἤρχισαν παρουσιάζόμεναι ταχύτερον ἐν τῷ δημῷ διότι ἡ ἐν τῇ γλῶσσῃ τῶν πεπαιδευμένων, π.χ. *Sophia* παρὰ τὸ *Σοφία*, *idōlum*, *érgimus*, *sélinum* (σέλινον), *sínāri* (σίνᾱρι), *bútyrum* (βούτυρον) κ.τ.τ. διότι αἱ δάνειοι αὗται λέξεις ἐλήφθησαν καθ' οὓς χρόνους ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μακρὰ μὲν συλλαβὴ ἐξελαμβάνετο ἡ τονουμένη, βραχεία δὲ ἡ ἄτονος, πρβλ. καὶ ἐν τοιχογραφίαις τῆς Πομπηίας *exmuccaut* (C.I.L. IV 1391), *pedicaut* (αὐτ. 1691 καὶ *pedicaut* αὐτ. 2048) ἀντὶ *exmuccēan(i)t*, *pēdīēan(i)t*, ἐπίσης *maldīxit* (αὐτ. 2455) ἀντὶ *mal(e)dīxit*, ὧν γειτονικῶν βραχέων φωνηέντων ἐν συλλαβαῖς ἐπιτόνοις ἢ προτόνοις ἡ ἐξαφάνισις ἐρμηνεύεται μόνον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἰδιαίτερας ἐντάσεως τῆς συλλαβῆς τῆς ἐχούσης τὸν κύριον τόνον. Τὸ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Γραμματικοὶ σημειοῦσι τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ μουσικοῦ τόνου οὐχὶ πρὸ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., εἰ καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἀνατρέχει μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς αὐτοκρατορίας, τοῦτο δικαιολογεῖται ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τότε μόνον ἐτροποποίησαν τὴν ἐκ παραδόσεως διδασκαλίαν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὅποτε ὁ δυναμικὸς τόνος ὑποκατέστησε πλήρως τὸν μουσικόν.

Κατὰ ταῦτα ἄρα δὲν εὐσταθοῦν πλέον τὰ ἐν τοῖς Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμασι (Β'

βράχυνσιν, μεθ' ἣν ἐπηκολούθησε διπλασιασμός τοῦ ἐπομένου συμφώνου : būca, sūcus παρὰ τὸ bucca, succus²⁷. Τὸ narro εἶναι κυρίως [κατὰ τὸν Varro π. Cassiod. VII 159, 8] ἐκ τοῦ *gnaro [= gnarum facio] «γνωστὸν ποιοῦμαι τινί τι», gnārus (τὸ g- πρὸ τοῦ n ἀποβάλλεται ὡς gnātus – natus). [Περὶ τοῦ narro, parricīda (ιδ. κ. κατ. σημ. 27), ἄλλως παρὰ Schmalz § 132b]. Συχνότατα ὅμως παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς βραχύνσεως, ὅταν ὁ τόνος λέξεώς τινος διὰ τῆς πρὸς αὐτὴν συνθέσεως ἀσθενῶς πῶς τονουμένης (τ.ῆ. ἐγκλιτικῆς) λέξεως γίνεται ὀξύς²⁸. Οὕτω [ἐν τῇ κλητικῇ]

83) τὸ ἡμετέρον διδασκάλου καὶ μεγάλου Γλωσσολόγου Γ. Χατζιδάκι λεγόμενα «ἡ μαρτυρία τῶν Ῥωμαίων Γραμματικῶν περὶ τοῦ μουσικοῦ τόνου τῆς ἑαυτῶν γλώσσης εἶναι πλημμελής». Ἐν παρόδῳ εἰρησθῶ ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἤρχισεν ἡδὴ ἀπὸ τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ἐκδηλουμένη πάλῃ μεταξὺ τοῦ μουσικοῦ τόνου (ὅστις ἐκυριάρχει ἐν τοῖς δοκιμίοις χρόνοις) καὶ τὸν δυναμικοῦ (ὅστις πολλάκις συνέπιπτεν εἰς συλλαβὴν ἔχουσαν ἀμφοτέρους, τὸν τε ὑψηλότερον καὶ τὸν ἰσχυρότερον). Ἀγνωστον εἶναι ἐπὶ πόσον χρόνον ἐξηκολούθησεν ἡ πάλῃ αὕτη. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ δυναμικὸς τόνος τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπεβάλλετο τοῦ μουσικοῦ ὅσον ἐπέδιδεν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἡ ἐξίσσις καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων. Τοῦ τοιοῦτου φαινομένου ἔστωσαν δείγματα (ἐν παπύροις καὶ ἐν τοῖς ἀμέλειστον γεγραμμέναις ἀντιγραφαῖς τοῦ 3ου καὶ μάλιστα τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.): Μακεδόνες, ὄντος, ὄπως, βοῶς, ἀνδρεῖ, ἐστεῖν, πρῶκειμαι, ἐδώθη κλπ. ἔδοκα, Φίλωνος, πρῶσοπον, εὐφονον κλπ. Ἀπὸ τῶν πρώτων δὲ μ.Χ. αἰῶνων τὸ τοιοῦτον φαινόμενον — τοῦ τόνου προσλαβόντος ἰσχύν — ἔσχε καταφανὸς μείζονα ἐπίδοσιν, διὸ καὶ μέχρι σήμερον οἱ μὲν τοιούμενα συλλαβὰι ἐξαιρῶνται ὡς μακρὰ λογιζόμεναι ἐν τῇ μετρικῇ τῶν νεωτέρων ποιητῶν, αἱ δὲ ἄνοιον δὲν ἐξαιρῶνται ὡς βραχεῖαι θεωρούμεναι (Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἄν. Α' 501 ἐξ., Β' 82 ἐξ. Σταματ. § 8) :

'Αλλ' ὑπὸ | πάνθους δει|νοῦ ἐπλη|γώθ' ἡ βα|σίλισσα, | κ' ἦδη
ἔτρεφε | τραῦμα ἐν|τὸς τῶν φλε|βῶν καὶ ὑ|πόκωπον | φλόγα.

Βεργιλίου Αιν. 4, 1 - 2 (κατὰ μετάφρ. *Ραγκαβῆ).

27. Σ.Μ. [Τὸ τοιοῦτον φαίνεται ἴδιον τῆς λαλούμενης καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολλὰ εὐρίσκονταν ἐν ταῖς ἀμελέστερον γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς. Πρβλ. καὶ parri-cīda (ἀντὶ pāri-cīda 'φονεὺς συγγενῶν', pari- ἐκ τοῦ *pāso (Ἰνδογ. *pāso, δω. pās, ἰων. ποῖδς 'συγγενής', πησούν)). Τὸ buca μόνον ἐν τοῖς Γλωσσαρίοις καὶ παρὰ Πλαύτῳ (Stich. 767 *cod. B*). Τοῦ succus ὁρθὸς τίπος εἶναι μόνον sīcus ὁδός (χυμὸς φυτῶν καὶ ὀπωρῶν), lītera (ἀρχαῖοι.), līttera (νεῶτοι.), lītus-lītus, bāca-bācca, mīcus-mūccus, *cīpus>cīppus. *Niederm.* § 60 ἐξ. = γερμ. ἐκδ. § 62 σ. 122-123, καὶ Χατζιδ. 'Ἀκαδ. 'Αν. Β' 440 ἐνθα ἐρμηνεύεται ὁ λόγος τοῦτου καὶ ση- μειοῦται ὅτι τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο σύμφωνον δὲν εἶναι ταῦτον τῷ ἐξ ἀφομοίωσης διπλῷ, διὸ λέγεται, αἰ μὲν affero, surripio κλπ. ἀλλὰ Iūpiter καὶ Iuppiter κλπ.]

28. Σ.Μ. [Σημειώσεις] αξίων είναι ότι το τελικόν μακρόν φωνήεν μονοσυλλάβων λέξεων έβραχύνθη, εάν προσετιθετο έγκλιτικόν τι ή λέξις έγκλιτικώς έκφερομένη π.χ. quō-que (άντι *quō-que), quā-si (άντι *quā-si έκ του *quām-si) οὕτω δέ νυν μετρείται και παρά Δουκρητιώ 2, 291, sī-quidem, tū quidem (άντι *sī-quidem, tū-quidem). 'Id. § 45 και § 47. 'Επίσης πρβλ. άνωτ. § 40 hōdie, Iūppiter κα' Χατζ. 'Ακαδ. 'Αν. Α', κεφ. ΙΒ' §§ 32, 33].

Iūppiter, παρὰ τὸ Iū-pater (§ 24), hōdie ἀντὶ *hōdie = ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ [πρβλ. ἑλλ. σήμερον, τήμερον ἀντὶ *κιᾶμερον, ἱαπ. *kio- = οὗτος] (τὸ hō εἶναι παλαιὰ ἀφαιρ. τοῦ hic, ἧς ἀπεκόπη τὸ τελικὸν c, ὡς ἐν τῇ γεν. πληθ. ἔχομεν hōrum παρὰ τὸ hōrunc κλπ.) [ἰ. καὶ §§ 24. 47 καὶ σημ. 28].

§ 41. Ἄλλα πολὺ ἰσχυρότερον ἐπέδρασεν ὁ τόνος εἰς τὰς ἐπομένας συλλαβάς τῆς λέξεως. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη ἐκδηλοῦται διττῶς, δηλ. ἢ ὡς ἐξασθενώσεις ἢ ὡς συγκοπὴ φωνήεντος [μεταξὺ συμφώνων κειμένου]. Τὴν πρώτην ἐκ τούτων παρατηροῦμεν καθαρώτερον ἐν τοῖς συνθέτοις ῥήμασι μετὰ βραχέους θεματικοῦ φωνήεντος: λέγο ἄλλὰ cōl-līgo, cād-o ἄλλὰ cōp-cīd-o (πρβλ. cé-cī-dī) κλπ. Ἄλλα παραδείγματα εἶναι réddīdī παρὰ τὸ dēd-ī, novītās ἀντὶ *πόνθ-*tās* = ἑλλ. νεότης [νεφότης, πρβλ. καὶ dignītās, asperītās, armīger (*armo-m) κ.ἄ.τ., ὡς καὶ τὰς δανείους λέξεις Κλειτοφῶν - Clitīpho, Δημοφῶν - Dēmīpho, ἄποκος - apica = onis quae ventrem glabrum habet *Paul.-Fest.* 25 (Schmalz § 67)]. Διὸ τὸ -ī- εἶναι τὸ συνηθέστατον φωνὴν ἐν ἀτόνοις συλλαβαῖς. Σπανιώτερον καὶ μόνον ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας παρατηροῦνται καὶ ἄλλα φωνήεντα ὡς προῖον ἐξασθενώσεως. Οὕτως ἐμφανίζονται μετὰ προηγούμενον ἰ οὐχὶ ἕτερον ἢ ἄλλὰ ἔ ἀποφευγόμενου τοῦ φωνητικοῦ συμπλέγματος δύο ii. Ὅθεν piētās ἀντὶ *piītās < *piotās, [πρβλ. καὶ ebriētās, sociētās, variētās κλπ. καὶ κατ' αὐτὰ satiētās]. Ὁσαύτως ἀπαντᾷ ἔ ἀντὶ ἱ πρὸ ἀκολουθοῦντος r. Ὅθεν ὁ πρkm. τοῦ pārio δὲν εἶναι *pépīrī ἄλλὰ pēpērī. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰ ῥήματα gero καὶ fero μένουσιν ἀμετάβλητα ἐν συνθέσει (áufero, [défero] súggero, [cónggero κλπ.]. Ἐν γειτονικῇ χώρᾳ πρὸς τὰ χειρικά (p, b, f, m) ἐμφανίζεται αὖθις ἀδρότερόν τι φωνήεν ὡς προῖον ἐξασθενώσεως, οὕτω contumāx παρὰ τὸ contemno (ἀντὶ *cóntēmāx), áucupor ἐκ τοῦ avis κ. capio. Πρβλ. optumus maximus [*Quint.* inst. 1, 4, 8] παρὰ τὰ optímus, maxímus [aestímo παρὰ τὸ aestímo, ἀρχ. λατ. lacruma (καὶ dacruma, πρβλ. δάκρυμα καὶ δάκρυμα (ὡς πόμα, ἀντὶ πῶμα) παρὰ τὸ lacríma, monumentum παρὰ τὸ monímentum (δημ. λατ.), ἀρχ. λατ. sacrifico παρὰ τὸ sacrifico]. Καὶ ἐν ληκτικαῖς συλλαβαῖς παρατηρεῖται ἐξασθενώσεις φωνηέντων π.χ. pars - éxpers, capio - áuceps [ἐκ τοῦ *ávi-cap-s ὀρνιθοθήρας, πρβλ. manceps, princeps, particeps, artifex (*arti-facs), rēmex (*rem(o)-ags], facio - aurífex.

§ 42. Ἡ συγκοπὴ παρατηρεῖται ἐν λέξεσιν οἷαι: valde ἀντὶ *válīde παρὰ τὸ validus, soldus παρὰ τὸ sólīdus, lardum παρὰ τὸ lárīdum, caldus παρὰ τὸ cālīdus, surgo, pergo παρὰ τὰ súbrego, pérrego. Πολλάκις εἰς τὴν συγκοπὴν ταύτην ἐπακολουθοῦσι καὶ ἄλλα φαινόμενα καθιστώντα δυσδιάκριτον τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς λέξεως: Τὸ aucēps π.χ. παρὰ τὸ

*avi-caps (avis καὶ capio) [διὰ τὸ au- ἐκ τοῦ avi- πρὸβλ. καὶ naufragus 'ναυαγὸς' (*Verg. georg.* 3, 542) παρὰ τὸ navifragus (*Verg. Aen.* 3, 553), gaudeo (ἐκ τοῦ *gāvideo, ἑλλ. γηθέω γᾷθέω [*γαῖθεώ], μτλ. gāvisus] μετὰ συγκοπῆς τοῦ φωνήεντος τῆς παραληγοῦσης καὶ ξεασθενώσεως τοῦ φωνήεντος τῆς ληγοῦσης (§ 41). Ὀμοίως τὸ -v μετὰ τὴν συγκοπὴν ἐτροπήν εἰς -u ἐν λέξεσιν, οἷαι : eluo ἐκ τοῦ *elavo [ῶσαύτως perluo ἐκ τοῦ *perlavo > *perlno], denuo ἐκ τοῦ *dē-pono [> *dē-pono] (§ 67).— Τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ locus loci εἶναι loculus. Κατ' αὐτὸ θὰ ἀνέμενέ τις ἀπὸ τοῦ ager agri νὰ προέλθῃ ὑποκορ. *agrus, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἔχομεν *agrus > *agrus > *agerlus καὶ κατ' [ὀργανικὴν λεγομένην] ἀφομοίωσιν τοῦ rl (§ 33) agellus. Ὀμοίως παρὰ τὸ ἀρχικὸν *scabnom (ᾄθεν scamnum § 35) ἔγινε τὸ ὑποκορ. *scabnolom [> *scabnlom > *scabnlom >] *scabenlom καὶ (αὐθις δι' ἀφομοίωσεως, κατὰ τὴν § 33) scabellum. Τὸ praeco 'κῆρυξ' εἶναι ἐκεῖνος ὅστις praedīcat. Κεῖται ἀντὶ τοῦ [*praidico >] *praedico > *praedico καὶ (δι' ἀφομοίωσεως § 33) praecco, εἶτα δὲ δι' ἀπλοποιήσεως τοῦ διπλοῦ cc (ἐνεκα τῆς προηγουμένης διφθόγγου ae, § 29) praeco [= qui praedicat. Πρὸβλ. κ. *Plaut. Bacch* 815 ut praeco praedicat].

Πολλάκις ἡ συγκοπὴ φωνήεντος συνέβη ἐν τῇ τελικῇ συλλαβῇ δυσλλάβων λέξεων. Τὸ sacer ager εἶναι ἀντὶ τοῦ sakros [ἐν Ἐπιγρ. τοῦ 500 περ. π.Χ. C.I.L. I^o 1] agros (ἑλλ. ἀγρὸς) ἐσχηματισμένα περίπου ὡς ἀνωτέρω. *agrus, agellus : 1η βαθμῖς. *sakrs *agrs. 2α. ἀνάπτυξις ἐνὸς e [*sacrs, *agrs >] sacers *agers. 3η. ἔκπτωσις (ἀποκοπὴ) τοῦ s : sacer ager [ἡ ὀρθότερον ἀπλοποιήσις ἐν τέλει λέξεως τοῦ διπλοῦ -rr- ἢ -ll- ἢ -ss- εἰς -r ἢ -l ἢ -s ὡς ἐν τοῖς acer, fel, far, stīpes, miles, pēs, ter (§ 49)].— Ἐκ τῆς ὀξυς (τοῦ sors, pars) sorti- parti- (πρὸβλ. γεν. πλθ. sorti-um, parti-um) ἐσχηματίσθη ἡ ἐν. ὀνομ. sortis, partis ἔξ ὧν κατὰ συγκοπὴν τοῦ ἱ [πρὸ τοῦ τελικοῦ -s] : *sort-s *part-s καὶ ἔτι περαιτέρω sors, pars [τοῦ pars ἡ ἀφαιρετικὴ ἐν. parte ἀλλὰ καὶ partī *Plaut. Pers.* 72. *Lucr.* 4, 514' οὕτω καὶ sorti *Plaut. Cas.* 428' πρὸβλ. ἀμφοτέρω ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιγρ. : ex altera parti ex qua sorti prouentiarit C.I.L. I^o, 198 l. 51 καὶ 54)]²⁹, mons, falx, urbs, lis, ātrox nostrās κ.ἄ. ἐνθα ἡ πρὸ τῆς ληγοῦσης συλλαβὴ εἶναι naturā ἢ positione μακρά, ἀλλὰ cūtis, rātis, scrōbis, sītis διότι πρὸ τῆς ληγοῦσης συλλαβῇ εἶναι βραχεῖα]. Ἐν τούτοις διεσώθη μετὰ τὸ r τὸ -s,

29. Σ.Μ. [Πρὸβλ. καὶ ἄλλα οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα παρουσιάζοντα θέματα μεικτὰ (οὗ ἐνεκα σαλεῖται ἐνίοτε ἡ κατάληξις τῆς ἐν. ἀφαιρ. -e ἢ -ī [ιδ. ἀνωτ. partī, sortī] καὶ τῆς γεν. πλθ. -ium ἢ -um) : arx, cōs, dōs, fors, fraus, mīs, gēns, mēns, mors, nox (γεν. πλθ. πάντοτε noctium), puls (θεμ. *pulti-), consors, iners, sollers, impos, compos, Arpīnas, Penātes, Quirītes, optimātes κ.ἄ. Ὑπάρχουσιν οἱ περιλαμβάνοντες ἐνταῦθα τὸ ἄκλιτον damnās ἐν τῇ νομικῇ ὀρολογίᾳ damnas esto = obligatus esto 'ὀπόχρεως (ἢ κατὰδικος) ἔστω' (damnas sunt *Paul. dig.*

διότι τοῦτο ἀπερρόφησεν ἐν ἑαυτῷ τὸ t [πρβλ. καὶ § 49]. Δι' ἀποκοπῆς ὡσαύτως τῆς τελικῆς συλλαβῆς [πρὸ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ συμφώνου] προῆλθον τὰ ac, nec ἐκ τῶν átque me néque te κ.τ.τ. *atqu me, *nequ te ἄπερ (κατὰ τὴν § 17 [*atqu ἐξ ἀφομοιώσεως *acc καὶ ἐξ ἀπλοποιήσεως ac. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῷ nequ-]) ἔγιναν ac me, nec te.

Ἡ ἀποκοπὴ τοῦ -us (-os) μετὰ τὸ r- συνέβη ἐξ ἄλλου καὶ ἐν πολυσυλλαβοῖς λέξεσι. Πρβλ. Ἀλέξανδρος = Alexander [πρβλ. Anaximander, Menander ἀλλὰ καὶ Menandros *Ovid.* am. 1, 15, 18 καὶ Menandrus *Vell.* 1, 16, 3. Periander καὶ Periandrus *Hyg. fab.* 194 κ.ἄ.], signifer ἀντὶ *signifer(us) κ.τ.τ.

§ 43. Ἡ ἐξασθένωσις καὶ ἡ συγκοπὴ φωνηέντων, περὶ ἧς ἀνωτέρω (§§ 39. 41. 42) ἔγινε λόγος, προῆλθον ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης τόνου καὶ ἐπομένως δύνανται νὰ συμβαίνωσιν εἰς τὰς δύο τελευταίας συλλαβάς. Πέραν τῆς προπαραληγούσης [ὡς συνέβαινε ἐν τῇ Ἰαπετικῇ] δὲν δύναται νὰ ἀναβιβάζεται ὁ τόνος ἐν τῇ Λατινικῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ δὴ, ἂν ἡ παραλήγουσα εἶναι μακρὰ [φύσει ἢ θέσει] ὁ τόνος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐν προῖστορικοῖς χρόνοις ἐτονίζοντο ποτε ὅλαι αἱ λέξεις τῆς Λατινικῆς ἐπὶ τῆς πρώτης (δηλ. τῆς ἀρχούσης) συλλαβῆς ὅπως γίνεται σήμερον ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ] ἀνεξαρκῶς τοῦ μεγέθους τῆς λέξεως καὶ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν τῆς. Οὕτως ἐξηγοῦνται περιπτώσεις ὡς *conficio (τοῦ facio), conscendo (τοῦ scando), concido (τοῦ caedo) ἐν αἷς φαινομενικῶς ἔπαθεν ἐξασθένωσιν τονούμενον φωνῆεν. Κατ' ἀρχὰς ἐτονίζοντο *cónfacio, *cónscando, cóncaedo, μετὰ τὴν ἐξασθένωσιν δὲ τοῦ φωνήεντος a καὶ τῆς διφθόγγου ae ἕνεκα τοῦ τόνου ἐπὶ τῆς πρώτης (ἀρχούσης) συλλαβῆς (cónfacio, cónscendo, cóncido) ἀνεπτύχθη ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ κατίσχυσεν ὁ οὕτω δὴ λεγόμενος νόμος τῆς τρισυλλαβίας, δηλ. μετεκινήθη ὁ τόνος εἰς τὴν προπαραλήγουσαν (conficio κλπ.) ἢ ἂν ἡ παραλήγουσα (ἢ ἄλλως παρεσχάτῃ λεγομένη) εἶναι μακρὰ [φύσει ἢ θέσει] εἰς τὴν συλλαβὴν ταύτην (conscendo, [concido]). Περὶ τῶν φωνηέντων ἅτινα ἐμφανίζονται ὡς προῖον ἐξασθενώσεως ἔγινε λόγος ἄνωτ. § 41. Τούτοις προσθετόν ὅτι ἡ ae ἐξασθενοῦται εἰς ī (caedo – concido, existimo

30, 122 § 1) ἀνάγοντες τοῦτο εἰς τὸ damnāt(i)-s καὶ οὐχί, ὡς ὀρθότερον φαίνεται, εἰς τὴν τοῦ damno παθητ. μετ. damnat(o)s (§ 42). Σημειωτέον ἐνταῦθα καὶ τὸ ἐκ τοῦ ὀνόμ. ποx ἐπίρρημα ποx 'νυκτός, νύκτωρ' (πρβλ. *Gell.* 8 *lemm.* 1. *Lex XII* tab. 8, 1 [π. *Macr.* Sat. 1, 4, 19]. *Enn.* ann. 399. 431. *Lucil.* 127) ἐξ ἀρχαίας ἀποχεκρυσταλλωμένης γεν. ἐν. *noct(e)s ἀντικατασταθὲν διὰ τοῦ nocte (*Serv.* εἰς *Aen.* 10, 244) ἢ τοῦ noctū (*Macr.* *Gell.* ἔ.ἄ.) κατὰ τὸ diū (πρβλ. diu noctuque καὶ ὡς diu – diurnus οὕτω ἔγινε καὶ noctu – nocturnus)].

ἀντὶ exaestimo), τὸ αὖ εἰς $\bar{u}$ ^{29a} (claudio - conclūdo), τὰ βραχέα φωνήεντα πρὸ πλειόνων τοῦ ἐνὸς συμφώνων ἑξασθενοῦνται μόνον εἰς ϵ καὶ οὐχὶ εἰς $\bar{i}$ (conscendo ἐκ τοῦ scāndo). Πρβλ. § 51 σημ.

§ 44. Οὕτως ἐρμηνεύεται ἤδη καὶ ἡ συγκοπὴ φωνήεντων, ἅτινα ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις ἐτονίζοντο. Καθὼς ὁ παρακείμενος τοῦ pario εἶναι reperī, θὰ ἦτο ἀρχικῶς ὁ προκμ. τοῦ rererio réreperi, καὶ ὄντως ὁ τύπος οὗτος ὑπάρχει καταφανῶς ἐν τῷ repperi οὗ ἀπεβλήθη τὸ e τῆς προπαραληγούσης, καθ' ὃν χρόνον ὁ τόνος τῆς λέξεως ἦτο ἐπὶ τῆς πρώτης συλλαβῆς (*rép(e)peri), διότι ἐκ τύπου *reréperi δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τὸ συγκεκομμένον repperi. Τὸ quīndecim, ἀντὶ quínquedecem, ὅθεν κατὰ συγκοπὴν τοῦ ἐπιτόνου e *quínqu(e)decem [*quīnc-decim] καὶ τέλος [πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τραχύτητος ἐν τῇ προφορᾷ] καθ' ἁπλοποιήσιν τοῦ δυσάπαγγέλτου συμπλέγματος συμφώνων (nqud ἢ ncd), κατέληξεν εἰς -nd- [quīndecim] (§ 33). Καὶ τὰ ῥήματα reicio, percutio προῆλθον ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς τονουμένων *reiciio, pérquatío διὰ συγκοπῆς τοῦ φωνήεντος a [*ré-i(a)cio, *cón-qu(a)tio, πρβλ. καὶ ab-icio, con-icio, ob-icio (ὁβίειτ Verg. Aen. 6, 421 καὶ 7, 480) sub-icio]³⁰. Μετὰ τὴν συγκοπὴν τοῦ κυρίου φωνήεντος ἡ λειτουαγία αὐτοῦ μετεβιβάσθη εἰς τὸ $\bar{i}$ καὶ $\bar{u}$.

29a. Σ.Μ. [Καθὼς τὰ βραχέα φωνήεντα ἑξασθενοῦνται ἐν ἀτόνοις χώραις οὕτω καὶ τὰ προτακτικὰ τῶν βραχυφώνων διφθόγγων (ἢ μιᾷ λέξει τῶν βραχυδιφθόγγων) στοιχεῖα $\bar{a}$ $\bar{e}$ καὶ $\bar{o}$ (ἐν τονουμέναις λέξεσιν ἀρχομέναις ἀπὸ voi-) : caedo ([*caido] *óc-caido) *óc-cēdo) *óc-ceido) *óc-cēdo) occēdo), laedo (*laido) - allīdo, collīdo, vīcus (*voicos - Φοῖκος - *vēcos, *veicos), vīdi (Φοῖδα *voidi - *veidi), voīs ('Επιγρ. Duenos τῶν ἀρχῶν τοῦ 8ου αἰ. π.Χ.) - *veis - vīs (τοῦ volo 'Ἰδ. ὅμως καὶ Goldmann π. Schmalz § 5 σ. 46 καὶ § 223 σ. 311), vīnum (*voīnom, αἰολ. Φοῖνος, ἀλλὰ κατ' ἄλλους τὸ vīnum δὲν εἶναι δάνειον ἐκ τῆς ἑλλην. ἀλλὰ λέξις ἐκ Μεσογειακῆς ἢ Ποντικῆς (Καυκασίας) προσελύσεως ἐξ ἧς αἱ λλ. οἶνος καὶ vīnum ἐχώρησαν ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων) (σημ. 43). — Τὰ αὐτὰ λεκτέον περὶ τῆς au - $\bar{u}$ π.χ. caus-(s)a ac-cūs(s)o, ex-cūs(s)o, fraude - dēfrūdō (*defreudo), ἀλλὰ περὶ τοῦ plaudō - ex-plūdō ἰδ. § 52. — Τοῦτο λεκτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ δίφθογγος ei ἐτράπη (περ. ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.) εἰς $\bar{i}$ (diffīdo ἐκ τοῦ diffeido πρβλ. diffeidens ἐν ἐπιγρ. περ. τοῦ τέλους τοῦ 3ου π.Χ. αἰ., cīvis (πρβλ. ceivis ἐν ἐπιγρ. τοῦ 186 π.Χ.), dīco (πρβλ. dāicerent exdeicendum ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγρ.), incīdo (ἐκ τοῦ *inceido (in-caido, πρβλ. inceideretis ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγρ.) παρὰ τὰ scriptum, audita, venirent. Βραδύτερον ὁμως (ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.), ἐπειδὴ τότε συνέπεσεν ἐντελῶς τὸ ei καὶ $\bar{i}$ εἰρηται ei ἀντὶ $\bar{i}$: faxseis (ἐν ἐπιγράμμ. τοῦ Mummius C.I.L. I², 632 ἀλλὰ $\bar{i}$. καὶ Wackernagel, Verm. Beitr. 50 ὅστις δὲν δέχεται τὸ ei ὡς γνήσιον ei), audeire (τοῦ 123/122 π.Χ.), ameicitiam, ameiserunt, veinōs].

30. Σ.Μ. [Τὸ ῥ. iacio - abicio (καὶ τὰ ὅμοια τούτῳ) ἦτο δυνατόν νὰ γράφεται κατ' ἀρχὰς ὡς δύο $\bar{u}$ π.χ. abiicio (πρόφ. abjicio) ἀλλ' ἡ γραφὴ τῶν δύο $\bar{u}$ (ὡς καὶ τῶν δύο $\bar{u}$ ἀπεφεύγτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (ἰδ. § 41 καὶ πρβλ. τὴν γραφὴν τοῦ

§ 45. Ἄτονοι συλλαβαὶ ὑφίστανται οὐ μόνον ἑξασθένωσιν ἢ συγκοπῇ φωνηέντων ἀλλὰ καὶ βράχυνσιν κατὰ τὰς περιστάσεις. Τοῦτο συμβαίνει ἰδίᾳ συχναίς ἐν τελικαῖς συλλαβαῖς λέξεων ἱαμβικοῦ ὁυθμοῦ³¹. Κατὰ ταῦτα λέγεται rēctē, vērē, ἀλλὰ bēnē, mālē. Διὸ καὶ παρὰ τὴν ἀφαιρ. mōdō ἀπαντᾷ τὸ ἐπίρρημα mōdō (quō mōdō *Hor. sat.* 1, 9, 43 πρβλ. καὶ dum mōdō. Ὅθεν καὶ nī-sī quā-sī παρὰ τὸ sī³². Διὰ τοῦτο καὶ σαλεύει [παρὰ τοῖς ποιηταῖς]³³ ἡ ποσότης τῆς ληγούσης τῶν δοτικῶν mīhī, tībī, sībī [τούτοις πρόσθετος τὰ ἐπιρρ.] ībī, ūbī [*ībhei, ὄμβρ. ife, *ubhei, ὄσκ. puf, ὄμβρ. pufe]. Ἐπειδὴ τὸ nīdēsne «ὄρᾳς;» ἀπέβαλε (κατὰ τὴν § 30) τὸ -s- καὶ (κατὰ τὴν § 53) τὸ τελικὸν -ē-, ἔγινε nīdēn καὶ τέλος, ἅτε ἱαμβικοῦ ὁυθμοῦ,

ἐνεστώτος deiċeit παρὰ *Verg. georg.* 1, 133 *cod. Med. καὶ Rom.*). Ἄλλὰ τὸ amīcio ἐκ τοῦ am(bi)-iācio *am-iācio, ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ iācio δὲν ἦτο πλέον αἰσθητῇ, ἐσημάτισε τοῦ παρακειμένου νεώτερον τύπον amīciui καὶ amīxi (πρβλ. ēgi - cōxi, legi - intellēxi κ.ἄ.) καὶ ἐκλήθη κατὰ τὴν δ' συζυγίαν].

31. Σ.Μ. [Διούλλαβοι λέξεις ἱαμβικοῦ ὁυθμοῦ φέρουσαι τὸν ἱστορικὸν τόνον ἐπὶ τῆς βραχείας (◡-) ἡδύναντο ἐν τῇ παλαιᾷ λατίν. σκηνικῇ ποιήσει νὰ χρησιμοποιοῦσιν ὡς πυρρίχιοι (◡◡) π.χ. āmā (ἀντὶ āmā), dōmī (ἀντὶ dōmī), tīmēs (ἀντὶ tīmēs), iūbē (ἀντὶ iūbē) παρὰ Πλαύτῳ, cāvē (ἀντὶ cāvē, ἰ. κατωτ.), vīrī (ἀντὶ vīrī, ἰδ. κατωτ. σ. 32), mēdō (ἀντὶ mēdō) παρὰ Τερεντίῳ, ἄλλως (δηλ. ἐὰν ὁ ἱκτός ἐπιπνέει τῆς μακράς ληγούσης) παρέμεναν ἱαμβος (πρβλ. tē'nē tē'nē' *Plaut. Aul.* 415. mā'nē mā'nē' *Ter. Haut.* 613). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀναμφιβόλως ἀποτελεσμα συγχρόνου προφορᾶς δὲν ἔγινεν ἀσπαστὸν ἐν τῇ κλασσικῇ χρήσει καὶ μετέπειτα πλὴν ἐν τισὶ συμπληρωματικαῖς τῆς φράσεως λέξεσιν (καὶ διὰ τοῦτο ἀμελέστερόν πως ἐκφερομέναις), οἷον benē, malē (παρὰ τὸ catē, probē), citō, mōdō (παρὰ τὸ dō 'ἐκείσε', rētrō), herē 'χθές' (Προπέρτ. Ἰουβεν. Μαρτιάλ. ἀλλὰ καὶ herī πάντοτε ἐν τέλει πενταμέτρου), hanē (τύπος χαιρετισμοῦ = salvē. Ὁ Κοιντιλιανὸς 1, 6, 21 θεωρεῖ τὸν προφέροντα ανē δηλ. ἄνευ δασέος πνεύματος καὶ μετὰ μακράς ληγούσης ὡς σχολαστικόν), pūtā (ἀπὸ Κέλσου καὶ ἑξῆς = παραδείγματος χάριν 'Quinte' puta aut 'Publi' *Hor. sat.* 2, 5, 32 ἀποκεκρυσταλλομένη προστακτ. τοῦ puto, κυρ. = κάμει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ὑπολογισμόν, ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅς ὑποθέσωμεν πῶς, ὅς βάλλωμε πῶς = finge. Πλείονα παρὰ *Krebs - Schmalz Antib.* 1907, II, σ. 430) καὶ ut putā 'παραδείγματος χάριν' ἢ 'δηλαδή ἐν ἄλλαις λέξεσι' (ἀπὸ Κέλσου καὶ ἑξ. ἀλλὰ pūtā = προστακτ. τοῦ puto), canē (μόριον ἀπαγορευτικόν = nē) *Ovid. trist.* 1, 1, 25 : tu canē | defendas quamvis mor|debere | dictis, ἐνῶ canē (ὡς προστακτ. τοῦ caveo) *Hor. epod.* 6, 11 : canē' cavē'. Ἰδ. *Niederer.* § 25 γερμ. ἐκδ.).

32. Σ.Μ. [ἀλλὰ virī, virō, virīs, virōs κ.τ.τ. κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας λέξεις μὴ ἱαμβικοῦ ὁυθμοῦ, οἷον animī κλπ.].

33. Σ.Μ. [Ὁ χαρακτήρ τῆς διφθόγου ἐν τῇ ληγούσῃ δὲν ἀπῆλλαξεν αὐτὰς τῆς βραχύνσεως τῶν ἱαμβικῶν λέξεων. Ὁβτ *Plaut. Capt.* 716 (sen. iamb.) qui illi fuiti quam mīhī fidelior, ἀλλ' ἐν C.I.L. I' 1277 (sen. iamb.) mīheī contra rite partam Venerem mors rapit. Ἐπίσης *Verg. g.* 1, 343 cuncta tībī Cererem pubes agrestis adoret, ἀλλὰ *Verg. ecl.* 8, 30 sparge, marite, nuces : tībī deserit Hesperus Oetam. Ἰδ. κ. Ernout § 149. Πρβλ. καὶ *Gatull.* 3, 15 mihī. 51, 13 tībī. 64, 231 tībī κ.ἄ.].

κατέληξεν εἰς τὸ *vīdēn* [*Serv.* εἰς *Ain.* 6,779 *viden posuit secutus Ennium*]^{33α}.

§ 46. Ἄτονοι (πρότονοι) συλλαβαὶ πάσχουσιν οὐ μόνον ἐξασθένωσιν τοῦ φωνήεντος ἢ συγκοπὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τινος περιστάσεως βράχυνσιν. Τὸ *ōmītto* ἔχει ὡς α' συνθετικὸν τὴν πρόθεσιν *ob* [**ōpmītto > *ob mītto > omītto*] ἢ *obs* (πρβλ. *ostendo* ἀντὶ **obs-tendo* [**o(p)stendo*] § 33). Τὸ *ob-mītto* ἔπρεπε νὰ γίνῃ *ommītto* [διὰ τοῦ **ōpmītto > obmītto >* (§ 33), τὸ δὲ *obs-mītto* θὰ ἐξειλίσκετο εἰς **osmītto - dōmītto* (§ 30). Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ *ōmītto* ἔχει ἐν ἀρχῇ βραχὺ φωνήεν, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ τὸ ὅποιον θὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ τόνου τῆς ἐπομένης συλλαβῆς. Διὰ τοῦτο ἴσως συνάπτουσιν οὐχὶ ἐσφαλμένως τὰς λέξεις *cānna* [ἐλλ. <κάννα>] - *cānālis*, *dissero* - *dīsértus* κλπ.³⁴.

§ 47. Ὡς περ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις ὑπάρχουσι λέξεις, αἵτινες στεροῦνται ἰδίου τόνου καὶ συνάπτονται ὡς ἐγκλιτικαὶ εἰς τὴν προηγουμένην. Αἱ οὕτως ὑπὸ ἓνα τόνον ὑπαγόμεναι λέξεις γράφονται συνήθως ὡς μία [σύνθετος] λέξις. Ἐγκλιτικαὶ εἶναι οὐ μόνον αἱ λέξεις *-quē*, *-vē*, *-nē*, *-ce* [*-met*, *-pe*, *-pte* (συγκεκομ. τοῦ *pote*)] (*neque*, *itaque*, *sive*, *vidēsne*, *eritne*, *hosce* [*egomet*, *nempe*, *quippe*, *mēpte*], ἀλλὰ καὶ πολλαὶ ἄλλαι λέξεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τύποι τοῦ *esse* (*meumst*, *malēs!*) ὡς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ [ἐν ἀρχῇ προτάσεως ἢ ὅταν ἐσήμεναι ὑπαρξῇν (Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἀν. Α 570 ὑποσ.)] τὸ *εστι*, πρὸς τοῦτοις ἢ ἀντων. *quis* ἐν

33α. Σ.Μ. [Οἱ συγκεκομμένοι, ὡς τὸ *viden*, τύποι τῆς γλώσσης τοῦ καθ' ἡμέραν βίου (ὑπὸ τοῦ Τερεντίου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πλαῦτον ἀποφευγόμενοι, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου ἐν ταῖς Σατίραις μόνον χρησιμοποιούμενοι (1, 9, 59 *vīn tu curtis Indaeis oppedere?* 2, 3, 128 *tun* [ἀντὶ *tune*] *sanus?* 2, 4, 83 *tēn* [ἀντὶ *tene*]) ἐκέρδιονσαν ἔδαφος παρὰ τοῖς νεωτέροις (τοῖς *novi poetae*). Ἀρκοῦμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ παραδείγματα τοῦ *viden ut* : Catull. 61, 77 (+ ὄριστ.). 62, 8 (+ ὄριστ.) ἐνῶ παρὰ μὲν Βεργιλίῳ ὑπάρχει ἀπ᾽ αὐτὸν μόνον (ἔ.ἀ. § 45) *viden ut* + ὄριστ. (κατὰ τὴν παλαιότεραν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου χρῆσιν τῆς γλώσσης ἐξ αἰτίας τοῦ πολὺ ἀσθενοῦς συνδέσμου, ὅστις συνδέει τὰς δύο προτάσεις), παρὰ δὲ Τιβούλλῳ δις + ὑποτ. (2, 1, 25. 2, 2, 17), εἶτα δὲ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις].

34. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ *cūrrus* - *cūrū'lis*, *far* (ἀντὶ **farr* ἐκ τοῦ *bhars*) γεν. *far-ris* - *fārī'na*, *ōffa* - *ōffēlla*, *māmma* - *māmīlla* (λεξ. ἐρωτ. = καρδοῦλά μου!). Ἐνταῦθα ἀνήκουσι καὶ τῆς ἀρχαίᾳ λατ. ποιήσεως μετρήσεις, ὡς *accēpit*, *cōrrūptus*. Ἀντιθέτως παρουσιάζεται διπλοὺν σύμφωνον, ἀναλογικῶς δικαιολογούμενον, ἐκεῖ ἔνθα ἀνεμένετο ἁπλοῦν π.χ. *gallīna* (ἀντὶ **galīna*) διὰ τὸ *gallus*, *serratus* (ἀντὶ **serātus*) διὰ τὸ *serra*, *innoxius* (ἀντὶ **inoxius*) διὰ τὸ *innocuus*, ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχει τὸ *-noc-* βραχὺ, ἅτε προερχόμενον ἐκ *riξ*. *nec-* τοῦ *necare* (Niederm. § 63, γεμ. ἐκδ. § 65)].

ἀορίστῳ ἔννοια (siquis εἴ τις), αἱ ἐπιτασσόμεναι προθέσεις εἰς τὰς λέξεις *mēcum*, *nobiscum*, *sēmpēr* (*sem ἑλλ. ἐν, § 25), *parūmpēr* (§§ 21 καὶ 59,2), *pote* ἐν τῷ *ūtpote* [πρβλ. καὶ ἀνωτ. -pte]. Ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ οὐσιαστικὰ ἔτι προσκολλῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον εἰς ἄλλας λέξεις, πρβλ. *hódīe* (§ 40), *Júppiter* (§ 40), *quāre*, *trésuirī* καὶ ἄλλα. [Τοῦτο εἶναι εἶδος προκλίσεως πρβλ. καὶ *túquidem* (*téquidem*, *méquidem*, *míquidem*), *síquidem*, *quóddquidem*, *ídquidem*, *quandóquidem*, *númquid*, *écquis* κλπ. (ιδ. καὶ § 40)].

3. Κεφάλαιον. Περὶ τῶν φωνηέντων.

Ἐκτὸς τῶν ἐκ τοῦ τονισμοῦ προελθουσῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰ φωνήεντα τῆς Λατινικῆς εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας τὰ ἑξῆς :

§ 48. Τὸ ἔκτὸ τοῦ *n*+ὑπερωϊκῷ [-nc-, -ng-] ἐτράπη εἰς *i* : *quínque* [ἀντὶ **penque* πρβλ.] ἑλλ. πέντε (§ 38,2) [*septíngenti* ἀντὶ **septen-genti*], [*tíngo*] *tínguo* [<**tenguo*. Κατὰ τὸ *unguo*] ἑλλ. τέγγω, [*rínguis*<**rh-ghu-is* (πρβλ. παχὺς)>**penguis*, *sínciput* (ἡμίχραιρα, ἡμίχρανον)<**semi caput*], *íncumbo*, *íncola*, *íngero* παρὰ τὰ [*]*encumbo*, [*]*encola*, [*]*engero* ([ιαπ. **en* (**eni*)] ἑλλ. ἐν [ἀρχ. λατ. *en*, ἔκτεταμ. τύπος *endo indu*, λατ. *in* πρβλ. Ἀρχαῖο. Κυπρ. Κοητ. *in*]^{34a}, εἴτα δὲ ἐπεξετάθη ἡ *in* καὶ πρὸ φθόγγων μὴ ὑπερωϊκῶν (*infero intendo* κτλ.). Τὸ *attíngo*, *confríngo* προῆλθον ἀπὸ τῶν **attēngo*, **cōnfrēngo* καὶ ταῦτα (κατὰ τὴν § 43) ἀπὸ τῶν **at-tāngo*, **con-frāngo* [τοῦναντίον ἔμεινε τὸ *e* ἀμετάβλητον πρὸ τοῦ -nd-, -nt-, -ns-, -mp- π.χ. *offendo*, *centum*, *censeo*, *tempus*]. Ὡσαύτως τὸ ἔκτὸ εἰς *ī* πρὸ τοῦ *gn* : *dīgnus* [κατὰ τὸν Πρῖσκιανὸν (II 82,7) *dīgnus* κ.τ.τ.] ἀντὶ **dēk-nos* [τοῦ *dece*], [*līgnum* ἀντὶ **lēg-nom* (ἐκ τοῦ *lego* συλλέγω πρβλ. ἰταλ. *legno*), *sīgnum* ἀντὶ **sēc-nom* (ἐκ τοῦ *seco* τέμνω πρβλ. καὶ ἰταλ. *segno*), ἀλλὰ τὸ *sēgnis* δὲν γίνεται *signis* διότι ἔχει μακρὸν τὸ *ē*] (§ 35). Τὸ *e* [ἔ] πρὸ τοῦ *u* [*ū*]

34a. Σ.Μ. [Τὸ *indu*, παλαιότερον *endo* (= *in* πρὸθ., πρβλ. *endoitium* = *initium* *Paul. F.* 76, 9 *endo procinctū* αὐτ. 77, 3. *endoplōro* = *imploro* *Lex XII* tab. 8, 12 *Sch.* [= π. *Cic. Tull.* 50]), εἶναι πρὸθ. α) μετ' ἀφαιρετικῆς, οὕτω *indu foro* (*Enn. ann.* 238. *Lucil.* 1230), *indu mari* (*Enn. αὐτ.* 445), *multis indu locis* (*Lucil.* 970), *indu manu* (*Lucr.* 2, 1096) ἢ β) μετ' αἰτ. *iacere indu manūs* (*Lucr.* 5, 102) καὶ γ) ἐν συνθέτοις : *indāgo* *indígena* *indigeo* *indiges* *indigitāmenta*, *indoles* καὶ (χάριν χρησιμοποιοήσεως ἐν ἐξαμέτροις στίχοις τῆς ἐλληνιζούσης ποιήσεως Ἐννίου Λουκρητίου) *indūgredi*, *indūperator*].

καὶ ν ἐτράπη εἰς ο [δ] : *novus* ἑλλ. νέος, νέφος (§ 20), [*suus*, ἀρχ. λατ. *sonos* ἐκ τοῦ **senos* πρβλ. Ὅμηρ. ἑός, βοιωτ. (*σεφός), *novem* ἐκ τοῦ **neven* (τὸ *n*- τοῦ *noven* ἔγινε *m*, κατὰ τὸ *septem* (§ 59,1) ἑλλ. ἐννέα *ἐν-νέφα]. Ἡ ἑλλ. δίφθογγος *eu* ἀπαντᾷ ἐν τῇ παλαιότερᾳ λατινικῇ *ous* οὐ ἔξ οὗ βοραδύτερον ἔγινεν *ū* : [*ioumenta* ἐκ ῥίζ. *ioug* < **ieug* = ζεύγνυμι πρβλ. *iūgis*], *iūcet* παρὰ τὸ *ioucet* (ἑλλ. λευκός), *iūgera* [παρὰ τὸ **iougesa*] = ζεύγε(σ)α - ζεύγη (§§ 24, 29). Τῷ ἑλληνικῷ Ζεῦ πάτερ ἀντιστοιχεῖ τὸ **Ioupater* (ῥῆμο. *Iupater*, < ἰνδογερμ. *Dieu pater*, ἔξ οὗ *Iūpiter*, *Iuppiter* κατὰ τὰς §§ 24, 40, 47.

§ 49. Τὸ ἱ προηγουμένου *r* ἀπορροφεῖται ἐνίστε οὕτως, ὥστε ἐκ τοῦ *-ri-* [μεταξὺ συμφώνων] προῆλθεν *er*. Τὸ λατίν. *ter* προῆλθεν ἐκ τοῦ [**tris* (τρίς, ἀρχ. Ἰνδ. *tris*) > *tr̥s* > **ters* > **terr* (πρβλ. κατωτ. *terr-ūncius*) καὶ καθ' ἀπλοποίησιν *ter* (μολονότι παρὰ Πλαύτῳ μετατρέπεται ὡς *terr* ^{34β}, *ternī* ἐκ τοῦ **tr̥isnoi* > **tr̥snoi* > *tersnoi*, τὸ *testis* ἐκ τοῦ **tri-sti* (= *qui tertius stat* = ὁ τρίτος παριστάμενος) > **terstis* > *te(s)stis*, τὸ *testāmentum* ἐκ τοῦ **tristāmentum* (ῥσκ. ἀφ. *tristaamentud* = *testāmentō*), ἐπίσης *terrūncius* = τριούγκιον ἢ μικρὸν νόμισμα ἀξίας τριῶν οὐγκιῶν τ.ἔ. ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὰ $\frac{8}{12}$ ἐνὸς εἰς δώδεκα μέρη διηρημένου ὅλου ἦτοι πρὸς τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ *as*, τὸ *certus* ἐκ τοῦ **critos* = κριτός τοῦ *cerno*, *tertius* ἐκ τοῦ **tritios*].

§ 50. Τὸ *δ* [ἐξασθενούμενον] τείνει συχνάκις πρὸς τὸ *ῥ*. Ἐν ταῖς καταλήξεσι τῶν δευτεροκλίτων (*bonus*, -*um*) τὸ *ῥ* προῆλθεν — ὡς δηλοῖ ἡ Ἑλληνικὴ — ἐκ τοῦ *δ*, ἐν δὲ τοῖς εἰς -*uus* καὶ *vus* ὀνόμασιν (*assiduus*, *equus*, *servos* [πovος νέφος], *suus* (§ 48) ἐν τῇ ὀνομαστικῇ καὶ αἰτιατικῇ διετηρήθη ἔτι τὸ *ο* μέχρι [τῶν ἀρχῶν] τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ὅμοιον παρατηρεῖται [πρὸ τοῦ *l* + ἐπομένῳ συμφώνῳ ἄλλ' οὐχὶ πρὸ τοῦ -*ll*] εἰς τὰ *volt-vult* [ἰ. καὶ § 51 ὑπ.****], *voltus-vultus* [*volgus-vulgus*, *volpēs-vulpēs*], *voltur-vultur*, [*molta*] (ἀρχ. λατ.) [‘ζημία’] - *multa*, *solcus* (**solcos* = ὁλκός) - *sulcus*, **colmen* (ἀρχαιότ. *columen*) - *culmen* [ἐκ τοῦ **col(u)minis* κλπ.], *colpa* (ἀρχ. λατ.) - *culpa* ³⁵ κ.τ.λ. Πρὸς τοῦτοις [τὸ *δ*

34β. Σ.Μ. [Ἄλλὰ *fers* β' ἐν. τοῦ *fero* ἔξ ἐπιδράσεως τοῦ β' προσ. ἐν. τῶν ῥημ. ὅπερ λήγει πάντοτε εἰς -*s*. Οὕτω καὶ *farsī* (*farc-si*), *fulsī* (**fulg-si*, **fulc-si*), *mulsī* (**mulg-si*, **mulc-si*) διότι μεταξὺ τοῦ *r* καὶ τοῦ *s* ἢ μεταξὺ τοῦ *l* καὶ τοῦ *s*, ὑπάρχει ἄλλο συμφωνον, τὸ *c*, ὅπερ διαχωρίζει αὐτά].

35. Σ.Μ. [Ὡσαύτως ἐν τῇ μεταγραφῇ ὀνομάτων ἐτρουσικῶν π.χ. *Volātterrae* Οὐολατέρραι (ἐτροουσ. *Velaθri*). *Volumnius* (ἐτροουσ. *velimna*). Τὸ *volgus*, *volpes*, *voltur* ἐγράφεοντο μὲν οὕτω καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθέρου πολιτείας, ἀλλὰ προεφέροντο ὡς *vulgus*, *vulpes*, *vultur*. *Niederm.* § 27 καὶ γεogr. ἐκδ. § 28].

δηλ. γίνεται ὅ πρὸ τοῦ -nc-, -ngv- καὶ πολλάκις πρὸ τοῦ m (-mb-, -mm-)] πρὸβλ. π.χ. unguis παρὰ τὸ ἑλλην. ὄνυξ [uncus-(*oncus ὄγκος = ἄγκιστρον, ἀρπάγη), hunc (ἀρχ. λατ. hon-ce), uncare (*oncure ὀγκάσμαι), unguo (*ongvo), umerus ἐκ τοῦ *omesos (σανσρκ. ámsas *ōmsos *ōμ-σος ὤμος πρὸβλ. ἐπομαδιαῖς Θεόκρ.), numerus (*nombres, ἑλλ. νομή), nummus (δάν. ἐκ τοῦ ἑλλ. νόμιμος), Num-idae Νομ-άδες, umbilicus ἑλλ. ὀμφ-αλός, ἀλλὰ longus, tongeo (= novī, scio) διὰ τὴν συσχέτισιν τοῦ ο πρὸς τὴν φύσιν τοῦ προηγουμένου συμφώνου μάλλον ἢ διὰ τὸ ὅτι εἶναι διαλεκτικὸς τύπος ἢ τῆς χυδαίας γλώσσης]. Τὸ [προτονούμενον] ὃ [ἐὰν κατὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας ἢ ἐπομένη συλλαβὴ ἐτονίζετο] ἐτράπη πρὸ τοῦ v εἰς ᾧ [δηλ. τὸ -on- ἔγινεν -av-]: lavāre [ἐκ τοῦ *lonāre] παρὰ τὸ ἑλλ. [λῶω] λοέω, ἐκ τοῦ [λόϜω] *loϜέω, cavēre [ἐκ τ. *convēre] παρὰ τὸ ἑλλην. κοέω, κο(Ϝ)έω (§ 27)³⁶.

Τὸ foveo καὶ faveo εἶναι [ῥως (i. Walde λ. favilla)] ὅμοια ἀρχικῶς [ἀλλὰ διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν]. Ἡ κυρία σημασία εἶναι θερμαίνω, περιποιῆμαι, εἶτα δὲ εὖνοω καὶ ἡ τελευταία αὕτη σημασία ἤγαγεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ faveo μετὰ δοτικῆς. — Ἐν τοῖς συμπλέγμασι vōt-, vōs-, vōt- τὸ ὅ τὸν 2ον αἰ. π.Χ. [κυρίως περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.] ἐτράπη εἰς ἔ. Παλαιότερα εἶναι [πρὸβλ. Ἐννιον, Πλαῦτον, Τερέντιον κ.ἄ., Ἐπιγραφὰς ἀρχαιότερας] τὰ vorto [vorsus, advorsum], voster [ἐξ οὗ τὸ γαλλ. vōtre], voto [Vortumnus κ.ἄ.] νεώτερα τὰ verto [versus, adversum], vester, veto [Vertumnus κ.ἄ.]. [Εὐϋρηνται ὁμοῦς ὡς ἀρχαῖοι ἐν μεταγενεστέrais ἐπιγραφαῖς τύποι διὰ τοῦ ο, ὡς advorsus, advorsarium παρὰ τὸ aversum καὶ τύποι (ἐν C.I.L. I² 584 τοῦ 117 π.Χ.) ὡς controvorsieis, controvorsias παρὰ τὸ controversis. Ἡ λ. dīvortium 'διαζύγιον' ἀντὶ τοῦ φωνητικῶς σπανιωτέρου dīvertium παρὰ Κικέρωνι ([καὶ Πλινίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ?]) Att. 5, 20, 3 divortio, epist. 2, 10, 2 divortiis [Plin. nat. 7, 186 divorti G. cum P (H), ἀλλὰ νῦν diverti]] καὶ ἐν Ἐπιγραφαῖς θεωρεῖται ἀρχαῖσμός, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν Κοινὴν ἐκ τῆς νομικῆς γλώσσης. Ἰδ. Nie-derm. § 28 — γερμ. ἔκδ. § 29 τέλ.].

§ 51. Ἐνια σύμφωνα καὶ ἰδίᾳ 1 [(/praepalatalis/)] δὲν ἐμποδίζουσι τὸν ὁμόηχον χρωματισμὸν τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῶν φωνηέντων [τ.ἔ. τὴν ἀναδρομικὴν ἀφομοίωσιν]. Τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν — σχεδὸν πάντοτε τὸ ἔ — χρωματίζεται κατὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν λεπτὸν (ἀνοικτὸν) ἢ ἀδρὸν (κλειστὸν).

36. Σ.Μ. [Τούτοις πρόσθετες avillus (= agnus recentis partūs Paul. F. 14, 7 ἐκ τοῦ ovillus (ὑποκορ. τοῦ ovīs, ἑλλ. ὄϜις), favilla = τέφρα (ἐκ τοῦ *fovilla παρὰ τὸ fōneo θάλλω, θερμαίνω)].

Δι' ὃ λέγεται volo παρὰ τὸ *velo, ἀλλὰ velim [διότι τὸ l τοῦτο μετὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος i καθιστῶσι τὸ l velare δηλ. *postpalatale*]. ὅθεν λέγεται [oleum] olīna ἐκ τοῦ [*ἐλαιΦον > *oleivom] ἐλαίΦα [*olaīna > *oleīna]. Τὸ ἐπόμενον α χρωματίζει τὸ προηγούμενον ε ἄδρὸν π.χ. ὀλαίνα, ἔπειτα γίνεται i δι' ἑξασθενώσεως τῆς διφθόγγου [ἦτοι τὸ αἰ διὰ τοῦ εἰ καταλήγει εἰς τὴν μονοφθογγικὴν προφορὰν i] κατὰ τὰ ἐν § 43 εἰρημένα [****]. Ἡ λέξις homo [ἀρχ. αἰτ. homōnem *Enn.* ann. 138] ἦτο κατ' ἀρχὰς [εἰς τὴν ἀρχ. Λατινικὴν] hemo [πρβλ. *Paul. F.* 89,8. 100,5 homō-nem hominem dicebant] (πρβλ. nēmo παρὰ τὸ *nē-hēmo § 8**). Τὸ bonus ἦτο ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις dvenus (πρβλ. § 23), καὶ τὸ ἐπίρρημα bene δεικνύει σαφῶς τίνι τρόπῳ τὸ φωνῆεν τῆς πρώτης συλλαβῆς ἐξηρτήθη ἐκ τῆς δευτέρας. Ἐὰν τὸ φωνῆεν τῆς ἀτόνου συλλαβῆς εἶναι i (§ 41), τρέπεται συνήθως εἰς ὅ πρὸ τοῦ l + ἄδρῳ φωνήεντι [-lo- -la-]: famulus [οἰκέ-της ἀρχ. λατ. famul *Enn.* ann. 312. *Lucr.* 3, 1035, πρβλ. ὁσκ. famel] - familia, sedulo [*sed dolōd] (§ 62)³¹.

§ 52. Πᾶσαι αἱ [βραχύφωνοι] δίφθογγοι τείνουσιν ἐν τῇ Λατινικῇ εἰς ἀπλὰ φωνήεντα [τ.ἔ. εἰς ἀπλοποίησιν, εἰς μονοφθογγισμὸν κατ' ἑξασθένω-

**** Καὶ τὸ l + ἐπομένῳ συμφώνῳ χρωματίζει φωνῆεν ἄδρὸν. Τὸ γ' ἐν. πρόσ. τοῦ volo ἦτο ἀρχικῶς *velt ἐξ οὗ [διὰ τοῦ volt ἔγενε] vult [πρβλ. καὶ β' πλθ. vol-tis - vūltis, ἅπερ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐλευθέρως πολιτείας - τῆς ἄλλως κακῶς λεγομένης δημοκρατίας - ἐγράφοντο volt - voltis] (§ 50). Τὸ insulto, insultus ὡς σύνθετα τοῦ salto salsus κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἀνωτέρω (§ 43 τελ.) ἑξασθένωσιν τῶν ἐπιτόνων φωνηέντων ἔπρεπε νὰ εἶναι *inselto *inselsus. Τὸ u τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος l + συμφώνῳ. Ἀλλὰ τὸ διπλοῦν ll [§ 50 ὡς αἰ palatale] δὲν ἄλλοιότ' τὸν χρωματισμὸν τοῦ πρὸ αὐτοῦ φωνήεντος: velle, vellem, [excellere]. Πρβλ. vello 'τίλλω' ἀλλὰ vulsus 'τετιλμένος'.

37. Σ.Μ. [Κυρίως ἐν μεσαίᾳ ἀνοικτῇ συλλαβῇ (τ.ἔ. ἀκολουθοῦμένη ὑφ' ἐνὸς ἀπλοῦ συμφώνου πλὴν τοῦ r, π.χ. Falisci [*Falisi] - Falerii (πρβλ. καὶ cinis - *cinis - cineris, pulvis - *pulvisis - pulveris, legifer ἀλλὰ legētrupa 'ὁ παρανομῶν') τὰ βραχεῖα παλαιὰ φωνήεντα (-a-, -e-, -o-) πρὸ μὲν τοῦ l velaris (ἦτοι πρὸ ὑπερω-κοῦ τοῦ ὀπισθοῦ οὐρανίσκου, τοῦ -li- § 51) γίνονται i, πρὸ δὲ τοῦ l palatalis (ἦτοι πρὸ ὑπερωκοῦ τοῦ ἐμπροσθοῦ οὐρανίσκου + ἄδρῳ φωνήεντι, τ.ἔ. -la-, -lo- § 51) γίνονται u, π.χ. Sicilia ἀλλὰ Siculos - Siculus, similis (*sem-ilis πρβλ. ὁμαλὸς) ἀλλὰ simulo, exilium ἀλλὰ exulare, Catilīna (sc. caro 'χοίρειον κρέας' πρβλ. καὶ Canīna ἔπων. τοῦ Γ. Κλαυδίου, Porcīna ἔπων. τοῦ Μ. Αἰμιλίου Λεπίδου) ἀλλὰ catulus (*catelos 'σκύλαξ'), νεφέλη (*nebhela) ἀλλὰ nebula, porcellus (ὑποκρ. τοῦ *pórcelo s) ἀλλὰ porcillus, *hortelo-s - hortulus, (*stimo-s 'αἰχμηρὸς' *stimolo-s) - stimulus 'κέντρον'. *sēd dolo - sedulo (παρὰ ταῦτα ὁμῶς incola, agricola ἐξ ἀνα-λογίας πρὸς τὸ colere) πλὴν ἐὰν πρὸ τοῦ -ol- ὑπάρχη φωνῆεν ἢ v π.χ. filiulus, alveolus, lineola, viola (*Fίον), parvolus. Ἐν δανείοις λέξεσι τὸ ἀρχαῖον -a-, -e-, -o- τρέπεται πρὸ τοῦ -la -lo εἰς -u- π.χ. κραυπάλη - crapula, σκυτάλη - scutula, πάσσαλος - pessulus, Σικελὸς - Siculus, σκόπελος - scopulus, φαινόλης - paenula, ἐπι-

σιν τῶν προτακτικῶν φωνηέντων]. Ἡ δίφθογγος *au* εἶναι ἡ μόνη ἥτις παραμένει διαρκέστερον [πρβλ. *autem, augere* κλπ. αὐτε, αὐξω κλπ.]. ἄλλὰ παρὰ τοὺς μετὰ τῆς δίφθογγου *au* τύπους ἀπαντῶσιν [ἤδη ἐνωρὶς ἐξ αἰτίας δημῶδους προφορᾶς] καὶ οἱ μετὰ τοῦ *o*, ὡς *cōtes* παρὰ τὸ *cautes*, *explōdere* παρὰ τὸ *applaudere* (πρβλ. γερμ. *explodieren* παρὰ τὸ *applaudieren*), *plōstrum* παρὰ τὸ *plaustrum*, [*clōstra* παρὰ τὸ *claustra*, *olla*, *ōla* παρὰ τὸ *aulla*, *aula*, *cōpra* παρὰ τὸ *caupa*], *Clōdīus* παρὰ τὸ *Claudīus* [*Claudus*], [*lōtus* παρὰ τὸ *lautus*] πρβλ. καὶ *ospicatur* παρὰ τὸ *auspicatur*. Ἡ δημωδεστέρα αὕτη μεταβολὴ [ἤδη ἐνωρὶς ἀρξαμένη] ἐπήνεγκε, [καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀνεπτυγμένοις], καὶ ἀντίστροφον χρῆσιν τοῦ *au* ἀντὶ τοῦ ὀρθῶς ἔχοντος [ἀρχαίου] *o*. Οὕτω εὗρηται *ausculum* = *ōsculum*, *aurīga* [παρὰ τὸ *ōrīga* Varr. r. r. 2, 7, 8. 2, 8, 14 καὶ Schol. Ἰουβενάλιου 6, 345]³⁸. Τὸ *ou*, τὸ ἐκ τοῦ *eu* (§ 48) καθὼς καὶ τὸ ἄλλοθεν προελθὸν ἐκ συγκοπῆς τοῦ *i* ἐκ τοῦ *oni* (πρβλ. καὶ *au* ἐκ τοῦ *avr*, § 42) ὅθεν εἶτα *ū*, π.χ. **nou(i)per* > **nouper* > *nūper* (§ 78). Παρὰ τὸ *ū* ἀπαντᾷ καὶ *ō* ἀντὶ *ou* (*nōpus* [ἀντὶ **nūpus*] ἐκ τοῦ **nóvenos* § 59, 1)³⁹. Ἐκ τῶν εἰς

στολή - *epistula* (ὀρθότ. ἢ *epistola*), ἀμφίπολος (**am(bi)colo-s*) - *anculus*. Παρὰ τὰ εἰρημένα ὅμως παραμένει ἱ καὶ δὲν τρέπεται εἰς *u* ἐν τῷ *aquila*, *aquilus* (*aqua*), *mūtīlus*, *pīmīlus*, *rūtīlus*, *sībīlus*, διότι τὸ ἱ τούτων εἶναι ἀρχικόν, ὅτε παλαιὰ κληρονομία (ὡς ἐν τῷ *stilus*, ἰνδγρμ. **stoilō* - *stīlo*) καὶ διὰ τοῦτο μένει ἀμετάβλητον (Niederm. § 15, 2, γερμ. ἔκδ. καὶ γαλλ. ἔκδ. § 15 σ. 33). Ἀμφίβολος εἶναι ἡ φύσις τοῦ *l* πρὸ τοῦ *ē* (ἀν δηλ. εἶναι *l velaris* ἢ *l palatalis* ἢ καθ' ἃ διέκρινον οἱ Ῥωμαῖοι *l exilis* ἢ *l pinguis*). Τὸ *u* τοῦ *Herculēs* καὶ *adulēscēns* φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἄλλως ἢ ὡς ἀνεμένε τις ἀπὸ *l velaris* (Schmalz § 101 σ. 118 ἰδ. ὅμως καὶ Meill. - Vendr. § 110 σημ.). Τὸ *pestilēns* (κατὰ τὰς εἰς *-ēns* μτχ.) παράγεται ἐκ τοῦ **pestilentus* (κατὰ ἑτεροκλισίαν ἐκ συγκοπῆς) πρβλ. τοῦ Κάτωνος *pestilenta loca* κατὰ τὰ *silenta loca* τοῦ Λαβίου (ἰ. Schmalz § 172, σ. 229 κ. § 181 σ. 259)].

38. Σ.Μ. [Οὕτω τὸ γνήσιον καὶ ἀρχικόν *plōdo*, ὡς δεικνύουσι τὰ σύνθετα *ex-plōdo*, *dis-plōdo* (ἄπερ ἐὰν προήρχοντο ἐκ τοῦ *plaudo* θὰ ἔπρεπεν ἐν συνθέσει νὰ εἶναι *ex-plādo* κλπ. ὡς *claudo* - *conclūdo*, *exclūdo* § 43), ἔγινε *plaudo*. Τὸ αὐτὸ ἴσως συνέβη ἐν τῷ *ausculum* ἀντὶ *ōsculum*, *aurīga* (ἐκ τοῦ *aureae* ἀντὶ *ōreae* (sc. *habēnae* 'ὁ ἐπὶ τοῦ στόματος χαλινός, τὰ ἡνία') + *īga* τοῦ *ago* (πρβλ. *aureax* Paul. - F. 8, 5 ἀντὶ **aure-ag-s* εἰ καὶ ἡ μακρότης τοῦ *i* ἐν τῇ παραληγουσῇ παρέχει πρῶγματα), *austia* (C.I.L. I^o 2216) ἀντὶ *ōstia* (πρβλ. κ. *Ōstia* θ. Ὤστία, τὸ ἐπίγειον τῆς Ῥώμης). Χαρακτηριστικὸν τῆς συγχύσεως τῆς προφορᾶς τοῦ *ō* καὶ τοῦ *au* εἶναι τὸ ἀνέκδοτον, τὸ ὑπὸ τοῦ Suetonius ἀναφερόμενον, διὰ τὸ *Flaurus* ἀντὶ *Flōrus* (Suet. Vesp. 22). Schmalz § 59. Meill. - Vendr. § 182. Niederm. § 34, γερμ. ἔκδ. § 35. Χατζ. Γλωσσ. Μελ. Α', 523. Ἀκαδ. Ἀν. Β' 252].

39. Σ.Μ. [Τοῦτο συμβαίνει ἐν τῷ συμπλέγματι π.χ. *-ove-* (-*ovī-*) λέξεων ὑπερδισυλλάβων μεταξὺ συμφώνων διὰ συναιρέσεως τοῦ *-oo-* εἰς *-ō-* ὡς *nōpus* (ἐκ τοῦ **noven-os* [πρβλ. *noven* καὶ *novem* § 59, 1] **no(v)on-os* *nōpus* (πρβλ. καὶ *Nōnae* Ἰωναί' ἢ ἐνάτη πρὸ τῶν Εἰδῶν ἡμέρα), *contio* (ἐκ τοῦ **co-ventio*), *mōtus* (ἐκ τοῦ **movet-us* **movi-tus* κατὰ τὸ *moneo* - *monitus*, *habeo* - *habitus*)].

i = [βραχυ]διφθόγγων ἢ εἰ γίνεται i (ἑλλ. δείκ-νυ-μι - deic-o - dīc-o [δσκ. deikum = λέγειν ⁴⁰, δι' ὃ καὶ ἀντιστρόφως ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς χρόνοις τῶν αὐτοκρατόρων συχνάκις ἀπαντᾷ εἰ ὡς γραφὴ τοῦ i ⁴¹. Ἡ δίφθογγος οἶ, ἀνθ' ἧς γράφεται καὶ oe, ἠπλοποιήθη εἰς ū : moenia - munire, roena (ἑλλ. ποινη) - rūnīre, imprūnis ⁴². Μετὰ ἀρχικὸν ν παρατηρεῖται [ἀρχαῖο-

40. Σ.Μ. [Ἡ παλαιὰ δίφθογγος εἰ εὐρηται γενικῶς ἐν ἐπιγραφαῖς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. (S. C. Bacch. I^o 581 [τοῦ 186 π.Χ.] deicerent, exdeicatis, cēivis κλπ. παρὰ τὸ ἀρχαῖον i, πρβλ. S. C. Bacch. ἔ.ἀ. venīrent, audīta, Latīni (γεν. ἐν.), scriptum (τρίς), πιθανῶς οὕτω προσεφέρετο ἔτι ἐπὶ Πλαύτου' πρβλ. ἐπίσης ἐπιγρ. τοῦ Μομμίου (146/145 π.Χ. ἐν C.I.L. I^o 632) cogendei dissolvendei tu ut facilia faxse. Ἡ ἀπλοποιήσις τέλος τῆς ἱστορικῆς γραφῆς εἰ (διὰ τὸ κλειστοῦ ē [S. C. Bacch. conpromesise, conprōmēsisse, conprōmeississe, conprōmīssisse] πρβλ. ὅσα λέγει ὁ Varr. r.r. 1, 48, 2 καὶ 1, 2 περὶ τοῦ spica - spēca καὶ vēlla) εἰς i, συνετελέσθη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν 2ον αἰ. π.Χ., οὐχ ἦττον ὅμως ἀπαντᾷ καὶ πρὸς δῆλωσιν ἐνὸς i ἀρχαίου ἀλλὰ μὴ προσερχομένου ἐκ τῆς διφθόγγου εἰ (π.χ. audeire, l. σημ. 41). Οὕτω καὶ παρ' Ἑλλήσιν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. καὶ ἔξης ὁ κλειστός φθόγγος ē, κλειστότερος γενόμενος, συνέπεσε τῷ μακρῷ i, π.χ. πολειτεῖαν, Νεικόλαος, Τειμαγόρας, Δημονείκου κλπ. (καὶ ἀντιστρόφος ἰς ἀντί εἰς) ἕως οὗ ἐπεκράτησε τὸ ἔθος νὰ παριστάνεται τὸ μακρὸν i διὰ τοῦ εἰ (l. σημ. 41)].

41. Σ.Μ. [Ἡ συνήθεια αὕτη, ἔχουσα τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Lex repetundarum (C.I.L. I^o 583 τοῦ 123/122 π.Χ.) ἐνθα ὑπάρχει ἡ γραφὴ εἰ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ μακροῦ i π.χ. audeire... (ἀντὶ audire) (πρβλ. καὶ Lex agr. τοῦ 111 π.Χ. amēici-tiam), γίνεται συχνὴ κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας (πρβλ. τὴν ἐξ 9 στίχων ἀκροστιχίδα CARTEIVEI γραμματικοῦ τινος τῆς β' μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐπιθυμοῦντος, ὡς φαίνεται, διὰ τῆς γραφῆς εἰ ἀντὶ i νὰ προσδώσῃ εἰς τὸ argumentum τῶν Carptivi τοῦ Πλαύτου τὸν γλωσσικὸν χρωματισμὸν τῶν χρόνων τοῦ Ἀκκίου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ τοὺς Ῥωμαῖκούς χρόνους καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀπὸ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. καὶ ἐκεῖ ἐνθα μόνον τὸ i ἐτυμολογικῶς ἀνῆκε, π.χ. Εὐρεσιπιδης, Σαλαμεῖνος, φιλόνεικος, Καφεισόδοτος, πείπτω, γέινωμαι, γεινώσκω, νείκη, σείτος, τειμάς, πολέιτης κ.τ.τ. Ἡ καινοτομία αὕτη διδάσκει πολλάκις ἡμᾶς τὴν προσφθίαν τοῦ i χωρὶς διὰ τούτου νὰ σημαίνῃ καὶ μεταβολὴν τῆς προφορᾶς τοῦ εἰς δίφθογγον ei (Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἀν. Β, 205 κ.ἀ. Meill. - Vendr. § 179. Schmalz § 56 τελ. καὶ § 57. Niederm. § 29 κ. γερμ. ἔκδ. § 30)].

42. Σ.Μ. [Τῆς παλαιᾶς διφθόγγου οἰ, μολοντί αὕτη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλαύτου εἶχεν ἤδη τραπὴ (διὰ τῆς μεταβατικῆς βαθμίδος oe) εἰς ū, παρὰ ταῦτα ἡ ἱστορικὴ γραφὴ οἰ (πρβλ. coīraveront, loīdos = lūdōs ἐν C.I.L. I^o 364 τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., ἐπίσης τῶν αὐτῶν περ. χρόνων τὸ oīno = ūnum, plōitume = plūrimi ἐν C.I.L. I^o 678 τοῦ 106 π.Χ.), coēravere (C.I.L. I^o 672, 2232 τοῦ 112 π.Χ. μέχρι τοῦ τέλους ἔτι τῆς ἐλευθέρως πολιτείας. Οὕτως εὐρίσκομεν ἐν παλαιότεραις καὶ νεωτέραις ἐπιγραφαῖς οἰ, oe, ὡς π.χ. oīnvorsei = ūniversi καὶ comōinem = comūnem ἐν S. C. Bacch. τοῦ 186 π.Χ. = C.I.L. I^o 581), oītile = ūtile (C.I.L. I^o 586 τοῦ 160 π.Χ.), coīravere = cūraverunt (C.I.L. I^o 677 τοῦ 106 π.Χ.), loēdos = lūdōs (C.I.L. I^o 678 τοῦ 106 π.Χ.), coēravere (C.I.L. I^o 672, 2232 τοῦ 112 π.Χ. καὶ 113 π.Χ.), oeti = ūti (C.I.L. I^o 756 τοῦ 58 π.Χ.), moerum = mūrūm (C.I.L. I^o 1216), moer(um) (C.I.L. I^o 770 τοῦ 51 π.Χ.) πρβλ. ὡσαύτως Plaut. Bacch. 926 moenītum = mūnītum (ἐπ. Varr. l.l. 5, 141 moenītus = mūnītus), Acc. 347

τερον] εἰ καὶ εἴτα *i* (*vīnum* ⁴³, *vīdī*, *vīcus*, *Φοῖνος*, *Φοῖδα*, *Φοῖκος*. Τὸ

R. moeros, *Lucr.* 4, 220. 6, 916 *moerorum*, *Verg. Aen.* 10, 24. 11, 382 *moerorum* (ὡς διαπιστοὶ καὶ ὁ Σέργιος), *Varr. l.l.* 5, 141 *Moerus* καὶ *moenere* (πρβλ. *Lucr.* 1, 29 *moenera* = *mūnera*), *Paul.* - *F.* 183 *oenigenos* = *ūnigenitos*, *Cic. leg.* 3, 6 *proeres proera*, αὐτ. 9 *oenus*, αὐτ. 4, 10 *coerari*, *oesus* (παρὰ τὸ *utier* ἐν *C.I.L.* I² 10 ἐν ἐπιταφίῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ *Africanus maior* ἀποθανόντος περὶ τὸ 170 π.Χ.). Εὐρηται δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ *oi-oe-ū* ἐν τῇ *lex agraria* τοῦ 111 π.Χ. (*C.I.L.* I² 585 π.χ. *oīna* (ἀφαι.), *moīncipio*, *oetantur*, *curator*, *unius*. Ἰχνος τῆς μεταβατικῆς βαθμίδος (δ) διαφαίνεται ἐν τῷ *coraveron* (ἀντί **coisavisont* (ἐν ἐπιγρ. τῆς Πραίνεστοῦ *C.I.L.* I² 59 ἔνθα τὸ *oi* κατέληξεν εἰς *ō* ὡς ἐν τῇ Ὀμβροικῇ). Τὸ πῶς ἔγραφεν ὁ Πλάυτος τοιαύτας λέξεις δὲν ἐξετάζεται ἐνταῦθα, ἀλλὰ ἐκ τοῦ λογοπαιγνίου αὐτοῦ (*Bacch.* 129: *non omnis aetas*, *Lude*, *ludo* *convenit* εἶναι δῆλον ὅτι ἡ προφορά περὶ τὸ 190 π.Χ. (ὁπότε, ὡς γνωστόν, συνέθεσε τὰς τελευταίας κομωδίας του) μεταξὺ τοῦ *lūdus* καὶ *Ludus* 'Λυδὸς' (διότι *Lydus* δὲν ἴτω τότε δυνατόν νά γραφῇ οὕτω, διότι τὸ γράμμα *y* δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσαχθῇ εἰς τὸ ῥωμ. ἀλφάβητον πρβλ. καὶ τὴν τῶν τότε χρόνων γραφὴν τῶν λλ. *tyranne*, *symbolum* (ἐν τῷ Ἀμβροσιανῷ παλμυγίστῳ ἐν τῷ *Pseud.* 652. 703. 716. 717) καὶ περαιτέρω *trutina* τρυτάνη, *culigna* κυλίγχη, *cumīnum* 'κύμινον' καὶ ἐν νομίμασιν *Aegyptio*, *Olu(m)pio* τοῦ 28/27 π.Χ. Μετὰ ἀρχικὸν χειλικὸν σύμφωνον (ἄηχον) ἡ μετὰ τὸ *f* ἡ μετὰβασις τοῦ *oi* (διὰ τοῦ *oe*) εἰς *ū* ἐκολούτετο, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἀκολουθοῦσα συλλαβὴ εἶχεν *i*, π.χ. *Poenus* (πρβλ. *Φοῖνι-ικες*) ἀλλὰ *Pūnicus*, *poena* (ποινή) ἀλλὰ *rūpio*, *inrūne* (πρβλ. *x. improene* *Cato or. frg.* 21), *foedus* 'συνθήκη, σπονδαί' (παλ. ἀφ. *foīdere* ἔλλ. *πέ-ποιθ-α*, *S. C. Bacch.* *foīderatei* ἐν *C.I.L.* I² 581 τοῦ 186 π.Χ.) καὶ *foedus*, *a*, *um* 'αἰσχροῦς, δυσειδῆς, ἀποκρουστικός, κυρ. κακῶς ὄζων'. Τό *moenia* 'περιμετρικὰ τεῖχη (περιτειχίσματα) τῆς πόλεως' ὅμως παρέχει πράγματα (διότι κατὰ τὰ εἰρημένα ἔδει νά τραπῇ εἰς **munia* τῆς αὐτῆς ῥίζης ὃν πρὸς τὸ *mīros* 'τοῖχος' [ἐπιγρ. *Κα-πύης* τοῦ 135 π.Χ. ἐν *Ephem. Epigr.* VIII, p. 123]). Ἀρά γε, ἐσηματίσθη, ὡς φρονοῦσι, κατ' ἀναλογίαν τοῦ *rūpire*: *poena* = *mūpire*: *moenia* ἐπιτυγχάνον ταῦτο-χρόνος οὕτω καὶ τὴν μὴ σύγχυσιν πρὸς τὸ *mūnia* 'ἔργα, καθήκοντα'; Ὑπολείπεται νά γίνη λόγος ἐνταῦθα περὶ τῶν λλ. *moechus*, *coetus coepio*. Τὸ *moechus* 'μοιχός' δὲν ἠκολούθησε τὰ ἄνω λεχθέντα (δηλ. δὲν ἔγινε **mūchus*), διότι διέσωσε τὸ *μοιχός* τοῦ ὁποίου εἶναι μία βιβλιακὴ μεταγραφὴ (*moikhós*). Ἡ δευτέρᾳ λέξις δὲν εἶναι προῖον γησσίας *coetus* 'σύνδοδος' ἀλλὰ προέρχεται ἐκ συναϊρέσεως (ἐκ τοῦ **cō-itus* [πρβλ. καὶ ἐπὶ ἄλλης σημασίας *cō-itus* 'συνουσία']). Τέλος ἡ τρίτη λέξις *coepio*, -*ere* προέρχεται καὶ αὕτῃ ἐκ συναϊρέσεως γενομένης ἐν χρόνῳ προγενεστέρῳ τοῦ Πλάουτος (**cō-irio* ἐξ ἐξασθενώσεως τοῦ εἰς ἀχρησίαν λίαν ἐνωρίς περιελθόντος *ario*. Ὁ πρkm. *coepi* [*cō+ēpi* τοῦ *co-erio* *ario* ὡς *cogo-cogēgi*]) ὅθεν ἐν τῇ παλαιότερᾳ ποιήσει μετρεῖται τρισυλλάβως *cō-ē-pi* (*Plaut. Cas.* 651. 701. *Cist.* 687. *Merc.* 533. *Lucr.* 4, 619 [id. καὶ αὐτ. *Lachm. N. cr.*], ἀλλὰ καὶ *coe-pē-runt* *Lucr.* 4, 531). *Niederm.* § 31, γερμ. ἔκδ. § 32. *Meill.* - *Vendr.* § 180. *Schmalz* § 58].

43. *S.M.* [Ἄλλως φρονοῦσιν οἱ *Meillet.* - *Meltzer* (*l. Schmalz* § 41) θεωροῦντες τὴν λ. *vīnom* (ὄμβρ. καὶ φαλ. *vinu*) μετὰ γησίου ὡς κοινὸν ἰταλικὸν δάνειον τύπου ἐκ μιᾶς γλώσσης Μεσογειακῆς ἢ Ποντικῆς καὶ ὅχι ἐκ τοῦ ἑλλ. (*Φ*)οῖ-νος. Ἡ λ. *vīnum* (§ 5I, σημ. 43) ἐν τῇ Ἀρμενικῇ (*gini*) καὶ ἐν ταῖς Σημιτικαῖς γλώσσαις παρουσιάζεται ὑπὸ τύπον διάφορον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ λατινικοῦ (*Meill. Vendr.* § 19)].

ἀι⁴⁴ τέλος [ἐν ἀρχῇ λέξεως] ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ae : laenus — ἑλλ. λαιὸς (*λαιφὸς) [nae — ἑλλ. ναί, prae (δοκ. prai, ὁμωρ. pre ᾤθλ. ἀρχ. λατ. praefectos ἐπὶ χαλκοῦ ἀγγείου τῆς Καμπανίας C.I.L. I² 398) — ἑλλ. παραι (= πλησίον)]. Ὁ λαὸς [δηλ. τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς Ῥώμης] ἀντὶ τοῦ ae προέφερε τοῦτο ὡς ē [μετὰ κλειστῆς προφορᾶς, ὡς ἐὰν μὴ ᾦτο δίφθογγος] : prētor κλπ. Οὕτω πρέπει ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ τὸ prēhendo ἀντὶ *prae-hendo.

§ 53. Ληκτικὰ φωνήεντα ἐκθλίβονται, ὡς γνωστόν, ἐν τῇ ποιήσει πρὸ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως. Καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ τοῦ ληκτικοῦ m (§ 32), δὲν εἶναι οὐδαμῶς ἐπινόησις τῶν ποιητῶν, ἀλλ' ἐλήφθη ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου. Οὕτως ἔγινε τὸ nullus ἐκ τοῦ nē-ullus 'οὐδὲ εἰς' (πρβλ. nē-scio, nē-que) τὸ sodes 'εἴ σοι βουλομένω ἐστί, εἴ σοι φίλον (ἐὰν ἀγαπᾷς ἢ ἀγαπᾶτε, παρακαλῶ, γὰρ. *s'il vous plait*,

14. Σ.Μ. [Τῆς διφθόγγου ai (πρόφ. μονοσυλλ. αἰ) ἡ μετάβασις εἰς ae ἔγινε πολὺ ἐνωρίς ὡς δηλοῦται ἐκ παλαιότερων ἐπιγραφῶν χρονικῶς οὐχὶ λίαν ἀφισταμένων, πρβλ. C.I.L. I² 7, 8, 9 (περίπου τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.) Gnaivod = Gnaeō, aidilis aide = aedem. C.I.L. I² 614 Aimilio. S. C. Bacch. (C.I.L. I² 581 τοῦ 186 π.Χ.) aiquom (παρὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ aedem), haice = haec. Lex reppett. (C.I.L. I¹ 198 τοῦ 123/122 π.Χ.) quai = quae. C.I.L. I² 616 (τοῦ 189 π.Χ.) Aetolia κλπ. Ἡ διφθογγικὴ προφορὰ (διασωθεῖσα παρὰ τοῖς ἀνεπτυγμένοις βεβαίως μέχρι τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.) ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. ἐξελεγχθῇ εἰς μονοφθογγικὴν, τ.ἐ. εἰς e ἀνοικτὸν (ē). Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ γραφῇ κατάλληλον σημεῖον πρὸς δήλωσιν τοιοῦτου e, διετηρήθη διὰ παντὸς ἡ ἱστορικὴ γραφή ae ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ διὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν ἐλληνικῶν διὰ μακροῦ ἀνοικτοῦ ē (η) γεγραμμένων λέξεων π.χ. σκηνή σκηπτρον - scaena scaeptum (Varro, l.l. 7, 96). Τοῦ μὲν μονοφθογγισμοῦ τεκμήριον εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦ Πλάτου ἤδη ἐν χρῇσει prēhendo (καὶ ἀπὸ τοῦ Τερεντίου prēndo) ἐκ τοῦ *prēhendo - *prae-hendo - *praihendo, τῆς δὲ διφθογγικῆς προφορᾶς ἔχομεν παράδειγμα τὸ Caesar. Τὴν λ. ταύτην ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ αὐτοῦ τάσει ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Caisar (C.I.L. VI, 353) : Ti. Claudius Drusi f. Caisar. Ὁ τίτλος ἄρα οὗτος εἶναι ὁ μεταβιβασθεὶς ἐντεῦθεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς (Keisur κ. Kaiser Κάϊζερ) καὶ εἰς τοὺς Γότθους (Kaisar). Ἡ μονοφθογγικὴ προφορὰ τοῦ παλαιοῦ ai εἰς ē δὲν εἶχεν ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς περιχώροις τῆς Ῥώμης τὴν προφορὰν τοῦ e ἀνοικτοῦ, ὡς ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ τὴν τοῦ e κλειστοῦ, ἥτις προφορὰ συνέπιπτε πρὸς τὴν τοῦ παλαιοῦ ē. Κατὰ ταῦτα εὐκόλως νοοῦνται, ὅσα ὁ Οὐάρρων (l.l. 7, 96 καὶ 5, 97) ἀναφέρει περὶ τοῦ Maesius - Mēsius, aedus - ēdus, faeneratrix - fēneratrix, faenisicia - fēnisicia. Διὸ ἐν μτγν. χρόνοις ἐπῆλθε σύγχυσις τοῦ κλειστοῦ καὶ ἀνοικτοῦ e, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ Γραμματικῶν τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. (G.L. V, p. 285, 8. VII, p. 116, 18), οὕτω εὐρηται ἐν Ἐπιγρ. equus ἀντὶ aequus, queritur ἀντὶ quaeritur. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν Ἐπιγραφαῖς προχριστιανικαῖς π.χ. Cesula ἀντὶ Caesula (C.I.L. I² 376) ἐπ. pretor, questor, prefectus ἀντὶ praetor, quaestor, praefectus (ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως aeiūs ἀντὶ eius, aeorum ἀντὶ eorum κ.τ.τ. — Περὶ τοῦ αἰ - ae - ī ἐν μέσφ λέξεως ἰδ. § 43].

ital. *in grazia*)⁴⁵ προῆλθεν ἐκ τοῦ *si audes* (§ 52) ⁴⁶, τὸ *summo opere* *magno opere* κεῖται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *summo opere*, *magno opere*. Οὕτως ἐξηγεῖται π.χ. ἡ μνημονευθεῖσα (§§ 30, 45) ἀποκοπὴ τοῦ ἐξ ἑκτῶν ἐγκλιτικῶν ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ τῆς παλαιᾶς κωμωδίας, οἶον] *vidēn* ἐκ τοῦ *vidēsne* [καὶ εἶτα *vidēn* (πρὸβλ. *Verg. Aen.* 6, 779) διὰ τὸν λαμβικὸν νόμον § 45] ⁴⁵, *scin* ἐκ τοῦ *scisne* [οὕτω καὶ *visne* ? - *vīn* ? *nōstīne* ? - *nōstīn* ? *audīsne* ? - *audīn* ? *aīsne* ? - *aīn* ? (ἢ γάρ ; ἀλήθεια ;) ὅπερ ὁμως -ε διατηρεῖται παρὰ τοῖς κλασσικοῖς συγγραφεῦσι. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς -ne, -ve, -ce καὶ -que (§ 42) π.χ. *quīn* (ἐκ τοῦ **qui-ne*), *sīn* (ἐκ τοῦ **sei-ne*, **sī-ne*), *ēn* ? (ἐκ τοῦ *est-ne* ? 'εἶναι οὕτω ;'), *seu* (ἐκ τοῦ **sei-ve*), *neu* (ἐκ τοῦ *neve*), *ceu* (ἐκ τοῦ **cei-ve* πρὸβλ. ἐ-κεῖ) ἰ. καὶ § 55 τέλ.].

4. Κεφάλαιον. Τὰ φωνητικὰ φαινόμενα ἐν συλλαβικοῖς καὶ λεξιλογικοῖς συμπλέγμασι.

§ 54. Ἐκ δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν ὁμοίων ἢ παραπλησίων ἀλλήλαις ὑπερπηδᾶται εὐκόλως ἐν ταχείᾳ συνεκφορᾷ ἡ ἐτέρα [(συλλαβικὴ ἀπλολογία)]. Οὕτω προῆλθε τὸ *Aniēnsis* ἀντὶ **Ani[en]ēnsis* [*Anio*, ὄνις παρὰ Ἑννίῳ ἀλλὰ *Anio*, *Aniēnis* παρὰ Κάτωνι (πρὸβλ. καὶ *Nerio*, γεν. *Neriēnis*, *Gell.* 13, 23, 4 ἐξ.)], τὸ *fastīdium* ἀντὶ **fas[ti]tīdium* (ἐκ τοῦ *fastus* καὶ *taedium* [πρὸβλ. καὶ *taedulus* = *fastidiōsus* *Paul.* - *F.* 360] (τὸ ἰ ἀντὶ *ae* § 43), τὸ *sēmē(n)stris* ([ἀπὸ τοῦ *Varro*]) = ἡμιμηνιαίος, σπάν.) ἀντὶ **se[mil]-me(n)s-tri-s* [ἢ *sēm[i-m]es-tri-s* ἢ *sēm[i]mēns-tri-s*, πρὸβλ. *terrestris*, *silvestris*], τὸ *sēmōdius* ἀντὶ *sē[mil]modius* [ἢ **sem[im]odius*], τὸ *inpraesentiārum* [*impraesentiarum* (πρὸβλ. καὶ *depraesentiārum*)] παρὰ τὸ *in praesentiā rerum* [*in praesentiā [rē]rum*] *schol. Bob. Cic.* p. 284, 32 *Or.*)⁴⁶. Ὅμοιως τὰ ἑλλην. : κελαινεφής, ἀμφορεὺς (ἀντὶ τῶν

45. Σ.Μ. [Παρὰ Schmalz § 98 d σημ. τέλ. ἀναγνώσκομεν ὅτι ὅλως ἀβεβαία εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ δημώδους τύπου *sōdēs* ἐκ τοῦ **sī* *ōdes* (= *si audes*, ὡς παρὰ Walde φέρεται) κατὰ Κικέρωνα (*orat.* 154: *libenter enim copulando verba iungebant, ut sodes pro si audes, sis pro si vis*) καὶ ἄλλους. Πάντως ὁμως ἡ ἐρμηνεία τοῦ *sōdēs* προέρχεται ἐκ τῆς ἐτυμολογικῆς σχέσεως τοῦ *audēre* πρὸς τὸ *avidus* ἐξ οὗ καὶ ἡ συνωνυμία τοῦ *audēre* (ἐν τῷ *sōdēs*) πρὸς τὸ *velle cupere*].

46. Σ.Μ. [Παραδείγματα ἀπλολογίας ἔχομεν ἐκτὸς τῶν *sēmōdius*, *semēstris* (ἡμιμηνιαίος) πρὸβλ. κ. *semēstris* ἑξαμηνιαίος ἀντὶ **sex-mēns-tri-s*) καὶ ἄλλα, οἶον: *portōrium*, ἀντὶ **por[tit]ōrium* (ἀλλὰ *portitor*, 'τελωνιακὸς εἰσπράκτωρ' ὡς σχετικῶς βραχύτερον, δὲν μετεβλήθη εἰς *portor*), *Restitūsus*, *Restitūta* ('Ἐπιγρ.) ἀντὶ *Restitūtus* *Restitūta* (*Plin.* ep. 3, 9, 16. *Plin.* nat. 3, 14), *cōnsuetūdo* ἀντὶ **cōnsue[ti]tūdo* (ἐκ τοῦ *cōnsuetus*, πρὸβλ. *longitūdo* ἐκ τοῦ *longus*), *honestās* ἀντὶ

κelai[νο]-νεφής, ἀμ[φι]-φορεὺς [προβλ. καὶ ἀρνακίς, τραγωδιδάσκαλος, ἀρο-
δάφνη ἀντὶ ἀρνονακίς (= προβιά), τραγω[δο]διδάσκαλος, (ἀ)ρο[δο]δάφνη,
ἐπίσης τὰ νεώτερα δάσκαλος, κάνου ἀντὶ [δι]δάσκαλος, κά[νε]νου (Χατζιδ.
Ἄκαδ. Ἀν. Β, 150)].

§ 55. Εἶδομεν ὅτι ἔνιοι τύποι προῆλθον ἐκ τοῦ ἐπομένου ἀρκτικοῦ
φωνήεντος τῆς ἀμέσως ἔπειτα λέξεως (π.χ. *viden*, § 53), ἄλλοι ἐκ τοῦ ἀρκτι-
κοῦ συμφώνου τῆς ἐπομένης λέξεως (π.χ. *ac nec*, § 42 ἐδ. 2 τέλ.). Πολλά-
κις οἱ τοιοῦτοι τύποι ἔχονται ἐπὶ μακρὸν τῆς ἀρχικῆς θέσεώς των. Οὕτως ἐν
τῇ δοκίμῳ γλώσσῃ [τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Καίσαρος] τὸ *ac* τίθεται ἀεί-
ποτε πρὸ συμφώνου, [ἀλλὰ τὸ *ac* ἀποφεύγει ὁ μὲν Κικέρων πρὸ τοῦ *c*, *g*, *q*,
ὁ δὲ Καῖσαρ εἶναι φειδωλὸς τοῦ *ac* πρὸ τοῦ *c* (μόνον τρίς) καὶ τοῦ *g*, ἀλλ' ἀπο-
φεύγει πάντοτε πρὸ τοῦ *q*] οὐχὶ πρὸ φωνήεντος [καὶ τὸ *atque* κεῖται πρὸ
φωνήεντος καὶ τοῦ *h*, σπανίως δὲ πρὸ συμφώνου τοῦ *c*, *g*, *q*]. Ἄλλα προ-
κειμένου περὶ ἄλλων τύπων ἐλθισμονήθη ἑνωρίς ἡ ἀρχὴ των [τ.ἐ. ἡ παλαιὰ
χρησίς των] καὶ οὕτω τίθενται ἀσχέτως πρὸς τὸν ἀρκτικὸν φθόγγον τῆς ἐπο-
μένης λέξεως. Τὸ ἐρωτηματικὸν μόριον *anne* προῆλθεν ἐκ τοῦ *at* [προβλ. ἐν
εὐθείᾳ ἀπλῇ ἐρωτήσει *Verg. Aen.* 6, 179 *anne putandumst* 'ἀλλ' εἶναι
λοιπὸν πιστευτόν;'] καὶ τοῦ ἐρωτηματικοῦ μορίου *ne* (κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ
**at-ne* εἰς *anne*, § 33 [προβλ. καὶ *non-ne*]). Ὅσακις τίθεται πρὸ συμφώ-
νου (*anne dicam*) καὶ ὑφίσταται συγκοπὴν (§ 42) καὶ κατ' ἀκολουθίαν
ἀπλοποιοῦσιν τῶν *nn*, τότε ἀντὶ τοῦ **ann dicam* προφέρεται ὡς *an dicam*.
Ὁ τύπος ἄρα *an* τίθεται κυρίως πρὸ συμφώνου [προβλ. *Verg. g.* 1, 32.
2, 159], ἀλλ' ἤδη ἑνωρίς ἐλέχθη *an eam* κ.τ.τ. [προβλ. *Plaut. Truc.* 666
anne oportuit? *Verg. Aen.* 6, 179. 864]. Ἀντιθέτως τὸ *nihilum* [οὐ ἡ αἰτ.,
πλὴν ἐν συνδυασμῷ μετὰ προθέσεως, σπανιωτάτη *Cic. Caec.* 95] προῆλθεν ἐκ
τῆς πρὸ φωνήεντος θέσεώς του (π.χ. *nihil[um] adfero* § 32) ἀλλ' εἴτα ἐτίθετο
καὶ πρὸ συμφώνου (*nihil fero*). Τὸ αὐτὸ λεκτέον περὶ τῶν οὐσιαστικοποιη-
θέντων ἐπιθέτων εἰς *-al*, *-ar* (*animale illud* – *animal illud*, § 53 εἴτα δὲ
καὶ *animal saevum*). Ἄλλοι τινὲς τύποι δυνατὸν νὰ προῆλθον πρὸ φωνήεν-
τος ἢ καὶ συμφώνου. Οὕτω τὸ *hic*, *huic*, *hunc* ἀντὶ *hice*, *huice*, *hunce*
(προβλ. *hosce*, *hasce*), *dīc* [*addīc*], *dūc* [*addūc*, *abdūc*], *fac* [ὁ Πλαῦτος
χρησιμοποιεῖ καὶ *dīce*, *dūce*, *face*, ὁ Τερέντιος *fac* καὶ *face* [*Lucil.* 890

**hones[ti]tās* (ἐκ τοῦ *honestus*), *porticula* ἀντὶ **porticu-cu-la*, *arcubii* φρονεῖ
ἀγροπόλεως ἀντὶ *ar[ci]cubii* κλπ. Ἰδ. *Niederm.* § 106, γεγμ. ἐκδ. § 113. *Schmalz*
§ 159. — Τὸ *impraesentiārum* ἄλλοι ἐξηγοῦσιν ὅτι γίνεται ἐκ τοῦ *in praesentiā*
(*h*)*arum* (sc. *rerum*) διὰ τῆς συναιρέσεως τοῦ *a-* (*h*)*ā* εἰς *ā* (§ 8 σημ. **, § 22) ἀλλὰ
δύσκολον εἶναι, ὥς παρετηρήθη, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ συνεκφορᾷ ταύτῃ μόνον
τὸ *harum* ἄνευ τοῦ οὐσιαστ. *rerum*].

face], ἐπίσης maledīc, τὰ ἐκ προθέσεων σύνθετα ὅμως τοῦ facio πάντοτε affice, confice, effice, perfice, ἀλλὰ calēfac (ἔνθα τὸ facio διατηρεῖ τὸ ᾗ ἐν τῇ ρίζῃ) καὶ inger (*Catull.* 27, 2, ἀλλὰ παρὰ Πλαύτῳ Pseud 157 ingere) ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ infer πρὸς οὗ τὴν σημασίαν συγγενεύει], fer (ἀντὶ dīce duce, face, fere κλπ. [διὰ τὸ τελευταῖον οὐχὶ ὀρθῶς, διότι τοῦτο οὐδέποτε εἶχε ληκτικὸν e (καθὼς καὶ τὸ es β' ἐν. τῆς προστακτ. τοῦ sum, ὅπερ ἔαν εἶχε θὰ κατέληγεν εἰς *ere ἀντὶ *ese). Γυμνὸν ἄρα μένει τὸ θέμα ὡς καὶ ἐν τῷ β' πληθ. τῆς προστακτ. fer-te, es-te (πρβλ. προστ. lege - *lege-te ἐξ οὗ legite). Κατὰ τὸ dīc, dūc, fac ἔχομεν καὶ τὸ ἀποκεκρυσταλλωμένον em ! (= λαβέ, πάρε, ἰδοῦ) ἐν χρήσει ἤδη ἀπὸ τῶν Κωμικῶν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κικέρωνος (κυρ. ἀντὶ τοῦ eme προστακτ. τοῦ emo ἐν τῇ παλαιᾷ σημασίᾳ τοῦ «λαμβάνειν» ἦν διετήρησεν ἐν τοῖς συνθέτοις (adīmo, exīmo, redīmo)⁴⁷, παρὰ ταῦτα τὸ μόριον age διατηρεῖ τὸ τελικὸν e διότι προφανῶς τὸ g εἶναι ἀπαράδεκτον ὡς τελικὸν γράμμα καὶ τὸ ac σημαίνει 'καί'].

47. Σ.Μ. [Niederm. § 24, σ. 65 ἐξ., γερμ. ἔκδ. § 25, σ. 52 - 53. Πλεῖστον περὶ τοῦ em ! παρὰ Brix - Niemeyer εἰς *Plaut. Trin.* 3. - W. Kroll, *Kleine Schriften* von Fr. Skutsch σ. 120 - 121 (περὶ τοῦ em), Leipzig 1914].

II. ΜΕΡΟΣ. ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ.

1. Κεφάλαιον. Περὶ τῆς ἀναλογίας.

§ 56. Αἱ λέξεις εἶναι μνημονικαὶ εἰκόνες τῶν ἀκουσθέντων καὶ ὁφθέντων, δηλ. τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων. Τὰς μνημονικὰς ταύτας εἰκόνας ἡ ψυχολογία καλεῖ παραστάσεις. Ἐπειδὴ δὲ ἐκάστη παρὰστασις εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μετὰ σειρᾶς ἄλλων παραστάσεων, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ ἀνακαλέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν συνείδησιν χωρὶς νὰ ἐπαναφέρῃ συγχρόνως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τὰς ἄλλας ἐκείνας, φυσικὸν εἶναι νὰ συμβαίῃ τὸ αὐτὸ προκειμένου καὶ περὶ τῶν λέξεων. Ἐκάστη λέξις εἶναι πολλαπλῶς συνδεδεμένη μετ' ἄλλων λέξεων, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπανέρχονται εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν, ὁσάκις ἡ λέξις αὕτη λέγεται ἢ ἀναγινώσκεται. Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι εἶναι κυρίως τριῶν εἰδῶν :

1. Στενῶς συνδεδεμένοι εἶναι πρὸς ἀλλήλας πᾶσαι αἱ λέξεις καὶ πάντες οἱ τύποι τοῦ αὐτοῦ θέματος, π.χ. οἱ τύποι *impero*, -as, -at, -amus, -are, -avī κλπ. (ἐν ἄλλαις λέξεσι πάντες οἱ τύποι λέξεώς τινος), καθὼς καὶ τὰ παράγωγα τοῦ ῥήματος τούτου μετὰ πάντων τῶν τύπων των, ὅθεν *imperātor*, -ōris, -ōri κλπ. *imperium*, -ii, -io κλπ. *imperīdus* κλπ. Ἐπειδὴ ἡ σύνδεσις τούτων στηρίζεται εἰς τὸ θέμα τῶν λέξεων, καλεῖται **θεματικὴ** σύνδεσις. Εἶναι σαφές, ὅτι τύποι, οἷοι οἱ ῥηθέντες εἶναι πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι οὐ μόνον ἔνεκα τοῦ κοινοῦ θέματος, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῆς σημασιολογικῆς συγγενείας αὐτῶν. Ἐν τῷ κοινῷ θεματι ἔγκειται κοινὴ τις θεμελιώδης ἔννοια, ἣτις βεβαίως ἐμφανίζεται κατὰ διαφόρους τρόπους, ὅτε μὲν ὡς ῥῆμα, ὅτε δὲ ὡς οὐσιαστικόν, ὅτε δὲ ὡς ἐπίθετον, καὶ δὴ ἄλλοτε μὲν ὡς α', β', γ' πρόσωπον, ἔνεστῶτος ἢ παρακειμένου, ἄλλοτε δὲ ὡς ὀνομαστική, γενική, δοτική κλπ.

Κατὰ συνήθειαν δύνανται νὰ συνδέωνται καὶ λέξεις οὐχὶ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ὡς π.χ. ὁράω — εἶδον — ὄψομαι, *bonus* — *melior* — *optimus*, *malus* — *peior*, *fero* — *tuli* — *latum* κ.ἄ.

2. Δεύτερον εἶδος στενῆς συνδέσεως εἶναι ἡ μεταξὺ λέξεων ὁμοίας λειτουργίας. Οὕτω συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας πᾶσαι αἱ γενικαὶ καὶ δὴ ἰδιαιτέρας στενῶς πρὸς ἀλλήλας εἶναι αἱ τοῦ ἐνικοῦ, ὥσπερ ὅσων πρὸς ἀλλήλας καὶ αἱ τοῦ πληθυντικοῦ. Ὡσαύτως στενῶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλα πάντα τὰ β' πρόσωπα τῶν ῥημάτων, ἐκ τούτων δὲ πάλιν ἰδίᾳ στενῶς, ὡς εἶναι φυσι-

κόν, συνάπτονται πρὸς ἄλληλα τὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, τὰ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τὰ τῆς αὐτῆς ἐγκλίσεως κλπ. Στενῶς πρὸς τούτοις συνδέονται πρὸς ἄλληλα καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τοῦ δρῶντος προσώπου (*nomina agentis* — π.χ. *laudator, pictor, imperator, textor, tonsor, censor, defensor* κλπ.), ὅλα τὰ ὀνόματα δράσεως (*nomina actionis*), πάντα τὰ ἐπιρρήματα κλπ. Ἡ σύνδεσις αὕτη καλεῖται μορφολογικὴ ἢ λειτουργικὴ.

3. Τέλος δύνανται νὰ εἶναι συνδεδεμένοι λέξεις ἐκ τῆς σημασίας των. Οὕτω π.χ. συνδέονται πρὸς ἄλληλα τὰ χρώματος δηλωτικά ἐπίθετα (π.χ. *πράσινος, κίτρινος, ἐρυθρὸς* κ.τ.τ.), τὰ ἀριθμητικά ἐπίθετα, ὡσαύτως συνδέονται ἰδίᾳ λέξεις ἀντιθέτων ἔννοιῶν δηλωτικά, οἷον *βορρᾶς* — *νότος, χαλεπὸς* — *δᾶδιος* κ.τ.τ.

§ 57. Αἱ περιγραφεῖσαι συνδέσεις λέξεων καὶ τύπων εἶναι διὰ τὴν Γραμματικὴν σπουδαῖαι, ἔνεκα τῆς ἐξῆς αἰτίας, διότι δηλ. αἱ οὕτω συνδεδεμένοι σχηματίζονται ὡς οἷον τε ὅμοιαι μορφολογικῶς. Τοῦτο εἶναι ἄφ' ἑαυτοῦ φανερὸν ἐν τῷ δηθέντι δευτέρῳ εἶδει συνδέσεων. Μεγάλαι ὁμάδες λέξεων τῆς αὐτῆς λειτουργίας ἔχουσι πάντοτε τὰς αὐτὰς καταλήξεις (π.χ. τὸ β' ἐν. πρόσ. τοῦ ἐνεργητ. μέλλ. τῆς α' καὶ β' συζυγίας -*bis*, τὸ τῆς γ' καὶ δ' συζυγίας -*es*. Αἱ δοτ. καὶ ἀφαιρ. τοῦ πληθ. λήγουσιν εἰς -*is* ἢ -*bus*, ἄρσενικά *nomina agentis* εἰς -*tor* ἢ -*sor* κλπ.). Διὰ τὸ πρῶτον εἶδος συνδέσεως [(§ 56, 1)] τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς χορῆζει δικαιολογίας· τὸ ἰδιάζον τῶν θεματικῶς συνδεδεμένων λέξεων ἔγκειται βεβαίως ἐν τῷ αὐτῷ καθόλου θέματι αὐτῶν. Διὰ τὸ γ' εἶδος συνδέσεως [(§ 56, 3)] δύνανται τις νὰ λαμβάνῃ ὡς παράδειγμα τὰ λατινικά χρωμάτων δηλωτικά ἐπίθετα ὡς *gilvus, helvus, flavus, ravenus*, ἃ πάντα λήγουσιν εἰς -*vus*.

Ἐν τούτῳ ἔγκειται τὸ δυνατόν τοῦ λαλεῖν καθόλου. Οὐδεὶς δύνανται νὰ ἔξη μάθει (διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς ἀναγνώσεως) πάντας τοὺς τύπους, οὓς ὀφείλει νὰ χρησιμοποιοῇ κατὰ τὸν βίον του. Καὶ ἐκεῖνοι μάλιστα, οὓς πράγματι ἔχει τις ἀκούσει ἢ ἀναγνώσει, δὲν δύνανται νὰ παραμένωσι πάντες ἐν τῇ μνήμῃ. Ἄρκεῖ νὰ κατέχη τις ἐν μέρος τούτων. Οὕτως εἶναι τις ἐκάστοτε ἱκανός, κατ' ἀναλογίαν γνωστῶν τύπων, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης νὰ σχηματίζῃ καὶ νέους, οἷους δὲν ἔχει ἀκόμη μεταχειρισθῇ. Τοῦτο καταφαίνεται ἀπλούστατα κατὰ τὴν συστηματικὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν. Μανθάνει τις παράδειγμά τι π.χ. *mensa mensae* κλπ., καὶ καθ' ὅσον μανθάνει καὶ ἄλλας λέξεις εἰς -*a*, ἔστω καὶ μόνον κατ' ὀνομαστικὴν (*rana, ciconia* [κλπ.]), τότε συνάπτονται αἱ λέξεις αὗται πρὸς τὸ παράδειγμα ἐκεῖνο καὶ οὕτω δύνανται τις νὰ σχηματίζῃ κατ' αὐτὸ ἐκάστην πτῶσιν τῶν νεωστὶ μεμαθημένων λέξεων. Ἄλλως (μόνον οὐχὶ τόσοσιν συστηματικῶς) δὲν ἐκμανθάνει τις τέλος καὶ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, καὶ ὁ ἐνῆλιξ ἔτι εὐρίσκεται ἐκάστοτε εἰς τὴν ἀνάγκην κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ σχηματίζῃ τύπους διὰ πρώτην φορὰν ἐν

τῷ βίῳ του. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τούτου τὸ πρᾶγμα γίνεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὅλως ἀσυναίσθητως, ἐνῶ προκειμένου περὶ τοῦ ἀρχαρίου ὁ κατ' ἀναλογίαν τοῦ mensa, -ae κλπ. σχηματισμὸς τῶν τύπων ἄλλων οὐσιαστικῶν εἰς -a συντελεῖται μόνον μετὰ σκέψιν τινά.

§ 58. Ἀλλὰ τὸ πλάττειν τοὺς τύπους, καθ' ὃν τρόπον προηγουμένως ἐγένετο μνεῖα, δὲν ἐπαυξάνει ἀκόμη τὴν καθόλου κτῆσιν τῆς γλώσσης εἰς ὑπάρχοντας τύπους. Προσγίγγονται καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὅλως νέοι τύποι. Ὅλοι οἱ νεοσχηματισμοί, δι' ὧν γλῶσσά τις περαιτέρω ἀναπτύσσεται, εἶναι (ἐὰν δὲν λαμβάνωμεν ὑπ' ὅψιν τὴν ἀρχικὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσης) ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν μνημονευθεῖσων συνδέσεων.

Ἐὰν π.χ. ὁ Κικέρων (Att. 9, 10, 6) ἀποτολμᾷ τοὺς νεοσχηματισμοὺς *sul-lāturio* καὶ *proscrīpturio* (= ἐφίεμαι τὸν Σύλλαν μιμῆσθαι, κατὰ τὸν Σύλλαν δρᾶν, εἰς προγραφὰς προβαίνειν), ἡδύνατο νὰ τὸ διαπράξῃ ἐπὶ τῇ προϋποθέσει, ὅτι οἱ ἀναγνώσται αὐτοῦ θὰ συνήητον τὰ νέα ταῦτα λεξιλογικὰ πλάσματα πρὸς τὰ οὕτω δὴ καλούμενα *ἐφεικὰ ῥήματα* (*verba desiderativa*, π.χ. *parturio*, *canturio*, *cēnaturio* κ.τ.τ.) καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ ἴδιος κατ' ἀναλογίαν τούτων εἶχε πλάσει ταῦτα. Εἰς ταῦτα ὑπόκειται μορφολογικὴ σύνδεσις.

§ 59. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ῥηθεῖσων συνδέσεων δὲν πλάττονται μόνον νέοι ἀναλογικοὶ τύποι καὶ σχηματισμοὶ ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῦνται οἱ ὑπάρχοντες τύποι.

1. Τοῦτο δύναται νὰ συμβαίῃ ἐκ τούτου, ὅτι δηλ. ἀρχαιόθεν κληρονομηθεῖσαι καὶ πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένοι λέξεις ἐμφανίζουσι διαφορὰς ἐν τῷ τύπῳ, αἵτινες ἀντιβαίνουν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς ἐξωτερικῆς ὁμοιότητος τῶν συνδεδεμένων τύπων. Ἡ λατινικὴ ἐκληρονόμησε τὸ ἀριθμητικὸν πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀρ. 9 μετὰ τοῦ *n* ἐν τέλει: **noven*, ὡς δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐκ τῶν τύπων *nōnus* καὶ *nōnāginta* [**noven* -os, **noven* -ā -ginta, § 52]. Ἐντεῦθεν προέκυψε ποιά τις ἀντίθεσις πρὸς τὸ *septem* καὶ *decem*, ἃ ὡς ἔννοια ἀριθμητικαὶ συνδέονται στενῶς πρὸς τὸν ἀρ. 9 (§ 56, 3). Δι' ὃ ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν τούτων τὸ *novem*.

2. Ἐπειτα δύναται ἡ φθογγικὴ ἀλλοιώσις, οἷα περιεγράφῃ ἐν τῷ I. μέρει, νὰ καταστρέψῃ τὴν ὑπάρχουσαν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλας λέξεων. Τότε ἡ ἀναλογία παραμερίζει πολλάκις τὰς ἐκ τῆς φθογγικῆς ἀλλοιώσεως προκυψάσας διαφορὰς καὶ ἀποκαθιστᾷ αὐτὴς τὴν ὁμοιότητα. Ὡραῖον παράδειγμα εἶδομεν ἀνωτέρω ἐν § 21. Ἐν τῷ παραδείγματι *parvōs*, *parvōm* (ὀνομαστικά), γεν. *parvī*, δοτ. *parvō*, αἰτ. *parvōm*, ἀφαιρ. *parvō* ἡ φθογγικὴ ἀλλοιώσις ἐξήλειψε τὴν ὁμοιότητα, μεταβαλοῦσα τοὺς τύπους *parvōs* - *parvōm* [ἐνεκα τοῦ ὃ ὅπερ ἔπεται τῷ -v-]

εἰς *parus, parum 'Ἡ στενὴ ὁμως σύνδεσις μεταξὺ τύπων σειρᾶς τινος ἄγει εἰς ἑξομαλισμόν. Κατὰ τὸ parvī, parvō (καὶ parva, parvae κλπ.) ἐσηματίσθη ἐκ νέου [ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν λογίων] ἡ ὀνομ. parvus - parvum, ἡ αἰτ. parvum. Ὁ τύπος parus ὅλως ἀπώλετο. Τὸ parum ὁμως, ἀποσχιθεὶν τοῦ συνόλου τῶν ὀνοματικῶν τύπων παραμένει ἐν χρήσει μόνον ὡς ἐπίρρομα ὡς καὶ ἐν τῷ parum-per (§ 47). Εἶναι χαρακτηριστικόν, πῶς ἐνταῦθα ἡ σύνδεσις πρὸς σειρὰν παραδειγμάτων οὐ μόνον φθογγικῶς, ἀλλὰ καὶ σημασιολογικῶς ἐχαλαρώθη. Τοὺς τύπους τούτους, οἵτινες κατὰ τοῦτον ἡ ὁμοίον τρόπον ἀπεχωρίσθησαν ἐκ τῆς συνοχῆς ὅλης τινὸς σειρᾶς παραδειγμάτων καλοῦμεν 'ἀπομεμονωμένους' [ἢ 'ἀποκεκρυσταλλωμένους', 'στερεοτύπους', 'πεπηγότας'].

3. 'Ἐκάστη λέξις ἀνήκει συνήθως οὐχὶ μόνον εἰς μίαν, ἀλλ' εἰς πλείονας πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένας ομάδας, π.χ. τὸ flavus ἀνήκει εἰς τὴν ομάδα τῶν χρώματος δηλωτικῶν ἐπιθέτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μορφολογικῶς συνδεδεμένων ομάδα τῶν τύπων flavus, flavī, flavo, flava κλπ. flavo, flavesco, flavidus. 'Ἀλλ' ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς πάσας ταύτας τὰς ομάδας δὲν εἶναι ἐξ ἴσου σταθερά. Ἡ σταθερότης τῆς σχέσεως ταύτης πρὸς ἑκάστην ομάδα δύναται νὰ μεταβάλλεται. 'Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται ὁ τύπος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος λέξεως νὰ μεταβληθῇ. Ἡ λέξις π.χ. senatus ἐσηματίζεν ἀρχῇθεν παράδειγμα τῆς ομάδος τῶν ὀνομάτων τῆς δ' κλίσεως. 'Ἀλλ' ἡ ὀνομ. senatus συνεδέθη καὶ πρὸς τὰ εἰς -us ὀνόματα τῆς β' κλίσεως, ὡς π.χ. τὸ hortus κλπ. καί, ἔνεκα τῆς σημασίας αὐτῆς, εὗρίσκετο εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὸ populus (senatus populusque). Δι' ὃ ἦδη (π.χ. παρὰ Σαλλουστίῳ [καὶ Ἀλλαχοῦ]) ἄπαντ' ἡ κατ' ἀναλογίαν τῶν δευτεροκλίτων hortī, populī κλπ. γενικὴ τοῦ ῥηθέντος ὀνόματος: senatī⁴⁸. [Ἄλλος ἐπίσης λόγος εὐνοῶν τὴν σύγχυσιν εἶναι ὅτι ἐν τῇ ἱαπετικῇ ὑπῆρχον οὐσιαστικά ἔχοντα ἐν ταῦτῳ θέμα -o/-e- καὶ -u- π.χ. domus δόμος]. Πρὸς ταῦτα δύναται νὰ παραβληθῇ καὶ ἡ ἐν τῇ Λατινικῇ μορφολογικῇ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος «σχημα». Ὅτε τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λατινικὴν, θὰ ἡδύνατο νὰ κλιθῇ κατὰ τὰ ὡσαύτως εἰς τὴν Λατινικὴν πολιτογραφηθέντα roēma, thema, toreuma, εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁποίων καὶ ἀνῆκεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὑπὸ μορφολογικὴν ἔποσιν. 'Ἀλλ' ἡ ὁμάς τῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰλημμένων τούτων λέξεων ἦτο ὀλιγάριθμος καὶ ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν Ῥωμαίων ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ ἢ αἱ χιλιάδες τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς α' κλίσεως (porta, cēna, fāma κλπ.). Δι' ὃ καὶ

48. Σ.Μ. [Plaut. Poen 95 κ.ά. Ter. Hec. 735. exercitī Naev., Acc. Carm. Nelei (p. 270, IV H), gelī Lucr. 5, 205 πρβλ. καὶ sumptī facere aliquid (ἐξοδεύω, δὲν οἰκονομῶ τι) Plaut. Cas. 425. Trin. 250 κ.ά. Lucil. 1050 M, Varr. Men. 52 κατὰ τὸ β' κλιτον compendī facere aliquid (οἰκονομῶ τι) Plaut. Bacch. 183. Persa 471 κ.ά., Pacuv. trag. 175. Cic. Q. Rosc. 49 κ.ά.].

ἡ λέξις «σχῆμα» συνήθηται πρὸς ταύτας καὶ οὕτω προήλθον οἱ τύποι τῆς αἰτιατικῆς *schemam* [Plaut. Pers. 463 *R*] καὶ τῆς ἀφαιρετικῆς *schemā* [Plaut. Amph. 117. Caec. com 76] ^{48*}.

Ἐν τῷ στόματι τῶν λαλούντων φαίνονται αἱ μετακινήσεις αὗται ἐκ τῶν διαφόρων ὁμάδων ὡς γραμματικὰ σφάλματα. Ἀλλὰ διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῶν εἰς τὴν πλειονότητα ἢ τὴν δλότητα τῶν ὁμιλούντων καθίστανται αἱ νέαι συνδέσεις τῶν στοιχείων τῶν διαφόρων ὁμάδων τοσοῦτον ἰσχυραί, ὥστε ἐπιφέρουσι λήθην τῆς ὁρθῆς χρήσεως αὐτῶν καὶ δικαίῳ συνηθείας — *usus tyrannus* — ἐξικνούνται εἰς καθολικὸν πλὴον κύρος.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις κεφαλαίοις περὶ τῆς κλίσεως καὶ παραγωγῆς τὰ ῥηθέντα περὶ τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν θὰ ἀποτελῶσι τὴν βάσιν τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν. Ἀναφέρομεν μόνον ὅσα εἶναι χρήσιμα πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀναλογικῶν φαινομένων ἐν γένει ἢ πρὸς κατανόησιν τῶν ἐτυμολογιῶν αἵτινες ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν [ιδ. καὶ Χατζιδ. Ἀκαδ. Ἀν. Α' 197 — 231].

2. Κεφάλαιον. Περὶ τῆς κλίσεως.

Α. Κλίσις ὀνομάτων.

§ 60. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα παραδείγματα ἀναλογικῶν σχηματισμῶν (§ 59, 3) προσθέτομεν ἐν ἔτι σχετικὸν πρὸς τὴν γ' κλίσιν, ἐν ᾗ θέματα λήγοντα εἰς -i καὶ συμφωνόληκτα τοιαῦτα ἐπιδρῶσιν ἀναλογικῶς ἐπ' ἄλληλα πολλαῶς. Παρὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς γενικὰς τῶν εἰς -i θεμάτων: *apī-um*, *agrestī-um* ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν τῶν συμφωνολήκτων γενικαὶ *arum* [ἀπὸ Λιβίου καὶ ἐξῆς] *agrestum* [*sēdum*, *canum*, *mensum* καὶ *mensium*, κλπ.]. Ἀντιθέτως καὶ ἡ ἐνικὴ ἀφαιρετικὴ ἐνίων ἐξ αὐτῶν σχηματίζεται κατὰ τὰ συμφωνόληκτα εἰς -e (*monte* παρὰ τὸ *montium*). Ἐπειδὴ ἡ κατὰληξις τῆς πληθ. δοτ. καὶ ἀφαιρ. εἶναι -bus, θὰ ἔπρεπε ἡ πτώσις αὕτη τῶν συμφωνολήκτων θεμάτων, οἷα τὰ τῶν ὀνομάτων *pastor*, *grex* κλπ. νὰ εἶναι **pastor-bus*, **greg-bus* ἀλλὰ κατὰ τὴν δοτ. καὶ ἀφαιρ. τῶν φωνηεντολήκτων (π.χ. *turri-bus*, *monti-bus*, *civi-bus*) κατέληξε καὶ αὕτη ἀναλογικῶς εἰς -ibus, π.χ. *pastor-i-bus*, *greg-i-bus*. Ἀπὸ τοῦδε δύναται νὰ παρατη-

48*. Σ.Μ. [Ὅμοιως καὶ κατὰ τὴν α' κλίσιν: ἐν γεν. *schemae* (Suet. Tib. 43, 2), *schemam* (Plaut.), πληθ. αἰτ. *schemās* (Petr. 44, 8), ἀφαιρ. *schemīs* (Apul. met. 4, 20). Πρὸβλ. παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἀρχαῖζουσι συγγραφεῦσι: *diadēmam* (Pomp. com. 163. Apul. met. 10, 30), *dogmam* (Laber. com. 17), *glaucomam* (Plaut. Mil. 48), *stigmam* (Petr. 45, 9. 69, 1), *syrmā* (Afr. com. 64) κ.ἄ.].

ρηθῇ (ὅπερ ἐν τῇ παραγωγῇ θέλομεν ἀπαντήσῃ συχνότερον) ὅτι δηλ. διάφοροι καταλήξεις κατὰ τὴν ἀναλογικὴν ἐπέκτασιν αὐτῶν δὲν ἀποσπῶνται ἀκριβῶς ἀπὸ τῶν τύπων, ἐξ ὧν λαμβάνονται, ἀλλὰ συνήθως ἐπηυξημέναι διὰ μέρους τινὸς τοῦ πρὸ αὐτῶν θέματος. Οὕτω κατὰ τὴν μεταγραφὴν τῆς ῥηθείσης κατάληξεως ἀπεχωρίσθη αὕτη ἐσφαλμένως: *turr-ibus, cín-ibus*.

Ἡ [ἀφαιρ. *quiē* (Afr. com. 77. Laev. frg. 10 *M* καὶ ἡ) αἰτ. *quiem* [ἐν χρήσει πρὸ πάντων ἐν τοῖς συνθέτοις *requiē, requiem*] παρὰ τὸ *quiētem* προήλθον οὐχὶ φωνητικῶς, ἀλλ' ἀναλογικῶς κατὰ τὸ *caedem, cladem* (δηλ. κατὰ τὸ *caedes*: *caedem* [*caede*] = *quies*: *quiem* [*quiē* ἢ κατ' ἄλλους ἐκ τῶν συνθέτων τύπων *requiem, requiē*] κλπ.

Τὸ ὄνομα *Orpheus* [δισυλλ. καὶ κλητ. *Orpheu*] Ὀρφεὺς ἐν τῇ Λατινικῇ τοῦ πεζοῦ λόγου μετέστη εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς -us δευτεροκλίτων [*Orphe-us*] γεν. *Orphē-i*, δοτ. [καὶ ἀφαιρ.] *Orphē-ō* [αἰτ. *Orphē-um*]. [Προβλ. *Atreus* Ἀτρεΰς, *Perseus* Περσεΰς, *Piraeus* Πειραιεὺς καὶ Κικέρωνα (Att. 7, 3, 10 καὶ 7, 1, 1) ἔνθα δικαιολογεῖται διότι ἔγραψεν (Att. 6, 9, 1 ἐξ ὀνόμ. *Piraeus*) *Piraeē* ἀντὶ *Piraeum*] κλπ.

§ 61. Ἰδιορρυθμότεραι τούτων προσπίπτουσιν ἡμῖν περιπτώσεις, καθ' ἃς κατὰ τὰς πλαγίας πτώσεις ἐπλάσθη νέα ὀνομ. ἢ κατὰ τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ὁλόκληρος ἐνικός.

1. Τὸ πρῶτον συνέβη π.χ. εἰς τὸ *Pollux* [προβλ. ὑποκοριστ. τύπον ἐν τῷ *ēdēpōl* [**ēd(iu)e pol(lūx)*] 'μὰ τὸν Πολυδεύκη', 'μὰ τὸν Δία', 'νῆ τὸν Δία'], ὅπερ ὀρμηθὲν ἐκ τοῦ δανείου ἑλλ. Πολυδεύκης κατέληξε (μετὰ συγκοπῆς τοῦ υ τῆς δευτέρας συλλαβῆς [οὔσης ἐπιτόνου ἐν προῖστορικοῖς χρόνοις] κατὰ τὴν § 44 καὶ ἀφομοιώσεως τοῦ *ld* [εἰς *ll* ⁴⁹ Πολυδεύκης > *Πολδεύκης > **Poldoukēs* > *Poldūcēs*. Προβλ. Πραίν. *Polōcēs*, Ἑτρονσκ. *Pultake*]) εἰς τὸν [ἀρχαῖον] τύπον **Pollūcēs* [προβλ. Plaut. *Bacch* 894. Var. l.1. 5, 73), ὅθεν αἱ πλαγίαι πτώσεις *Pollūcis, Pollūci, Pollūcem*. Αἱ τελευταῖαι τρεῖς πτώσεις ἤχουν τόσον ὁμοίως πρὸς τὸ *lucis, luci, lucem* πρὸς ὧν τὴν σημασίαν καὶ συνήπτετο τὸ «*clarum Tyndaridae sidus*» ὥστε ἐπλάσθη [κατὰ παρετυμολογίαν] καὶ ἡ [νεωτέρα] ὀνομαστ. *Pollux* κατὰ τὸ *lux* ⁴⁹. Προβλ. *honōr* (ἀντὶ *honōs*) κατὰ τὸ *honōris, -ōri* § 29 [προβλ. καὶ τὰ μονοσύλλ. *flōs, glīs, glōs, mās, mōs, mūs, fās, iūs*, ἀλλὰ *Lar* (*Lār, Lār* ?)].

2. Ὁ νεοσχηματισμὸς ὁλοκλήρου ἐνικοῦ παρατηρεῖται ὅτε μὲν εἰς πληθυντικούς, παρ' οὓς ὑπῆρχον ἤδη ἄλλοι ἐνικοί, ὅτε δὲ εἰς τοιούτους, οἵτινες

49. Σ.Μ. [Κατ' ἄλλους τὸ *Pollux* εἶναι ἐκ τῆς κλητ. Πολυδευκες. Διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ *ld* εἰς *ll* προβλ. *mollis* ἀντὶ *moldvis* (**[ā]μαλδύς, ἀμαλδύνω* = *ποιῶ τι μαλακόν, βλαδαρός, βλάς, μῶλως* = *ἀπαλός, μέλδω*), *per-cello* (ἀντὶ *per-celdo*), *sallo* (ἀντὶ **saldo, γοῖθ. saltan*) ἀλλὰ *caldus* (νεώτερον) ἐκ τοῦ *calidus* § 42].

ἐν γένει ἐστεροῦντο πρότερον ἐνικοῦ. Τὸ πρῶτον συμβαίνει, ὅταν ὁ ἀρχικὸς ἐνικὸς ἔχη ἀσυνήθεις τύπους ἢ ὅταν οὗτος διὰ τὴν σπανίαν χρῆσιν ἐξηφανίσθῃ ἐκ τῆς συνειδήσεως περιελθὼν εἰς λήθην. Οὕτως ἀντὶ τοῦ τύπου τοῦ μὴ συνήθους ἐνικοῦ *iūgus [ἐκ τοῦ *ieugos] = ἑλλ. ζεύγος, ζεύγους, γεν. iūgeris ἐπλάσθη ὁ ἐνικὸς iūgerum, -i κατ' ἀναλογίαν τοῦ [ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κάτωνος] πληθ. iūgera (iūgerum, iūgeribus = ἑλλ. *ζεύ(σ)α, ζεύγη [πρὸβλ. καὶ ἐν. ὄνομ. sestertium ἐκ τῆς γεν. πληθ. sestertium]. Ὁ ἐνικὸς δὲν ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν arum - arva, armentum - armenta [κ.τ.τ.] ἐδημιουργήθη ὁ νεοσχηματισμὸς iūgerum ἀντὶ τοῦ *iūgus [ὅπερ μαρτυρεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ Πρισιανοῦ ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐν χρήσει. Ἐπίσης fluentum [Ἀπουλῆιος] ἐκ τοῦ fluenta [οὐ. πληθ. = fluentia] *Lucr.* 5, 949. *Verg.* A 6, 327 (πρὸβλ. καὶ fluentisonus *Catull.* 64, 52)].

3. Ἄλλαι λέξεις ὑφίσταντο κατ' ἀρχὰς μόνον κατὰ πληθυντικὸν (pluralia tantum), ἀλλὰ παρ' αὐτὸν ἀπέκτησαν κατ' ἀναλογίαν ἐνικὸν ἀριθμὸν ἢ τουλάχιστον τύπον ἐνικοῦ. Τὸ ὄνομα cervīces (ὁ αὐχὴν, σβέροκος) ἠὺχρήσται κατ' ἀρχὰς μόνον κατὰ πληθ. ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ 1. αἰ. π.Χ. ἐπλάσθη, κατὰ τὸ ἐν. coxendīx (ισχίον, γοφόρ) καὶ πληθ. coxendīces, ὁ ἐν. cervīx, τύπος βραχυτέρος καὶ μετρικῶς εὐαρμοσσότερος ἢ ὁ πληθυντικὸς. Τοῦτο συνήθως γίνεται εἰς ὀνόματα σύνθετα, δηλοῦντα πλείονα τοῦ ἐνὸς πράγματα καὶ ἐπομένως χρῆζοντα καὶ ἐνικοῦ. Οὕτω παρὰ τὰ πληθ. septem - triōnes [ἢ septen-triōnes]⁵⁰ οἱ ἐπτὰ ἀστέρες τῆς μεγάλης ἀρκτοῦ, duo-vīrī [οἱ δύο ἄνδρες], decem-vīrī [οἱ δέκα ἄνδρες], κλπ. ἐπλάσθη καὶ ὁ ἐν. septem-trio [ἢ septen-trio]⁵⁰, duovīr [ὁ εἷς τῶν δύο ἀνδρῶν], decemvīr [δεκάρχης] καὶ γενικῶς ἐχρησιμοποιήθη. — Ἡ τοιαύτη ὑποκατάστασις παραδείγματος μὴ τελείου εἰς τέλειον καλεῖται ὑπόστασις⁵¹.

§ 62. Ἀνάλογον τῆς ὑποστάσεως φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ ὅταν ἐκ μιᾶς μονήρους πτώσεως σχηματίζεται σειρά ὁλόκληρος τύπων. Ἐκ τῆς

50. Σ.Μ. [Ἐκ τῆς παλαιᾶς παραθέσεως septem-triōnes (κατὰ τὸν Varro καὶ τὸν Aelius Stilo Praeconinus παρὰ *Gell.* 2, 21 ἐξ. = ἐπτὰ βόες ἀροτῆρες), ἡτις ἐχρησιμοποιήθη πρὸς δήλωσιν τῶν ἐπτὰ ἀστέρων ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Μεγάλης ἢ τῆς Μικρᾶς Ἀρκτοῦ, ἐσχηματίσθη ὁ ἐνικὸς ἀριθμὸς septem-trio (septen-trio), ὅταν ἡ γλῶσσα εἶχεν ἀπολέσει τὸ ἀπλοῦν triō (= βούς ὁ τὸν σίτον ἀλοῶν) πρὸβλ. κ. *Gell.* ἐ.ἀ. '18. Weise § 11].

51. Σ.Μ. [Ὁ ὅρος ὑπόστασις (γερμ. Hypostase, Hypostasierung ἢ Verselbständigung, γαλλ. hypostase, ἰταλ. ipóstasi) δηλοῖ κυρίως τὴν ὑποκατάστασιν γραμματικῆς κατηγορίας εἰς ἄλλην, π.χ. ἐκ τῆς φράσεως ἀνὰ λόγον ἐσχηματίσθη τὸ ἀνάλογος, ἐκ τῆς φράσεως pro consule ἔγινε τὸ proconsul κλπ. Οὕτω καὶ ἐκ μεμονωμένων ἐκφράσεων π.χ. ad fatim (μέχρι κόρου ἄδην) edere Plaut. Poen. 534 (πρὸβλ. καὶ usque ad saturitatem, usque ad satietatem, usque ad languorem Plaut.)

πληθ. ὄνομ. *tresviri* [τρεις ἄνδρες] θὰ ἐδυσκολεύοντο βεβαίως νὰ σχηματίσωσιν ἑνικὸν *tresvir* διότι βεβαίως ἐν τῷ τύπῳ *tres* ἦτο λίαν σαφὴς ἡ ἔννοια τοῦ πληθυντικοῦ. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ δηλωθῇ ἐνίοτε καὶ εἰς μόνος ἐκ τῶν τῆς τριανδρίας, διὰ τοῦτο ἐκ τῆς γενικῆς [πληθυντ.] π.χ. C. Julius Caesar *triumvirum* (ἀντὶ *triumvirorum*, § 38 1a) = Γ. 'Ιούλιος Καῖσαρ (εἰς) τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἢ ἐκ τοῦ Caesar *triumvirum est* = ὁ Κ. ἀνήκει τῇ τριανδρίᾳ [πρβλ. *Cato or frg.* 40, 3 *si trium virum sim*], ἐσχηματίσθη ἀναλογικῶς (κατὰ τὸ *vir, viri*) πλήθους ὁ ἐνικός: *triumvir* [τριάρχος, εἷς τῶν τριῶν ἀνδρῶν], -*ri* καὶ πληθ. *triumviri*, -*viris* κλπ. 'Ομοίως *duumvir* ἐκ [τῆς γεν. πληθυντ.] *duumvirum* [P. Valerius *duumvirum* (ἀντὶ *duumvirorum*)]^{51a}. 'Ωσαύτως καὶ τὸ ἐπίθετον *sēdulus* ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς μόνον ὡς ἐπίρρημα *sēdulō*, ἦτοι *sē dolo* (ἀντὶ **sē(d) dolō(d)*) = *sine dolo*, § 51 τέλ. καὶ § 61 σημ. 51). 'Αλλ' ἐπειδὴ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῇ *hic est homo sedulo*, προῆλθε [κατὰ γραμματικὸν καὶ συντακτικὸν ἑξομαλισμὸν] ὁ τύπος *sedulus*, πρβλ. καὶ *pernox* [ἀφ. *pernocte*, ὄν. πληθ. *pernoctes*] ἐκ τοῦ *per noctem* [*lucēre*], *obvius* [*it*] ἐκ τοῦ *obviam* [*ire*], *secūrus* ἐκ τοῦ *sē cūrā* [(ἀντὶ **sē(d) curā(d)*), *prōcōnsul*⁵², *prōpraetor* ἐκ τοῦ *prō cōnsule*, *pro praetore* [*mittitur*]⁵³. Τὸ *Juppiter* εἶναι κυρίως κλητικὴ (§ 48).

§ 63. 'Εν τῇ λ. *triumvir* ἔχομεν παράδειγμα τύπου, ἐν ᾧ τὸ μὲν α' μέλος πηγνύται τρόπον τινὰ καὶ καθίσταται ἄκλιτον, καθ' ὃν χρόνον τὸ β' μέλος γίνεται κλιτόν. Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ λέγεται οὐ μόνον *duodēvigintī homines* ἀλλὰ καὶ *duodēvigintī hominum*, *duodēvigintī hominibus*, ἀντὶ **duorum de viginti* [*hominum*], **duobus de viginti* [*hominibus*] κλπ. [Πρβλ. *Plaut. Poen.* 897 *quanti ? (sc. emit). Duodeviginti*

ἐπλάσθη καθ' ὑπόστασιν τὸ ἐπίρρ. *affātum* (ἐξ οὗ πάλιν ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ἀπλοῦν *fatim* = *abundanter*) πρβλ. ὁμοίως *praeḡnās* (γεν. *praeḡnātis*) ἐκ τοῦ **prai-gnā-tid* **prae-gnāti* 'ἡ πρὸ γεννήσεως εὐρiskoμένη, ἡ μέλουσα νὰ γεννήσῃ, ἔγκυος', ἐπίσης *sevērus* ἐκ τοῦ **sē* (= *sed*) *vērō* 'ἀνευ εὐνοίας' (πρβλ. 'Ομηρ. αἰτ. Φῆρα, ἦρα = προστάσιαν, εὐνοίαν). 'Ιδ. καὶ §§ 62, 63].

51a. Σ.Μ. [Πρβλ. ἐπίσης *erulōnus* (καὶ ἀρχαῖως *erolōnos Paul. - Fest.* 78, 11) ἐκ τῆς γεν. πληθ. *triumvirum erulōnum* ἐσχηματίσθη τὸ συντακτικῶς ἀπαράδεκτον *triumvir erulōnum* (Plin. *epist.* 2, 11, 12 καὶ ἐν 'Επιγρ.). 'Αντὶ τοῦ *coēpulōnus* τοῦ Πλαύτου (Pers. 100) ἀντικαθιστῶσι τινες τὸ *erulōnus*].

52. Σ.Μ. [Πρβλ. τὸ μτγν. (βου αἰῶνος) *ex-consul*, ἐξ οὗ τὸ γαλλ. *ex-ministre* κλπ. πρῶην ὑπουργὸς κλπ.].

53. Σ.Μ. [Πρβλ. ἐπίσης *Aborīginēs* (ἐκ τοῦ *ab origine* [*incolae*]), *Cistiberes* (ἐκ τ. *cis Tiberim*), *supernus* (ἐκ τοῦ ἐπίρρ. *superne*) πρβλ. καὶ *Anti-Cato* 'Ἀντικάτων (πρβλ. ἐλλ. 'Αντίχριστος καὶ παρεμφερῇ 'Αντι-λαῖς, 'Αντί-πατρος). 'Ιδ. καὶ σημ. 62, Schmalz § 179, C 4 c γ σ. 254].

minis (ἀντὶ duobus de viginti minis), ἐπίσης *Cic. Ac. 2, 128* κ.ἄ. *Caes. b. Gall. 2, 5, 6*, ἀλλὰ μτγν. ἐκλίνετο τὸ duo π.χ. *Eutr. 10, 17, 2 annis mille centum et duobus de viginti fere. Sulp. Sev. chron. 1, 26, 3 annis mille centum et duobus de viginti*].

Β. Συζυγία.

§ 64. Καὶ ἐν ταύτῃ παρατηροῦνται πολλοὶ ἀναλογικοὶ σχηματισμοί. Ἀναφέρομεν ὀλίγους ἰδιαζόντως ἀπλοῦς ἢ σπουδαίους τοὺς ἐξῆς : Τὸ ἀρμφ. *fieri*⁶⁴ παρὰ τοὺς ἐνεργητ. τύπους τοῦ ἀμτβτ. *fio* (*fis, fit, fiam* κλπ.) εἶναι ὁ μόνος [ἀνωμάλως ἐσχηματισμένος] παθητικὸς τύπος [*fieri* ἀντὶ **fīre* [πρβλ. καὶ πρτ. ὑποτ. *fīren*]], προφανῶς ἔνεκα τῆς σημασίας του κατὰ τὰ συνήθη παθητ. ἀρμφ. *amari, dari, ferri*.

Οἱ πρτ. *amābam, monēbam, regēbam, audiēbam* εἶναι συνθέσεις ἐκ τῶν μτχ. *amans, monens, regens, audiens* καὶ τινος παρατατικοῦ *fam* (-*bam* ἐν μέσῳ λέξεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω δηθέντα § 7)⁶⁵ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος πρὸς τὸ *fui, fore* κλπ. Ἡ ἔννοια αὐτῶν ἐπομένως εἶναι [συμφώνως πρὸς τὴν σύνθεσιν των] ἥν ἀγαπῶν κλπ. Ἀλλ' ἐνῶ πρὸς τὰ *amābam, monēbam*, συνεφώνουν τὰ παλαιὰ ἀπαρέμματα *amāre, monēre* καὶ αἱ ὑποτακτικαὶ *amārem, monērem*, δὲν συνεφώνει πρὸς τὸ *audiēbam* τὸ ἀρμφ. *audīre* οὐδ' ἡ ὑποτακτικὴ *audīrem*. Δι' ὃ ἐπλάσθη [κατ' ἀναλογίαν] νέος τῆς ὀριστικῆς τύπος *audībam*⁶⁶, ἀπαντῶν καὶ παρὰ Βεργιλίῳ *** [ἐὰν

54. Σ.Μ. [Τὸ ἀπαρέμφ. ἦτο ἀρχικῶς *fīere*, *Enn. ann. 15 V* καὶ *17 V. Laev. (π. Gell. 19, 7, 10)* καὶ ἔπειτα ἀνωμάλως ἐσχηματισμένον *fieri*, *Enn., Plaut. κ.ἄ. Ἰδ. § 64*].

55. Σ.Μ. [Ἰ. καὶ Meillet - Vendr. § 431].

56. Σ.Μ. [Κατὰ τὸ *audībam* καὶ ὁ μέλλ. *audībo* καθὼς *amābo, monēbo* ἐκ τοῦ *amābam monēbam*. Οἱ τύποι *-ībam, -ībo*, καίπερ ἀποφενυγόμενοι ὑπὸ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, ἐμφανίζονται ἐξ ἀρχῆς τῆς παραδόσεως καὶ διεσώθησαν καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἤτοι κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος τοῦ Αὐγούστου (κυρίως ὁ εἰς *ībam* τύπος, διότι τοῦ εἰς *-ībo* τύπου ἐξαίρεσιν σχεδὸν μοναδικὴν ἀποτελεῖ τὸ *lenībunt* τοῦ Προπερτίου (3, 21, 32, ἴσως δὲ καὶ τὸ *mollībit* τοῦ Ὀρατίου c. 3, 23, 19, ὅπερ εἶναι γραφὴ ἀρίστων κωδίκων, εἰ καὶ νῦν προτιμᾶται ἀντ' αὐτῆς ἡ γραφὴ *mollīvit*, ἰ. ἐκδ. Frid. Klingner, Lipsiae MCML), ἐπίσης δὲ κατὰ τοὺς δύο πρώτους μ.Χ. αἰῶνας, παρὰ τοῖς Γραμματικοῖς (*ablurībam, nutrībo, ferībo* κ. ἄλλα), ὡς καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς Λατινικῆς Γραμματείας (*aperībat, condībam, custodībo, largībor, odībis, vestībit* καὶ ἄλλα). Ἰδ. Ernout § 234. Meill. - Vendr. § 430].

*** Καὶ ἐν αὐτοῖς δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὁμοίαν πρὸς τὰς ἀνωτέρω (§ 62 ἐξ.) πῆξιν τοῦ α' συνθετικοῦ μέρους. Ὁ πληθ. τοῦ *amābam* θὰ ἦτο ἀρχικῶς **amantes bamus, amantes batis, amantes bant*. Ἀλλὰ λησμονηθέντος τοῦ α' μέρους τοῦ

μάλιστα οἱ ἐν χρήσει τύποι ἔφερον δυσκολίαν εἰς τὸν δακτυλικὸν στίχον].

Τὸ *ambire* εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς παλαιᾶς προθέσεως *ambi* (= ἔλλ. ἀμφί) καὶ τοῦ *ire*. Ἄλλὰ τὸ ἀπρμφ. ἤχεϊ οὕτως ὁμοίως πρὸς τὰ ἀπρμφ. τῆς δ' συζυγίας (*audire* κλπ.), ὥστε τὸ *ambire* ἐκλίθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν συζυγίαν ταύτην, ὅθεν οἱ τύποι *ambio*, *ambiant*, *ambiam*, *ambies*, *ambiebam*, κλπ. (πρὸς οἷς καὶ *ambibat* παρὰ Λιβίου [27, 18, 6], Ὀβιδίου [met. 5, 361], Τακίτῳ [ann. 2, 19, Πλινίῳ *epist.* 6, 33, 3. *Paneg.* 12, 11 καὶ *ambibatur Tac. hist.* 5, 12, *ambibunt Plin. nat.* 8, 345. *ambibit Tert. anim.* 19].

Ἀξιοσημείωτον παράδειγμα ἀναλογικοῦ σχηματισμοῦ εἶναι τὸ β' πληθ. πρὸς. τῆς παθητικῆς φωνῆς εἰς -*mini*, ὅπερ ἐσηματίσθη ὡς ἐξῆς. Ἡ Λατινικὴ εἶχε ποτε παθητ. καὶ μέσσην μετοχὴν εἰς -*menus* (-*mnus*)⁵⁷, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν ἑλλ. -μενος [φερόμενος, θέμενος, λιπόμενος]. Λείψανα τοῦ τύπου τούτου εὐρίσκει τις ἐν τοῖς [οὐσιαστικοποιηθεῖσι μεμονωμένοις] τύποις *fēmina*⁵⁸ [§ 6, σημ. **], *alumnus* (ὁ τρεπόμενος) [καὶ ἐν ὀνόμασι θεοτήτων *Vortumnus*] (*Vertumnus* ὁ τρεπόμενος, [εἰ καὶ τοῦτο θεωρεῖται λ. Ἑτρουσκικῇ], *Volumnus*], *columna* (ἡ προέχουσα, ἡ ἐξέχουσα, ἡ ἐάντην ὑψοῦσα, παρὰ τὴν ῥίζ. *kel* τοῦ (ex)cello), *terminus* [καὶ *Terminus* ὁ θεὸς τῶν ὁρίων, *Cato* καὶ ἐξῆς] (παρὰ τὸ *tero* [πρβλ. τέρμα, τέρμων, ἰδὲ ὅμως καὶ *Schmalz* § 176 II E 1])⁵⁹ κλπ. Ἐκ τοιούτων μετοχῶν εἰς ἃς ἐξυπακούεται τὸ *estis* ἢ *este*) προήλθον οἱ τύποι τοῦ β' πληθ. πρὸς. τοῦ παθητ. ἐνεστ. τῆς ὀριστ. καὶ προστακτ. *agimini* = ἀγόμενοί ἐστε, *ferimini* = φερόμενοί ἐστε κλπ. Ἐνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως τῶν ὑπάντων τούτων εἰς τὸ β' πληθ. πρὸς. τῆς παθητικῆς φωνῆς ἐνομίσθη ἐντελῶς ἡ συνείδησις τῆς ἀρχῆς τούτων καὶ οὕτως ἐνομίσθη ὅτι ἡ κατάληξις -*mini* ἦτο ἡ κατάληξις τοῦ β' πληθ. πρὸς. τῆς παθητ. φωνῆς. Δι' ὃ μετηνέχθη αὕτη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους καὶ ἐγκλίσεις τοῦ παθητικοῦ : [*agebamini*],

amābam (ὅπερ ἦτο εὐκόλον μετὰ τὴν φωνητικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ **amansbam* > **amasbam* > *amābam*, § 30) ἢ μετ. *amans* δὲν ἦτο πλέον συνειδητὴ εἰς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν λαλούντων καὶ οὕτως ἐκλίθη ἀπλῶς *amabam*, -as, -at, *amabāmus*, -ātis, -ānt. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ *calēfio* ἀντὶ **calēns-fio*. [Sommer § 338. Meill. - Vendr. §§ 431. 432. *Schmalz* § 229].

57. Σ.Μ. [Γ. Meill.-Vendr. §§ 501. 528 R. II καὶ *Schmalz* § 172 IX G ἐνθα φέρονται καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα ἐτυμολογικῶς ἀμφίβολα, σκοτεινὰ ἢ ἀσαφῆ π.χ. *lāmīna* (*lammīna*, *lāmīna* § 42), *damnum* (ἰ. ὅμως καὶ § 35 *damnum* ἐκ τοῦ **dap-non* ἑλλ. *δαπ-άνη*), *aerūmna*, *autumnus*].

58. Σ.Μ. [*fēmina* (θημένη (§ 14) = θηλάζουσα ἡ μήτηρ)].

59. Σ.Μ. [Περὶ τοῦ *terminus* (ἀπὸ τοῦ πληθ. *termina* κατὰ τὸ *loca-locus*) πρβλ. τὸ ἀρχ. λατ. *termen*, *īnis* οὐ. τέρμα (*Varr.* 1.1. 5, 21) καὶ *termo*, *ōnis* ἁ. τέρμων (*Ennius* παρὰ *Fest.* p. 363) ἰδὲ *Schmalz* § 176 II E 1].

agamini, agemini, laudabimini κλπ. οἷτινες τύποι δὲν δύνανται πλέον νὰ νοηθῶσιν ὡς μετοχαί.

3. Κεφάλαιον. Περὶ τῆς παραγωγῆς.

1. Σύνθεσις.

§ 65. Δύο ἢ πλείονες λέξεις, αἷτινες συνηθέστερον χρησιμοποιοῦνται ὁμοῦ [verī similis καὶ similis verī πρβλ. καὶ vero similis *Liv.* 10, 20, 5 κ.ά. *Quint.* 2, 4, 2 καὶ 3, 8, 31], δύνανται ἐν τέλει νὰ ἀποτελέσωσι μίαν μόνον λέξιν ἐν τῷ γλωσσικῷ ἡμῶν αἰσθήματι. Ἡ εἰς μίαν λέξιν ἐνωσις τούτων ἐκδηλοῦται πολλάκις διὰ φωνητικῶν φαινομένων ἢ διὰ τῆς σημασίας. Οὕτως ἡ λ. π.χ. verīsimilis τονίζεται ἐπὶ μιᾷς μόνης συλλαβῆς, ἐνῶ τὸ κευωρισμένον verī similis θὰ εἶχε δύο τόνους. Τὸ ῥῆμα manumittere^{59a} δὲν δηλοῖ πλέον καθόλου «ἐκ τῆς χειρὸς ἀφιέναι τινὰ» ἀλλὰ λέγεται περὶ κυρίου ἐλευθεροῦντος τὸν δοῦλον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας κλπ. [ιδ. καὶ § 67].

§ 66. Ἐξαιρουμένων τῶν ἀπὸ προθέσεως καὶ ῥήματος συνθέτων, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐν τῇ Λατινικῇ δύο τάξεις συνθέτων (ὥσπερ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ) μίαν παλαιότεραν [ἀποτελουμένην ἰδίᾳ ἀπὸ nomina agentis εἰς -fer, -ger, -ficus, -dicus, -cola καὶ ἀπὸ ἀφηρημένων ῥηματικῶν] καὶ ἐτέραν νεωτέραν. Ἡ παλαιότερα ἔχει ὡς γνώρισμα ὅτι περιλαμβάνει σύνθετα, ὧν τὰ συνθετικὰ μέρη δὲν ἀπαντῶσι καθ' ἑαυτὰ ἐν τῇ γλώσσῃ, πρβλ. agrīcola (agrī, cōla) [agrum colere], οὕτω π.χ. ignī-fer [ignem ferre], luci-fer [lucem ferre], [ārmī-ger arma gerere, sacri-ficus sacra facere, causi-dicus causam dicere, verī-loquium vera loqui]. Τῆς λέξεως longī-manus δὲν ἀπαντᾷ καθ' ἑαυτὸ τὸ α' συνθετικὸν longī-, ὃ καθὼς καὶ τὰ προηγούμενα (agrī-, ignī-) εἶναι τὸ θέμα καθαρόν. Ἐν τῷ ignī-fer τοῦτο εἶναι φανερόν (πρβλ. ignī-um). Ἀλλ' ἐν τοῖς agrī-cola, longī-manus τὸ πρᾶγμα νοεῖται ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἑλλην. ἀγρο-νόμος, μακρό-χειρ κλπ. Ταῦτα ἐλέγοντο ἀντὶ τῶν *āgro-cola, *lōngo-manus (ὧν ἐξησθενώθη κατὰ τὴν § 43 ἡ προπαραλήγουσα [ἄτε ἐπίτονος πάλαι ποτὲ οὔσα]). Ἐκ τύπων

59a. Σ.Μ. [Τὸ manumittere εὔρηται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν μιᾷ λέξει ἡνωμένον, παρὰ Κικέρωνι ὁμως ἀπαντᾷ καὶ κευωρισμένον (*Mil.* 57 cur igitur eos manu misit?... manu vero cur miserit, si id potius quaeris). Ἀξίον ὁμως παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τῷ manu χωρὶς γεγραμμένῳ δὲν δύναται νὰ συναφθῇ ἀντωνυμία κτητική (δθεν οὐχὶ meā manu missus est ἀλλὰ a me manu missus est ἢ a me manumissus est, *Cic. epist.* 13, 21, 2)].

τοιούτων τὸ ἱ ἐπεξετάθη ἐν τῇ ἀρθρώσει καὶ ἐπὶ ἄλλας συνθέτους λέξεις ἀναλογικῶς καὶ [καταστὰν συνθετικὸν φωνῆν τούτων]. Ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦ lux εἶναι μόνον τὸ luc-, τὸ σύνθετον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι lucifer ἀλλὰ *luc-fer τὸ -ῖ- μετηνέχθη ἀναλογικῶς ἐξ ἄλλων λέξεων συνθέτων ὡς ignī-fer signī-fer (ἀντὶ *signo-fer) κλπ. Ἐὰν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχεται ἀπὸ φωνήεντος τὸ ἱ ἐκθλίβεται (§ 53). Οὕτω ἔχομεν sollers «πάντεχνος» [ἐπιτήδειος καὶ ἀντίθ. iners] ἀντὶ *soll(i)-ars (§ 41) [sollus ἀρχ. λ. = totus].

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συνθέσεως ἐκληρονομήθη ὑπὸ τῆς Λατινικῆς ἐκ παλαιολατίνων χρόνων καὶ οὕτω δύνανται τὰ παλαιότερα παραδείγματα νὰ τυγχάνωσι μιμήσεως μετ' ἀρκετῆς μονοτονίας. Τούτου ἕνεκα ὁ ἀριθμὸς τῶν β' συνθετικῶν εἶναι πολὺ περιορισμένος. Τὰ εἰς : -fer, -ger, -ficus (παρὰ τὸ facio, μετ' ἐξασθενώσεως τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος) εἶναι τὰ συνηθέστατα. Ἀκριβῶς δέ, ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἰδιαζόντως συχνά, δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐν αὐτοῖς ἰδιαζούσαν ἐξασθένωσιν τῆς ἐννοίας των. Ἐνίοτε ταῦτα δὲν εἶναι πλέον ἄλλο τι ἢ ἀπλὴ παραγωγικὴ κατάληξις ἢ ἀπλὴ ἐπέκτασις. Κάλιστα παρατηρεῖ τις τοῦτο ἐν τῷ magnificus^{59β} καὶ mirificus, ὧν τὸ δευτέρον δὲν εἶναι σημασιολογικῶς διάφορον τοῦ ἀπλοῦ mirus.

§ 67. Ἡ νεωτέρα τάξις τῶν συνθέτων, ἣτις καὶ παρατακτικὴ καλεῖται, συνίσταται ἐκ δύο ἢ πλείονων αὐτοτελῶν λέξεων [πρβλ. καὶ hodie §§ 40. 47]. Οὕτως ἀπαντῶσι συχνάκις ἐν τῇ τοιαύτῃ συνθέσει πτωτικά καὶ ῥήματα ὅλως ἄλλότρια τῆς παλαιότερας συνθέσεως. Οὕτως ἐν αὐτοῖς παρατηρεῖ τις παράταξιν μετὰ γενικῆς, ὡς π.χ. aquaeductus, iuriconsultus, agricultura [πρβλ. Διόσκουροι, ὕσχύαμος, Πελοπόννησος, ἐκ τοῦ Πέλοπος νῆσος], μετ' ἀφαιρετικῆς manūmittere [λ. κ. § 65], usūcapio, μετ' αἰτιατικῆς anim(um) advertere, nomenclator, pessumdare [vēnumdare πρβλ. καρηκομόντες, πανῆμαρ]. Ἀλλὰ καὶ ἐπιρρήματα ἐνοῦνται μετὰ δημάτων π.χ. benedícere, maledícere, satisfácere, οὐσιαστικά μετ' ἐπιθέτων ἢ ἀντωνυμιῶν π.χ. revéra eíusmodi, quómodo, quemádmódum (πρβλ. § 47), προθέσεις μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένων οὐσιαστικῶν π.χ. ádmódum, sédulo (§ 51), dénuo (ἐκ τοῦ dénovo [§§ 50. 71]), imprímis, óbviám. Καὶ δὴ καὶ σύνδεσμοι ἐνοῦνται ἐν μιᾷ λέξει μετὰ δημάτων (δηλ. ὀλόκληροι

59β. Σ.Μ. [Ἡ λ. magnificus ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρὰ Πλάτῳ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ 'κομπορρήμων', 'μεγαληγόρος' καυχηματίας ἀντὶ gloriosus' πρβλ. miles gloriosus τῆς ὁμωνύμου κωμῆδ. τοῦ Πλάτου καὶ magnidicus, *Plaut. Mil.* 923. Μετὰ τῆς αὐτῆς ὁσαύτως σημασίας εὔρηται παρὰ τῷ Σαλλουστίῳ (λ. Fabri εἰς *Iug.* 55, 1), τῷ Λιβίῳ (7, 32, 11), τῷ Τακίτῳ (*hist.* 3, 73) καὶ τῷ Σουητωνίῳ (*Cal.* 44, 2)].

παρενθετικάι προτάσεις) ἐν τῷ *dumtaxat* (ἔξ ἀρχαίου ῥήματος *taxare*⁶⁰, συγγενοῦς πρὸς τὸ *tangere*, ὄθεν) *mittere mulieres dumtaxat quinque* = οὔτε πλείονας οὔτε ἐλάσσονας τῶν πέντε, τὸ πολὺ - πολὺ πέντε ἢ μόνον πέντε, *quāmpnīs* (ὅσον βούλει), *ūbīnīs* [ὅπου βούλει], *quīlibet* [ὅστις βούλει], *fōrsitan* [*fors sit an* τάχα, ἴσως], *ūtpote* (δηλ. *est*), *scīlicet* (παρὰ τὸ **scir(e) licet* κατὰ συγκοπὴν [τοῦ ἐπιτόνου *e*] § 44, ἀφομοίωσιν [τῶν -*rl*-] **scīllicet* καὶ ἀπλοποίησιν τοῦ διπλοῦ -*ll*- κατόπιν μακροῦ φωνήεντος § 29 τέλ. [πρὸβλ. καὶ *īlicet* παρὰ τὸ **īr(e) licet*, **īl-licet*]).

§ 68. Ἐκ τοιούτων νεωτέρων συνθέτων εἶναι ἐτυμολογικῶς ἰδίᾳ ἐνδιαφέροντα ἑκείνα, τὰ ὁποῖα περιέχουσι πρόθεσιν. Διότι ἐν αὐτοῖς καταδείκνυται ἡ ὑπὲρ τὸ δέον στενότης τοῦ σχολικοῦ κανόνος, καθ' ὃν ἐκάστη προθέσει ἔπεται ὠρισμένη πτώσις. Καὶ λέξεις τις ἥδη πεπηγυῖα, μὴ δυναμένη νὰ καταλεχθῇ εἰς τὰς ἐν χρήσει ἥδη πτώσεις δύναται νὰ ἐξαρτᾶται συνήθως ἐκ τινος προθέσεως. Τοῦτο καθίσταται φανερόν, ἂν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τὰ σύνθετα, ἐν οἷς τὸ μὲν πρῶτον συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις, τὸ δὲ β' εἶναι ἐπίρρημα [ἢ πτώσις ἐπιρρηματικῶς λαμβανόμενῃ] : *de-inde*, *ex-inde*, *post-hāc* [*hāc* = ἐπιρρ. ἀφαιρ. τοῦ θηλ.], *post-ibī*, *quo-circā*. Οὐχὶ ἄλλως πρέπει νὰ ἐκληφθῇ καὶ τὸ *postmodo* (*Hor.* c. 1, 28, 31), τὸ ὁποῖον κυρίως σημαίνει μετ' ὀλίγον, δηλ. ἐν βραχεὶ χρόνῳ, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον. Ἐν τῷ *per-egre* [ἄλλως καὶ *per-egrī*] ὑπάρχει ἀρχαία τοπικὴ πτώσις τοῦ *ager*, *agre* ἔξω, ἐπὶ ξένης. Τὸ *peregre* (μετ' ἐξασθένωσιν κατὰ τὴν § 43 τέλ.) σημαίνει καὶ ἔξω εἰς τὴν ξένην, ἔξωθεν, ἐκ τῆς ξένης [*Plaut. Amph.* 161]^{60α}. Ἐξ Ἰσου τολμηρὰν σύνταξιν, ἥτις ὅμως δὲν ἐπάγῃ εἰς ἐν σύνθετον, ἀποτελοῦσι τὰ *in ante diem III. Kal.* (τὴν τρίτην ἡμέραν πρὸ τῶν Καλ.) καὶ *ex ante diem III. Kal.* (τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῶν Καλ., ἢ ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας τῶν Καλ.) ἐν οἷς ὁ ἐμπρόθετος διορισμὸς *ante diem* [θεωρούμενος ὡς μία λέξις] ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προθέσεων *in* καὶ *ex* [πρὸβλ. *Cic.*

60. Σ.Μ. [Τοῦ *dumtaxat* τὸ β' συνθετικὸν δὲν θεωρεῖται σήμερον ὅτι εἶναι ἐνεστώς τῆς ὀριστ. τοῦ *taxo*, ἄρε ἀλλὰ ὑποτακτικὴ τοῦ θαμιστικοῦ **taxo*, ἔρε (συγγενοῦς τῷ *tango*, ῥ. *tag-* καὶ ἐκ *μτχ.* **taxus*, ὡς τὸ *fixus falsus*). Ἐπομένως *dumtaxat* (= μέχρι τοσούτου ὅσον δύναται νὰ ἐγγίσῃ καὶ εἰτα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μόνου) εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς κλασσικοῖς (ἀλλὰ σπανίως) καὶ ἔχει περιοριστικὴν ἔννοιαν ὡς τὸ *dum* (ἰδ. καὶ *Schmalz* § 306 b). Ἐν τῷ ἀρχαίῳ τύπῳ εὐρεῖται ἡ νομικὴ αὕτη λ. κεχωρισμένως : *dum minore* (τ.ἔ. *minoris partis* (= *partūs familiās taxsat Fest.* 288, 34 πρὸβλ. καὶ *C.I.L.* I² 582 [quei volet *dum minoris*] *partus familiās tax(s)at*). Ἰδ. καὶ *Walde* I σ. 380 ἔξ. ἐν λ. *dum* καὶ II σ. 652 λ. *taxo*, *Ernout - Meill.*³ σ. 334. *Schmalz*, *Syntax* § 306 b σ. 746].

60α. Σ.Μ. [Τὰς διαφόρους γνώμας περὶ τοῦ *peregrē* - *peregrī* ἰδὲ παρὰ *Walde* II ἐν λ. *peregre* σελ. 286 - 287].

Catil. 1,7 dixi caedem te optimatium contulisse in ante diem V. Kalendas Novembris κ.ᾶ. Cic. Att. 3, 17, 1 nuntii venerant ex ante diem Nonas Iun. usque ad pridie Kal. Sept. κ.ᾶ].

§ 69. 'Εν τῇ συνθέσει παρατηρεῖται ἐνίοτε ἀξιοσημείωτος βραχυλογία, παραλειπομένου μέρους τινὸς τοῦ συνθέτου. Οὕτως ἡ πρόθ. circum προῆλθε παρὰ τὸ incircum [Varro l.l. 5, 25]⁶¹. 'Ενταῦθα προστεθῆτω περίπτωσις τῆς τοῦ quisque, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἦτο εὐχρηστον ἐν ὠρισμέναις συνδέσεσι π.χ. ubi quemque hominem invenero, ubi quisque mihi veniet obviam. Τοῦτο δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς 'ὅπου καὶ ὄντινα θέλω εὔρει', 'ὅπου καὶ ὅστις θὰ ἀπαντήσῃ μοι'. 'Ἄλλ' ἐν τῇ χρήσει ταύτῃ τὸ quisque προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ 'ἕκαστος' καὶ ἐν ταύτῃ ἀπαντᾷ ἔπειτα χωρὶς νὰ προηγῇται τούτου τὸ ubi.

§ 70. Δυὸ λέξεις κατὰ διάστασιν φερόμεναι καὶ οὕτω παγεῖσαι εἰς σύνθετον δύνανται νὰ χρησιμεύωσιν εἰς παραγωγὴν ἄλλων λέξεων. 'Εκ τοῦ Novo Cōmo (τοῦ Novum Cōmum Νέα Κώμη, Νεόκωμον) καὶ τοῦ Lepti magnā (τοῦ Leptis magna Μεγάλῃ Λέπτις) προῆλθον τὰ Novocōmēnsis [Νεοκωμίτης], Leptimāgnēnsis [πρβλ. καὶ Caputāfricēnsis ἀπὸ τοῦ Caput Africae C.I.L., VI 8987, Castronovānus ἐκ τοῦ Castro Novo, 'Επιγρ., πρβλ. ἐπίσης παρὰ Στεφ. Βυζ. Πανοκωμίτης ἢ -μήτης ἐκ τοῦ Πανὸς κώμη ἢ Πανῶν κώμη, Πανοπολίτης ἐκ τοῦ Πανὸς πόλις, Κυνοπολίτης ἐκ τοῦ Κυνῶν πόλις]^{61β}. 'Εκ τῶν dē genere [decedere], per hiemem παράγονται ὅχηματα ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν ἀπλῶν genus καὶ hiems, πρβλ. dēgenerāre (ιδ. καὶ § 76), perhiemāre (παρὰ τὰ generāre, hiemāre)⁶².

61. Σ.Μ. [Ἄλλοι ἄλλως, ὁρθότερον : ιδ. Schmalz § 109 ἐνθα ἀποκρούεται ἡ γνώμη τοῦ Skutsch, τοῦ circum (circum Enn. Plaut. Cato Terent., circā ἀπὸ τοῦ 122 π.Χ. καὶ ἐξῆς) θεωρουμένου ἀπ' εὐθείας ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ in, ὡς ἐπιρρηματικῆς αἰτιατικῆς (τοῦ οὐσ. circus) ἢ προθέσεως τρόπον τινὰ (πρβλ. ἑλλ. κύκλῳ, ἐν κύκλῳ) π.χ. Plaut. Mil. 424 circum vicinos vagas (vagas ἀντὶ vagaris [ιδ. Brix εἰς Plaut. αὐτ. 172] = σιριφογυρίζεις στὴ γειτονιά). Πρβλ. καὶ Ernout - Meillet λ. circus. Κατὰ ταῦτα πρβλ. καὶ τὰς αἰτιατικὰς tam καὶ quam δηλοῦσας τοπικὴν ἔκτασιν κατὰ παράλειψιν τῆς λ. via π.χ. tam viam quam (πρβλ. «δὸδον ἄγειν» καὶ «μακρὰν» «ταχίστην»].

61β. Σ.Μ. [Ἰδ. καὶ Χατζιδ. Μεσ. καὶ Νέα Ἑλλην. σ. 526. Τούτοις πρόσθετος Αἰγὸς Ποταμοὶ - Αἰγοποταμίτης, Σκαπτῆς ὕλης - Σκαπτησουλίτης, Βάχχου νῆσος - Βακχονησίτης καὶ Γ. Κουρμούλη (ἐν Ἑπετ. Φίλοσ. Σχολῆς 1953 - 1954, σελ. 216 ἐξ. τὰ Κρητικὰ Κατωσμιανὸς ἐκ τοῦ Κάτω Σύμη, Ἀγιασεμνιώτης ἐκ τοῦ Ἀγία Σέμνη κλπ.].

62. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ delīrāre (κυρ. ἐκ τοῦ αὐλακος ἐκτρέπομαι ἤτοι ἀπὸ τοῦ de līra [īre], [cedere], ὅθεν ἐκτρέπομαι τῆς τροχιάς, τοῦ ὁρθοῦ δρόμου, καὶ μτφρ. παραφρονῶ, φρενιῶ, χάνω τὸ λογικόν μου), adulterāre μοιχεύειν (ἐκ τοῦ ad alteram καὶ ὁρθότ. ad alterius uxorem) [se convertere ἢ se conferre], ἐπίσης derī-

§ 71. Τέλος ἃς ἐξετάσωμεν τὰ σύνθετα ἐκ προθέσεως καὶ ῥήματος. Ἐν αὐτοῖς διακριτέα τὰ παλαιότερα τῶν νεωτέρων, ἐφ' ὅσον κατὰ τὰς περιστάσεις συμβαίνει ἢ δὲν συμβαίνει ἐξασθένσεις τοῦ φωνήεντος, πρβλ. παλαιότ. reddēre (ἀντὶ *réd-dare [trādēre ἀντὶ *tráns-dare], ἀλλὰ νεώτ. circum-dāre, παλαιότ. collīgo [§ 41] καὶ νεώτ. intel lego. Ἐνίοτε ἀπαντῶσι τοῦ αὐτοῦ συνθέτου ῥήματος δύο τύποι π.χ. [interīmo καὶ interēmo], perīmo καὶ per-emo [ὅπερ α) = prohibeo κατὰ τὸν Cincius [Fest. 236, 7] καὶ β) = vitio παρὰ τῷ Cato frg [Fest. ἐ.ἀ.]]. Ἡ δευτέρα αὕτη σύνθεσις καλεῖται ἀνασύνθεσις recompositio [τ.ἔ. ἡ ἀποκατάστασις τοῦ β' συνθετικοῦ εἰς τὸν πρὸ τῆς συνθέσεως τύπον, cōnsacrare (κατὰ τὸ sacrare ἢ sacer) ἀντὶ cōnsecrare].

Ὅπως τὸ σύνθετον κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἀπλοῦ δὲν ὑφίσταται πολλάκις τὰς συμφώνως πρὸς τοὺς φωνητικούς νόμους προσδοκωμένας ἀλλοιώσεις, οὕτως ἀντιστρόφως ἐκ τῶν συνθέτων ἀποσπῶνται ἐνίοτε νέα ἀπλὰ ῥήματα μετὰ τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὑπέστησαν ἐν τῇ συνθέσει. Οὕτω ἐκ τοῦ *flovere (= ῥεῖν) [*fluvere, ὃ ἐκ τ. bhleuguo πρβλ. φλύζω, οἰνόφλυξ] ἔγιναν τὰ σύνθετα pérfflovo, défflovo κλπ. ἐν οἷς τὸ ἄτονον -ον- ἔπρεπε νὰ τραπῇ εἰς υ (ὥς ἐν τῷ denuo ἐκ τοῦ *dé-novo (§ 67), ὅθεν pérfluo, defluo καὶ κατ' αὐτὰ ἐδημιουργήθη νέον τι ῥήμα, τὸ ἀπλοῦν fluo [ἀντὶ *fluvo] ⁶⁵.

§ 72. Ὅταν ἐν συνθέτοις ῥήμασιν ἡ πρόθεσις συγχωνεύεται μετὰ τοῦ ῥήματος κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι δυσδιάκριτα πλέον τὰ συνθετικά αὐτῶν μέρη (π.χ. sūmo ἐκ τοῦ *su(b)s-(e)mo — *subs-mo, § 42 — *susmo, § 30 ⁶⁴, surgo ἐκ τοῦ *sub-rego, [*subrigo *surrego, *surrigo, *surr(i)go

vāre, ag-gregāre, ex-spatiāri, e-vagināri (ἐκ τ. de rivā [aquam ducere], ad gregem [agere], ex spatio [egredi], e vaginā [gladium ducere] καὶ consīderāre (ἐκ τοῦ cum sidere [navigare], πρβλ. κ. consīderātus κυρ. ἐπὶ οἰωνοσκόπων, Paul. Fest. 42 a contemplatione siderum καὶ ἐπὶ γεωργῶ ὀνυμίζοντος τὰς γεωργικὰς ἐργασίας κατὰ τὰς τῶν ἀστέρων ἐπιτολὰς καὶ εἰτα = ὁ ἐσχεμμένος, ὁ συνετός). Εἶναι καὶ τοῦτο εἶδος τῆς καλουμένης «ὑποστίσεως» ('Id. ἀνωτ. § 61 τελ. σημ. 53, § 62 καὶ Schmalz σελ. 254]).

63. Σ.Μ. [Πρβλ. compluo (im-, per-, trans-, re-) ἐκ τοῦ συνθ. complovo, impluvo κλπ. πρβλ. urceatim plovebat, Petr. sat. 44, 18)].

64. Σ.Μ. [Ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ Λεξικῷ Ernout-Meillet λ. sūmo (σ. 1177) ἀναφέρονται δύο ἀρχαιότατοι τύποι τοῦ ῥ. τούτου (surēmit = sūmsit καὶ ὑποτ. surempsit = sustulerit, Paul. F. 383, 15) οἵτινες δυσκόλως θὰ συνήπτοντο πρὸς τὸ sūmo ἂν τοῦτο προήρχετο ἐκ τοῦ *su(b)s(e)mo. Διὰ τοῦτο προτιμότερα ἡ γνώμη τοῦ Niederman (PhW 1922, 295) καθ' ἣν τὸ sūmo γίνεται ἐκ τοῦ ἐνεστ. *sus-emo > *sus-imo (πρβλ. adimo < *ademo) οὗ τὸ πρῶτον συνθετικὸν sus- εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ sus- τοῦ συνωνύμου sus-cipio (πρβλ. sus-cito, sus-tineo, sus-tuli [ἐκ τοῦ subs-]). Κατὰ ταῦτα ἄρα surēmit < *sus-ēmit (κατὰ τὴν § 29). 'Id. Schmalz § 144 σ. 160-161. Niederm. § 20 σ. 41 (γεγμ. ἔκδ.).]

= surgo) ἢ ὅταν τὸ ἀπλοῦν ῥῆμα παύη πλέον νὰ εὐχρησθῇ (πρβλ. *prē-hendo* [ἐκ τοῦ *prai*+**hendo*, *prai-hendo*, *prae-hendo* § 52 τέλ.] παρὰ τὸ *χανδ-άνω* - *ἐχαδον* [ἐξ οὗ ἀπλοῦ **hendo* ἐχόμεν τὸ *praeda* ἐκ τοῦ **prai-hedā*], *im-plēre* παρὰ τὸ *πίμ-πλη-μι*, *plēnus* [καὶ *plērus* πλήρης (Paul. - Fest. 258, 37) πρβλ. *plērusque* (ἀρχαϊκὸς καὶ σπάνιος ἐνικός, πλὴν τῆς ἐπιρροηματικῆς αἰτ. *plērumque*, καὶ πληθ. *plērīque*]· *sō-lūo* παρὰ τὸ *λύω*], τότε τὸ σύνθετον ῥῆμα θεωρεῖται ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων ὡς ἄπλοῦν καὶ δύνата ὡς τοιοῦτον νὰ συντίθεται ἐκ νέου μετὰ προθέσεων (εἶναι τὰ οὕτω λεγόμενα σύνθετα β' βαθμοῦ *verba decomposita*). Ἐν τῇ Λατινικῇ τῆς μὲν πρώτης κατηγορίας *decomposita* εἶναι τὰ : *ab-*, *ad-*, *consumo*, *ex-*, *con-surgo* [παρὰ τὰ *sumo*, *surgo*], τῆς δὲ δευτέρας κατηγορίας τὰ : *re-*, *com-prehendo*, *ex-*, *ab-solvo*, *ad-impleo* κλπ. [παρὰ τὰ *pre-hendo*, *solvo*, *impleo*]. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ῥημάτων τούτων (*verba decomposita*) εἶναι ὄψιμοι σχηματισμοί.

2. Παραγωγή.

§ 73. Τὰ παράγωγα γίνονται καθόλου διὰ τῆς προσθήκης τῶν οὕτω δὴ καλουμένων ἐπιθημάτων. Οὕτως ἐκ μὲν ῥημάτων παράγονται ὀνόματα [οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα] (*fluo* - *flumen* - *fluidus*) καὶ ῥήματα (*areo* - *arēscō*), ἐξ ὀνομάτων [οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων] ῥήματα (τὰ οὕτω δὴ καλούμενα παρῶνυμα *verba denominativa* π.χ. [*cura* - *curāre*] *signum* - *signāre*, *genus* - *generāre* [*vestis* - *vestīre*] *tussis* - *tussīre* [*multa* - *multāre*] *albus* - *albēre* [*clārus* - *clarēre* *claudus* - *claudēre*]), ἐξ οὐσιαστικῶν οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα (*trux* - *truculentus* - *truculentia*).

Ἐν τῇ χρησιμοποίησει τῶν ἐπιθημάτων τούτων ἐπιδρῶ καὶ ἄλλιν ἰσχυρότατα ἡ ἀναλογία. Ἀναφέρομεν ἰδίᾳ τὰ ἐξῆς φαινόμενα :

§ 74. Ὑπάρχουσιν ἐπιθήματα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσι κατὰ πρότερον μόνον διὰ τὴν ἐκ ῥημάτων παραγωγήν, ἄλλα μόνον διὰ τὴν ἐξ ὀνομάτων. Ἐνταῦθα δύνата τις πολλάκις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἰδιότης αὕτη βαθυμῶδον ἐκλείπει. Ἐναρκτικὰ ῥήματα [*verba inchoativa*] παράγονται συμφῶνως πρὸς τὴν προέλευσίν των ἐκ ῥηματικῶν θεμάτων : *areo* - *arē-sc-o* ^{65a},

65a. Σ.Μ. Ὁλιγαριθμώτερα εἶναι τὰ εἰς -*āscō*, -*īscō* (κατὰ τὰ εἰς -*ēscō*) π.χ. *amo* - *amā-sc-o*, *hio* - *hiā-sc-o*, *integro* - *integrā-sc-o*, *labo* - *labā-sc-o*, *sudo* - *desuda-sc-o*, *pullulo* - *pullula-sc-o*, *rōboro* - *robora-sc-o* κ.ἄ. Κατὰ τὰ εἰς -*scō* ἐπλάσθησαν οὐ μόνον ῥήματα ἀμετάβατα ἀλλ' ἐν τῇ δημῶδει γλώσσῃ καὶ ῥήματα *causativa* μετὰ σημασίας μεταβατικῆς π.χ. *innōtēscō* (γνωστοποιῶ τι, γνωρίζω τι) *Salonius* (*vitae patr.* 400 f. τοῦ 5ου μ.Χ. αἰ.), *dulcēscō* (γλυκαίνω, καθη-

luceo – illucē-sc-it [creo – crē-sc-o, aegreo – aegre-sc-o, floreo – florē-sc-o], calleo – calle-sc-o, hebeo – hebe-sc-o, rubeo – erubē-sc-o [mancio – manci-sc-or, *oblīveo (leivis, λεῖφος, lēvis, λείος ἐξ οὗ μτχ. *oblī-vitus – oblītus) ἐξ ἧς oblīvī-sc-or καὶ oblīscor, dormio – condormī-sc-o, sentio – sentī-sc-o, cupio – concupī-sc-o, pacio – pacī-sc-or] κλπ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ illucēscit π.χ. ἔχει σχέσιν καὶ πρὸς τὸ lux, διὰ τοῦτο συνήπτον βορδύτερον τὴν κατάληξιν τῶν ἐναρκτικῶν καὶ πρὸς ὀνοματικά θέματα [οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα] οὕτως ὥστε ὁ [A.] Furius Antiās (ὁ Ἀντιεύς) [παρὰ τῷ Gell. 18, 11, 2-4] ἐσηματίσεν καὶ τὸ terra lutēscit ([γίνεται βορβορώδης] παρὰ τὸ lutum), noctēscit [Ἐπίσης καὶ παρὰ Columella 8, 17, 9] (παρὰ τὸ nox) [πρβλ. igne-sc-o παρὰ τὸ ignis, fati-sc-o(r) παρὰ τὸ *fatis, dūrē-sc-o παρὰ τὸ dūrus, πρβλ. ἐπίσης dit-e-sc-o, laet-i-sco, long-i-sc-o κ ἄ.]. Ἀντιστρόφως ἐπίθετα εἰς -idus σχηματίζονται κυρίως ἐξ οὐσιαστικῶν (lux – luc-idus, morbus – morb-idus, sordes – sord-idus κλπ.), ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ lucidus εἶχε σχέσιν καὶ πρὸς τὸ ῥῆμα lucēre παρήχθησαν καὶ νεοσχηματισμοὶ ἐκ ρημάτων [διὰ τοῦ ἐπιθήματος -do-], ὡς π.χ. avidus παρὰ τὸ avēre, callidus [τετυλωμένος, πολυπείρος, πανοῦργος] παρὰ τὸ callēre, fluidus [ῥευστός] παρὰ τὸ fluēre ^{65β}.

§ 75. Συχνότατα συμβαίνει καὶ ἐν τῇ παραγωγῇ, ὅπερ καὶ ἀνωτέρω (§ 60) παρατηρήσαμεν ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων, ἐὰν δηλ. ἐπιθήματι ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ὀνόματα ἔχοντα τὸν αὐτὸν χαρακτήρα, εὐκόλως ἐκλαμβάνεται ὁ χαρακτήρ οὗτος ὡς μέρος τοῦ ἐπιθήματος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπεκτείνεται τοῦτο τῇ προσθήκῃ τοῦ χαρακτήρος. Οὕτω π.χ. προήλθεν ἡ κατάληξις -ānus. Ἐπειδὴ τὸ α τῆς α' κλίσεως ἦτο ἐξ ἀρχῆς μακρόν (fugā = φυγή, ὄωρ. φυγά), ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ διατήρησις τῆς παλαιᾶς προσφώδιος τῆς πρὸ τῆς καταλήξεως -nus συλλαβῆς, Romā-nus, Thebā-nus, Albā-nus [Abellā-nus, Cumā-nus, Syracusā-nus, Spartā-nus, Africā-nus κλπ.]. Ἐξ ἐσφαλμένου ὁμως συλλαβισμού [ἢ τῆς στενῆς συνδέσεως τοῦ -nos, -nus μετὰ τοῦ -ā-] Rom-ānus κλπ. ἐσηματίσθη ἡ ἐντύπωσις περὶ καταλήξεως -ānus, ἐπεκταθείσης εἰτα καὶ εἰς τὸ Tusculum – Tuscul-ānus, praetorium – praetori-ānus (σωματοφυλακία, σωματοφύλακες), mundus – mund-ānus,

δὶνῶν τι) Fulgentius (Virg. cont. p. 85, τέλος τοῦ 5ου μ.Χ. αἰ. ἀρχὰς τοῦ 6ου) πρβλ. γαλλ. je finis, ἰταλ. finisco) Schmalz, § 141b, σ. 548, Ernout, § 196, σ. 212].

65β. Σ.Μ. [Τὸ ἐπιθήμα -do- (= dhe- § 6 ὑπ. *)]. Τοῦτο μετὰ τῆς σημασίας τοῦ ποιεῖν, παράγειν, προξενεῖν, φέρειν, ἐν τοῖς ἐπιθέτοις avidus (avēre), callidus (callēre), fluidus (fluēre), horridus (horrēre), validus (valēre), cupidus (cupēre), timidus (timēre), tepidus (tepēre), lucidus (lucēre) εἶναι ἴσως παλαιὸν ἀνεξάρτητον θέμα].

fons - font-ānus, urbs - urb-ānus [suburbānus, pagus - pag-ānus, oppidum - oppid-ānus, Padus - Pad-ānus, trans Padum - transpad-ānus, post meridiem - postmeridi-ānus, antemeridi-ānus] κλπ. Ἐκ τῆς συνδέσεως δ' αὐτῆς πρὸς παλαιὰ ὀνόματα δηλωτικὰ τοῦ αὐτοῦ γένους (gens Tullia, Fabia, Carnelia κλπ.) προέκυψαν τὰ παραγόγῳα Tulliā-nus, Fabiā-nus, Corneliā-nus [Aemiliā-nus, Clodiā-nus, Octaviā-nus], ἐξ ὧν ἅλιν ἀπεκόπη ἡ κατάληξις -iānus, ἥτις προσετέθη καὶ εἰς ἄλλα ὀνόματα : Galba - Galb-iānus, Constantīnus - Constantin-iānus, Valenti-nus - Valentin-iānus [Cicero - Ciceron-iānus, Caesar - Caesar-iānus, Nero - Neron-iānus πρβλ. καὶ Christus - Christ-iānus κλπ. Ἰδ. καὶ Γ. Κουρμούλη, Ἐπιστ. Ἐπ. Παν., 1953 - 1954, σ. 211 - 212]. Ὡσαύτως ἀπεσπάσθη ἡ κατάληξις -inus ἐκ θεμάτων ληγόντων εἰς -ī (Praenestī-nus, Reatī-nus, capī-nus κλπ.) εἴτα δ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς -a = θέματα καὶ -o = θέματα ἔχοντα -ī- πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος των π.χ. Latium - Lat-īnus, Florentia - Florent-īnus [Samnium (*Safn-ium, *Sabn-ium § 35 - Sabini ἐκ τοῦ *Saf-īni § 7)] [Palat-īnus, Capitol-īnus, Patavium - Patav-īnus, Bantia - Bant-īni], τέλος δὲ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀνωτέρω καὶ εἰς πᾶν ἕν γένει θέμα : Plaut-īnus, Paul-īnus, Aggripp-īna [Tarent-īnus], div-īnus [hirc-īnus], equ-īnus, femin-īnus [libert-īnus, matut-īnus, vic-īnus, lucus - Luc-īna] κλπ. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὸ ἐπίθημα -trum (ἐλλ.-τρον) ἐν τῷ arā-trum [πρβλ. ru-trum - ruēre, fulgē-trum - fulgēre, verē-trum - verēri, mulc-trum ἢ mulc-tra - mulgēre, spec-trum - specēre] κλπ. ἐξειλίχθη εἰς -strum (ἀποκοπέντος τοῦ -s ἐκ τῶν haus-trum [haurire], claus-trum [claud-ere], rās-trum [rādēre, rōs-trum rōdēre, plaus-trum, plaudēre] (§ 36), ὅθεν εἴτα ἐλέχθη καὶ lu-s-trum [τέλμα, πορνεῖον], mōn-s-trum [*mon(e)-strom, monēre, πιθανῶς καὶ capi-s-trum, καπί-στριον, καπίστρι, capēre] κλπ. Ἐκ δὲ τῆς προσθήκης τῆς καταλήξεως ταύτης -strum εἰς θέματα λήγοντα εἰς -a (olea-strum, silīqua-strum) ἡ κατάληξις ἐπεξετάθη εἰς -astrum, ὅθεν καὶ api-astrum [μελισσόφυλλον] κλπ.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ ἐπίθημα -lis (-ris [§ 38, 1]), ὅπερ, καθ' ὅσον προστίθεται εἰς ὀνόματα διαφόρου χαρακτηῖρος, ἀπαντᾷ ὡς -ālis, īlis, -ēlis, -ūlis, ἃ πάντα ἔτυχον καὶ ἀναλογικῆς ἐπεκτάσεως. Οὕτως ἔγιναν ἐκ μὲν τῶν ληγόντων εἰς a = θεμάτων [μετὰ διατηρήσεως τῆς παλαιᾶς προσφθίας] τὰ ἐπίθετα animā-lis, naturā-lis, poenā-lis, materiā-lis, familiā-ris, [vitā-lis, aquā-lis] κλπ. (§ 38, 1 b), ἐκ δὲ θεμάτων μετὰ χαρακτηῖρος ī- τὰ hostī-lis, civī-lis, gentī-lis, iuvenī-lis, [ονί-le ὅπερ onīle εἶναι τὸ πρό-τυπον τῶν equīle, bubīle, bovīle, fenīle, ὥσως δὲ καὶ τὰ ἀπὸ ὄν. cubīle, sedīle] κλπ., ἐκ θεμάτων μετὰ χαρακτηῖρος u- τὸ tribū-lis, καὶ ἐκ θεμάτων μετὰ χαρακτηῖρος e- τὸ fidē-lis. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἀνεπύχθη ἐκ τῶν πρώτων ἡ παραγωγικὴ κατάληξις -ālis [-āris § 38, 1], ἥτις προσετέθη εἰς

ὀνόματα μετὰ χαρακτηρισ=ο (rīv-ālis [ὁμόρρειθρος καὶ *μτφρ.* ἀντρασστής], arv-āles, ann-ālis [mur-ālis, soci-ālis]) καὶ μετὰ χαρακτηρισ συμφώνου (consul-āris [milit-āris, capit-ālis, vectig-ālis], mor-ālis, iuven-ālis παρὰ τὸ iuvenīlis). Ὡσαύτως εὔρηται τὸ *i* τῶν ἐχόντων *i*=χαρακτῆρα ὀνομάτων μετὰ τῆς καταλήξεως -lis εἰς -ilis [π.χ. civī-lis – civ-ilis, aedī-lis – aed-ilis, hostī-lis – host-ilis] ἀναλογικῶς εἰς διάφορα ἄλλα θέματα (an-ilis, sen-ilis, puer-ilis [er-ilis, fabr-ilis, libr-ilis, serv-ilis, infant-ilis, ver-n-ilis, vir-ilis, Quinct-ilis, Sext-ilis, καὶ ὡς οὖσ. hast-ile, mon-ile, sed-ile κ.ἄ.], κατὰ δὲ τὰ σπανιότερα ἐπίθετα εἰς -ūlis, -ēlis [cur-ūlis, īdū-lis τῶν Εἰδῶν] tribū-lis φυλέτης, fidē-lis ἐσχηματίσθησαν ἀναλογικῶς καὶ ἄλλα, οἷον ed-ūlis [ἴσως κατὰ τὸ *vīctūlis, *Schanz*], crud-ēlis [patri-ūlis, fratri-ūlis, cardu-ēlis].

§ 76. Ἄλλ' ὅπως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα, ἐκ τῶν πλαγίων πτώσεων δύναται νὰ σχηματισθῇ νέα ὀνομαστική, ἥτοι καθὼς ὁ τύπος ὁ φαινόμενος τρόπον τινὰ ὡς βάσις τοῦ ὅλου κλιτικοῦ συστήματος εἶναι νεώτερος ὢν τῶν ἄλλων πτώσεων οὕτω δύναται τις πολλακίς καὶ ἐν τῇ παραγωγῇ νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ὁ φαινόμενος ὡς κύριος, ὡς ἀρχικὸς τύπος προέκυψεν ἐκ παραγῶγων. Οὕτω π.χ. τὸ *pugnare* (ἔρχομαι εἰς χεῖρας, *π i α ν ο μ α i*) ἐγίνε παρὰ τὸ *pugnus* (πυγμῆ – γρόνθος), ἀλλ' ὅτε οἱ λαλοῦντες δὲν εἶχον πλέον συνείδησιν τῆς παραγωγῆς ταύτης, ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ *cēna* – *cēnāre*, *flamma* – *flammāre*, *cūra* – *cūrāre* νέος ἀρχικὸς τύπος τὸ *pugna* [πρβλ. καὶ *lucta* – *luctāri* *statua* – *statuēre*, *Suāda* (Πειθῶ) – *suadēre*, *secta* – *sectāri*, *remōra* – *remorāri*, καὶ ἐξ ὑποκορ. *furcula* – *furca*, *scutella* – *scutula*, *cistella* – *cistula*]. Τὸ παράγωγον ἄρα τοῦτο δὲν προῆλθεν διὰ τῆς προσθήκης ἐπιθήματος τινος, ἀλλ' ὅλως τοῦναντίον διὰ τῆς ἀποκοπῆς ἐπιθήματος. Δι' ὃ τὴν παραγωγὴν ταύτην καλοῦσιν ὁπισθοχωρητικὴν. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σχηματισμοῦ εἶναι ἐν τῇ Λατινικῇ λίαν ἐν χρήσει πρβλ. *degener*, *illustris* κλπ. παρὰ τὰ *degenerāre*, *illustrāre* (ὅπερ αὖθις παρὰ τὸ *in lustrō*, ὅπως τὸ *degenerare* παρὰ τὸ *de genere*, § 70), κατ' ἀναλογίαν τῶν *illustrāre* – *illustris* γίνεται *levāre* – *levis* [administrāre – administer, accomodāre – accomodus, transformāre – transformis]. Τὸ *pūrus* [καθαρός, κεκαθαμένος] προῆλθεν ἐκ παλαιοῦ τινος ῥήματος *pūrāre* (= ἐν τῷ πυρὶ καθαίρω [ἀντ. *lūstrāre* διὰ τῆς πλύσεως καθαίρω]), ὅπερ αὖθις παρὰ τὸ παλαιὸν ἰαπετικὸν οὖσ. **pūr* (πρβλ. ἑλλ. *πῦρ*)^{66α}. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀρχικῆς λέξεως ἤγαγεν εἰς τὴν ἐσφαλμένην παραγωγὴν τοῦ *pūrāre* ἐκ τοῦ *pūrus* κατὰ τὸ *varius* – *variāre*, *cruentus* – *cruentāre* κλπ.

66α. Σ. Μ. [Ἄλλοι ἄλλως, ἰδὲ Walde II, λ. *purus*, σελ. 391, στίχ. 10 κάτ.].

§ 77. Ἐν τέλει ἀνάγκη νὰ λεχθῶσί τινα περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐπιρρομάτων καὶ τῶν προθέσεων. Εἶναι — ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι παλαιότατα μόρια ὡς π.χ. τὰ in, ad, ob, per, sub — κατὰ τὸ πλεῖστον παλαιαὶ πτώσεις, αἵτινες ἔνεκα τῆς νέας σημασίας καὶ χρήσεως ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν τύπων τῶν ἐξ ὧν προήλθον λέξεων καὶ οὕτως ἀπεμονώθησαν. Ἐντεῦθεν διακρίνομεν ἐπιρρήματα ἀφαιρετικογενῆ (meritō, falsō, rarō, subitō, hāc, illāc, extrā, infrā, intrā), αἰτιατικογενῆ (paulum [parum, ἐκ τοῦ parvum § 21], multum, nimium, facile' προβλ. καὶ τὰ κατωτ. partim, statim § 79), τοπικογενῆ temporī ἢ temperī [προβλ. temperare], temere κυρίως «ἐν τῷ σκότειν» συγγενὲς πρὸς τὸ tenebrae^{66β}, noctū, vesperī). Τὰ εἰς ē [-ēd προβλ. facilmēd S.C. Bacch.] rectē, altē προέρχονται ἐκ παλαιᾶς εἵτα δὲ ἐκλιπούσης ἀφαιρετικῆς.

§ 78. Συχνάκις ἐνικαὶ ὀνομαστικαὶ⁶⁷ ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων ὀνομάτων [ἐπιθέτων] ἐπάγησαν εἰς ἐπιρρήματα (καὶ προθέσεις) προβλ. versus, [mulier adversus], adversus (adversum), rursus, rursum (= *reversus, *reversum)⁶⁸, prorsus (= prōversus) [sūrsus (προβλ. καὶ ἀντίστοιχον deorsum) ἐκ τοῦ *sup-s-vorssom > *suzvorsum > sū(v)orsum], ἅπαντα ὡς ἐκ πρώτης ὀφews φαίνονται, εἶναι μετοχαὶ ἀπομονωθεῖσαι ἐκ τοῦ verto καὶ τῶν συνθέτων αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν φράσεσιν οἷαι exercitus pugnat adversus Caesa-

66β. Σ.Μ. [temere εἶναι κυρ. ἀφαιρ. τοπικὴ τοῦ *temos [*temes-], eris = σκότος (ἐξ οὗ tenebrae ἀντὶ *temes-rae § 34 κ. σημ. *temebrae - tenebrae § 38) ἀλλ' εἶναι ἐν χρήσει ὡς ἐπίρρ. ἀπὸ τοῦ Ἐννίου [Prisc. p. 1010 P] καὶ Πλαύτου καὶ temeriter ἀπὸ τοῦ Ἀκκίου (Acc. trag. 96)].

67. Σ.Μ. [Π.χ. amicus rursus vēnit (ὁ φίλος ἦλθε πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπιστρέφων ἦτοι διὰ δευτέραν φοράν), non prorsus sed transvorsus cedit (βαδίζει οὐχὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς βαίνων ἀλλὰ πλαγίως, λοξά), dein-ceps (κατὰ τὸ prin-ceps § 41, § 66) πρὸς δῆλωσιν σειρᾶς π.χ. primus secundus deinde deinceps (Cic. div. 1,64) ἢ principes... proximi... deinceps (Cic. off. 1,160) κ.τ.τ. Ἐπίσης fors (= forte, fortasse) π.χ. ὡς τύχη, ἐκ τύχης) fors hoc mihi evēnit, fors audivērunt (κατὰ τύχην ἤκουσαν προβλ. Verg. Aen. 5, 232 et fors (= ἐπίρρ.) aequatis cepissent praemia rostris, ni... κ.ά. προβλ. καὶ sole recēns (κατ' ἄλλους αἰτ. οὐδ.) orto. Ἐνταῦθα καταλεχτόν καὶ τὸ trāns (ὄνομ. ἐν. τῆς μετ. τοῦ ἐνεστώτος τοῦ (in)trare) trans Rhenum fama pervēnit, trans flumen, trans Alpes, ἐπίσης frustra (ἢ frustra κατὰ τὸ contrā) ὄνομ. πλθ. ἢ αἰτ. ἐπιρροηματικὴ (προβλ. καὶ frustra esse ἀπατῶμαι Plaut. Bacch. 840 κ.ά.). Τοιαῦται ὄνομ. εἶναι καὶ ἐπίθετά τινα μετ' ἐπιρροημ. σημασίας, οἷον nocturnus (προβλ. νύχιος), matutinus (προβλ. ὄρθριος), repentinus (προβλ. αἰφνίδιος). Πλεόνα παρὰ Schmalz, L. Synt. § 76, σ. 466 ἐξ.

68. Σ.Μ. [Τὸ rursus (i. Schmalz, § 99 h, σ. 114) ἢ ἐκ τοῦ *réuorssos > *rouorssos > *roorssos > *rōrssos > rursus (ὡς ursus ἄρχκος ἐκ τοῦ *or(k)sos κατὰ τὴν § 33 τοῦ Sch.) ἢ ἐκ τοῦ *re-uorssos > *reursos > *rouorssos > rursus].

rem κλπ. ἐκληφθέντος τοῦ adversus ὡς προθέσεως προήλθεν ἡ καθαρῶς πλέον προθετικὴ χρῆσις ὡς π.χ. *pugnauerunt Galli adversus Caesarem* κλπ. Οὕτω καὶ τὸ ἐπιρρημα *mordicus* [ὀδᾶξ, ἀπρίξ] δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἀπομεμονωμένη ἐνικὴ ὄνομ. τοῦ ἀπολεσθέντος ἐπιθέτου *mordicus*, a-um (*mordicus* : *mordeo* = *medicus* : *medeor*). Τὸ [*mordicus nasum abripuit καὶ τὸ*] *equus mordicus eum interfecit* νοεῖται κατὰ ταῦτα ὡς ἐκ τῆς ὡς κατηγορουμένου χρήσεως τοῦ ἐπιθέτου. Ἀφανισθέντος εἴτα τοῦ αἰσθήματος τῆς κυρίας ἐννοίας καὶ τοῦ τύπου τῆς λέξεως ἐλέχθη καὶ *equi mordicus eum distraxerunt* ἢ *hydra eum necavit mordicus*, ἐν οἷς ἡ χρῆσις τῆς λέξεως εἶναι ἤδη ἐπιρρηματική. Καὶ τὸ *deinceps* (= ἐξῆς, ἐφεξῆς) οὐδὲν ἄλλο εἶναι κυρίως ἢ ἐνικὴ ὄνομ. ἀρσενικοῦ, ἀκριβῶς ὡς τὸ *princeps* (*deincipem antiqui dicebant proximum quemque captum* [ut principem primum captum Fest. p. 71] ἐνῶ τὸ *princeps* = **primi-ceps* ὁ πρῶτος ληφθεὶς).

Καὶ τὰ εἰς -ter⁶⁷ ἐπιρρήματα, ὡς *breviter*, *aequaliter* εἶναι [πεπηγυῖαι] ὀνομαστικαὶ τῶν εἰς *teros* καὶ *terum* μετ' ἀποκοπῆς τῆς τελικῆς συλλαβῆς (§ 42 τέλ.) ἢ ἐκθλίψεως τῆς καταλήξεως -um ὡς ἐν τῷ *nihil(um) adfero* = *nihil* § 55). Ἡ κατάληξις -terus εἶχε κατ' ἀρχὰς συγκριτικὴν σημασίαν (§ 16 ***).— Τὸ *nūper* (νεωστὶ) προήλθεν ἀπὸ τοῦ *nūperus* ὃ ἐκ τοῦ **noviparos* (§§ 41. 43. 52)^{67a}. [Σημειωτέον ὅτι παρὰ τῷ Πλαύτῳ ἀπαντᾷ (μόνον ἀπαξ Capt. 718) *nūperus* καὶ παρὰ τῷ Πρισκιανῷ *nūperrimē* καὶ ἐξ ὑποστάσεως (§ 61, 3) *nuperrimus*, Cod. Theod.].

§ 79. Τὰ εἰς -im ἐπιρρήματα εἶναι, ὡς ἐλέχθη (§ 77), [παλαιαὶ] αἰτιατικαὶ πτώσεις. Τὸ *partim* [Lucr. 6, 384] εἶναι ὁ παλαιὸς ὁρθὸς τύπος τῆς αἰτ. τῶν ἐχόντων *i* = χαρακτηριστὴρα ὀνομάτων *pars*, *parti-* (§ 42). Καὶ τὸ ἐπιρρ. *statim* ἀνάγεται εἰς παλαιὸν οὐσ. **sta-tis* (= ἑλλ. 'στάσις'). Διὰ τῆς καταλήξεως -tis ἐσχηματίσθησάν ποτε πολλὰ ἀφρημένα ἐνεργείας δηλωτικά (πρβλ. π.χ. *mors* τὸ θνήσκειν, ὁ θάνατος ἀντὶ **mortis*, παρὰ τὸ *morior*). Ἀλλ' ὅτε κατόπιν ἄλλαι καταλήξεις ὀνομαστικαὶ (ἰδίᾳ -tio, πρβλ. *statio*) ἐξέβαλον ταύτην, κατέστη εὐκολωτέρα ἢ ἀποκρυστάλλωσις πτώσεών τινων τῶν

67. Σ.Μ. [Ἐπιρρημ. καταλ. -ter γίνεται καὶ ἐκ προθέσεων κατὰ τὸ μοναδικὸν παλαιὸν παράδειγμα *inter* (σχετισθὲν πρὸς τὸ *in* : *in-ter*, ὁμοίως *sub-ter*, *ob-ter*, *prae-ter* καὶ κατὰ τινας *ali-ter* εἰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Skutsch εἶναι εἰσέτι ἰσχυρὰ ὅτι τὸ *aliter* προήλθεν ἐκ τοῦ **aliter(ōs)* συμφώνως τοῖς γλωσσικοῖς νόμοις καὶ κατὰ τοῦτο τὰ εἰς -ter ἐπιρρήματα (*forti-ter* κλπ.). Κακῶς δέ τινες ἐνόμισαν ὅτι ἐν τοῖς *breviter*, *longiter*, κρύπτεται ἡ λ. *iter* (*breve iter*, *longum iter*) Schmalz, § 213, σ. 299].

67a. Σ.Μ. [*Ἄλλοι ἄλλως : ἐκ τοῦ *nū+per* (πρβλ. *sem-per*, *parum-per*) πρβλ. καὶ *nu*, *nuv*, *nū-v*, *nuvī*, *num*, *nunc*, *nū-dius*].

παλαιῶν οὐσιαστικῶν εἰς ἐπιρρήματα. Κατ' αὐτὰ δ' εἶτα ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ῥημάτων *rapio*, *iungo*, *stringo* κλπ. τὰ ἐπιρρήματα *rap-tim*, *iunc-tim*, *stric-tim* κλπ. ἐκ δὲ ῥηματικῶν θεμάτων ὁδοντοφονολήκτων τὰ [*incisim* *submissim*, παρὰ τὸ *incisē submisse*, *taxim* (ἀντὶ *tactim*) ἡρέμα, λάθρα, *vicissim* (ἀντὶ **vici-d-tim*), *coxim* καὶ δημῶδες *cossim* (ὀκλαδόν' ἰδ. καὶ Sommer σ. 248)], *sensim*, *passim* (ἀντὶ **sen-tim*, **pad-tim* (ἐκ τοῦ *pandere*), κατὰ τὴν § 36, ἐκ δὲ ῥημάτων τῆς α' συζυγίας τὰ [*certā-tim*, *festinā-tim*], *separā-tim*, *citā-tim*, *gravā-tim*. Ἐκ τῶν τελευταίων δὲ τούτων ἀπεσπάσθη τὸ -*ātim* ὡς ἐνιαία κατάληξις [§ 75], ἣτις προσεκολλήθη κατόπιν καὶ εἰς οὖς. [καὶ ἐπίθετα] : *gener-ātim* 'κατὰ γένος' παρὰ τὸ *genus*, οὐχὶ δὲ παρὰ τὸ *generare*, [*ped-ātim* παρὰ τὸ *pes*, *gregātim* παρὰ τὸ *grex*, *oppid-ātim*, *summ-ātim* κλπ. πρβλ. καὶ *acerv-ātim*, *castell-ātim*, *pag-ātim*, *osti-ātim*, *paul-ātim*, *domestic-ātim*, *Graec-ātim*, *tu-ātim*, *singill-ātim*, *urban-ātim*].

III. ΜΕΡΟΣ. ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ^{67β}.

§ 80. Δι' ὅλους τοὺς λαλοῦντας γλῶσσάν τινα συνάπτεται πρὸς ἑκάστην λέξιν (χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἔτυμολογικὴ ἀρχὴ τῆς) **** ὠρισμένον περιεχόμενον. Ἀληθῶς κατὰ τὴν πείραν ἑνὸς ἑκάστου ἡ σημασία καθίσταται ὅτε μὲν εὐρυτέρα, ὅτε δὲ στενωτέρα, ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν ἡ ἔννοια ταυτίζεται μετὰ τῆς γλωσσικῆς τῆς ἐκφράσεως. «Ἴππος» καὶ «κρίδς» δὲν σημαίνουνσι τὸ αὐτὸ διὰ τὸν φυσιοδίφην, τὸν χωρικόν, τὸν ἀστὸν. Ἀλλὰ καθόλου ἡ σημασία τῶν λέξεων εἶναι δι' ὅλους ὁμοία. Ἡ σημασία αὕτη εἶναι διὰ τοῦτο ἡ συνηθῆς, ἡ κοινή.

Ἐὰν ὅμως ὁ γυμναστικὸς ὁμιλῇ περὶ ἵππου καὶ κριοῦ, ἔννοεῖ διὰ τούτων — ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοινὴν σημασίαν τῶν λέξεων τούτων — γυμναστικά ὄργανα, συνάπτει εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἰδίαν, μεταβεβλημένην σημασίαν καὶ προσδοκᾷ παρὰ τῶν ἀκροατῶν τὴν αὐτὴν κατανόησιν. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν κατὰ περιστάσιν σημασίαν τῶν λέξεων (πρβλ. *equus* — *agris* ὡς ἵππος — κρίδς ἔν τε τῇ κοινῇ καὶ ἔν τῇ στρατιωτικῇ τεχνικῇ χρήσει). Ἐπ' αὐτῆς δ' ἀκριβῶς τῆς κατὰ περιστάσιν χρήσεως στηρίζεται πᾶσα ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξις τῆς γλώσσης. Ἐπειδὴ δὴλον ὅτι ἡ νεωτέρα, ἡ κατὰ περιστάσιν προελθοῦσα σημασία λέξεώς τινος προσλαμβάνει καθολικὸν κύρος, δύναται λέξις τις νὰ προσλάβῃ πολλὰς σημασίας, αἵτινες βεβαίως πρέπει νὰ συνάπτωνται δι' ἑσωτερικοῦ τινος δεσμοῦ. Οὕτω ὁ *ericius* σημαίνει τὸν χερσαῖον ἔχινον καὶ τὸν ἔχινον τῆς ὀχυρωτικῆς, ἥτοι δοκὸν φέρουσαν ἀτράκτους ἀπολήγοντας εἰς σιδηρεᾶς αἰχμάς, ὁ *echinus* δηλοῖ ἐπίσης τὸν ἔχινον, πρὸς δ' ἔτι τὸν ἔχινον δηλ. τὸ δίκην ἐχίνου φοειδὲς κόσμημα τῶν δωρικῶν

67β. Σ.Μ. [Περὶ τῶν ἑσωτερικῶν μεταβολῶν, αἱ πᾶσχει ἡ γλῶσσα ὡς σύνολόν τι οὐχὶ ἀψύχων καὶ ἀσήμων φθόγγων ἀλλὰ λέξεων πλήρων σημασίας ἰδὲ Whitney - Jolly - Χατζιδάκι, ἐν Ἀθήναις, 1898, σ. 160 κ.ἑ.].

**** Ἐὰν ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἡ ἔτυμολογικὴ ἐκ τῆς ῥίξεως σημασία δὲν εἶναι δυνατή. Ἡ λ. *aquila* (μὲ τὸ ἀρχικῶς ὑπονοούμενον *avis*) ἦτο τὸ μέλαν (πηρνόν) ἡ σημασία αὕτη πρόκειται καταφανῶς ἐκ ταῖς κλασσικαῖς γλώσσαις. Τότε ἡ μετὰ τῶν *aquilus* (πελλαῖος, ὑπόμελας), *aquila*, *aquilo* (βορρᾶς) συνάφεια δὲν ἦτο πλέον συνειδητὴ καὶ τὸ *aquila* εἶχεν ἀπλῶς τὴν σημασίαν τοῦ «ἀετός». [Ἰδ. καὶ J. André, *Etude sur les termes de couleur dans la langue Latine*, σ. 61-62, Paris 1949].

[ἢ ἰωνικῶν] κιονοκρανῶν ἢ τὸ ἐχίνοειδὲς κέλυφος τῶν καστάνων [(κν. κασιόδα ἢ κατούδα)].

§ 81. Τοῦτο εἶναι σπουδαῖον διὰ τὴν γένεσιν τῶν κυρίων ὀνομάτων. Ταῦτα ἐν πολλαῖς περιπτώσεσιν ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὀνόματα γένους, ἅτινα ἐν τῇ κατὰ περιστάσιν σημασίᾳ βαθμηδὸν ἐχρησιμοποιήθησαν. Ἡ λέξις π.χ. «πόλις» ἀποδίδεται παρὰ τῶν περιοίκων ὠρισμένης τινὸς πόλεως εἰς ταύτην μόνην. Ἐντεῦθεν συνέβη, ὥστε αἱ λέξεις «ἄστυ» νὰ σημαίνῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ «urbs» τὴν Ῥώμην, καταλήξασαι οὕτω εἰς κύρια κατὰ τὸ ἥμισυ ὀνόματα. Οὕτως ἀπαντῶσι καὶ τοπωνύμια ὡς Brunn, Berg, Hof, Stein, Ried, Ort, Gmünd (= Gmunden) κλπ. εἰς ἃ ἀντιστοιχοῦσι παρὰ τοῖς Λατίνοις τὰ Neapolis, Emporium, Cannae, Rubi, Salinae, Aquae, Forum, Firmum, Castrum, Fanum, Classis. Ταῦτα ἔμειναν ἐν τῷ στόματι τῶν περιοίκων ὡς ὀνόματα γένους, ἕως οὔτου οἱ ἀπώτερον οἰκοῦντες μετεχειρίσθησαν ταῦτα ὡς κύρια ὀνόματα πρὸς χαρακτηρισμὸν «ἀτομικοτήτων». Πολλὰ ὅμως κατόπιν ἀπεσβέσθη ἡ προσηγορικὴ σημασία τῶν οὕτω χρησιμοποιηθέντων ὀνομάτων, οὕτως ὥστε ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι διεσώθη μεγάλη πληθὺς παλαιοῦ σημαντικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, ὅπερ ἄνευ τῆς χρήσεως ταύτης (ὡς κυρίων δηλ. ὀνομάτων) ἐντελῶς, θὰ εἶχεν ἀπολεσθῇ.

§ 82. Οὕτω προέρχονται καὶ οἰκογενειακὰ ὀνόματα· πρβλ. γερμ. Schäfer, Hirt, Singer (Cantor), Brauer, Müller (Molitor) ἃ διὰ τῆς κατὰ περιστάσιν σημασίας τῶν κατέληξαν εἰς κύρια ὀνόματα — nomina propria — (διότι ἀρχικῶς εἰς τῶν προγόνων ἦτο πράγματι βοσκός, ποιμὴν, μυλωνός⁶⁸, ὥσπερ τὰ λατινικὰ Salinātor (Livius S.), Fabius Pictor [πρβλ. ἡμ. Ζωγράφος], Oppius Cornicen [πρβλ. ἡμ. Καραμούζης, Καραμούσας], Iunius Bubulcus [πρβλ. ἡμ. Προβατᾶς, Κατσικᾶς, Χηνᾶς κ.τ.τ.], Nigidius Figulus κλπ. [πρβλ. ἡμ. Κεραμεύς, Κεραμιδᾶς κ.τ.τ.] [Τούτοις πρόσθετος Fabius ὁ περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κυάμων ἀσχολούμενος (ὁ Φαβατᾶς), Lentulus (ὁ Φακᾶς), Piso (ὁ Μπιξελᾶς), Cicero (ὁ Ῥεβιθᾶς), Caepio (ὁ Κρομμυδᾶς, Κρομμύδας) πρβλ. κ. Ἀραβοσιτᾶς, Σιμιγδαλᾶς, καὶ τὰ ἀπὸ φυτῶν καὶ καρπῶν ὀνόματα· Πηγάνης, Κυδώνης, Σινάπης, Χαρούπης) ὡς καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ ὀνόματα γενῶν Porcii, Asinii,

68. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ Μυλωνᾶς, Ἀλευρᾶς, Μυζηθρᾶς, Μελᾶς, Βαρελλᾶς, Βουτᾶς, Κρασᾶς, Ψαρᾶς, Σαμαρᾶς, Παντοφλᾶς Ὑποδηματᾶς, Ῥάπτης, Ὑφαντῆς, Ψάλτης Ὁρολογᾶς, ἐπίσης Γραμματικὸς, Παλαιολόγος, Καλαφάτης, Ἀροστῆρας, Δομέστικος, Δούκας, Στρατηγός, Παπᾶς, Ἀρχιμανδρίτης, Πρωτόπ(π)ιπας, Πρωτονοτάριος, Πρωτοψάλτης κ.τ.τ.]

Caninii, Caprarii [πρβλ. καὶ ἡμ. Καπράλος], Ovidii, Ovinii, Vitelii [πρβλ. ἡμ. Κατσικᾶς, Προβατᾶς κλπ. ὡς ἄνωτ. καὶ Περιστέρης, Περόδκης κ.τ.δ.],

Ἄλλα ὀνόματα [δηλωτικὰ σωματικῶν ἐλαττωμάτων, πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ιδιοτήτων, χρωμάτων κ.τ.τ.], ὡς Niger (γερμ. Schwarz [πρβλ. ἡμ. Μαῦρος, Μαυροειδῆς κλπ.], Brutus (= ἄμβλύς, ἡλίθιος, πρβλ. γερμ. Klotz) [καὶ ἡμ. ἐκ τοῦ λατιν. Βροῦτος], [Stolo (μωρός), Bambalio (ὁ ἔχων haesitantiam linguae), Balbus (τραυλός· πρβλ. ἡμ. Τραυλός], Lepidus (= χαρίεις, λεπτός, κομψός τοὺς τρόπους, γερμ. Fein) [πρβλ. ἡμ. Ὑπερήφανος, Ταπεινός], [Crassus (Κράσος· πρβλ. ἡμ. Παχύς), Bassus (Βάσος = crassus non altus), Macer (Μάκρος, λεπτὸν σῶμα ἔχων· πρβλ. Λιγνός], Rufus (Ἐρυθρός), γερμ. Roth [πρβλ. ἡμ. Κόκκινος καὶ ἐκ τοῦ λατ. Ροῦφος· πρβλ. καὶ Πράσινος, Ἀσπροῦλης], Caecus (= τυφλός, γερμ. Blind), [Strabo (= στράβων, πρβλ. Στράβων, Στράβαξ), Paetus (= μύψ), Crispus (= οὐλος, κατσαρός, γερμ. Kraus [καὶ κατ' ἐκλατίνισιν Crusius, πρβλ. ἡμ. Κατσαρός, Σγουρός καὶ τὸ ἐκ τοῦ λατ. Κρίσης], Calvus [καὶ Glabrio] (= φαλακρός, φαρακλός, γερμ. Glatz [πρβλ. ἡμ. Φαράκλας καὶ τὸ ἐκ τοῦ λατ. Κάλβος], ἄλλα ῥωμ. ὀνόματα ὀφείλουσι τὴν ἀρχὴν των εἰς ἐντυπωσιακὴν διάπλασιν τῶν μελῶν τοῦ σώματος ὡς Dorso [πρβλ. ἡμ. Καμπούρης], Capito [(= κεφάλας, πρβλ. ἡμ. Κεφαλᾶς κ. Κεφάλας καὶ τὸ ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ Γλαβᾶς, Γλαβᾶτος, Γκλαβᾶς)], Labeo [(= χείλων, χεῖλαρᾶς, χείλων, χίλων, πρβλ. ἡμ. Χειλᾶς, Χεῖλαρης)], Naso [(= μυταρᾶς, πρβλ. ἡμ. Μυταρᾶς, Μυτᾶς)], Fronto [(= μετωπίας, κουτελᾶς, πρβλ. ἡμ. Κουτελᾶς, Κουτέλης, Κούτρας)]. [Τούτοις πρόσθετες εἶτι Tubero, Τουβέρων (tuber = ὕβος, κύφωμα, κν. γόμπος, πρβλ. ἡμ. Γόμπος, Στροῦμπος)], Dentio, Brocchus (πρβλ. ἡμ. Δοντᾶς), [Mento (ὁ μακρόγενυς, πηγουνᾶς, Μέντων), Silo (σιμός, πλακουτσομύτης), Bucco (πρβλ. τὸ τῶν κωμικῶν Γνάθων, καὶ τὸ ἡμ. Μαγουλᾶς), Beccus πρβλ. ἡμ. Ῥάμφος, Ῥαμφίας)], [Plancus (= πλατύπους, πλατυπόδης), Plötus, Pedito, Peducaeus (= πλατύπους, σαράπους· πρβλ. ἡμ. Πλατύπους, Ποδαρᾶς), Scaurus, Varus, Varro (varus), Valgius (στραβοπόδης), Claudius (Clōdīus) = χωλός, κουτσός, πρβλ. ἡμ. Κουτσός, Χωλόπουλος), Flaccus (ῶταρός, ὠτόλικνος, παρουνάτιος, ἀφτιάς, πρβλ. ἡμ. Ἀφτιάς), Sulla (ὁ ἔχων κνήμην μικράν)· πρβλ. ἡμ. Κοντομύτης, Μακροποδάρας. Ἐπίσης ὀνόματα ῥωμαϊκὰ χρωμάτων, οἷον Albii, Rufii, Rutilii, Flavii, Livii, Caesii, Fulvii, Nigidii]. Τὰ τοιαῦτα ὀνόματα κεῖνται συχνάκις παρ' ἄλληλα ἐν γενικῇ καὶ ἐν περιστασιακῇ σημασίᾳ. Ὅμοίως ἔχουσι καὶ τὰ παραγόμενα ἐκ τοπωνυμίων ἅτινα ἐκ τῆς καθολικῆς αὐτῶν σημασίας, ἔνεκα ἰδιαιτέρας χρήσεως, μεθίστανται εἰς οἰκογενειακὰ ὀνόματα : οἱ L. Sergius Fīdēnās, Sēmprōnīus Tūditānus (Tuder πόλις τῆς Τυρρηνίας), Valerius Antīās, Ros-

cus Amerīnus, Marius Coriolānus φέρουσι τοιαῦτα ὀνόματα⁶⁹. [Ἰδ. καὶ Γ. Κουρμούλη, Κρητικά Παρωνύμια (Α' τόμ. Κρητικῶν Μελετῶν), Ἀθῆναι 1933].

§ 83. Τοιουτοτρόπως ἡ κατὰ περίστασιν ἰδιαίτερα χρῆσις ἐπιδραῖ ἐπὶ τὴν γενικὴν σημασίαν 1. καθιστᾷ αὐτὴν εἰδικωτέραν, μερικὴν. Οὕτω ἡ γεωμ. λ. 'kraut' 'λάχανον' δηλοῖ γενικῶς πᾶν φυτὸν ἔχον φύλλα, εἰδικώτερον δὲ τὴν κράμβην. Ὅμοιος ἡ λ. caulis δηλοῖ γενικῶς πάντα καυλὸν (στῆλεχος), ἀλλ' εἰδικῶς τὸν καυλὸν (τὸ κοτσάνι) τῆς κράμβης, καθὼς aes, argentum, aurum [χαλκός, ἄργυρος, χρυσός, ὡς μέταλλα] δηλοῦσι τὰ ἐκ τῶν [κατεργασμένων] μετάλλων τούτων κοπτόμενα νομίσματα [χαλκᾶ, ἀργυρᾶ, χρυσᾶ· πρβλ. ἑλλην. ἄργυρος = ἀργυρᾶ νομίσματα, χωρὶς νὰ ἀποβλέπη τις ἂν τὸ νόμισμα εἶναι ἐξ ἀργύρου, χαλκοῦ ἢ χρυσοῦ ἀλλ' ἀπλῶς θεωρῶν τοῦτο νομισματικὸν μέσον χρηματικῆς συναλλαγῆς] καὶ δὴ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα (ἰδ. Verg. Aen. 1, 640. Ovid. met. 3, 794 aere canoro signa dedit tubicen κ.ἄ.δ.). Ὅμοιος ἡ ἐκκλησιαστικὴ χρῆσις [τ.ῆ. ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα] εἰδικεύει τὰς γενικὰς ἐκφράσεις : ἐπίσκοπος [(= évêque)], πρεσβύτερος [presbyter, sacerdos saecularis = prêtre seculier, ἐν ἀντιθ. πρὸς τὸν ἱερομόναχον], διάκονος [(κν. διάκος = serviteur) πρβλ. προσεῦς, μοναχός, μάρτυς, δομέστικος κ.τ.τ.· πρβλ. ἐπίσης orare (προσεύχομαι), oratio (προσευχή), cēna (ἡ θεία κοινωνία), redemptio (ἀπολύτρωσις), Salvator (ὁ Λυτρωτής), fides (ἡ χριστιανικὴ πίστις), poenitentia (μετάνοια), confessio (ἐξομολόγησις), conversio (προσηλύτισις), saeculum

69. Σ.Μ. [Οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἔχουσι τοιαῦτα ὀνόματα πολλοὶ π.χ. 'Ρήγας Βελεστινῆς ἢ Φεραῖος, 'Αλέξιος Λεβιδιώτης (γνωστότερος οὕτω ἢ ὡς Νικολόπουλος) πρβλ. καὶ ἐπιθ. Συριανός, Ἀμοργιανός, Σαντοριναῖος, Ἀθηναῖος, Θηβαῖος, Αἰτωλός, Μυτιληναῖος, Σάμιος, Κύπριος, Ἀραχωβίτης, Σικελιανός κ.τ.τ. 'Ἐπωνυμίας ἀπένειμεν εὐγνωμόνως ὁ τῶν Ῥωμαίων ἄνθρωπος εἰς ἐνδόξους στρατηγούς ἐκ τοῦ τόπου ἢ τῆς χώρας ἐνθα μαχόμενοι ἀνεδείχθησαν νικηταί· πρβλ. Achaicus, Africānus, Asiaticus, Bithynicus, Numantinus, Numidicus, κ.τ.τ. (ἰ. Weise § 17). Σωρεῖαν τοιούτων τιμητικῶν ἐπιθέτων ἀναγινώσκει τις, ὡς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ συνάδελφος κ. Δ. Ζακυθινός, ἐν τῇ διγλώσσῳ ἐπιγραφῇ Ἰουστινιανοῦ : Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανός Ἀλαμανικός (τ.ῆ. νικητῆς τῶν Ἀλαμανῶν) Γοτθικός, Φραγγικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Ἀλανικός, Βανδαλικός, Ἀφρικανός (Νεαρ. XXI (17) τοῦ 535 μ.Χ.). Πρβλ. καὶ C.I.Civ. ἐν ἀρχῇ). Ἐπίσης ἐν Νεαρ. Μανουὴλ Κομνηνοῦ τοῦ 1166 μ.Χ. «Μανουὴλ... Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ... αὐγουστος, Ἰσαυρικός, Κιλικικός, [Ἀρμενικός], Δαλματικός, Οὐγγρικός, Βοσεντικός, Χρωβατικός, Λαζικός, Ἰβηρικός, Βουλγαρικός, Σερβικός, Ζηγκικός, Ἀζαρικός, Γοτθικός... (ἰδ. Ius Graecorom. ἔκδ. Ἰ. καὶ Π. Ζέπου, τόμ. Α', σ. 410). Ἄξιον σημειώσεως καὶ τὸ νεώτ., κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ συναδέλφου κ. Ν. Βλάχου, Βασίλης ὁ Ἀλωνιστιώτης (ὁ γνωστός ὡς Τουρκοβασίλης)].

(ὁ κόσμος, τὰ γήϊνα), tentator (ὁ πειραστής, ὁ διάβολος), peccatum (ἡ ἁμαρτία), sacramentum (μυστήριον), sermo (τὸ κήρυγμα) κ.ἄ.].

§ 84. 2. Ἡ κατὰ περιστάσιν (ἢ μερικὴ) σημασία δύναται νὰ ἐμφανίσῃ τὴν γενικὴν (τὴν κυρίαν) σημασίαν περιορισμένην ἔν τινι μέρει τοῦ ἀρχικοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Ἐνταῦθα ἀνήκει πᾶν τὸ πεδίον τῆς μεταφορᾶς. Τὸ *incidere* περιορίσθη (ἀπολεσθείσης τῆς ἐτυμολογικῆς παραστάσεως τοῦ πίπτειν) εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ *incidere in morbum*, ὁμοίως τὸ *inire societatem* [συμμαχίαν πρὸς τινα ποιοῦμαι], *magistratum* [καθίσταμαι εἰς ἀρχήν], *timor* [ἢ *terror*] *incessit* ἢ *invasit* *improbos* δεικνύει τὸν αὐτὸν περιορισμόν, [*pascere oves* ἀλλὰ *pascere oculos aliquā re* (*Cic. Verr.* 5, 65) «ἐστὶν τοὺς ὀφθαλμοὺς» βλέπω θέαμά τι μετὰ πολλοῦ πόθου, ἀπλήστως]. Ὁφθαλμὸς – *oculus*, ἀλλὰ καὶ ἡ κάλυξ (τοῦ ἄνθους) ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ τοῦ περιεχομένου εἰς μόνην τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν τοῦ ἀντικειμένου ἢ λ. *paraverum capita* (κώδειαί, κωδίαί, αἱ κεφαλαὶ τῆς μήκωνος, *κν. παπαρούνας*) ἐμφαίνει περιορισμόν τῆς ἐννοίας τῆς «κεφαλῆς», ὅπως καὶ *caput aquae* (ἢ πηγὴ, τὸ *κεφαλάρει*), [*caput Tiberis* ἢ πηγὴ τοῦ Τιβέρεως, *capita Rheni* τοῦ Ῥήνου αἱ ἐκβολαί, τὰ στόμια, *capita arborum* αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων] καὶ *radices* [ἢ *rādx*] *montis* [ἢ *collis*] οἱ (πρὸ)ποδες [τοῦ ὄρους, τοῦ λόφου] [πρβλ. καὶ *rādx* (βάσις) *linguae*, *dentis* καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πεδίου εἰς τὸ πνευματικόν *radix* πηγὴ, ἀρχή, θεμελιώδης αἰτία π.χ. *radix miseriarum*, *radix malorum* πρβλ. καὶ *Cic. Phil.* 4, 13. *Sest.* 50. *Att.* 6, 6, 4 κ.ἄ.].

Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἐπιτρέπει τὴν μετάβασιν ἀπὸ χαρακτηρισμῶν γενομένων ἡμῖν αἰσθητῶν διὰ τινος τῶν αἰσθήσεων εἰς ἄλλους συγγενεῖς ἄλλων αἰσθήσεων. Τὸ *amarum fel* καὶ *dulce mel* κατὰ πρῶτον ἐπὶ γεύσεως λεχθέντα (περιορισθέντα εἰς τὸ «εὐχάριστον» καὶ τὸ «μὴ εὐχάριστον») μεταφέρονται ἐπὶ τὴν ἀκοὴν ἐν τοῖς *dulce ridere* – *amārus sonitus*. Ἐν τῷ *dulces tepores* – *amārum gelu* γίνεται ἡ μεταφορὰ ἐπὶ τὸ αἶσθημα τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους [*candidus* λευκός, λευκαυγῆς (*candida toga* λαμπρὰ λευκὴ τῆβεννος, *candida lilia*) ἀλλὰ ἐν τῷ *candida vox* καθαρὰ καὶ διαυγῆς φωνή, *candidum genus dicendi* λαμπρὸς τρόπος ἐκφράσεως, *candida anima* ψυχὴ χρηστοῦ προσώπου, καθαρὰ ψυχὴ, διαυγῆς, πρόσωπον προσφιλές, *candidus iudex* ἀκέραιος, χρηστὸς δικαστής, *candida pax* εὐφρόσυνος, εὐτυχισμένη εἰρήνη]. Τὸ τελευταῖον βῆμα εἶναι ἡ τόσον ὑπερβολικῶς συχνὴ μεταφορὰ ἀπὸ συγκεκριμένων παραστάσεων ἐπὶ τὸ ἀφηρημένον πνευματικόν πεδίον. Οὕτως ἀντιστοιχοῦσιν ἀλλήλοις *amārus hostis* καὶ *dulcis amicus*, *amāri* καὶ *dulces sermones* κλπ. (Πρβλ. *sentire dolorem* – *vera sentire* *quid rectum sit videre* παρὰ τὸ *videre stellas* *ignis vivus* – *ignes amoris*, *irae*. *Niger capillus* ἀλλὰ καὶ *nigri ignes* περὶ τῆς

πυρᾶς [περὶ τοῦ θανάτου *Hor. c. 4, 12, 26 = ignes atri. Verg. Aen. 11, 186 καὶ Ovid. fast. 2, 559*], *niger sol* [= *dies*] ἐπὶ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας. Ὅμοιως εἶναι περιορισμὸς τοῦ περιεχομένου, ὅταν κύρια ὀνόματα, ἰδιαιτέρως ἐξαιρουμένης μιᾶς ιδιότητος, λαμβάνονται τρόπον τινὰ ὡς προσηγορικά (*Catōnes* = ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι [ὡς ὁ Κάτων], *Cicerōnes* = μεγάλοι ῥήτορες [ὡς ὁ Κικέρων]). Πρβλ. [*Mart. 8, 56, 5:*] *sint Maecenātes* (γενναῖοι χορηγοί, δωρηταί [ὡς ὁ Μαικήνας], *non dēunt, Flacce, Marōnes* [(μεγάλοι ποιηταὶ ὡς ὁ Βεργίλιος Μάρων. Πρβλ. κ. *Cic. de or. 3, 56 Lycurgi... Pittāci... Solōnes... Coruncianii Fabricii Catōnes Scipiōnes*) ὡσαύτως παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν «οἱ Ἡρακλέες τε καὶ Θησέες» Πλάτ. Θεαίτ. 169 β' πρβλ. ἡμ. Κολοκοτρώνηδες, Καραϊσκάκηδες κ.τ.τ.] κλπ. Οὕτω ὁ Caesar (Ῥαῖσαρ) ἔγινε «*Kaiser*», ὁ Κάρολος ὁ Μέγας (*der grosse Karl*) ἐν ταῖς σλαβικαῖς γλώσσαις ἔγινε *Kral* (κράλ [κράταιός, κύριος], βασιλεὺς).

§ 85. 3. Κατὰ περιστάσιν (μερικὴ) χρῆσις δύναται τροποποιεῖσθαι νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὴν γενικὴν σημασίαν διὰ μεταφορᾶς τῆς λέξεως εἰς ἐννοίας τοπικῶς ἢ αἰτιωδῶς συγγενεῖς. Οἱ ἀρχαῖοι τὰς μεταφορὰς ταύτας ἐκάλουν μετωνυμίαν καὶ συνεκδοχὴν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ ὀνομασία τοῦ προέχοντος μέρους ἀντὶ τοῦ ὅλου (*pars pro toto*), π.χ. *'umbo'* (κυρ. = ὀμφαλός), ἀντὶ ἀσπίς *Verg. Aen. 7, 633. 9, 810 [10, 271 κ. 884]*. *'fistula'*, *'cicūta'*, *'avena'* ἀντὶ τοῦ αὐλοῦ, *'toga'* = *rax* (εἰρήνη), *'sagum'* = *bellum* εἶναι μετωνυμικῶς κατὰ τὸ προέχον ἔνδυμα, ὅπως βεβαίως καὶ ἡ *'toga'* [*Tib. 3, 16, 3 = Sulpic. Tib. 4, 10, 3*] ἐσήμαινε τὴν ἐταῖραν ἢ ἡ *'stola'* [*Tib. 1, 6, 68*] τὴν πατρικίαν. Οὕτω λέγουσιν οἱ Γερμανοὶ *Schürze* [οἱ Γάλλοι *cotillon*, καὶ ἡμεῖς 'ποδιά'] ἀντὶ τοῦ 'γυναικες', 'κορίτσια' [τοῦ ἀρέσουν οἱ ποδιές], 'στέμμα' ἀντὶ τῶν φερόντων αὐτό, καὶ ἀσκούντων τὴν ἐξουσίαν κλπ.

Λίαν συχνάκις μεταφέρονται λέξεις τόπου δηλωτικαὶ ἐπὶ τὰ ζῶντα ἐν αὐταῖς: *urbs* [= οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως] *vino somnoque sepulta* (*Verg. [Aen. 2, 265 πρβλ. κ. 9, 784. 12, 619]*), *domus* δηλοῖ 'οἶκον' καὶ 'οἰκογένειαν', *'schola'*, τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν (αἵρεσιν). Οὕτως εἶναι ἀπλῶς ἐπιστροφή τῆς χρήσεως ταύτης, ἐὰν *civitas* (πολιτεία, πολῖται) ὀνομάζεται ἢ 'πόλις' (πρβλ. ἰταλ. *città*, γαλλ. *cité*) ἢ ἐὰν τὸ 'ἐκκλησία' καὶ 'συναγωγὴ' (= συνάθροισις) γίνωνται λέξεις δηλωτικαὶ τόπου: συναγωγὴ, *ecclesia* (γαλλ. *église*), καθὼς π.χ. *cūgia* (φρατρία, ἐκ τοῦ **co-virgia* 'συνάθροισις ἀνδρῶν, συνηθροισμένοι ἄνδρες) δηλοῖ συγκεκριμένον τι, τὸ βουλευτήριον.

Συχνάκις μάλιστα μεταβάλλονται ὀνόματα λαῶν εἰς ὀνόματα χωρῶν, ὡς π.χ. τὰ γερμ. *Sachsen, Bayern Preussen* (κυρ. *δοτ. πληθ.*) ἢ εἰς ὀνόματα

πόλεων, ὡς τὸ Suessiones εἰς Soissons, Remi Parisii (διὰ τῆς τοπικῆς πτώσεως : Remis, Parisiis) εἰς Reims, Paris. Τὸ Bourges ταυτίζεται πρὸς τὸ ὄνομα Bituriges καὶ το Nantes ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν λαὸν τῶν Namnetes.

Συχνότατα χρησιμεύουσι χαρακτηρισμοὶ ιδιοτήτων πρὸς ὀνομασίαν ἐκείνου ὅστις φέρει τὴν ιδιότητα, iuventus, senectus, multitudo, planities [nobilitas, societas, vicinitas, barbaria πρβλ. καὶ coniuratio, latrocinium, legationes κ.ἄ.], κυρίως πάντα οὐσιαστικά ἀφηρημένα, δύνανται μετωνυμικῶς [ἐν τῷ ἐν. ἢ τῷ πληθυντ.] νὰ δηλώσωσι τοὺς φέροντας τὰς ιδιότητας ταύτας, π.χ. omnis iuventus capta est (πάντες οἱ νέοι), magnam multitudinem hostes obtruncaverunt, [nobilitas omnis interiit].

Ἐὰν αἱ λέξεις virtus (ἄνδρεία, ἀνδρὸς ἀρετή), sententia (σύνεσις) κλπ. καθ' ὅμοιον τρόπον χρησιμοποιοῦνται *sententia* *dia* Catonis, *ιερό* *ἱς* Τηλεμάχοιο [πρβλ. König Rudolfs *heilige Macht*]), οὕτω διακρίνουσι καὶ ὠρισμένα τινὰ ἄτομα, τοῦθ' ὅπερ εἶναι χρῆσις, ἥτις ἐν τοῖς : Μεγαλειότης, Ἐξοχότης κλπ. [πρβλ. maiestas περὶ τοῦ Αὐγούστου Hor. ep. 2, 1, 258 καὶ «ἐξοχή» παρὰ Cic. Att. 4, 15, 7] καὶ νῦν ἔτι παρατηρεῖται, καὶ ἥτις ἴσχυεν ἐν τῇ αὐλικῇ γλώσσῃ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐν τοῖς : *clementia vestra*, *magnitudo vestra* [πρβλ. καὶ νῦν ἔτι ἡ μετριότης ἡμῶν, ἡ ταπεινότης ἡμῶν κ.ἄ.].

§ 86. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὰ διάφορα εἶδη τοιούτων σημασιολογικῶν μεταβολῶν δύνανται νὰ ἐμφανίζωνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως. Ἡ λ. *monēta* εἶναι ἀρχῇθεν μετοχὴ τοῦ *moneo*, εἶτα δὲ εἰδικεύεται ὡς ἐπωνυμία τῆς Ἥρας. Ἐν τοῖς ἐξῆς δὲ μεταφορικῶς οὐ μόνον ὁ ναὸς τῆς θεᾶς ταύτης ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ὀνομάζεται *Monēta*, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτόθι ἀργυροκοπεῖον (νομισματοκοπεῖον). Ἐπειτα ἡ λ. *monēta* δηλοῖ περαιτέρω μεταφορικῶς τὰ αὐτόθι κοπτόμενα νομίσματα, ὅπως συχνάκις προΐον τι καλεῖται ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς πρώτης παραγωγῆς του (*cognac* [= ἀπόσταγμα οἴνου τῆς πόλ. Cognac, *κονιάκ*], *bordeaux* [*μπορντώ*, οἶνος ἐκ σταφυλῆς τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως Bordeaux], *havane*, μία γνησία *havane* [σιγάρον, τὸ λεγόμενον ποῦρο τῆς Ἀβάνας]). Ὅστις παρακολουθεῖ περαιτέρω ἐν τῇ Γαλλικῇ τὴν λέξιν '*monnaie*' δύναται νὰ παρατηρήσῃ πῶς λαμβάνει τὴν σημασίαν τοῦ : 'ἄξια πράγματός τινος' (π.χ. *cette syllabe a la monnaie* (ισοδυναμεῖ) *de deux longues* κλπ.). Ὅθεν ἡ λέξις αὕτη, συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἔχνος διετήρησε τῆς ἀρχικῆς σημασίας αὐτῆς.

Εἶναι δὲ συχνὴ ἡ περίπτωσις καθ' ἣν τι ἀλλότριον τῆς πρώτης σημασίας τῆς λέξεως ἢ μόνον δευτερευόντως ἀπτόμενον αὐτῆς γίνεται βαθμηδὸν αἰσθητὸν ὡς ἡ κυρία σημασία αὐτῆς, ὥστε ἡ πρόφῃν κυρία σημασία τελείως

ἀφανίζεται. [Ἡ σημασιολογικὴ αὕτη μεταβολὴ ὀφείλεται πολλάκις εἰς τὴν πρὸδον τοῦ πολιτισμοῦ, οὕτω π.χ. διὰ τοῦ pecunia ἐδηλοῦτο κατ' ἀρχὰς ἡ κυριότης εἰς θρέμματα (pecus), ἅτινα ἦσαν ἡ μόνη κινητὴ περιουσία καὶ τὸ μόνον μέσον ἐν ταῖς συναλλαγαῖς μέχρι τῆς κοπῆς νομισμάτων εἰς αὐτὴν μετέχθη ἡ ὀνομασία pecunia ὥστε κατ' ἐξοχὴν pecunia = χρήματα, ἀργύριον. Οὕτω καὶ pendere ἐκ τῆς σημασίας τοῦ σταθμᾶν, ζυγοστατεῖν μετηνέχθη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ pendere pecuniam τίνειν, τελεῖν ἀργύριον (πληρώνω τοῖς μετρητοῖς), quaestor ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁ ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τῶν θανατικῶν κρίσεων ἀνακριτὴς (ἐκ τοῦ quaero), εἶτα δὲ ὁ ταμίας]. Ἐπειδὴ ἐν τῇ Καθολικῇ ἐκκλησίᾳ «ἄξυμος ἄρτος» προσφέρεται (oblatum), ὀνομάζουσιν οἱ Γερμανοὶ τοιοῦτον ἄρτον «Oblate». Ἡ λ. penna (γερμ. Feder) ἐσήμαινεν ἀρχικῶς τὰ πτερὰ τῶν πτηνῶν. Ἐπειδὴ δ' ὁμοῦ οἱ κάλαμοι τῶν πτερῶν τούτων ἦσαν ἐν χρήσει πρὸς γραφήν, ἡ παράστασις τοῦ 'γραφικοῦ ὁργάνου' ἐνίκησε τοσοῦτον, ὥστε [ἐν μτγν. λατινισμῶ καὶ] σήμερον λέγεται γερμαν. 'Stahlfeder' (γραφὸς μεταλλικὴ, πέννα, πηννάκι), Ὀμοίως cornu 'κέρας' (κατ' ἀρχὰς 'κέρατον τοῦ ταύρου') λέγεται οὐ μόνον περὶ παντὸς ἀντικειμένου ὅπερ κατασκευάζεται ἐκ κέρατος ὡς ὕλης, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ὁμοίου σχήματος (cornua lunae [τὰ κέρατα τῆς σελήνης], Ambracii sinūs cornua τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου αἱ γλῶσσαι, αἱ ἄκραι, οἱ βραχίονες, dextrum cornu τὸ δεξιὸν κέραν [τοῦ στρατοῦ]), ἐν οἷς καθόλου εἰπεῖν ὑπερισχέει ἡ εἰκὼν τῆς κυριότητος [πρβλ. καὶ manipulus χειροπληθὲς χόρτου δράγμα, δέμα (δεμάτιον) κατ' ἀρχὰς ἐν χρήσει ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἀγροτῶν μετηνέχθη ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὡς ὑποδιαίρεσις τῆς κοόρτης = σπεῖρα, τάγμα πεζῶν. Τρεῖς manipuli ἀποτελοῦν τὴν cohors (ἡ cōrs) ἥτις λ. ἐδήλου ὡσαύτως κατ' ἀρχὰς τὸν χόρτον τ.ἐ. τὴν ἔπαυλιν καὶ εἶτα σύνταγμα πεζῶν στρατιωτῶν, τὴν κοόρτιν]. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται σημασιολογικαὶ μεταβολαὶ [οὐκ ὀλίγαι οὖσαι] χρήζουσι πολλαχῶς, εἰδικῆς ἐξετάσεως. [Κατὰ ταῦτα δύναται οὐσιαστικόν τι νὰ προσλάβῃ τὴν σημασίαν τοῦ (ἐπιθετικοῦ) προσδιορισμοῦ του' οὕτω ἡ λ. 'classis' ἐδήλου κατ' ἀρχὰς οὐχὶ 'στόλος' ἀλλὰ 'exercitus' στρατὸς (τάξις, λόχος' πρβλ. ἀρχαϊκῶς Verg. Aen. 7, 716 Hortinae classes (= στρατιωτ. δυνάμεις τῆς πόλεως Hortānum τῆς Ἐτρουρίας). Ἐκ τῆς ἀνάγκης ὁμοῦ δημιουργίας, κατὰ τὸν α' Καρχηδον. πόλεμον, ναυτικοῦ στρατοῦ ἐπὶ νεῶν καὶ πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πεζικοῦ προσετέθη τὸ ἐπίθ. navalis, ὡς σφύζεται classis navalis ἐν τῇ τιμητικῇ Ἐπιγραφῇ τῆς Columna rostrata πρὸς τιμὴν τοῦ Duillius, νικήσαντος τοὺς Καρχηδονίους παρὰ τὰς Μυλὰς (494/260). Βραδύτερον ὁμοῦ τὴν κυρίαρχον ([e]lasesque navāles ἐν Col. rostr. στ. 7) σημασίαν περιέλαβε μόνον τὸ classis. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς σημασίας τοῦ cōpia 'εὐπορία, ἀφθονία' ἐνῶ cōpiae militāres = 'στρατιωτικὴ δύναμις' καὶ εἶτα ἀπλῶς cōpiae ἡ δύναμις (ἡ πολεμικὴ), στράτευμα].

§ 87. Ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας ἄγει καὶ εἰς μεταστάσιν ἀπὸ μέρους τινὸς λόγου εἰς ἄλλο μέρος. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μεταστάσεως ἀπὸ ἐπιθέτου ἢ μετοχῆς εἰς οὐσιαστικόν, συνεργεῖ εἰς τοῦτο συχνάκις ἡ ἔλλειψις τοῦ κυρίως προσδιοριζομένου οὐσιαστικοῦ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ λ. animal εἶναι κυρίως οὐδέτερον τοῦ animalis, ὅπερ ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἐπιθέτων ἀπεσπάρσθη καί, φωνητικῶς διὰ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ τελικοῦ -e ἀλλοιωθὲν (§ 55), προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ. Ὅμοίως ἔχει τὸ toral [ἐπίστρομα], vectīgal, exemplar, torcular [ληνὸς] καὶ ἄλλα πολλά. Ὅμοίως ἐκ τοῦ ἐπιθέτου onī-lis, ἐκ τοῦ θέματος onī-(s), κατὰ παράλειψιν τοῦ stabulum, προῆλθε τὸ onī-le (σταθμὸς προβάτων, ἡ τῶν προβάτων αὐλὴ, *μανδρὶ*) ὡς οὐσιαστικόν καὶ εὔρε πολλά ἀνάλογα : bovine, equile, caprile, καὶ ἔτι περαιτέρω cubile, sedile ἀπὸ ῥηματ. θεμάτων. Ὡσαύτως ἐπιθέτων εἰς -ārius τὰ οὐδέτερα εἰς -ārium γίνονται οὐσιαστικά : armārium, solārium [= 'σκιὰθρον', 'σκιοθήρης', 'ἡλιαστήριον'] κλπ. Μετοχαί, σχηματίζουσαι παραθετικὸς βαθμοὺς ἢ λαμβάνουσαι ἐπιρρημάτων τύπον, μεθίστανται εἰς ἐπίθετα : paratissimus, aptus - aptior - aptissimus (ἔξ ἀρχ. ῥήμ. apere), occultior - occultissimus, ardentier, audenter, cupientier κλπ.

Τὰ μετὰ τοῦ (§ 75) ἐπιθήματος -īnus (-a, -um) ἀναλογικῶς σχηματιζόμενα ἐπίθετα ἀποχωρίζόμενα κατὰ τὸ θηλ. γένος μεθίστανται εἰς τὴν τάξιν τῶν οὐσιαστικῶν : medicīna (ἡ ἱατρικὴ) ἐν σημασίαις ὡς θεραπευτικὴ τέχνη (ars), ὡς ἱατρεῖον (sc. taberna ἢ [officina Plaut. Amph. 1013. Men. 992. Porph. εἰς Hor. s. 1, 7, 2], ὡς φάρμακον (sc. res), tonstrīna, disciplīna (κυρίως = σχολή, διδασκαλία, ἔπειτα δὲ πειθαρχία § 85). Gallīna, regīna (πιθανῶς ἐννοεῖται femīna) ἀνήκουσιν ὁμοίως ἐνταῦθα, ἔτι δὲ καὶ ῥηματικά, ἅτινα κατ' ἀναλογίαν περιελήφθησαν εἰς τὰ ὀνοματικά, ὡς rap-īna, ru-īna, lab-īna (κατολίσθησις μεγάλη, κατάρρευσις, *βούλιαγμα*). Παρὰ τὰ θηλυκὰ εὐρίσκονται καὶ οὐδέτερα ὁμοίου σχηματισμοῦ καὶ σημασίας, π.χ. pistīnum, μυλὼν [καὶ ἀρτοκοπεῖον, ἀρτοποιεῖον], ἐργαστήριον τοῦ pistor.

Πεπηγυίας μετοχὰς μεταστάσας εἰς οὐσιαστικά δι' ἐπιθετικῆς χρήσεως ἔχει ἡ Γερμανικὴ τὸ Abend (= ἡ ἀποῦσα ἡμέρα), Freund (ὁ ἐγγείρων τὴν ἀγάπην, ὁ ἀγαπῶν), Heiland (= ὁ σώζων, ὁ σωτὴρ) κλπ. Οὐχὶ ἄλλως ἐν τῇ λατινικῇ [μετοχαί, ὡς καὶ τὰ ἐπίθ., ἔλλειψι τῶν οὐσιαστικῶν οὐσιαστικοποιοῦνται] oriens, occidens (sol), serpens, animans (bestia), continens (terra), torrens ([rivus, amnis]), [strata (via), Persicum (mālum), hiberna (castra), merum (vinum) κ.ἄ. Καὶ ἀντιθέτως (ιδ. ἀνωτ. § 86) ἀρχικῶς classis navālis, copiae militāres κατὰ παράλειψιν τῶν ἐπιθέτων λαμβάνουσι τὴν σημασίαν τούτων ὥσεί μὴ εἶχον ἐκπέσει ταῦτα, ὅθεν classis = ὁ ναυτικὸς στόλος, τὸ ναυτικὸν καὶ cōpiae αἱ (στρατιωτικαὶ) δυνάμεις, ὁ στρατός]. Οὕτω καὶ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου ἐχρησιμοποιήθησαν οὐσιαστικῶς : mane

(πρωῶ) εἶναι ἐπίρρημα, ἀλλὰ παρὰ Βεργιλίῳ [georg. 3, 325] *novum mane* = νέα πρωῒα, παρ' Ὁρατίῳ [sat. 1, 3, 18] *ad ipsum mane* (μέχρι πρωῒας). Τὸ ἀπρμφ. *instāre* (= ἐφεστηκέναι, ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς τρυτάνης, ἐπὶ τοῦ ἄβακος πλάστιγγος, ὅθεν ἰσοζυγίζω, ἐξιῶ) μετέβαλε ἐν τῇ οὐσιαστικοποιήσει αὐτοῦ τύπον καὶ σημασίαν γενόμενον οὐδέτερον : [ἐν χρήσει μόνον κατ' ὄνομ. ἢ αἰτιατικὴν] : *instar*. Πρβλ. Διί μῆτιν ἀτάλαντε (*Iovis instar*).

IV. ΜΕΡΟΣ. ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΞΕΝΑΙ ΛΕΞΕΙΣ. ΠΑΡΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ.

§ 88. Ἔθνος τι δανεῖζεται ἐκ τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ ἄλλου γειτο-
νικοῦ ἔθνους τοσούτῳ εὐκολώτερον καὶ περισσότερον, ὅσον κατὰ τὸν πολιτι-
σμόν ἐν συνόλῳ ἢ ἐν μέρει φαίνεται ἀνώτερον. Μετὰ τῶν νέων πραγμάτων
καὶ ἐννοιῶν μεταναστεύουσι συνήθως καὶ αἱ ὀνομασίαι αὐτῶν. Τὸ ἔθνος,
παρ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι πάμπολλα εἶχον νὰ διδαχθῶσι καὶ [πράγματι] ἐδιδά-
χθησαν, ὑπῆρξαν ἀναμφισβητήτως οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν Ἰταλι-
κῶν γειτόνων αὐτῶν τῶν Ἑτρούσκων (Τυρρηνῶν), οἵτινες δὲν ἦσαν Ἰαπε-
τικὸν ἔθνος, παρὰ τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ Γαλατῶν καὶ παρὰ τῶν ἐγγύτατα
συγγενῶν, τῶν Ὀμβρων καὶ Ὀσκων (Σαμνιτῶν), δὲν ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι
ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῷ λεξιλογικῷ θησαυρῷ αὐτῶν. Οἱ Τυρρηνοὶ ὄχι μόνον
παρέδωκαν πλῆθος ὀνομάτων (καὶ αὕτη ἡ λ. Ῥώμη εἶναι Τυρρηνικῆς προε-
λεύσεως [ιδ. καὶ Walde λ. Roma]), ἀλλὰ καὶ τινα προσηγορικά. Κατὰ τὴν
μαρτυρίαν τοῦ Λιβίου (7, 2) [πρβλ. καὶ 7, 2, 6 *ister Tusco verbo ludio voca-*
batur ἐπίσης *Val. Max.* 2, 4, 4] τὸ Ῥωμαϊκὸν θέατρον ἔλαβεν ἰσχυρὰν ὥθησιν
παρὰ τῶν Τυρρηνῶν, καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ὄνομα τοῦ ὑποκριτοῦ (*histrio* [ἱστρίων,
Πλουτ. II, 289 C.D.] λέγεται ὅτι εἶναι [καὶ εἶναι] δάνειος τυρρηνικὴ λέξις
(*ister*), δυνάμεθα δὲ νὰ δισχυρισθῶμεν ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ἡ
λέξις *persōna* 'πρόσωπον', 'προσωπεῖον' διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἦλθεν (ἐτρουσκ.
persu). Ἐν σφαίραις ὀλιγότερον πνευματικαῖς ἐκδηλοῦται ἡ ἐπίδρασις τῶν
ἄλλων ἀνωτέρω εἰρημένων Ἰταλικῶν λαῶν. Παρὰ τῶν Γαλατῶν ἐγνώσθη
ἀριθμὸς λέξεων δηλωτικῶν ὀχημάτων (π.χ. *carrus*, *carrium*, *carpentum*,
plaustrum], *serrācum* [*Iuv.* 3, 255. 5, 23, καὶ *sarracum* *Sisenn. hist.*
4 frg. 61. *Amm.* 31, 2, 18, ὅπερ θεωρεῖται δάνειον Ἰλλυρικόν]), ἀλλ' ἴσως
καὶ τὸ [ἀμφισβητουμένης προελεύσεως] *bāsium* 'φίλημα' [συνήθως κατὰ
πληθ.]. Παρὰ τοῖς Ὀμβροῖς καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰταλοῖς ἦτο σφόδρα ἀνεπτυ-
γμένη ἡ κτηνοτροφία, διὰ τοῦτο ὁ βοῦς καὶ ὁ χοῖρος ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων οὐχ ὅπως ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ ἔδει φθογγολογικῶς νὰ
λέγωνται **uōs* [ἰνδογεμ. **gʷn̥d(u)s*] καὶ **scroba* [γρωνάς, ἡ ὕς, ἡ θήλεια
τοῦ χοίρου, ἡ γουρούνα, σκρῶφα, σκρόφα], ἀλλὰ καθὼς ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν
Ὀσκων καὶ Ὀμβρων *bōs* καὶ *scrōfa* (i. §§ 2. 7. 18) [πρβλ. κ. *scrōfi-*
pascus 'συβώτης' 'χοιροβοσκός' *Plaut. Capt.* 807].

§ 89. Ἀνωτέραν ἐπίδρασιν καὶ ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν πάντων τῶν ἄλλων ἔθνων ἔσχον οἱ Ἕλληνες, δι' ὃ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων λέξεων ἐν τῇ λατινικῇ εἶναι μέγας. Κατὰ πρῶτον ἡ ἐπιμεξία μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κάτω Ἰταλίας μετήνεγκεν ἐννοίας καὶ λέξεις, βραδυτέρον δὲ αἱ ἐπιδίδουσαι σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλήνων. Ἀνατολῆς ἐπενήργησαν ἰσχυρότερον καὶ ἀφ' οὗτο ἐν Ῥώμῃ βαθέως ἐμελέτων τὴν Ἑλλ. φιλολογίαν καὶ ἐμιμοῦντο, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., παρὰ τὰς ὑπὸ τῶν πολλῶν τρόπον τινὰ ἀκούσιως ἔνεκα τῆς συχνῆς ἐπικοινωνίας παραλαμβάνομένας λέξεις ἔρχεται ἡ πληθὺς τῶν ὑπὸ τῶν λογίων ἀνδρῶν μετὰ περισκέψεως παραλαμβάνομένων ἐκφράσεων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐπιστήμης, τῆς καλλιτεχνίας, τῆς τεχνικῆς κλπ. Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται εὐνόητος διαφορὰ. Οἱ πεπαιδευμένοι παρελάμβανον τὰ δανειζόμενα μετὰ προσοχῆς καὶ προσεπάθουν νὰ μιμῶνται κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ἑλλήνων. πρότυπα καὶ κατὰ τοὺς φθόγγους καὶ κατὰ τὴν γραφὴν. Αἱ δ' ἄλλαι ἑλλήνων λέξεις παρελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἥττον πεπαιδευμένων ὡς τὰ πολλὰ διὰ τῆς ἀκοῆς καί, ἐπειδὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐχρησίμευον πρὸς πρακτικούς σκοπούς, προσηρμόζοντο ἄνευ φειδοῦς πρὸς τὴν προφορὰν τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τούτου ἡ γνῶσις τῆς ἑλλήνων καταγωγῆς πολλῶν λέξεων τῆς δευτέρας κατηγορίας εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς ἱστορικῆς γλωσσικῆς ἐξετάσεως, ἐπειδὴ ἐξωτερικῶς φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς λατιν. προφορᾶς. Οὕτω καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς ἐν ταῖς γερμαν. δανείοις λέξεσιν *Tisch, Mauer, Kampf, Pferd* = *discus, murus, campus, verēdus* [*paraverēdus*] δὲν αἰσθάνεται πλέον τὴν λατινικὴν αὐτῶν ἀρχήν. Τοῦτο δὲ εἶναι βεβαίως ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δανείων καὶ τῶν ξένων λέξεων, ὅτι τὰς μὲν μεταχειρίζομεθα ἐν γνώσει τῆς ξένης αὐτῶν καταγωγῆς, τὰς δὲ θεωροῦμεν ὡς ἰδίαν ἡμῶν κληρονομίαν, καίτοι πράγματι δὲν ἀνήκουσιν ἡμῖν.

§ 90. Λοιπόν, ὅστις θέλει νὰ διαγνώσῃ τὰς ἐν τῇ Λατινικῇ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς δανείους λέξεις, ἀνάγκη νὰ διδαχθῇ τὰς φθογγικὰς καὶ τυπικὰς μεταβολάς, ἃς αὐταὶ ὑπέστησαν ἐν τῷ στόματι τῶν Ῥωμαίων. Τῇ ἀληθείᾳ ὅμως πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι δὲν στηρίζεται ἐπὶ ῥωμαϊκῆς παραμορφώσεως πᾶσα ἀπόκλισις τοιούτων δανείων λέξεων ἀπὸ τῆς γνωστῆς ἡμῖν ἀττικῆς μορφῆς. Ἀπ' ἐναντίας μάλιστα μέγα μέρος τῶν ἀρχαιότερων δανείων εἰσῆλχθη εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ Δωριέων, διὸ καὶ παρ' αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ ἀττικοῦ ἡ ἐμφανίζεται *ā* : *māchina* = δωρ. μηχανά, ἀττ. μηχανή, *plāga* = δωρ. πλαγά, ἀττ. πληγή, *Lātōna* [κατὰ τὸ *Bellōna*] = δωρ. Λατώ, ἀττ. Λητώ, *Aesculāpius* = δωρ. Αἰσκληπιός, ἀττ. Ἀσκληπιός (§ 37). Οὕτως ὀνομάζεται καὶ ὁ κρουνός, εἰς οὗ τὸν κόσμον ἐχρησίμευον παραστάσεις τῶν Σιληνῶν, κατὰ τὸν δωρ. τύπον Σιλᾶνός, *sīlānus*, οὐχὶ Σιληνός κατὰ τὸν ἀττ. τύπον. Καὶ τὸ *Ulixēs* δὲν εἶναι βεβαίως λατινικὴ

κακοποίησις τοῦ Ὀδυσσεύς. Παράλληλοι τύποι μετὰ τοῦ λ ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἑλλάδι *****.

§ 91. Αἱ μεταβολαὶ τῶν δανείων λέξεων ἐπὶ Λατινικοῦ ἐδάφους ἀναφέρονται εἰς τοὺς φθόγγους καὶ εἰς τοὺς τύπους.

Ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους οἱ ἄλλότριτοι τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καὶ στόματος φθόγγοι υ, φ, χ, θ, ζ ἀποδίδονται διὰ τῶν u, p, c, t, s (ss) [ἰ. § 95]. Πρὸβλ. mŭtraena - μύτραйна ¹⁰, fŭcus - φῦκος [*lumpra - νύμφη], Saguntum [§ 92] - Ζάκυνθος [πύργος - purgos, κύμβη - cumba, πύξος - buxus, τύρσις - turris, τρυτάνη - trutina], massa - μᾶζα, purpura - πορφύρα, Punicus - Φοῖνιξ [raenula - φαινόλης], calx - χάλιξ, menta - μίνθη. — Ἄλλοι Ἕλλην. φθόγγοι, οἷτινες κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δανεισμοῦ δὲν ἦσαν ξένοι τῆς Λατινικῆς, ὑπέστησαν τὰς μεταβολάς, ὅσας καὶ οἱ ὅμοιοι λατινικοί. Τοῦτο παρατηρεῖται ἐν τοῖς φωνήσιν. Αἱ Ἕλληνικαὶ δίφθογγοι ἀπλοποιοῦνται, ὅπως καὶ αἱ λατινικαὶ (§ 52): τὸ αἰ γίνεται ae ([δίαῖτα] - diaeta [φαινόλης - raenula, φάλαйна - balaena, μύτραйна - mŭtraena]) ¹¹, τὸ οἰ γίνεται ū (Pŭnicus [Φοῖνιξ, καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις γίνεται ē, οὗ

***** Ἡ ἔστιν ὅτε ἀντικατάστασις τοῦ l ἀντὶ τοῦ d: olēre [olfacere] παρὰ τὸ odor [odēfacit Paul. Fest.] ὄδωδα, ὄζειν, [ὀδμή], lacrima [παρὰ τὸ dacrima, ἀρχ. dacruma] = δάκρυ, lingua παρὰ τὸ dingua (= γεγμ. Zunge) [ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ lingo = λείγω], lēvir [ἄνδράδελφος] ἀντὶ *laever, *laevir ἐκ τοῦ *daivēr] = δαῖρη [*δαῖFήρ], δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὡς πρὸς τὸ Ulīxēs [οὗ τὸ l εἶναι ἤδη ἑλληνικόν: Ὀλυς(σ)εύς, Ὀλίξης. Πρὸβλ. P. Kretschmer, Einl. in die Gesch. d. griech. Spr. 280 ἐξ. A. Kuhm, Zeitschr. für vergl. Sprachforsch. 29, 430. Buck § 142 κ. ἄ.].

70. Σ.Μ. [Ἐπειδὴ οἱ Ἰῶνες ἄποικοι ἐν τῇ Κύμῃ τῆς Καμπανίας προέφερον τὸ υ, καθὼς καὶ οἱ Δωριεῖς τῆς Ν. Ἰταλίας, ὡς τὸ λατ. u (καὶ οὐχὶ ὡς ū) ἔχομεν Πυργοπολινικής - Purgorolinicēs, κύμβη - cumba, πύξος - buxus, τύρσις - turris, βυκάνη - bucina, τρυτάνη - trutina. Ἄλλ' ἐν τῇ κοινῇ Ἑλληνικῇ ἐπεκράτει ἡ Ἀττικὴ προφορὰ τοῦ υ ὡς ū. Ὄθεν πρὸς παράστασιν τοῦ φθόγγου τούτου ἐν τῇ γραφῇ εἰσῆγαγον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ ἀλφάβητον αὐτῶν τὸ γράμμα y (Y) ὅπερ γενικῶς εἰσεχώρησεν εἰς τὰ νεώτερα δάνεια λέξεις (ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ παλαιότερα ὡς cymba παρὰ τὸ cumba), cymbion, cynus, gyrgus lyra, cylindrus, cyathus κ. ἄ. Φανερόν εἶναι ὅτι παρεκκλίνουσιν (ὁ καὶ ἡ) λάγνυος (καὶ μτγν. λάγνος, ἐξ οὗ lagēna) lagoena ἀντὶ lagŭna (ἐν ἐπιγρ. lagŭna καὶ lagōna, πρὸβλ. λαγών), Ἀνταμῦνιδης - Antamoenidēs (ἀμφοτέρω ἐν χοργφ. τοῦ Πλαύτου, οὐδαμῶς ὅμως ἐξ αὐτοῦ τούτου προερχόμενα). Ἰδ. Walde ἐν λ. lagōna καὶ Niederm. Emerita XI 1943, σ. 273].

71. Σ.Μ. [Περὶ τοῦ κραιπάλη - crāpula, σκηνὴ - scaena (scaina C.I.L. I³ 1794) παῖλαξ (πάλλαξ) = paelex, Saeturnus κ. ἄ. ἰδ. Schmalz § 56, σημ. ἀλλὰ καὶ Meill.-Ernout λ. scēna. Τὸ -ai (-αι) γίνεται καὶ -ī- (διὰ τοῦ ei - e): Ἀχαῖοι > Akhaiioi > Ak(h)eiuei = Achīnī (καὶ κατ' ἀναλογίαν τούτου Argīnī. Τὸν τύπον Ἀχαιοί, ἄνευ τοῦ F παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι βραδύτερον ἀμετάβλητον ὡς Achaei), *εἰλαί(F)α > *oleinā > ολίνα. Περὶ τοῦ λατ. ai ἰδ. καὶ § 52, σημ. 44].

ἀρχαιότατον παράδειγμα εἶναι τὸ Phēbus C.I.L. IV 1890]). Ἄλλὰ πρὸ φωνήεντος ἐμφανίζεται ἀντ' αὐτῶν āj- καὶ ōj- (Aīax, Trōia). Τὸ οε ἀντὶ οὐ ἀπαντᾷ ἐν νεωτέροις δανείοις, ὥς Croesus, adelphoe [Τὸ οε ὅμως τοῦτο ἐν τοῖς Adelphoe πρβλ. καὶ Clēgumenoe, ὅπερ εἶναι μεταγραφὴ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ (Ἄδελφοί, Κληρούμενοι) οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὀνομαστικὴν -οε π.χ. pilumnoe, porloe, fescennoe (= fesceninoe)]. Τὸ εἰ ἐν ἀρχαιοτέραις λέξεσιν ἐγένεν ē (Aenēas, Medēa - Αἰνείας, Μήδεια), ἐν νεωτέραις ὅμως (ὅπως καὶ ἐν γνησίαις λατινικαῖς) ī (Darīus παρὰ τὸ Darēus, Arīus pagus παρὰ τὸ Arēus pagus). Τὰ πατρωνυμικά εἰς -εῖδης ἐμφανίζουσι μόνον -īdēs (Atr-īdēs, Pel-īdēs). Τὸ ου παρίσταται πάντοτε διὰ τοῦ ū (Mīsa = Μοῦσα). Τὸ ευ δὲν ἔχει πιστωθῇ ἐν τοῖς παλαιοτέροις δανείοις (ἀλλὰ πρβλ. Achillēs [δωρ. Ἀχιλλῆς], Ulīxēs [Σικελ. Οὐλίξης, διάφορον τὸ Patricolēs]⁷², ἐν νεωτέροις δανείοις φυλάσσεται (Euboea, Eurīpus). Τὸ φ ἀποδίδεται παλαιότερον διὰ τοῦ οε (tragoedia [tragoedus], comoedia [comoedus]) ἐν νεωτέροις χρόνοις μόνον διὰ τοῦ ὄ (ōdē [ōdēum, ōdium]). Ὅμοιως τὸ [āi] α ἀντιστοιχεῖ ἢ πρὸς τὸ λατ. ā [ἐν νεωτέροις] ἢ πρὸς τὸ ae [ἐν ἀρχαιοτέροις], πρβλ. Thrāx, Thraex [Thraessa] ([Θράξι] Θραῖ [Θράισσα, Θραῖσσα, Thrāca, Thrācē (Θράκη), Thrācius (Θράκιος πρβλ. καὶ clātrātus 'κλήθροις κεκλεισμένος', clātri (κλαῖθρα, κληῖθρα), ἥδη ἀπὸ τοῦ Κάτωνος καὶ τοῦ Πλάτου].

Ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις δανείοις τὰ φωνήεντα ἔπαθον πολλά, συγκοπτόμενα καὶ ἐξασθενούμενα (§ 41 κ.ἐξ.). Πρβλ. διὰ τὴν συγκοπὴν Pollux ἐκ τοῦ Πολυδεύκης (§ 61, 1), Herculēs ἐκ τοῦ Hér(a)clēs (ἐξ ἀναπτύξεως τοῦ u (§ 37), cupressus ἐκ τοῦ κυπάρισσος. Ἐξασθένωσιν φωνήεντος δεικνύουσι π.χ. trutīna = τρυτάνη, machīna = μηχανά, Siculus = Σικελός, scorulus = σκόπελος [nebulā - νεφέλη], epistula = ἐπιστολή [πρβλ. καὶ dapinare ἐκ τοῦ δαπανᾶν, Numidae ἐκ τοῦ Νομάδες, catapulta ἐκ τοῦ καταπέλτης, Acrigentum ἐκ τοῦ Ἀκράγαντα, talentum ἐκ τοῦ τάλαντον, lautumīae ἐκ τοῦ λαοτομίαι, crāpulā ἐκ τοῦ κραιπάλη, scutula = σκυτάλη, Hecuba - Ἑκάβη, sēsuma (νεώτερον sēsama) ἐκ τοῦ σισάμη] (περὶ τῆς τροπῆς τοῦ i εἰς u ἰδ. ἄνωτ. § 51 τέλ.), τὸ balneum ἐλέγετο ἐν τῇ παλαιοτέρᾳ λατινικῇ balīnēum ἐκ τοῦ *bálanēum = ἑλλ. βαλανεῖον (τὸ εἰ ἐτρόπη εἰς ē καὶ εἰτα εἰς ē, πρβλ. dēus, § 21). Οὕτω ἐν τούτῳ συνέβη διαδοχικῶς ἐξασθένεωσις καὶ συγκοπή.

72. Σ.Μ. [Τὸ Patricolēs ἀναφέρεται ἐν στίχοις τοῦ Ἑννίου ἐκ τοῦ Hectoris Iytra (TRF 314R = Cic. Tusc. 2, 39) ὅστις εἶχε βεβαίως ὑπ' ὄψιν τὸν Ὅμηρον (Λ 806 ἐξ.). Ὁ Ἑννίος ἐχρησιμοποίησε κλητικὴν πῶσιν ὁ Patricolēs (πρβλ. Διογενὲς Πατρόκλεις, Ὅμηρ. Λ 823). Ἐκ τῆς κλητικῆς, φαίνεται, ἐσχημάτισεν ὁ Κικέρων (ἐν Tusc. ἐ.ἀ., ἐν τῇ ἐπαναλήψει τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατρόκλου) τὴν ὀνομαστικὴν Patricolēs].

§ 92. Ὡς πρὸς τὸν τύπον παρατηρητέον ὅτι ἔναι δάνειοι λέξεις εἰσῆλθον εἰς τὴν Λατινικὴν οὐχὶ ἐν τῷ τύπῳ τῆς ὀνομ., ἀλλ' ἐν (πεπηγυῖα) αἰτιατικῇ. Τοῦτο ἰδίως εἶναι εὐνόητον ἐπὶ τοπωνυμίων, ἃ (πρὸς δῆλῳσιν τοῦ τέρματος) συχνάκις ἔδει νὰ λέγονται κατ' αἰτιατικὴν. Οὕτω διασαφηνίζεται ἡ μεταβολὴ τοῦ γένους τοῦ Saguntum παρὰ τὸ Ζάκυνθος, τοῦ Agrigentum παρὰ τὸ Ἀκράγας (περὶ τῆς ἑξασθενώσεως τοῦ φων. κατὰ τὴν § 91, πρβλ. καὶ § 95). Βέβαια φαίνονται ὡσαύτως τὰ ἑξῆς, Ancōna (τ.ἑ. ἀγκῶνα) παρὰ τὸ ἀγκών, crātēra ([κρατῆρα, παρὰ τὸ κρατήρ), panthēra (πάνθηρ), statēra (στατήρ), placenta (πλακοῦς) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ placeo)] πρβλ. ἔτι crēpida κρηπίς (§ 95), spēlunca ἐκ τοῦ σπήλυγξ (σπήλυγκα), [octō-peda ὀκτώπους (ὀκτώποδα)].

Ἔναι δάνειοι λέξεις μεταβάλλουσι τὸ γένος αὐτῶν ἀκολουθοῦσαι τὸ γένος ἄλλων λατιν. λέξεων : ὁ χάρτης ἔγινε charta (ἴσως διὰ τὸν πληθυντ. chartae § 61, 2) καὶ κλίνεται ὅπως τὸ mensa. Ἡ λ. myrtus — καίτοι ἑλλην. ὁ μύρτος — εἶναι θηλυκοῦ γένους ὡς δένδρον. Ἄλλαι λέξεις σαλευουσιν : ostreum [οὐ.] — ostrea [θ.], helleborus [ἄ.] — helleborum [οὐ.], crystallus [θ.] — crystallum [οὐ.] κ.ἄ.

§ 93. Ἡ φιλολογία, καθὼς ἤδη ἐσημειώθη, προσπαθεῖ νὰ τηρῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπακριβῶς γραφὴν καὶ τύπον τῶν ἑλλην. λέξεων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν ἔτη τῆς ἐλευθέρως πολιτείας (τῆς res publica) ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀκόλουθος μεταγραφὴ τῶν ἰδιαζόντων τῇ Ἑλληνικῇ φθόγγων (ιδ. καὶ § 91) : τὸ y καὶ τὸ z εἰσάγονται εἰς τὸ λατιν. ἀλφάβητον πρὸς παραστάσιν τοῦ υ καὶ ζ¹⁸. Τὰ γράμματα φ, χ, θ παρίστανται διὰ τῶν ph, ch, th ἀλλ' ὅπου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ συνάπτονται δύο δασεία, τὸ πρῶτον γράφεται ἄνευ τοῦ h : ὅθεν Ἐρεχθεὺς — Erechtheus (οὐχὶ Erechtheus), Φθίδος — Pthius (οὐχὶ Phthius). Πᾶσαι αἱ ἑλλην. λέξεις, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουσιν ἓνα τῶν πέντε τούτων

73. Σ.Μ. [Τὸ ἐν τῷ παλαιῷ λατιν. ἀλφαβῆτῳ γράμμα Z ἐξηφανίσθη ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Οὕτω τὸ ἑλλ. ζ, ὅπερ διαλεκτικῶς ἤδη ἐνωρὶς εἶχε γίνεαι ἀπλοῦν s, ἀντικατεστάθη εἰς λέξεις δανείουσ καὶ ξένας ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ διὰ τοῦ s- ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς λέξεως διὰ τοῦ -ss- π.χ. sōna (δωρ. ζῶνα) καὶ sector sōnarius (βαλαντιοτόμος) παρὰ Πλαύτῳ (πρβλ. καὶ Ζάκυνθος - Saguntum, § 91), obrussa - ὄβρυζον (χρυσίον ὄβρυζον), māssa - μάσσα (ἐκ τοῦ μάσσω), badisso - βαδίζω, cōmissor - κομᾶζω, moechisso - μοιχίζω, graecisso - γραικίζω, patrisso - πατριζώ = patris similis fio πατρῶζω. Τὸ ἐνωρίτατα παραδεδομένον z- ἐν μιᾷ δανείῳ λέξει ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι ἐν τῇ λ. zāmia (δωρ. ζᾶμία, μόνον ἅπαξ παρὰ Πλαύτῳ Aul. 197. Ἰδ. καὶ Journ. Phil. 26, 294), πρβλ. καὶ Ἐπιγρ. (μετὰ τὸ 273 π.Χ.) Κοῖα, Κοῖανο. Τὸ z- μόλις ἀπὸ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. καὶ ἑξῆς γίνεται συχνότερον ἐν λλ. ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς π.χ. zephyrus, zōna, zōnārius, zēlus, zēlotypia, Zēno, zōphorus, Zōpyrus, Zōilus, Zacynthos, Zaleucus, Zmyrna (Smyrna) κλπ.].

φθόγγων δὲν δύναται νὰ εἶναι πολιτογραφημένα δάνεια, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ξένοι λέξεις : προβλ. χορὸς = chorus, ἐχῖνος = echīnus, φαρέτρα = pháretra, νύμφη = nympha, θύρσος = thyrsus, καθέδρα = cathēdra, ζέφυρος = zéphyrus, ὕμνος = hymnus, συλλαβὴ = syllaba κλπ.

Ἐνίστε ὁμως δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ πῶς κατὰ μικρὸν γίνεται δάνειος ἡ ξένη λέξις. Ἀκόμη περὶ τὸ 130 π.Χ. ποιητὴς τις [*Lucil.* 756 M] ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς λ. schola (huic trans-misit suam scolēn quam dicunt), μάλιστα δ' ὁ Κικέρων κατὰ τὸ 46 π.Χ. δὲν ἀνωμολόγει ἀκόμη τῆς πλήρους ἀναγνωρίσεως ἐν ἐν τῇ Λατινικῇ τῆς λέξεως ταύτης ἐν ἰδιαζούσῃ σημασίᾳ (*Tuscul.* 1, 8 scholas, *ut Graeci appellant*). Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἡ λέξις ἔγινε τοσοῦτον δημώδης, ὥστε εἰσῆλθε καὶ εἰς τὰς ῥωμανικὰς γλῶσσας (ὡς καὶ εἰς τὴν γερμαν. [*Schule*]), ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἀλλοτρίου τῆς λατινικῆς γλῶσσης *h* (ἰταλ. *scuola*, γαλλ. *école*).

§ 94. Ἐὰν λέξις τις κατὰ τὸν χρόνον τῆς παρὰ ξένης γλῶσσης προσλή-ψεως τῆς μετεβλήθῃ ὀριστικῶς κατὰ τὴν γραφὴν καὶ κατέστη δάνειος, οὕτω δύναται βραδύτερον νὰ προσληφθῇ ὡς δάνειον ἐκ νέου ἀναλλοίωτος καὶ τότε ἡ αὐτὴ λέξις ὑπάρχει ὡς δάνειος ἄμα καὶ ὡς ξένη λέξις, προβλ. γερμ. *Vogt* καὶ *Advocat*, ἀμφότερα παρὰ τὸ *advocatus*, *dichten* καὶ *diktieren* παρὰ τὸ *dictare*. Οὕτω καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ λέγονται παρ' ἄλληλα τὸ ἀρχαῖον δάνειον *purpura* (§ 91) καὶ ἡ νέα ξένη λέξις *porphyritēs*. Ὁμοίως ἡ λ. νύμφη παρουσάζεται κατ' ἀρχὰς ὡς *lympha* (§ 38, 1 καὶ ἔτι ἀρχαιότερον **lump*a § 91, ὅθεν τὸ *limpidus* = διαφανής, διαυγής, μετ' ἀφομοιώσεως τοῦ φων., § 51), βραδύτερον ὁμως ὡς ξένη λέξις *nympha*. Πρὸβλ. *massa* – *maza* (§ 93).

§ 95. Αἱ ξένοι καὶ αἱ δάνειοι λέξεις στερεοῦνται κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν δανειζομένην αὐτὰς γλῶσσαν παντὸς συνδέσμου πρὸς τὸ ἄλλο λεξιλογικὸν ὕλικον, ὡς ἔχει πᾶσα ἐγχώριος λέξις κατὰ τοὺς ἐν § 56 ἀναγεγραμμένους συνδυασμούς. Πολλαχῶς δὲ ἐπιτυγχάνεται τοιοῦτος σύνδεσμος ὅλως ἑξωτερικὸς κατὰ φθονγγικὴν ὁμοιότητα ἄνευ τινὸς σχέσεως πρὸς τὴν σημασίαν, πολλάκις μάλιστα πρὸς ἀποκατάστασιν τοιαύτης τινὸς ὁμοιότητος διαστρέφεται ἀνηλεῶς ἡ μορφή τῆς ξένης λέξεως. Τοῦτο καλεῖται *παρετυμολογία*⁷⁴ [τ.ἔ. ἐσφαλμένη, ἄνευ δηλ. τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως τῆς γλώσ-

74. Σ.Μ. [Οὕτω ἡ γαλλ. λέξις *choucroute* (λαχανάρα) νομίζεται ὅτι σύγκεται ἐκ τοῦ *chou* καὶ *croute* ἐνῶ πράγματι ὑπόκειται ὑπ' αὐτὴν τὸ *Surkrut* (ὃ ἐν γερμ. διαλέκτῳ δηλοῖ *sauer Kraut* λαχανάρα, λάχανο τουρσί). Ἰ. Marouzeau³, *Lex. de la termin. ling.*, *Paris 1951, σ. 90].

σης ἐτυμολογία, ἥτοι λαϊκὴ ἐτυμολογία] ⁷⁵. Ἡ γερμ. λ. *Armbrust* (τοξοβόλον ὄργανον, εἶδος καταπέλτου, βαλλιστρὶς) ἔχομεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι σύγκειται ἐκ τοῦ *Arm* καὶ *Brust*, ἐνῶ ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις διδάσκει ὅτι ἐν τῇ λέξει *Armbrust* ὑπόκειται ἡ λατιν. λ. *arcu ballista*. Ἐπίσης ἐν τῷ γερμ. *Liebstockel* καὶ *Lakritzen* παρεμορφώθησαν αἱ λατινικαὶ λέξεις *ligusticum* καὶ *liquiritia*.

Οὕτω τὸ λατιν. *liquiritia* (γλυκύριζα) ὀφείλει τὴν μορφήν αὐτοῦ εἰς παρετυμολογίαν. Καὶ ἀναμιμνήσκει μὲν ὁ τύπος αὐτοῦ ἐν τῇ φθογγικῇ αὐτοῦ μορφῇ τὸ *liqueere*, ἀλλ' ἀπορεῖται πῶς τὸ θέμα τοῦ *liqueere* (= δρεῖν) [*liquor*, *liquidus*] ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς δήλωσιν τῆς γλυκειάς ὀξυς (γλυκυοξυς). Ὁρθῶς ἐν τῇ λέξει ταύτῃ βλέπει τις μόνον δάνειον ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔλκευριζα. — Ἡ λ. *rosmarinus* [(-um)] φαίνεται ὅτι σημαίνει τὴν θαλασσίαν δρόσον, εἶναι ὅμως μόνον τὸ παραμορφωθὲν ἑλλην. ῥοῦς (ὁ βυρσοδεψικός). Τὸ ἑλλην. ὀρεῖχαλκος (μυροῦντιζος) μετέβαλον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς *aureichalcum* [(Πλαῦτος, καὶ *orichalcum* Κικέρων, Βεργίλιος, Ὀράτιος)], ὥσει τὸ *aureum* ἦτο τὸ πρῶτον μέρος τῆς συνθέτου λέξεως ⁷⁶ (ὡς ἐκ τοῦ χρώματος αὐτοῦ [πρβλ. *Isid. orig.* 16, 20, 3]). Τὸ *architectus* [Κικ.] παρὰ τὸ ἀρχιτέκτων [*architecton* *Plaut. Most.* 760] μετεσχηματίσθη εἰς [δευτερόκλιτον] ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λατιν. *metectus*. Τὸ ἑλλην. Ἀψυρτος, ἀψίνθιον μετέγραφον οἱ Ῥωμαῖοι *Absyrtus*, *absentium* λαμβάνοντες ὑπ' ὅψιν τὰς πολλὰς ἐκ τῆς *ab* συνθέτους λέξεις, ἀκριβῶς ὡς τὸ ἑλλην. ἀψις (αἰτ. ἀψίδα) ἐν τῇ Γερμανικῇ μετεβλήθη εἰς *Abseide*. Ὁμοίως ἔχουσιν αἱ λλ. *obsonari*, *obsonium*, ὥσει ἦσαν σύνθετοι ἐκ τῆς προθ. *ob*, ἐνῶ αὐταὶ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δάνειον ἐκ τοῦ ἑλλην. ὀψώνιον. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἑλλην. κρηπίς (αἰτ. κρηπίδα) ἀπαντᾷ ἐν τῇ λατινικῇ οὐχὶ ὡς θὰ ἀνέμενέ τις **crēpida*, ἀλλὰ *crēpida* [κρηπίς,

75. Σ.Μ. [Πρβλ. καὶ Χατζιδ., Γεν. Γλωσσ. σ. 172 ἐξ. Weise § 100. Ἀστεῖον παράδειγμα παρετυμολογίας εἶναι τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Μαρτιαλίου (3, 78) περὶ τῆς λ. *Palinurus*].

76. Σ.Μ. [Ἡ παρετυμολογία, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ λογοπαίγνιου τοῦ Πλαύτου *Cure.* 202 (πρβλ. καὶ *Cic. off.* 3, 92) ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ *aureum*. Ὅτι μετέβαλε γένος ἡ λ. *aureichalcum* αὐτὸ ἐξηγεῖται ὅτι εἶναι γενικῶς οὐδετέρου γένους τὰ ὀνόματα τὰ δηλοῦντα ὕλην π.χ. *aureum*, *argentum*, *ferrum*, *marmor*, *plumbum* κλπ. Ὅτι παρὰ τοῖς δακτυλικοῖς ποιηταῖς ἡ β' συλλαβὴ τοῦ *orichalcum* εἶναι βραχεῖα (*Verg. Aen.* 12, 87. *Hor. ars.* 202. *Stat. Theb.* 10, 660) ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀπὸ τοῦ *auri-* συνθέτων, π.χ. *aureicolor*, *aureicomans*, *aureicomus*, *aureifer* κλπ. Ἐπίσης ἀποτέλεσμα παρετυμολογίας εἶναι τὸ *elogium* ἑπιτάφιον ποίημα (κατὰ τὸ *eloquium*), ἑλλ. ἐλεγίον (sc. μέτρον), δι' ἐξομοιώσεως τοῦ ἀρχικοῦ ε πρὸς τὸ προτακτικὸν ε καὶ συσχετισμοῦ πρὸς τὸ λόγος καὶ *loqui*, πρβλ. *anteloquium* *Plaut. Men.* 13].

εἶδος ὑποδήματος] πάντως κατὰ τὸ λατ. *crēpītus*, *crēpīto* [κρότος, κροτῶ, ψόφος, ψοφῶ] ⁷⁷. Τὸ *Centaureum* κυρίως ἡ βοτάνη 'κενταύριον' διὰ τοῦ *centum aurei* προσφέρει ἀμυδράν τινα ἐξηγησιν, ἥτις ἀντικατοπτρίζει τὸ γερμαν. «*Tausendgüldenkraut*» ⁷⁸.

Ῥωσάτως δτε οἱ Ῥωμαῖοι μετέβαλον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Ἀκράγας (αἰτ. Ἀκράγαντα) εἰς *Agri-gentum* (§ 92), δυνατὸν ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος νὰ ἡσθάνετό τι ὡς *ager* καὶ *gens*, ἀκριβῶς ὡς ὁ ἄδαῆς τῆς Σλαβικῆς Γερμανὸς τὸ «*Ostrau*» (*ostrov* = νῆσος) θὰ ἡσθάνετό τι ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ *Ostern* καὶ *Au*. Παραβάλλεται πρὸς ταῦτα ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ *Maleventum* εἰς *Beneventum* (*Liv.* 9, 27, [14]), μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Πύρρου νίκην (275 π.Χ.). Προφανῶς εἰς τὸν Ῥωμαῖον ἐφαίνετο τὸ ὄνομα ὡς νὰ ἐσήμεναι 'κακὸν ἀπάντημα' καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ὤφειλε νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς 'καλὸν ἀπάντημα' ⁷⁹. Τῇ ἀληθείᾳ ὁμως ἡ πόλις ἐκαλεῖτο *Μαλόεις* (αἰτ. *Μαλόεντα* [Μαλόφεις, γεν. *Μαλόφεντος* ἀπὸ τοῦ *δωρ. μάλον* = μῆλον, ἥτοι *Μηλόπολις*· πρβλ. καὶ παρ' ἡμῖν τὸ χωρίον τοῦ Πηλίου *Μηλεία*]), ἥτοι κῆπος μηλεῶν [τόπος πεφυτευμένος διὰ μηλεῶν, μηλών]. Ὅμοιος λέγεται ὅτι ἡ πόλις *Egesta* καὶ *Epidamnus* διὰ τὴν φθογγικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ *egestas* καὶ *damnum* μετωνομάσθησαν εἰς *Segesta* καὶ *Dyrrhachium*.

Ἀλλὰ τοιαῦτα δάνεια, ἐπειδὴ ἀκριβῶς στηρίζονται καθαρῶς ἐπὶ ὑποκειμενικῆς ἐκδοχῆς τῶν λαλούντων, στεροῦνται πάσης ἄλλης ἢ τῆς κατὰ σύμπτωσιν ἐρμηνείας.

§ 96. Πρὸς τούτοις ἡ παρετυμολογία ⁸⁰ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς δανείους [καὶ ξένας] λέξεις, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἐγγχωρίους λέξεις [ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμως ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις, π.χ. ἡ λ. *caelibātus* ἀγαμία ταυτισθεῖσα πρὸς τὸ *caelum* μετήχθη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ μακάριος βίος,

77. Σ.Μ. [Τοῦτο ἔγινεν ἐκ τῆς μεταθέσεως τοῦ τόνου εἰς τὴν προπαρὰλήγουσαν (**crēpīda*, **crēpīda*, *crēpīda* § 91 ἐδ. 3 κ. § 95 ἐδ. 2) καὶ ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ *crēro* πρβλ. *Isid. or.* 19, 34, 3. Παρὰ ταῦτα διετηρήθη τὸ μακρὸν *i* ἐν τῇ *crēpīdo* (κρηπίς, βάσις, θεμέλιον ναοῦ ἢ βομοῦ)].

78. Σ.Μ. [Ὡνομάσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τοῦ Διοσκουρίδου *κενταύριον*, διότι ἐχρησίμευσε κατὰ τὴν μυθολογίαν ὡς φάρμακον πρὸς θεραπείαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, ὅτε οὗτος ἐτοξεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους].

79. Σ.Μ. [Παρὰ τῷ *Weise* § 100 (ἐλλην. μετάφρ.) ἀναγινώσκοντες «αὐτομάτως ἤκουον (οἱ Ῥωμαῖοι) ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ τὰ δύο λατινικά *malus* καὶ *ventus* καὶ ἐξηγοῦντο αὐτὸ «πῶλιν δυσήνεμον». Ἀλλ' ὅτε ἠτήθη ὁ Πύρρος καὶ οἶονεϊ οὐριος ἐπνευσεν ἄνεμος, προσήζον ἐνόμισαν νὰ μετονομάσῃσι τὴν πόλιν *Beneventum* «εὐήμερον»].

80. Σ.Μ. [Πρβλ. κ. Χατζιδ., Ἀκαδ. Ἀγαν. Α', 207-208].

τὸ *emax* φιλαγοραστής, νομισθὲν ἐκ τοῦ *ē* (*ex*) κ. *macer*, ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἰσχνός], ὧν τὰ θέματα ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως ἢ ἐπεσκοτήθησαν οὕτως ὥστε συνάπτονται ἐσφαλμένως πρὸς ἄλλα θέματα. Οὕτω γράφεται *accipiter* ἀντὶ *ācipiter*⁸¹, ὥσπερ ἡ λέξις ἀνῆκεν εἰς τὸ *accipere*, μάλιστα δὲ ὠνομάσθη βραδυτέρον ὁ ἱέραξ καὶ *acceptor* [παρὰ τῷ Λουκιλίῳ 1170 *M*], ἐνῶ ἡ λέξις δηλοῖ ἀληθῶς τὸν ταχέως ἱπτάμενον (πρβλ. ὡκὺς καὶ *peto* = 'πέτομαι' [οἶονεὶ ὡκυ-πέτης, ὡκύ-περος]). Ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Ἀτιλίων εἶχε τις τὴν ἐπωνυμίαν *Sarranus*, ἣτις προέρχεται ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὀνόματος *Sarra* ἀντὶ *Tyrus*. Ἐπειδὴ ὅμως περὶ τινος Ἀτιλίου διηγοῦνται ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Συγκλήτου, οἵτινες ἀνήγγειλαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὡς ὑπάτου, εὗρον αὐτὸν γεωργοῦντα τὸν ἀγρὸν (*serere*, ἰδ. *Cic. pro Rosc. Amer.* 50 [πρβλ. καὶ *Plin. hist. nat.* 18, 20]) τὸ *Sarranus* μετεσχηματίσθη εἰς *Serranus*⁸².

Ἐνίοτε ἡ παρετυμολογία ἄγει οὐχὶ εἰς μετασχηματισμὸν τῆς λέξεως, ἀλλὰ μόνον εἰς παρερμηνείαν. Τὸ ἐν τῇ πόλει τῆς Ῥώμης [παρὰ τὸν Παλατῖνον λόφον] μέρος *Argiletum* ὠνομάσθη κυρίως ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ἀργιλλωρυχείων (παρὰ τὸ *argilla*⁸³, ὡς τὸ *sabuletum* [ψαμαθὼν] παρὰ τὸ *sabulum*, *arundinetum* [δονακῶν, καλαμῶν] παρὰ τὸ *arundo* κλπ.), παρὰ ταῦτα διηγοῦντο βραδυτέρον ὅτι ἐκεῖ ἔλαβε χώραν φόνος Ἀργου τινὸς ἥρωος (*Argiletum*), ὅθεν *Argiletum*.

81. Σ.Μ. [*accipiter* ἐκ τοῦ **acū-petros*>**acupeter*>**acu-piter*>*acipiter* §§ 12, 42 κ. 43 ἐκ ῥίζης *pet-* (τοῦ *peto* πέτομαι, ἐξ ἧς **pet-na*, *penna*) καὶ εἰτα κατὰ παρετυμολογίαν ἀπὸ τοῦ *accipere* (πρβλ. κ. *Isidor. orig.* 12, 7, 55) *accipiter*].

82. Σ.Μ. [Ὁ Landgraf (p. *Rosc. Amer.* ἔ.δ.), σελ. 113-114 λέγει ὅτι ἐπειδὴ ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ νομίσμασι εὗρηται τὸ *Sar(r)anus*, εἶναι πιθανώτερον ὅτι τὸ ἐπωνύμιον προήλθεν ἐκ τῆς Ὀμβρικῆς πόλεως *Sarānum*. Πλείονα ἰδ. *P.W.* 2, σελ. 2096 λ. *Atilius* ἀρ. 57-71].

83. Σ.Μ. [*argilla* - *Argilētum* πρβλ. *mamma* - *mamīlla*, *offa* - *of-ella* κ.ἄ. (§ 46 σημ.) κατὰ τὸν οὕτω λεγόμενον *Mamilla* = νόμον. *Schmalz*, § 132d].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀγγαγωστοπούλου = Γ. Ἀναγνώστοπούλου, Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, Ἀθῆναι 1924.
- Buck = C. D. Buck, A comparative Grammar of Greek and Latin, Chicago - Illinois 1933, ¹1952.
- Ernout = A. Ernout, Morphologie historique du latin, nouv. édit. revue et corrigée, Paris 1945.
- Ernout - Meillet = A. Ernout et A. Meillet, Dictionnaire étymologique de la Langue latine, histoire des mots, Paris ¹1951.
- Gurney = O. R. Gurney, The Hittites, London 1952, μετὰ πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας (ἐν σελ. 218 - 232).
- Χατζιδάκι = Γεωργίου Χατζιδάκι, Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά, 1905 - 1907.
- » = Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματο Α', 1902 καὶ Β', 1904.
- Κουρμούλη = Γ. Κουρμούλη, Κακοφωνία καὶ Προφύλαξις, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσ. Σχολῆς τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν, ἔτ. 1953 - 1954, σελ. 201 - 218.
- » = Κρητικὰ Παρανόμια, Α' τόμος Κρητικῶν Μελετῶν. Ἀθῆναι 1933.
- Marouzeau = J. Marouzeau, Lexique de la terminologie linguistique, Paris ¹1943.
- Meillet - Vendryes = A. Meillet et J. Vendryes, Traité de grammaire comparée des langues classiques, Paris 1924 (¹1948).
- Meillet - Cohen = Les langues du monde par un groupe de linguistes sous la direction de A. Meillet et Marcel Cohen, nouv. édit., Paris 1952 (μετὰ πολλῶν λεπτομερῶν χαρτῶν).
- Niedermann = Max Niedermann, Précis de phonétique historique du latin, Paris ¹1931.
- » = Historische Lautlehre des Lateinischen, 3. neubearb. Aufl., Heidelberg 1953.
- Schmalz = F. Stolz - J. H. Schmalz, Lateinische Grammatik, 5. Aufl., neubearbeit. von Manu Leumann und Joh. Bapt. Hofmann, München 1926 - 1928.
- Sommer = F. Sommer, Handbuch der lateinischen Laut- und Formenlehre, 3. Aufl., Heidelberg 1948.
- Σταματάκου = Ἰ. Σταματάκου, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1949, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1950 (βιβλίον χρησιμώτατον διὰ τοὺς Ἑλληνας σπουδαστάς καὶ καθηγητάς).
- Wackernagel = J. Wackernagel, Vermischte Beiträge zur griech. Sprachkunde, Basel 1897.

- Walde = A. Walde, Lateinisches Etymologisches Wörterbuch, 3. neubearbeit. Aufl. von J. B. Hofmann, I. Band A - L, Heidelberg 1930 - 1938, II. Band M - Z, 1940 - 1954.
- Weise = O. Weise, Χαρακτηρισμός τῆς Λατινικῆς γλώσσης (κατὰ μετὰφρ. ἐκ τῆς 3. ἐκδ. ὑπὸ Γ. Γρατσιάτου), Ἀθῆναι 1905.
- Whitney - Jolly - Χατζιδ. = W. D. Whitney - Julius Jolly - Γ. Χατζιδάκι, Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς Γλωσσικῆς, Ἀθῆναι 1898.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Σελ. 44 στ. 4 ἄν. πρόσθετες ἐν τέλει : Γ. Κουρμούλη Ἐπιστημ. Ἐπ. Πανεπιστημίου 1953 - 4 σ. 202 ἐξ.

Σελ. 59 στ. 1 κατ. πρόσθετες Paul. F. p. 22, 1 adulter et adultera quod et ille ad alteram et haec ad alterum se conferunt.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	32	στ.	6	ἄν.	ἀντί	rererio	γρ.	reperio
>	32	>	7	>	>	ὑπάρχει	>	ὑπάρχει
>	34	>	7	κάτ.	>	ōffélla	>	ōfélla
>	59	>	13	ἄν.	>	Δυὸ	>	Δύο
>	60	>	4	>	>	*trā'nsdare],	>	*trā'nsdare]],
>	68	>	2	κάτ.	>	conleur	>	couleur

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ*

(Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς παραγράφους μετὰ τῶν ὑποσημειώσεων αὐτῶν)

A borigines 62	animans 87	basium 88	certus 49
absentium 95	anne 55	bellum 23	cervix 61
Absyrtus 95	anser 8	bene 45	ceu 53
ac 55	anxius 8	Beneventum 95	charta 92
acceptor 96	applaudere 52	bibo 38	circueo 32
accipiter 96	aptissimus 87	bis 23	circuitus 32
acerbus 6	apum 60	bonus 51	circum 69
Acrigentum 95	aquaeductus 67	bos 88	citatum 79
adelphoe 91	aquila 80	bovine 87	civis 43
ador 6	architectus 95	breviter 78	civitas 85
adulterare 70	arcubii 54	bucca 40	classis 86. 87
adversus 78	ardenter 87	bucina 91	clatri 91
aedes 6	agentum 83	buxus 91	claustrum 36
aequaliter 78	arcuballista 95		clementia 85
aes 83	Argiletum 96	C aelibatus 96	coacervo 32
aetas 22	argilla 96	caldus 42	coepio 52
affatim 61	armarium 87	calefac 55	coetus 52
age 55	armiger 66	calefio 64	cohors 86
agellus 42	arundinetum 96	callidus 74	coiraveront 52
aggregare 70	asinus 29	calx 91	columna 64
aggressus 36	attendo 36	canalis 46	colus 17
agmen 30	attingo 48	candidus 84	comissor 93
agnus 18	auceps 41. 42	caprile 87	comoedia 91
agrestium 60	audenter 87	caput 84	comoinem 52
agricola 66	audibam 64	carpentum 88	compluo 71
agricultura 67	audin 50. 53	carrum 88	condere 6
ain 53	audire 30	carrus 88	conditus 6
album 2	aurichalcum 95	castus 29	confessio 83
albus 7	auriga 52	casus 29	confringo 48
aliter 78	aurum 83	catapulta 91	consacrare 71
alte 77	ausculum 52	catulus 51	considerare 70
alumnus 64	austia 52	caulis 83	consobrinus 34
ama 45	ave 45	causa 29	consuetudo 54
amarus 84	avena 85	causidicus 66	contamen 30
ambire 64	avidus 74	caussa 29	continens 87
ambo 7	avillus 50	cautes 52	contio 52
amens 30	avolare 30	cavaedium 32	contumax 41
amicio 44		cave 45	conversio 83
ango 8	B adisso 93	cavere 50	copiae 86. 87
angustus 8	balaena 91	cavilla 38	coquo 38
animadverto 32. 67	balneum 91	cena 83	cornu 86
animal 87	barba 38	centaureum 95	cottidie 17

* Ὁ ἀλφαριθμητικὸς πίναξ συνετάχθη ὑπὸ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας κ. Πέτρου Κολακλίδη, εὐδοκίμως καλλιεργοῦντος τὰ Λατινικὰ γράμματα, ὃν καὶ θεομῶς εὐχαριστοῦμεν.

- coxim 79
 crapula 91
 cratera 92
 crepida 95
 cubile 87
 cuius, cui 17
 culpa 50
 cumba 91
 cupienter 87
 cupressus 91
 curia 85

Damnas 42
 damnum 35. 64
 dapinare 91
 decemvir 61
 degener 76
 degenerare 70
 deinceps 78
 delirare 70
 denuo 42
 deorsum 21
 derivare 70
 deus 21
 diabolus 24
 diaconus 24
 diaeta 91
 dico 52
 diffido 43
 dignus 35. 48
 dimitto 30
 dinumero 30
 dirimo 29
 dirus 23
 dis 22
 disciplina 87
 disertus 46
 ditiae 22
 divello 30
 divortium 50
 divus 21
 domus 85
 duellum 23
 dulcesco 74
 dulcis 84
 dumtaxat 67
 duodeviginti 63
 duovir 61
 duresco 74
 duumvir 62

Echinus 80
 Egesta 95
 elogium 95
 eluo 42
 em 55
 emax 96
 emitto 30
 en 53
 Epidamnus 95

 epistula 91
 epulonus 62
 equile 87
 ericius 80
 evaginari 70
 examen 30
 exemplar 87
 exemplum 36
 exerciti 59
 explodere 52
 exspatiari 70
 extra 77
 exulare 51

Falerii 51
 famulus 51
 far 46
 farsii 49
 fassus 36
 fastidium 54
 faveo 50
 favilla 50
 feci 6
 felare 6
 femina 6. 64
 fides 83
 fieri 64
 fluentum 61
 fluidus 74
 flumen 30
 flos 71
 fluo 6
 formus 6
 fors 78
 forsitan 67
 fovea 8
 foveo 50
 fragum 34
 frigus 34
 frumentum 30
 fucus 91
 fui 7
 fulsi 49
 fumus 6
 fundo 8
 funebris 34
 funestus 29

Gaudeo 42
 generatim 79
 genus 29
 gero 29
 graecisso 93
 gravatim 79
 gregatim 79

Hac 77
 haereo 29
 haurio 8
 Hercules 91

 hiberna 87
 hibernus 34
 hiems 8
 histrio 88
 hodie 40. 47
 homo 51
 honestas 54
 honos 29
 hortulus 51
 humus 8
 hunc 50

Ibi 45
 iecur 24
 ignifer 66
 ignis 84
 ilignus 35
 illac 77
 illustris 76
 implere 72
 impraesentiarum 54
 incidere 84
 incido 43
 incisim 79
 incola 48
 incumbo 48
 indu 48
 infra 77
 inger 55
 ingero 48
 inire 84
 innocuus 46
 innotesco 74
 innoxius 46
 instar 87
 insulto 51
 inter 78
 intra 77
 iouxmenta 30
 iubet 6
 iudex 30
 iugera 48
 iugerum 61
 iumentum 30
 iunctim 79
 iungo 24
 Iuppiter 24. 40. 47. 48
 iurisconsultus 67
 iuventus 85

Labina 87
 lacrima 90
 laesus 36
 laevus 52
 lagona 91
 lamina 64
 later 28
 latrina 22

 lautumiae 91
 lavare 50
 lenibunt 64
 levir 90
 levis 76
 liber 6
 lien 28
 lignum 48
 lilium 38
 lingua 90
 liquiritia 95
 lis 28
 littera 40
 locus 28
 loidos 52
 longimanus 66
 longiter 78
 longus 50
 lucet 48
 lucidus 6
 lucifer 66
 lucta 76
 ludos 52
 Ludus 52
 Lydus 52
 lugubris 34
 lutescit 74
 lympa 94

Machina 90. 91
 maestus 29
 magis, mage 31
 magister 16
 magnificus 66
 magnitudo 85
 male 45
 Maleventum 94
 mamilla 96
 mane 87
 manipulus 86
 manumittere 65. 67
 massa 91. 93
 matutinus 78
 medicina 87
 membrum 34
 menta 91
 merum 87
 minister 16
 mirificus 66
 modo 45
 moechus 52
 moenia 52
 moenitum 52
 moerum 52
 mollobit 64
 mollis 61
 moneta 86
 monte 60
 morbus 6
 mordeo 28

mordicus 78	oleaster 16	potis, pote 31	Sarranus 96
mors 79	olere 90	prae 52	scabellum 42
motus 52	oliva 51. 91	praeco 42	scabo 27
muliebris 34	omitto 46	praeda 72	scaena 91
mulsi 49	orare 83	praedes 22	scamnium 35
multa 50	orbis 7	praegnas 61	scelestus 29
multitudo 85	orichalcum 95	praestigia 38	schola 93
munire 52	oriens 87	praeter 78	scilicet 67
munitum 52	Orpheus 60	prehendo 8. 52. 72	scin 53
muraena 91	ostia 52	princeps 78	scopulus 91
murum 52	ovile 87	proconsul 61. 62	scrofa 88
myrtus 92		prope 38	scutula 91
Narro 40	Paellex 91	propaetor 62	secundus 17
naufragus 42	panthera 92	prorsus 78	securus 62
nebula 7. 51. 91	parasitaster 16	proscripturio 58	sedeo 25
neu 53	paratissimus 87	pugna 76	sedile 87
nidus 30	parricida 40	purpura 91. 94	sedulo 51
niger 84	pars 42	purus 76	sedulus 62
nisi 45	partim 77. 79	puta 45	seguis 48
ninguit 19	parum 21. 59	Quaestor 86	semestris 54
nivem 19	parumper 21. 47. 78	quare 47	semodius 54
nix 28	parvus 59	quasi 40. 45	semper 47. 78
nobilitas 85	passim 79	quercus 17. 38	senati 59
noctescit 74	passus 36	quiem, quie 60	senectus 85
nocturnus 78	Patricoles 91	quin 53	sensim 79
nomenclator 67	patrisso 93	quindecim 44	sentire 84
nonus 52	paulus 29	quinque 38. 48	seorsum 21
nostin 53	peccatum 83	quis 2	separatim 69
novem 48. 59	pecunia 86	quisque 69	septemtrio 61
novitas 41	pedatim 79		sequor 25
novus 48	pendere 86	Radix 84	sermo 83
nubo 28	penna 86	rapina 87	serpens 87
nudius 78	percello 61	raptim 79	serpo 25
nullus 53	percrebui 38	rastrum 36	serracum 88
num 78	peregre 68	recte 77	sesuma 91
numerus 50	pergo 42	reddere 71	seu 53
Numidae 50	perhiemare 70	redemptio 83	severus 61
nummus 50	pernox 62	regina 87	signum 35. 48
nunc 78	persona 88	relictus 17	simplum 36
nuper 52. 78	pessumdare 67	remex 41	simulo 51
nurus 28	pestilens 51	remora 76	incipit 48
nympha 94	pietas 41	repentinus 78	sin 53
Obliviscor 74	pinguis 8. 48	repperi 44	sis 22
obrusa 93	pistrinum 87	rosa 29	socer 26
obsonium 95	placenta 92	rosmarinus 95	sodes 53
obter 78	plaga 90	ruber 2. 6	solarium 87
obvius 62	plaudo 52	rufus 2	sollers 66
occidens 87	plaustrum 52. 88	ruina 87	sollus 66
occisus 86	ploeres 52	rursus 78	soluo 72
occultissimus 87	plurimi 52	Sabuletum 96	somnus 35
octopoda 92	poena 52	sacramentum 83	sona 93
oculus 84	poenitentia 83	sacrificus 66	sors 42
odeum 91	Pollux 61. 91	saeculum 83	specio 27
oenus 52	pono 30	sagum 85	spelunca 92
oetantur 52	poploe 91	sal 25	splendo 28
oinvorsei 52	porculus 51	salignus 35	stare 27
oitile 52	porphyrites 94	salio 25	statera 92
ofella 96	porticula 54	sallo 61	statim 77. 79
	portorium 54		statua 76
	postmodo 68		stimulus 51

stola 85	tego 27	Ulixes 90. 91	venio 18
strata 87	temere 77	umbilicus 50	verbum 20
strictim 79	temperi 77	umbo 85	veriloquium 66
sub 25	tenebrae 77	umerus 8. 50	verisimilis 65
submissim 79	tentator 83	uncare 50	versus 36
subter 78	ter 49	unde 16	verto 50
sucus 40	termin 64	unguis 50	vesci 18
sudor 26	terminus 64	unguo 50	vescor 18
sulcus 50	termo 64	universi 52	vester 50
sullaturio 58	testamentum 49	unum 52	veto 50
sumen 30	tingo 48	urbs 85	vicissim 79
sumo 72	toga 85	uro 29	vicus 20. 43. 52
sumpti 59	tongeo 50	usucapio 67	viden 45
super 25	tonstrina 87	uter 16	videre 20. 84
supernus 62	toral 87	uti 52	vidi 43. 52
surdaster 16	torcular 87	utile 52	vin 30. 53
surgo 42. 72	torrens 87	utpote 47. 67	vinum 43. 52
sursum 78	tragoedia 91		vita 22
sus 25	trans 78	Valde 42	vivus 18
susus 48	triumvir 62	vectigal 87	volgus 50
Taberna 38	trutina 91	veho 8	volpes 50
talentum 91	turris 91	velim 51	voltur 50
taxim 79		velle 51	voltus 50
tectum 27	Uber 6	vello 51	vorare 18
	ubi 16. 45	veneo 32	vult 50. 51